

DE DUURZAAMSTE STAD VAN EUROPA

Een onderzoek naar stedelijke duurzaamheid en de rol van het
beleidsinstrument 'European Green Capital Award'

Masterthesis

N.M.J. (Nanda) Kurstjens

Master Milieu-maatschappijwetenschappen

Faculteit der Managementwetenschappen

Radboud Universiteit Nijmegen

Oktober 2017

Radboud Universiteit

DE DUURZAAMSTE STAD VAN EUROPA

Een onderzoek naar stedelijke duurzaamheid en de rol van het beleidsinstrument 'European Green Capital Award'

Masterthesis

Radboud Universiteit Nijmegen

Faculteit der Managementwetenschappen

Master Milieu-maatschappijwetenschappen

Auteur

Begeleider Radboud Universiteit

Begeleider Gemeente Utrecht

N.M.J. Kurstjens, MSc (3037193)

prof. dr. P. Leroy

ing. M. Herms

Nijmegen, oktober 2017

Voorwoord

Voor u ligt de masterthesis 'De duurzaamste stad van Europa'. Een onderzoek dat zich richt op de beleidsvorming rondom duurzaamheid in de stad vanuit een Europees en stedelijk perspectief met de inzet van het instrument 'European Green Capital Award'. Deze thesis is geschreven in het kader van mijn afstuderen voor de master Milieu-maatschappijwetenschappen aan de Radboud Universiteit te Nijmegen.

Ten tijde van mijn oriëntatie op het onderzoeksonderwerp was de stad Nijmegen voor de derde keer in de race voor de 'European Green Capital Award'. Al snel vroeg ik me af: 'wat is dit voor prijs?', 'waarom is deze prijs in het leven geroepen?' en 'wat beweegt een gemeente ertoe om zich (tot drie maal toe) te kandideren voor de European Green Capital Award?'. Toen ook nog de gemeente Utrecht enthousiast werd over dit onderwerp – mijn onderzoek als nuttige verkenning voor een mogelijke Utrechtse deelname aan de European Green Capital Award – was de keuze snel gemaakt. Mijn afstudeeronderzoek zou over de European Green Capital Award gaan, met nu dit rapport als resultaat.

Mijn dank gaat uit naar de gemeente Utrecht voor de geboden kans om bij haar mijn masterthesis te schrijven. Ik wil graag de heer Marcel Herms bedanken voor zijn hulp, kennis, feedback en inspirerende verhalen; u zorgde voor een prettige werksfeer en fijne samenwerking. Daarnaast maak ik graag van de gelegenheid gebruik om mijn thesisbegeleider professor Pieter Leroy te bedanken. Mede namens zijn aanstekelijk enthousiasme, alziende blik en wijze raad heb ik mijn afstuderen tot een succesvol eind kunnen brengen. U gaf telkens weer nuttige aanknopingspunten voor het aanscherpen van mijn onderzoek en dankzij uw connecties mocht ik een bezoek brengen aan Ljubljana, European Green Capital 2016, nogmaals hartelijk dank hiervoor. Ik bedank tevens de respondenten in mijn onderzoek voor hun medewerking, zonder jullie was ik nooit tot deze inzichten over de European Green Capital Award gekomen.

Tot slot een dank je wel voor mijn medestudenten en vrienden voor jullie humor, gezelschap en het delen van onze scriptie-ervaringen. Dank aan mijn ouders, broer, zus en mijn lieve Chiel voor jullie geduld, luisterend oor, onvoorwaardelijke steun en liefde: *'geej laot mich bleuje'*.

Nanda Kurstjens
Belfeld, oktober 2017

Samenvatting

Steden zijn de economische centra van de wereld en de belofte op toegang tot educatie, werk, huisvesting, gezondheidszorg en recreatie. Wereldwijde uitdagingen komen tot uiting op lokaal niveau, bijvoorbeeld bevolkingsgroei, energievraagstukken en klimaatverandering. Stadsbesturen werken aan deze vraagstukken en slaan steeds vaker de weg naar verduurzaming in. Duurzame stedelijke ontwikkeling staat reeds hoog op de agenda van vele stadsbesturen. Toch wil de Europese Commissie meer steden aanzetten tot actief/actiever duurzaamheidsbeleid omdat elke Europeaan het recht heeft op kwaliteit van leven in een gezond stedelijk gebied.

De Europese Commissie reikt jaarlijks de European Green Capital Award (EGCA) uit aan een stad die engagement en commitment voor duurzaamheid toont. Om kans te maken op de titel 'European Green Capital' dient een stad zichzelf te kandideren. Wat beweegt haar hiertoe, hoe pakt zij haar kandidatuur aan en wat levert deelname op? De hoofdvraag van het onderzoek omvat drie vragen: *Welke motieven van steden liggen ten grondslag aan hun kandidatuur voor de European Green Capital Award, op welke wijze geven zij hun deelname vorm en wat levert deelname hen op?*

Theorie over agendering en citymarketing wordt gebruikt om de deelnamemotieven te bestuderen en te duiden. Het stromenmodel van Kingdon vormt de leidraad en maakt bijvoorbeeld inzichtelijk dat de European Green Capital Award kan worden opgevat als een 'zelfgecreëerd focusing event' van een stad. De kandidaatstelling kan een mobilisatie-instrument van de stad zijn om het vraagstuk duurzaamheid (nog) meer onder de aandacht te brengen van statelijke en niet-statale actoren. Literatuur over mobilisatie, sturing en lobby laat zien op welke wijze steden hun EGCA-kandidatuur kunnen vormgeven. De focus ligt op de werkwijze van overheidsfunctionarissen onderling en met lokale marktpartijen en 'civil society'. De institutionaliseringstheorie en studies over de Europese Culturele Hoofdstad maken inzichtelijk dat effecten van deelname kunnen institutionaliseren of van korte duur zijn en met betrekking tot de EGCA niet alleen binnen het beleidsveld duurzaamheid maar ook in andere beleidsvelden tot uiting kunnen komen.

Genoemde theorieën vormen handvaten om de data-analyse van de EGCA te structureren en de bevindingen te duiden. Verscheidene perspectieven zijn nodig voor het begrijpen van het fenomeen 'European Green Capital Award' en de rol van steden hierbij. Achttien voormalige deelnemers – acht winnaars en tien verliezend finalisten – vormen de onderzoekssample; het onderzoek is te typeren als een 'cross-case study'. Uit interviews met ambtenaren kwamen de motieven, aanpak en effecten naar voren. Naast de semigestructureerde interviewmethode, de belangrijkste databron voor het inwinnen van informatie over de verliezend finalisten, zijn de methoden documentenanalyse en participatieve observatie bruikbaar bevonden voor het verkrijgen van aanvullende informatie over de winnaars en de EGCA-procedure. Zo zijn evaluatierapporten en websites van de European Green Capitals uitgewerkt, heb ik een bezoek gebracht aan Ljubljana – European Green Capital 2016 – en de 'EGCA applicant workshop' bijgewoond. Het onderzoek resulteert in beleidsboodschappen: twee voor de Europese Commissie en vijf voor toekomstige deelnemers, gebaseerd op mijn bevindingen.

Voormalig deelnemers benoemden in totaal veertien beweegredenen voor deelname. Elke stad had meerdere motieven, maar het belangrijkste motief was telkens een impuls aan duurzaamheid in de stad geven. De EGCA-kandidatuur kan als het ware een motor zijn – het focusing event – om de

aandacht te (blijven) vestigen op duurzaamheid en statelijke en niet-stataelijke actoren te enthousiasmeren mee te werken aan een duurzame stad. De andere motieven houden voornamelijk verband met drie aandachtspunten waarop de stad progressie wil boeken: de lokale gemeenschap meer betrekken bij het onderwerp duurzaamheid, het duurzaamheidsbeleid aanscherpen en het duurzame imago van de stad bekender maken.

De procedure van de European Green Capital Award kent drie fasen: (1) kandidaatstelling en selectie finalisten, (2) jurypresentatie en bekendmaking winnaar en (3) organiseren en evalueren van het European Green Capital jaar. Deze procedure wordt als intensief ervaren en vergt de nodige inzet van ambtenaren van meerdere departementen: het is 'alle hens' aan dek', het potentieel aan middelen wordt volledig benut. Gaandeweg de procedure zoeken ambtenaren meer en intensievere samenwerking met niet-stataelijke actoren:

- Hiërarchische sturing in fase 1: de ambtelijke organisatie heeft alle noodzakelijke kennis en expertise in huis voor het invullen van de technische applicatie, een document waarin de stad beschrijft welk beleid zij heeft gevoerd, voert en wil voeren ten aanzien van twaalf duurzaamheidsthema's.
- Van hiërarchische sturing naar gesloten co-sturing in fase 2: daar waar ambtenaren eerst de jurypresentatie volledig voor hun rekening namen, zijn gaandeweg lokale marktpartijen en 'civil society' meer betrokken bij de presentatievoorbereiding en -uitvoering – van enkel raadpleging tot intensieve samenwerking.
- Gesloten en open co-sturing in fase 3: de winnaar gaat faciliterend, stimulerend en/of regisserend te werk, want overheidsfunctionarissen kunnen niet alleen een omvangrijk en interessant programma ten uitvoer brengen in het European Green Capital jaar. De stad doet een beroep op de lokale gemeenschap – lees op hun hulpbronnen, onder meer geld, faciliteiten, kennis en expertise, initiatieven, tijd en communicatieplatforms.

De uitspraak 'deelnemen is net zo belangrijk als winnen' gaat grotendeels op: verliezend finalisten boeken in meer of mindere mate progressie op de eerdergenoemde aandachtspunten, de European Green Capitals zijn daar nog beter toe in staat – de lokale betrokkenheid bij duurzaamheid is vergroot, het stedelijke duurzaamheidsbeleid is of wordt nog aangescherpt en het duurzame imago van de stad is bekender op (inter)nationaal niveau. De winnaars zijn er beter toe in staat omdat zij een jaar lang een podium hebben – het European Green Capital jaar – waardoor ze gemakkelijker duurzaamheid aan de 'gewone man' brengen, publiek-private samenwerkingen smeden en hun voorbeeldfunctie en hun imago uitdragen. Net als de winnaars zijn de verliezend finalisten (toch) trots op hun prestatie en is het duurzaamheidsthema meer 'mainstream' geworden in de ambtelijke organisatie, al resulteert dit bijna nooit in andere institutionele structuren of werkwijzen.

Ter afsluiting, zowel de Europese Commissie als de achttien steden hebben een antropocentrische duurzaamheidsvisie: een duurzame stad dient zorgt te dragen voor een goed leefklimaat en een hoge leefkwaliteit voor haar burgers, nu en in de toekomst. Na bestudering van de twaalf duurzaamheidsindicatoren is het te betwisten of de Europese Commissie de ruimtedimensie van duurzaamheid – de invloed van het welvaartstreven van Europese steden op de rest van de wereld – mee in ogenschouw neemt. Immers, deze indicatoren zijn bijna volledig geënt op de eigen leefomgeving van de stad. Het is daarom de vraag of de European Green Capital Award een accuraat beeld geeft van het 'ware' duurzaamheidsgehalte van steden.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	1
1.1 Projectkader: European Green Capital Award	2
1.2 Doelstelling en relevantie.....	4
1.3 Vraagstelling	5
1.4 Leeswijzer	6
2. European Green Capital Award.....	7
2.1 Oorsprong en doelen.....	7
2.2 Inbedding in Europees milieubeleid	9
2.3 Procedure	10
2.3.1 Fase 1: Kandidaatstelling en selectie finalisten	11
2.3.2 Fase 2: Jurypresentatie en bekendmaking winnaar	13
2.3.3 Fase 3: Organiseren en evalueren European Green Capital jaar	13
2.4 Duurzame stad	14
2.5 Stedenranglijsten.....	16
3. Theoretisch Kader	19
3.1 Motieven	19
3.1.1 Agenderen	19
3.1.2 Audit en benchmark	21
3.1.3 Probleem	22
3.1.4 Koploperschap.....	24
3.1.5 Pressie.....	25
3.1.6 Stadsimago	27
3.1.7 Motieven: een synthese	28
3.2 Aanpak.....	29
3.2.1 Mobilisatie	29
3.2.2 Het concept 'sturing' en sturingsvormen	30
3.2.3 De overheidsparticipatietrap.....	33
3.2.4 Sturingsmodellen: de verwachtingen.....	34
3.2.5 Lobby	36
3.2.6 Aanpak: een synthese	37
3.3 Effecten	38
3.3.1 Institutionalisering.....	38
3.3.2 Effectenmatrix: beleidsveld duurzaamheid.....	40
3.3.3 Effectenmatrix: andere beleidsvelden	43
3.3.4 Effecten: een synthese	44
3.4 Ter afsluiting.....	45
4. Methodologie	47
4.1 Wetenschapsfilosofische positie	47
4.2 Onderzoeksstrategie	48

4.2.1	Caseselectie	49
4.3	Onderzoeksmethoden	51
4.3.1	Dataverzameling.....	52
4.3.2	Data-analyse	54
4.4	Ter afsluiting.....	55
5.	Analyse van stedelijke perspectieven	57
5.1	Duurzame stad = ‘quality of life’	57
5.2	Motieven	59
5.2.1	EGCA als aanmoediging	59
5.2.2	Betrokkenheid lokale gemeenschap	61
5.2.3	Duurzaamheidsbeleid.....	62
5.2.4	Duurzaam imago	65
5.2.5	Nieuw initiatief, partijpolitiek en willen winnen	66
5.2.6	Tijd om te stoppen	68
5.3	Aanpak.....	69
5.3.1	Van kandidaatstelling tot finaleplaats.....	69
5.3.1.1	Besluit tot deelname	69
5.3.1.2	Technische applicatie	71
5.3.1.3	Jurypresentatie.....	73
5.3.1.4	Communicatie en lobby.....	76
5.3.2	European Green Capital jaar	79
5.3.2.1	Doelen	79
5.3.2.2	Organisatie	80
5.4	Effecten	83
5.4.1	Effectenmatrix: niet-winnaars.....	85
5.4.2	Effectenmatrix: European Green Capitals.....	90
5.5	Jurering.....	96
6.	Conclusie en discussie	99
6.1	Conclusie	99
6.1.1	Het sociale construct ‘duurzame stad’	99
6.1.2	European Green Capital Award: vier beschouwingen.....	101
6.1.3	EGCA vanuit stedelijk perspectief	103
6.2	Onderzoeksreflectie	106
	Literatuurlijst	111
	Bijlage 1: Alle deelnemers en finalisten	121
	Bijlage 2: Overzicht respondenten	123
	Bijlage 3: Interviewschema’s.....	125
	Bijlage 4: Codeschema’s	135

1. Inleiding

‘Het milieu’ is regelmatig onderwerp van gesprek in journaals en kranten, aan de keukentafel en bij de koffieautomaat op het werk. Aan bod komen uiteenlopende onderwerpen: smeltende ijskappen, de bouw van windmolens (op zee), de aanschaf van zonnepanelen, het verbod op gratis plastic tassen en hongersnoden als gevolg van droogte. Milieu- en duurzaamheidsvraagstukken zijn belangrijke, zo niet de belangrijkste, vraagstukken van de 21^e eeuw.

Meerdere steden hebben uitgesproken duurzaamheidsambities om aan de milieu- en klimaatuitdagingen van de 21^e eeuw te voldoen. Het bevorderen van groen in de stad, lokale voedselproductie, duurzame energieproductie, fietsen en wandelen, elektrisch openbaar vervoer en verduurzaming van woningen zijn voorbeelden van deze duurzaamheidsuitingen. Met deze duurzaamheidsambities, vaak gekoppeld aan gezondheidsdoelstellingen, geven steden gehoor aan Carson’s (1962) oproep om de onderwerping van de aarde aan de mens te stoppen en daarmee vervuiling, klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en uitputting en schaarste van natuurlijke bronnen te lijf te gaan.

Steden¹ zijn de centra van de wereld geworden. Sinds 2010 leeft meer dan de helft van de wereldbevolking in de stad en vindt er 70 tot 90 procent van de wereldwijde economische activiteiten plaats (Schneider et al., 2010). Daarmee vormen steden de motor van nationale economieën, zijn ze de voedingsbodem voor (duurzame) innovaties en behoren ze tot de mondiale netwerken van sociaaleconomische en biofysische diensten en goederen (Carter, 2011). Het is dan ook niet verwonderlijk dat steden een bron van milieuproblemen zijn.

Bedrijfsactiviteiten, wonen, werken, studeren en recreëren veroorzaken een relatief hoge ecologische stedelijke voetafdruk, namelijk 30 procent van de wereldwijde broeikasgasuitstoot en 40 procent van de wereldwijde energieconsumptie (Endlicher et al., 2007; Van der Heijden, 2014). Bovendien vindt biodiversiteitsverlies plaats doordat steden verworden zijn tot ‘biological homogenizing environments’ waarin alleen ‘urban-adaptable’ soorten overleven (McKinney, 2006). Niet alleen dragen steden bij aan het ontstaan of het intensiveren van milieuproblemen, tegelijkertijd worden ze zelf geconfronteerd met (de gevolgen van) een veranderend milieu of klimaat. Te denken valt aan drinkwater-, energie- en voedseltekorten, hittestress, wateroverlast, luchtvervuiling en geluidsoverlast; maar ook culturele segregatie en sociale spanningen (Boezeman et al., 2014). Onze leefomgeving wordt dus significant belast door steden.

Echter, tezelfdertijd trekken in de laatste decennia diverse steden ten strijde tegen klimaatverandering en de milieuproblematiek. Ze slaan de weg naar verduurzaming in en willen de koploper van duurzame ontwikkeling zijn (Carton et al., 2015). Adaptatie-, mitigatie- en duurzaamheidsmaatregelen dienen hierbij ter preventie van bovengenoemde problemen en maken de stad weerbaar en toekomstbestendig. Deze steden bieden – in ideële termen – een perspectief voor de toekomst:

¹ Een stad of een stedelijk gebied wordt gedefinieerd als: “An urban land-cover consists of closely spaced buildings, impervious surfaces and managed outdoor spaces” (Mills, 2007: 1849).

(...) it seems that cities hold the greatest hope for achieving a more sustainable future for our planet. Any effective agenda for confronting global climate change, biodiversity loss, and a host of other environmental challenges must necessarily include cities as a key, indeed the key, element. (Beatley, 2000: 4).

Wat een duurzame toekomst, verduurzaming of duurzame stad precies inhoudt, is bediscussieerbaar². Het geven van één afgebakende definitie van duurzaamheid is moeilijk, alhoewel iedereen wel een idee heeft over de betekenis van duurzaamheid. De meest bekende definitie voor het vergelijkbare begrip duurzame ontwikkeling is die van de Commissie Brundtland (WCED, 1987): *“Een ontwikkeling die tegemoet komt aan de behoeften van huidige generaties (hier en elders) zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties in gevaar te brengen om in hun behoefte te voorzien”*. In feite gaat het om het in balans brengen van drie dimensies: mens, economie en fysieke leefomgeving.

Met het oog op een duurzame stad gaat het dan over een gezonde verhouding tussen kwaliteit van leven (mens), economische vooruitgang (economie) en ecologische draagkracht (fysieke leefomgeving), voor hier en nu en voor elders en later (Carton et al., 2015). Om die gezonde verhouding te bewerkstelligen *“(…) gaat het niet om iets kwijtraken, opgeven of inleveren, maar over het herontdekken van datgene wat waarde heeft: mensen en ecosystemen”* (Jonker et al., 2013: 19).

Duurzame stedelijke ontwikkeling staat hoog op de agenda van vele stadsbesturen. Toegenomen bewustwording rondom duurzaamheid en stedelijke groei maakt dat steden niet zonder meer om dit onderwerp heen kunnen. Een manier om te komen tot stedelijke duurzaamheid is het meten van het duurzaamheidsgehalte van de stad en deze uitkomst te vergelijken met die van andere steden, aldus McManus (2012). Het meten van ‘environmental sustainability’ en het rangorden van stedelijke duurzaamheid is dus een belangrijke graadmeter. Er zijn meerdere ranglijsten die steden rangorden op het duurzaamheidsgehalte, voorbeelden zijn European Green City Index, Urban Ecosystem Europe en European Green Capital Award (Meijering et al., 2014; Roorda et al., 2011). Aan deze laatstgenoemde ranglijst is een prijs verbonden die de Europese Commissie uitreikt, zoals de naam dat al aangeeft: de European Green Capital Award (EGCA). De EGCA is het onderzoekssubject van dit afstudeeronderzoek.

1.1 Projectkader: European Green Capital Award

De Europese Commissie motiveert steden om milieubeleid te ontwikkelen en klimaatbestendig te worden. Hiertoe is wetgeving voor lidstaten van belang, maar tevens dienen andere democratisch gekozen organen zich bezig te houden met klimaat- en milieubeleid – zo ook de bestuursorganen van steden³. Door verstedelijking en de bijbehorende toename in economische, culturele en sociale activiteiten zal de druk op de ‘environmental services’ toenemen. De Europese Commissie vreest dat dit de Europese economie en de leefkwaliteit in steden in gevaar brengt (EEA, 2012). Stedelijk milieubeleid is noodzakelijk voor het indammen van dit gevaar en het waarborgen van de leef- en milieukwaliteit.

² Deze discussie wordt in paragraaf 2.4 geschetst.

³ In de Nederlandse wetgeving wordt gesproken over gemeenten.

In 2008, ten tijde van de introductie van de European Green Capital Award, zei toenmalig Eurocommissaris Dimas dat de stedelijke omgeving en de leefkwaliteit van stadsmensen moet worden verbeterd. De Europese Commissie poogt steden aan te zetten tot ambitieus duurzaamheidsbeleid met deze jaarlijkse duurzaamheidsprijs. Het beleidsinstrument 'European Green Capital Award' beoogt duurzamere steden te bevorderen; 'groenere' steden ten behoeve van het milieu én de mens.

Europe is now an essentially urban society, with four out of five Europeans living in towns, and it is in urban areas that the environmental challenges facing our society are most apparent. (...) I trust that this award will help us turn our urban centres into prosperous places to live and work, and that the European Green Capitals of the future will be attractive and healthy cities for generations to come. (Dimas, 2008).

Sinds 2009 reikt de Europese Commissie jaarlijks de European Green Capital Award uit aan een Europese stad die zich (uitmuntend) inzet voor een groene, duurzame en leefbare stad. Ook al wordt de winnende stad reeds erkend voor gedane inspanningen op het gebied van verduurzaming van de stad, zij is er nog niet. De winnaar – de 'European Green Capital' (EGC) – is nog niet 'volmaakt'. De prijs is een stimulans om te continueren met duurzaamheidsbeleid. Daarnaast is de European Green Capital een rolmodel en inspiratiebron voor andere steden in het kader van stedelijk milieu- en duurzaamheidsbeleid (EC, 2016a). Welke stad de EGCA krijgt toegekend, wordt bepaald aan de hand van een ranglijst én een jurybesluit. Meerdere criteria⁴ worden hierbij gehanteerd om te kunnen bepalen of de kandidaat-steden excellent en ambitieus genoeg zijn om de titel European Green Capital te mogen dragen voor het desbetreffende jaar.

Doorgaans wordt bij een award-procedure een aantal kandidaten geselecteerd alvorens een jury of (publieke) stemming een winnaar kiest. De praktijk bij de EGCA is anders. Steden kandideren zichzelf voor de EGC-titel. De EGCA is door de vrijwillige deelname te scharen onder de 'zachte' beleidsinstrumenten⁵: de sub-nationale bestuursorganen hoeven niet deel te nemen, maar mogen dit vanzelfsprekend wel. Interessant is om inzicht te krijgen in de beweegredenen van steden om zich te kandideren voor deze duurzaamheidsprijs, juist vanwege de vrijwilligheid. De vraag is: waarom meldt een stad zich aan voor de European Green Capital Award?

De EGCA kent een vastomlijnde procedure. Eerst worden de milieu- en duurzaamheidsprestaties en beleidsplannen van de kandidaten getoetst. Vervolgens mag een select aantal steden – de finalisten – zich presenteren voor de jury. Deze jury roept na beraad de European Green Capital uit. Aangezien de procedure voor elke stad gelijk is, rijst de vraag: op welke wijze probeert een stad zich desondanks te onderscheiden van haar concurrenten? In meer algemenere bewoordingen: hoe pakt de stad haar deelname aan en op welke wijze geeft ze deze vorm?

De overkoepelende EGCA-boodschap luidt: elke Europeaan heeft het recht om te leven in een gezond stedelijk gebied. De winnende stad heeft dé kans en het platform om gedurende haar EGC-jaar uit te leggen dat ze op weg is naar dit ultieme doel: het zijn van een gezonde en duurzame stad. Maar waarin resulteert de winst behalve de titel 'European Green Capital 20xx'? Waar er winners

⁴ In paragraaf 2.3 wordt de EGCA-procedure nader toegelicht.

⁵ Over 'zachte' beleidsinstrumenten meer in paragraaf 2.2.

zijn, zijn er ook verliezers. Levert deelname voor de verliezende finalisten nog iets op? Kortom: wat brengt deelname voor winnaars en verliezers?

Voor antwoorden op deze vragen en het verkrijgen van inzicht in de European Green Capital Award richt dit onderzoek zich op achttien steden. Dit zijn winnende en verliezende finalisten vanaf eerste editie 2010 tot en met editie 2018.

1.2 Doelstelling en relevantie

In opdracht van de gemeente Utrecht wordt dit evaluatieve onderzoek uitgevoerd. Utrecht oriënteert zich namelijk op een toekomstige deelname aan de European Green Capital Award. De bevindingen over de beweegredenen en effecten van voormalig EGCA-deelnemers kunnen de gemeente helpen bij de afweging óf ze wil deelnemen. Indien Utrecht positief is over deelname, kan de stad vervolgens haar kandidatuur vormgeven op basis van de analyseresultaten over de EGCA-aanpak. Derhalve is het onderzoeksdoel:

Het inzichtelijk maken wat de European Green Capital Award behelst en welke stedelijke perspectieven bestaan over de motieven, handelswijzen en effecten voor/van deelname. Op basis hiervan worden beleidsboodschappen geformuleerd die de gemeente Utrecht kunnen helpen bij haar besluit over een mogelijke kandidatuur voor de European Green Capital Award en het vormgeven van deze eventuele deelname.

Het is zowel maatschappelijk als wetenschappelijk van belang om stedelijke duurzaamheid en de rol van het beleidsinstrument 'European Green Capital Award' te onderzoeken. Deze thesis is maatschappelijk relevant omdat duurzaamheid in de stad een actueel thema is. Niemand kijkt tegenwoordig meer vreemd op van nieuwskoppen als 'Gemeenten stappen over van gas op duurzame energiebronnen' (NOS, 2016) en 'Amsterdam wil af van kolencentrale en heeft daar zelfs een miljoen voor over' (Reijn, 2017). In de laatste decennia nemen steden steeds meer het voortouw in bijvoorbeeld klimaatmitigatie- en adaptatie, ook als de nationale overheid het laat afweten. Een stad heeft een scala van beleidsinstrumenten ter beschikking om zulke duurzaamheidsmaatregelen te treffen. Dit onderzoek verschaft inzicht in één van die instrumenten: de EGCA. De gewone burger wordt hierdoor in staat gesteld de inzet van dit beleidsinstrument te begrijpen en inzicht te krijgen in de zogeheten 'ambtelijke en bestuurlijke achterkamertjes'. Bovendien leert de burger meer over de werking van de Europese Unie en welke beleidsinstrumenten de Europese Commissie voor handen heeft. Het is belangrijk om de burger hier (actief) over te informeren, zodat hij/zij begrijpt waarom bepaalde politieke keuzes op Europees en lokaal niveau worden gemaakt en de zogeheten 'kloof tussen burger en politiek' kan verkleinen.

Deze EGCA-analyse kan steden van dienst zijn in hun oriëntatie op en eventuele keuze voor deelname. Niet alleen de beleidsboodschappen aan het einde van dit rapport zijn hiervoor geschikt. De procesbeschrijving van motief tot effect, van besluitvorming tot uitvoering kan eveneens een nuttig aanknopingspunt zijn. Het gaat om het leren van keuzes die andere steden hebben gemaakt. Het delen van ervaringen, zowel positief als negatief, is leerzaam voor steden (Strang & Macy, 2001). Winnaars schrijven een evaluatierapport over hun European Green Capital jaar en EGCA-ervaringen, maar de ervaringen van verliezend finalisten zijn niet of nauwelijks bekend en vindbaar, een gemiste kans. Door deze laatste groep aan de onderzoekspopulatie toe te voegen, wordt in de behoefte

voorzien om ook van de verliezers te kunnen leren. Dit is bovendien waardevol voor de Europese Commissie omdat er nauwelijks (wetenschappelijk) evaluatief onderzoek over de EGCA is gepubliceerd in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Europese Culturele Hoofdstad. Daar waar experts belang hechten aan de monitoring van verschillende duurzaamheidsindicatoren⁶, schiet de Europese Commissie te kort bij de monitoring van haar duurzaamheidsprijs: “(...) *there is no opportunity monitor, report or compare performance in the context of the award, once it has been handed out*” (Gudmundsson, 2015: 7). De Europese Commissie is te weinig gefocust op een assessment van de EGCA als geheel. Mijn onderzoek probeert dit gemis op te vangen door het deelnameproces van voormalig (meermaals) deelnemende steden te analyseren.

Er is nog geen uitgebreid wetenschappelijk onderzoek gepubliceerd over de European Green Capital Award en de betekenis van deze duurzaamheidsprijs voor steden. Deze thesis brengt hierin dus verandering. In de literatuur is overigens wel veel geschreven over zachte beleidsinstrumenten, zoals eco-labeling en samenwerking op vrijwillige basis (Connelly & Smith, 2003). Vanuit wetenschappelijk oogpunt is de EGCA een illustratieve case van een ‘soft policy instrument’; deze studie vormt hiermee een aanvulling op deze literatuur. Ook andere theoretische perspectieven komen aan bod: ‘local sustainability’, agendering, citymarketing, mobilisering, sturing en institutionalisering. Een veelheid aan wetenschappelijke concepten is nodig voor het begrijpen van het nog nauwelijks onderzochte verschijnsel ‘de EGCA’.

Met de EGCA wil de Europese Commissie steden motiveren om actief duurzaamheidsbeleid te voeren. Het is de vraag of steden eenzelfde en/of andere doelstellingen trachten te realiseren met EGCA-deelname. Het is leerzaam om inzicht te verschaffen in hoe één en hetzelfde instrument waarschijnlijk andere onderliggende doelen zal hebben voor verschillende actoren. Tot slot, steden lopen steeds meer voorop op het gebied van verduurzaming van de aarde; ze laten de discussiërende nationale en supranationale overheidsorganen achter zich en nemen zelf initiatief. Alleen al om deze reden is de entiteit stad in het gehele duurzaamheidsvraagstuk vanuit wetenschappelijk oogpunt een interessante actor om te onderzoeken.

1.3 Vraagstelling

Uit de introductie, het projectkader en de doelstelling is de hoofdvraag van dit onderzoek te herleiden tot:

Welke motieven van steden liggen ten grondslag aan hun kandidatuur voor de European Green Capital Award, op welke wijze geven zij hun deelname vorm en wat levert deelname hen op?

Met deelvragen wordt de hoofdvraag stap voor stap beantwoord. Allereerst is het belangrijk om een beeld te vormen over de EGCA zelf en van de discussie rondom de duurzame stad. De eerste deelvraag luidt:

1. *Wat zijn de achtergrond, doelstelling en procedure van de European Green Capital Award?*

⁶ Meer uitleg over het EGCA-expertpanel en de duurzaamheidsindicatoren in paragraaf 2.3.

De hoofdvraag duidt op een beschrijvend onderzoek: het in kaart in brengen van de rol van steden in het kader van de European Green Capital Award. Onderstaande deelvragen gaan in op de vragen 'waarom', 'hoe' en 'wat':

2. *Waarom besluit een stad tot deelname aan de European Green Capital Award?*
3. *Hoe pakt een stad haar kandidatuur voor de European Green Capital Award aan?*
4. *Wat levert deelname aan de European Green Capital Award op voor een stad?*

Op basis van kwalitatief onderzoek worden deze deelvragen beantwoord: deelvraag 1 in hoofdstuk 2, de drie andere deelvragen in hoofdstuk 5. Deze antwoorden resulteren uiteindelijk in de beantwoording van de hoofdvraag. Daarna kan aan deel twee van het onderzoeksdoel worden voldaan: het formuleren van beleidsboodschappen voor de gemeente Utrecht.

1.4 Leeswijzer

De rol van steden in het vraagstuk duurzaamheid is steeds belangrijker. Steden voeren actief beleid teneinde hun duurzaamheidsgehalte te verbeteren – lees een goede leefkwaliteit voor haar burgers te garanderen. De Europese Commissie heeft een prijs in het leven geroepen om steden te stimuleren zich te (blijven) inzetten voor de duurzame stad: de European Green Capital Award. Kijkend naar de onderzoeksdoelstelling is het van belang te onderzoeken hoe Europese steden tegen deze prijs aankijken. Allereerst is het essentieel de EGCA te begrijpen en te weten wat er verstaan wordt onder stedelijke duurzaamheid. In hoofdstuk 2 volgt een uitzetting over de EGCA en de bestaande opvattingen over de duurzame stad. Het is dus evident bestaande literatuur te bestuderen. Theoretische noties over agendering, citymarketing, mobilisering, sturing en institutionalisering worden beschreven en toegepast op de EGCA in hoofdstuk 3. De methodologie van deze thesis staat centraal in hoofdstuk 4. Er wordt uitgelegd hoe het onderzoek is opgezet vanuit een wetenschapsfilosofie met zowel constructivistische als naturalistische elementen en de betekenis voor het type onderzoek: kwalitatief met het semigestructureerde interview, documentenanalyse en participatieve observatie als empirieverzamelingmethoden. In hoofdstuk 5 worden de analyseresultaten gepresenteerd. Achtereenvolgens worden de stedelijke opvattingen over de duurzame stad, deelnamemotieven, -aanpak en -effecten uiteengezet en geduid in het licht van de theorie. In het afsluitende hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag en komen mijn beleidsboodschappen, onderzoeksreflectie en aanbevelingen voor vervolgonderzoek ter sprake.

2. European Green Capital Award

De Europese Commissie beoogt een gemeenschap waarin elke burger het recht heeft om te leven in een gezond stedelijk gebied. Europese steden hebben daarom de verantwoordelijkheid om de leefkwaliteit van hun bewoners te waarborgen en hun ecologische voetafdruk te verminderen (EC, 2016j). Met de European Green Capital Award draagt de Europese Commissie deze boodschap uit en zet zij steden in het zonnetje die hun engagement voor een beter stadsmilieu tonen. In dit hoofdstuk wordt achtereenvolgens ingegaan op de oorsprong van de EGCA en de doelstellingen (paragraaf 2.1), de samenhang van deze duurzaamheidsprijs met Europees milieubeleid (paragraaf 2.2) en hoe de gehele award-procedure eruit ziet (paragraaf 2.3). Vervolgens wordt aandacht geschonken aan de theoretische noties 'duurzame stad' en 'ranglijsten', waarbinnen de EGCA wordt gekaderd (paragrafen 2.4 en 2.5).

2.1 Oorsprong en doelen

De EGCA is een duurzaamheidsprijs die jaarlijks wordt uitgereikt aan een Europese stad die zich onderscheidt in haar inzet voor duurzaamheid. De Europese Commissie erkent hiermee de hoge mate van betrokkenheid van lokale autoriteiten bij het beschermen en het verbeteren van het (stads)milieu. Deze lokale betrokkenheid is onmiskenbaar van belang in de hedendaagse verstedelijkte samenleving: *“Urban areas concentrate most of the environmental challenges facing our society but also bring together commitment and innovation to resolve them. The European Green Capital Award has been conceived to promote and reward these efforts”* (EC, 2016f).

De initiatiefnemers, vijftien steden⁷ en de Associatie van Estse steden, waren van mening dat de stedelijke inspanningen om de 'urban living environment' te verbeteren onvoldoende werden gewaardeerd door de Europese Commissie. Vandaar dat zij in 2006 voorstelden om de EGCA in het leven te roepen; een prijs die deze onderwaardering tenietdoet. Bovendien zou deze 'wedstrijd' met bijbehorende titel een extra impuls geven aan het gezonder en veiliger maken van de stedelijke omgeving, kansen creëren voor het delen van ervaringen en 'best practices' en de samenwerking tussen steden op het duurzaamheidsterrein versterken (EC, 2006a). De Europese Commissie heeft dit verzoek ingewilligd, in 2008 werd de kandidaatstelling voor de EGCA geopend en in 2009 werd de eerste European Green Capital uitgeroepen.

In de officiële doelstellingen van de EGCA zijn de wensen van de initiatiefnemers opgenomen: erkenning, extra impuls voor duurzaamheidsbeleid, en versterking van kennisuitwisseling en samenwerking tussen steden. Er wordt dan ook gesproken over 'to reward' en 'to promote':

The objectives of the European Green Capital Award are to:

- a) Reward cities that have a consistent record of achieving high environmental standards;
- b) Encourage cities to commit to ongoing and ambitious goals for further environmental improvement and sustainable development;
- c) Provide a role model to inspire other cities and promote best practices and experiences in all other European cities. (EC, 2016g).

⁷ Deze steden zijn: Tallinn, Helsinki, Riga, Vilnius, Berlijn, Warschau, Madrid, Ljubljana, Praag, Wenen, Kiel, Kotka, Dartford, Tartu en Glasgow.

De Europese Commissie waardeert niet alleen European Green Capitals voor gedane inspanningen (doel a) maar beoogt tegelijkertijd de winnaars (verder) te stimuleren om ambitieus duurzaamheidsbeleid te blijven uitvoeren (doel b). Eveneens zijn de European Green Capitals een rolmodel en inspiratiebron voor andere steden (doel c). Geïnspireerd door de ideeën, ervaringen en ‘best practices’ van en samenwerking met winnaars kunnen andere steden hun duurzaamheidsbeleid aanscherpen. Zodoende ontstaat er in termen van Potočnik (2010), voormalig Eurocommissaris voor Milieu (2010-2014), een ‘real movement’.

Anno 2016 hebben negen steden de Award in ontvangst mogen nemen (zie tabel 2.1). Voor deze negen edities hebben zich in totaal 77 steden gekandideerd, waarvan 25 steden meer dan één keer (zie bijlage 1). Van de negen winnende steden hebben zes steden al eerder deelgenomen. Nijmegen bijvoorbeeld heeft een poging gewaagd bij de edities 2016, 2017 en 2018. Ook zijn er steden die na meerdere pogingen (voorlopig) de handdoek in de ring werpen. Zo heeft Umeå zich ingeschreven voor 2016, 2017 en 2018, was ze alle keren finalist, maar is ze afgehaakt voor editie 2019.

De winnende steden verschillen van elkaar in geografische locatie, grootte, inwoneraantal, bevolkingsdichtheid en statuus waardoor hun economische en milieuproblemen (mogelijk) verschillen. Toch zijn ze allemaal in staat om hoge milieudoelen te verwezenlijken, ambitieuze doelen te stellen, innovatieve oplossingen voor hun problemen te bedenken en een balans te vinden tussen de elementen leefkwaliteit, milieubescherming en economie (Ratas & Mäeltsemees, 2013). Juist die diversiteit tussen steden leidt tot een verscheidenheid aan innovatieve ideeën voor het verduurzamen van de stad en vormt daarmee een bron van inspiratie.

Tabel 2.1: European Green Capitals 2010-2018

European Green Capitals		
Bekendmaking	EGCA-editie	Winnende stad
2009 ⁸	2010	Stockholm
	2011	Hamburg
2010	2012	Vitoria-Gasteiz
	2013	Nantes
2012	2014	Kopenhagen
2013	2015	Bristol
2014	2016	Ljubljana
2015	2017	Essen
2016	2018	Nijmegen

Bron: EC, 2016m.

In ‘haar jaar’ heeft de European Green Capital een uitgelezen kans en het podium om zich te ontplooiën als hét rolmodel van de duurzame stad en te communiceren naar bedrijven, burgers en andere steden over hun succesvol duurzaamheidsbeleid. De European Green Capital is op dat moment namelijk ‘de duurzaamste stad van Europa’. Bovendien geeft het EGC-jaar de mogelijkheid om nieuwe, ambitieuze(re) milieudoelen te stellen en uit te voeren. Immers, de titel wordt óók op

⁸ In 2009 en 2010 werden twee winnaars uitgeroepen op basis van één procedurele cyclus, hierover meer in paragraaf 2.3.

basis van toekomstige milieuambities toegekend en is niet alleen gefundeerd op hetgeen de stad al heeft uitgevoerd. De winnende stad is namelijk niet 'af' in de ogen van de EGCA-jury (Howe, 2014).

2.2 Inbedding in Europees milieubeleid

Het verbeteren van het milieu én de leefkwaliteit in de stad is het hoofddoel van de European Green Capital Award. Deze visie is voornamelijk gebaseerd op twee beleidsdocumenten: 'Sixth Environmental Action Programme' (EAP) uit 2001 en 'Thematic Strategy on the Urban Environment' (TSUE) uit 2006. In dit EAP werd namelijk voor het eerst nadrukkelijk benoemd dat het milieu en de kwaliteit van het leven in steden moet worden verbeterd, duurzame stadsontwikkeling moet worden aangemoedigd en hiervoor een strategie van de Europese Commissie noodzakelijk is (EG, 2002). Die strategie werd uitgestippeld in de TSUE en maakte duidelijk dat de Europese Commissie nauwelijks bindende beleidsinstrumenten ter beschikking heeft voor het ondersteunen van steden naar een meer geïntegreerde aanpak van stedelijke planning (EC, 2006b). Tegen bindende maatregelen, zoals de verplichting voor lokale autoriteiten om een milieubeheerplan op te stellen, ontstond namelijk weerstand van steden en lidstaten vanwege het subsidiariteitsbeginsel: beslissingen dienen zo dicht mogelijk bij de burger te worden genomen, dus op een zo laag mogelijk politiek niveau (DG Env., 2011). Om steden toch te kunnen prikkelen voor duurzaamheid is een belangrijke en nuttige rol weggelegd voor de EGCA (EC, 2009). Vanwege die beperkte directe bevoegdheid van de Europese Commissie op het gebied van stedelijke ontwikkeling past een 'zacht' beleidsinstrument als de EGCA binnen de Europese beleidscontext. Een vergelijkbare situatie doet zich voor bij de 'European Capital of Culture' (ECOC). De titel 'Europese Culturele Hoofdstad' wordt sinds 1985 (half)jaarlijks aan een stad toegekend met het doel de leefkwaliteit in de stad, de Europese culturele samenhang én diversiteit te verbeteren (EC, 2016e). Op vergelijkbare wijze propageert de EGCA een groene, duurzame cultuur en een dito bestuur, bevestigd in het 7e EAP uit 2013 (EU, 2013b).

In tegenstelling tot het duurzaamheidsbeleid voor steden laat de geschiedenis over Europees milieubeleid zien dat voor EU-lidstaten – en daarmee indirect voor hun steden – wel veelvuldig gebruik is gemaakt van bindende wetgeving. Richtlijnen over water, afval, geluid, lucht, natuur en biodiversiteit vormen geen uitzondering (Knill & Liefferink, 2007). Lidstaten zijn verplicht om deze richtlijnen te implementeren en na te leven. Daarentegen geldt voor zachte beleidsmaatregelen dat (sub-)nationale bestuursorganen zelf mogen kiezen of ze EU-doelstellingen hanteren, niet-bindend EU-advies naleven en gebruik maken van niet-verplichte beleidsinstrumenten (Citi & Rhodes, 2007). Zoals in hoofdstuk 1 besproken, mogen steden zelf bepalen of ze zich inschrijven voor de EGCA-procedure: de EGCA is een zacht beleidsinstrument van de Europese Commissie.

De EGCA is gericht op het motiveren en informeren van steden aangaande verduurzaming. Het informeren over en motiveren van actoren is het kenmerk van ecolabels (Connelly & Smith, 2003; Tews et al., 2003). Ecolabels informeren consumenten over de milieueffecten van hun (mogelijke) aankoop en worden toegekend door een onafhankelijk orgaan. Naar analogie van ecolabels, met het label 'European Green Capital' informeert de Europese Commissie haar burgers over het duurzaamheidsgehalte van steden. Tevens vindt kennisuitwisseling tussen steden plaats en motiveert het EGC-predicaat steden om duurzaamheidsbeleid te (blijven) voeren. Het predicaat wordt toegekend door een onafhankelijk expertpanel en jury, waarover meer in de volgende paragraaf.

Vanuit stedelijk oogpunt is het eveneens mogelijk de EGCA te scharen onder zachte beleidsinstrumenten. In plaats van lokale verordeningen kiest het stadsbestuur voor de EGCA als communicatief instrument. Burgers worden op een niet-dwingende manier geïnformeerd over, betrokken bij het collectieve actieprobleem verduurzaming van de stad en gemotiveerd om bewust met het milieu om te gaan. Bovendien kan deelname leiden tot nieuwe publieke-private samenwerkingen voor het behalen van duurzaamheidsdoelstellingen, hierover meer in paragraaf 3.2.4. Deze 'voluntary agreements' zijn net als ecolabels 'new environmental policy instruments' (NEPI's). NEPI's informeren en motiveren actoren in tegenstelling tot de meer traditionele 'command and control'-benaderingen (Jordan et al., 2003.). Of er uiteindelijk sprake is van de EGCA als communicatief instrument en de basis vormt voor nieuwe publiek-private samenwerkingen zal uit de analyse blijken (hoofdstuk 5).

2.3 Procedure

Europese steden schrijven zichzelf in voor de EGCA met inachtneming van de geldende toelatingscriteria (EC, 2016d). De stad

- ligt in een EU-lidstaat, kandidaat-lidstaat, IJsland, Liechtenstein, Noorwegen of Zwitserland;
- heeft minstens 100.000 inwoners. Heeft het land geen stad met minstens 100.000 inwoners dan mag de grootste stad deelnemen. Edities 2010-2015 waren overigens opengesteld voor steden met 200.000 inwoners of meer. Sinds editie 2016 is deze drempel verlaagd en komen meer steden in aanmerking voor deelname. De Europese Commissie hoopt dat deze stap de kennisuitwisseling tussen grote en kleine steden bevordert daar beide geconfronteerd (kunnen) worden met dezelfde milieuproblemen (observatie applicant workshop, 1 juli 2016);
- is een 'urban area', een bestuurlijke eenheid die wordt bestuurd door een democratisch gekozen orgaan. Grootstedelijke gebieden ('metropolitan areas'), agglomeraties en regio's mogen niet deelnemen. De metropool Ruhr heeft getracht om deel te nemen, maar dit werd door de Europese Commissie afgewezen omdat het geen democratisch gekozen bestuursorgaan heeft (Howe, 2014);
- was niet eerder winnaar of het is meer dan tien jaar geleden dat ze European Green Capital was.

Het bovenstaande betekent dat, anders dan de naam European Green *Capital* Award soms doet vermoeden, ook niet-hoofdsteden mogen deelnemen.

Voldoet een stad aan de toelatingscriteria dan start de EGCA-procedure, bestaande uit drie fasen (zie tabel 2.2. voor het tijdsplan):

1. Kandidaatstelling en selectie finalisten
2. Jurypresentatie en bekendmaking winnaar
3. Organiseren en evalueren European Green Capital jaar

Alle finalisten doorlopen fasen 1 en 2, de winnaar doorloopt ook fase 3. Het tijdsplan laat zien dat steden die de Europese duurzaamste hoofdstad willen worden een jarenlang proces ingaan. Als een stad in 2019 de European Green Capital wil zijn, dient ze zich kandidaat te stellen in 2016.

Tabel 2.2: Tijdspad EGCA⁹

EGCA-procedure				
Fase	Tijdslijn (n is het EGC-jaar per 1 januari)	Handeling	Verantwoordelijk orgaan	
1	a	n – 3 jaar + 6 maanden (bijvoorbeeld, juni 2016 voor EGC 2019)	Oproep tot deelname	Europese Commissie
	b	n – 3 jaar + 7 maanden	Workshop	Europese Commissie
	c	n – 3 jaar + 11 maanden	Deadline kandidaatstelling: inleveren ‘Mayoral Declaration’ en technische applicatie	Kandidaat-steden
	d	n – 2 jaar + 3 maanden	Beoordeling technische applicaties en bekendmaking finalisten	Expertpanel en Europese Commissie
2	a	n – 2 jaar + 5 maanden	Jury-presentatie	Finalisten
	b	n – 2 jaar + 5 maanden	Bekendmaking van de ‘European Green Capital’	EGCA-jury
3	a	Vanaf n – 2 jaar + 6 maanden tot het jaar n	Voorbereiding EGC-jaar	EGC
	b	n	‘European Green Capital’ jaar	EGC
	c	n + 1 jaar + 6 maanden	‘Post-assessment’ rapport	EGC
	d	n + 5 jaar + 6 maanden	Vijfjarig rapport	EGC

Bron: EC, 2016i.

2.3.1 Fase 1: Kandidaatstelling en selectie finalisten

Het gehele proces start met de oproep van de Europese Commissie dat de kandidaatstelling voor de European Green Capital Award geopend is met een inschrijvingstermijn van ongeveer zes maanden. Steden dienen twee documenten aan te leveren: de ‘Mayoral Declaration’ en de technische applicatie (1c)(EC, 2016h). Tijdens de ‘applicant workshop’ (1b) over de EGCA, die ik als observant op 1 juli 2016 bijwoonde, werden beide documenten toegelicht, deelden aanwezige winnaars hun ervaringen en werd praktische informatie versterkt onder meer over het European Green Capital Secretariaat. Dit Secretariaat zorgt voor de communicatie over en de promotie van de EGCA en ondersteunt kandidaat-steden bij hun inschrijving.

De ‘Mayoral Declaration’ is de verklaring waarin de burgemeester van de stad aangeeft dat er bestuurlijke steun is voor de kandidatuur. De technische applicatie is een omvangrijk document waarin steden gedetailleerde informatie aanleveren over twaalf thema’s, die tezamen het duurzaamheidsgehalte van de stad weergeven (zie tabel 2.3). Deze indicatoren met bijbehorende vragen worden jaarlijks geactualiseerd op basis van feedback van voormalig deelnemende steden,

⁹ Deze chronologie geeft de EGCA-kalender voor editie 2019 weer; er waren kleine afwijkingen bij voorgaande edities. Voor de eerste vier edities gold een vergelijkbare procedure, alleen werden destijds twee European Green Capitals bekend gemaakt in één jaar: de EGC’s 2010 en 2011 in 2009 en de EGC’s 2012 en 2013 in 2010 (zie ook tabel 2.1).

feedback van het expertpanel en nieuwe publicaties van de Europese Commissie (Meijering et al., 2014). Zo waren er bij de edities 2010-2011 tien indicatoren, maar zijn het er inmiddels twaalf.

Tabel 2.3: Indicatoren technische applicatie editie 2019

Indicatoren	
Klimaatverandering: beperking & aanpassing	Afvalproductie en -beheer
Lokaal vervoer	Waterbeheer
Groene stedelijke gebieden met inbegrip van duurzame ruimtelijke ordening	Beheer van afvalwater
Natuur en biodiversiteit	Eco-innovatie en duurzame werkgelegenheid
Omgevingsluchtkwaliteit	Energieprestatie
Kwaliteit van de akoestische omgeving	Geïntegreerd milieubeheer

Bron: EC, 2016h.

Bij elke indicator wordt informatie gevraagd over drie tijdvakken: verleden, heden en toekomst. De stad zet uiteen welke maatregelen ze de afgelopen vijf tot tien jaar heeft geïmplementeerd, hoe de huidige situatie is en welke toekomstplannen ze heeft. Hiertoe verschaft de stad kwalitatieve en kwantitatieve gegevens aan het expertpanel. Kwalitatieve vragen gaan bijvoorbeeld over maatregelen die de afgelopen jaren zijn genomen om fietsen, wandelen en gebruik van openbaar vervoer te stimuleren (dimensie lokaal vervoer) en de toekomstplannen met betrekking tot afvalbeheer en circulaire economie (dimensie afvalproductie en -beheer). ‘Het percentage burgers dat binnen 300m van stille gebieden woont’ (dimensie kwaliteit van de akoestische omgeving) en ‘maximum aantal dagen per jaar waarop de EU-streefwaarde voor ozon werd overschreden (8u-gemiddelde)’ (dimensie omgevingsluchtkwaliteit) zijn voorbeelden van kwantitatieve informatie (EC, 2016b). Deze gestandaardiseerde vragenlijst kent regels, zoals het aantal grafieken of woorden dat per onderdeel mag worden gebruikt. Deze regels dienen steden op te volgen, anders gaat dit ten koste van hun beoordeling, zo werd in de workshop duidelijk gemaakt. Eveneens werd benadrukt dat steden alle vragen moeten beantwoorden. Is bepaalde informatie niet voorhanden dan legt de stad uit waarom dit zo is en vult een reële schatting voor het antwoord in. Verzuimt een stad een vraag te beantwoorden dan gaat dit ten koste van haar beoordeling. Naast gegevens over bovengenoemde indicatoren schetst de stad haar context en algemene achtergrond en beschrijft ze zes voorbeeldige toepassingen die in verschillende indicatorgebieden zijn uitgevoerd. Deze context en beschreven ‘best practices’ wegen weliswaar niet mee bij beoordeling van het stedelijk duurzaamheidsgehalte, maar worden door het expertpanel ter kennisgeving aangenomen.

Het expertpanel, bestaande uit twaalf onafhankelijke experts, beoordeelt de ingediende technische applicaties naar eigen goeddunken (1d). Per indicator beoordeelt één expert de data van alle kandidaten en vergelijkt deze met elkaar. Aan elk tijdvak van de indicator kent de expert evenveel gewicht toe. Zo komt elke expert tot een stedelijke rangschikking betreffende zijn/haar indicator. Voor het waarborgen van de kwaliteit van het beoordelingsproces vindt peer review plaats: elke expert onderwerpt de indicatorbeoordeling van een collega-expert aan zijn/haar kritische blik en indien nodig wordt de indicator-rangschikking na wederzijds overleg aangepast. Voor vaststelling van de finale rangschikking worden de twaalf gelijkwaardige indicator-ranglijsten opgeteld. De beste drie,

vier of vijf steden – dit kan per editie verschillen – van deze som-score worden uitgeroepen tot finalist (EC, 2016g).

2.3.2 Fase 2: Jurypresentatie en bekendmaking winnaar

De finalisten krijgen enkele maanden de tijd om zich voor te bereiden op de jurypresentatie (2a). Bij de edities 2010-2011 en 2012-2013 hielden de finalisten de presentatie voor het expertpanel. Sinds editie 2014 is een aparte jury in het leven geroepen, bestaande uit vertegenwoordigers van belangrijke Europese en internationale organisaties¹⁰ die zich bezighouden met het milieu, duurzaamheid of regionale en lokale zaken. Ten overstaan van deze jury vertellen finalisten over hun voormalige, hedendaagse en toekomstige visies en plannen aangaande duurzaamheid in hun stad. Hierbij gaan ze in op de effectiviteit van hun beleid, of ze ruimte laten voor private initiatieven en of ze ‘de samenleving’ – burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en andere (overheids)instanties – (al) betrekken bij hun duurzaamheidsbeleid. Daarnaast delen de finalisten hun visie over de invulling van het mogelijke EGCA-rolmodelschap op lokaal tot Europees niveau, hoe hun ‘best practices’ te verspreiden en hoe aandacht te genereren voor de EGCA an sich. De finalisten behoren dus al in te gaan op hun communicatiestrategie voor als ze de EGCA mochten winnen (EC, 2016l).

De jury kijkt namelijk naar deze ‘zachte’ aspecten: lokale betrokkenheid, communicatie en visie¹¹. Bovendien neemt ze in ogenschouw of er klachten of petitie's zijn die milieucontroverses in de stad aan de kaak stellen en raadpleegt ze onlinebronnen om te zien of de EGCA-kandidatuur en groene initiatieven in de stad breed gedragen worden (EC, 2016i). Op basis van de presentaties, met de technische applicaties in hun achterhoofd, roept de jury een winnaar uit: de ‘European Green Capital 20xx’ (2b). Het is overigens mogelijk dat de nummer één van het expertpanel niet de uiteindelijke European Green Capital wordt. De jury heeft dan op basis van eigen inzichten een ander besluit genomen.

Samenvattend, de beoordeling van de kandidatuur is tweeledig: door experts in fase 1 en de jury in fase 2. Het is een langdurig proces; er verstrijkt ongeveer een jaar tussen de eerste deelnameoproep en de bekendmaking van de winnaar. Voor de European Green Capital breekt een nieuwe fase aan: het EGC-jaar organiseren.

2.3.3 Fase 3: Organiseren en evalueren European Green Capital jaar

De winnaar heeft ruim een jaar voorbereidingstijd voor het ingaan van het EGC-jaar (3a). In deze periode wordt een programma opgesteld, de financiering geregeld en worden activiteiten met betrekking op groen, duurzaam leven en duurzaam ondernemen op lokaal tot internationaal niveau gepland, (alvast) georganiseerd en ondersteund (EC, 2017c). Met ingang van editie 2020 stelt de Europese Commissie ‘prijzengeld’ beschikbaar (EC, 2017e) naar aanleiding van kritiek van winnaars en ook van finalisten op het ontbreken van dit geld¹². De voorbereidingstijd voor het EGC-jaar wordt

¹⁰ Dit zijn Europese Commissie, Directoraat-Generaal Milieu; Europees Parlement, het Milieu, Volksgezondheid en Voedselveiligheid Comité; Comité van de Regio's van de Europese Unie; Europees Milieuagentschap; ICLEI, Local Governments for Sustainability; European Environmental Bureau; en Covenant of Mayors Office (EC, 2016l).

¹¹ Deze jury-criteria zijn door de jaren heen aangepast, zo heeft stadscommunicatie naar burgers en lokale betrokkenen bij duurzaamheid een prominenter plaats gekregen (zie de verschillende juryrapporten, EC 2016c).

¹² De respondenten van voormalige deelnemers benoemden dit punt in de voor dit onderzoek uitgevoerde interviews.

relatief kort bevonden, het prijzengeld is het gewenste startkapitaal voor het opzetten van een projectorganisatie voor het EGC-jaar die vervolgens de financiering en het programma verder regelt.

Duurzaamheid staat prominent in de schijnwerpers in het EGC-jaar van de winnaar (3b). Tijdens mijn bezoek aan Ljubljana, EGC 2016, zag ik onder meer hoe kleuters op interactieve wijze in aanraking kwamen met de groene omgeving, dieren en water. Hamburg, EGC 2011, had een door Europa reizende trein, de 'Train of Ideas': een interactieve expositie met voorbeeldprojecten van duurzame stedelijke ontwikkeling om zo steden te inspireren (Hamburg BSU, 2012). Met andere woorden, kleine en grote, lokale en internationale initiatieven worden ten uitvoer gebracht tijdens hét EGC-jaar. Als haar EGC-jaar voorbij is, schrijft de stad twee evaluatierapporten: één dat een jaar na dato en één dat na vijf jaar wordt gepubliceerd (3c, 3d). In beide rapporten wordt teruggeblikt op het EGC-programma, de communicatie en gerunde campagnes, nieuwe beleidsinitiatieven en samenwerkingen met actoren op lokaal, regionaal, nationaal, Europees en internationaal niveau.

In dit onderzoek komt deze fasering terug. Voor de:

- Deelnamemotieven (deelvraag 2) is fase 1 over de deelnameoproep en de kandidaatstelling het meest relevant.
- Aanpak (deelvraag 3) zijn alle fasen van belang: van het proces van besluitvorming, het invullen van de technische applicatie en het houden van de jurypresentatie tot het organiseren van het EGC-jaar.
- Effecten (deelvraag 4) zijn eveneens alle fasen relevant: vanaf het eerste moment kan de stad kennis opdoen of andere (on)gewenste resultaten behalen.

2.4 Duurzame stad

Tot nu toe zijn de termen duurzaam, duurzame stad en duurzame stedelijke ontwikkeling dikwijls gebruikt. Maar wat betekenen deze termen? Het woord 'duurzaam' betekent volgens de Van Dale 'lang durend' en 'het milieu weinig belastend'. Door roofofbouw op het milieu en de ongelijke welvaartsverdeling is de huidige maatschappij niet-duurzaam: de huidige generatie doet hierdoor afbreuk aan de kansen van toekomstige generaties. De mens dient zich daarom continue te focussen op het verbeteren van de wereldwijde leefomstandigheden en natuurlijke leefomgeving (Roorda, 2010). Dit is de essentie van de in hoofdstuk 1 geïntroduceerde Brundtland-definitie van duurzame ontwikkeling: het gaat niet alleen om het hier en nu, maar ook om het daar en later.

Leefomstandigheden en natuurlijke leefomgeving refereren aan drie voorname aandachtsgebieden van duurzaamheid: 'people, planet en profit'. Waar het bij ecologische modernisering gaat over het overbruggen van de tegenstelling tussen ecologie en economie, worden bij de 'p-p-p-benadering' ook de sociale rechten in de afweging meegenomen. Idealiter gaat het bij deze benadering om het zo goed mogelijk in evenwicht brengen van ecologische draagkracht, economische vooruitgang én kwaliteit van leven. Desalniettemin blijft duurzame ontwikkeling een lastig te operationaliseren en te hanteren begrip; er is veel over gezegd en geschreven. Het blijft een vaag en vrijblijvend begrip met als gevolg dat er een politieke strijd schuilt achter de verhouding milieu, economie en mens (Leroy & Wiering, 2007). Zodoende zijn er vele interpretaties van duurzaamheid mogelijk.

Meerdere onderzoeken naar stadsindexen en ranglijsten laten zien dat het motto 'quality of life' voor steden leidend is in hun duurzaamheidsvraagstukken: het is een antropocentrisch denkbeeld. Steden

willen een aantrekkelijke, gezonde leefomgeving zijn die onder andere kindvriendelijk, groen en verkeersveilig is met actieve betrokkenheid van de lokale gemeenschap (Roorda et al., 2011; Tillie, 2012). Ook de Europese Commissie onderstreept de waarde van stedelijke leefkwaliteit in het 6e en 7e EAP én met de European Green Capital Award. De EGCA-boodschap luidt namelijk: “ (...) *Europeans have a right to live in healthy urban areas, and towns and cities should therefore strive to improve the quality of life of their citizens and reduce their impact on the global environment*” (EC, 2016j).

Er bestaan vele opvattingen over duurzaamheid en daarmee, logischerwijs, over het concept ‘duurzame stad’ (‘local sustainability’) ofwel hoe een duurzame stad idealiter functioneert. Howard schreef eind 19e eeuw over de tuinstad: een relatief kleine stad met volop voorzieningen én schone lucht oftewel de voordelen van stad en platteland gecombineerd. Sijmons focust op de stedelijke boven- én ondergrond (Carton et al., 2015; De Hoog et al., 1998). Dit laatste moet voldoende aandacht krijgen bij infrastructurele projecten en vastgoed- en locatieontwikkeling, want de ondergrond is bijvoorbeeld van belang bij klimaatadaptatie. Lokale wateroverlast wordt beter tegengegaan als rekening wordt gehouden met het natuurlijke watersysteem van de ondergrond. Campbell (1996) voorziet een ‘green, growing and just city’ als beleidsontwikkelaars de drie pijlers milieu, economie en mens in evenwicht brengen. De duurzame stad heeft een openbare groene ruimte en biedt ruimte voor rivieren en ecologische niches (milieu), is een locatie voor productie, consumptie, distributie en innovatie (economie) en is een ruimte voor bevolkingsgroepen en buurtorganisaties en een plek voor toegang, openheid en segregatie (mens). Alleen op deze wijze kan economische groei plaatshebben die eerlijk verdeeld wordt en niet ten koste van het milieu gaat. Ook bij Tjallingii (1995) is de p-p-p-benadering terug te vinden. Hij stelt dat de duurzame stad een ‘ecopolis’ is, een eigen ecosysteem heeft. Het gaat om een verantwoorde omgang met alle in- en uitgaande stromen zoals grondstoffen, energie, water, afval en verkeer. Water- en verkeersnetwerken maken bedrijvigheid, werken, wonen en recreatie mogelijk. ‘Levende’ plaatsen als parken, gebouwen en woningen ontstaan. Participatie van burgers, bedrijven en organisaties is ten slotte belangrijk bij de planning, uitvoer en het beheer van stedelijke (ontwikkelings)plannen. De natuur beperkt de mogelijkheden van stedenbouwers en burgers niet; ze moeten juist gebruik maken van de mogelijkheden die de natuur biedt.

Wat deze verschillende beschrijvingen van duurzame stedelijke ontwikkeling gemeen hebben, is de holistische benadering. Het is onvoldoende om bepaalde aspecten van de stad te verbeteren, het gaat om het verbeteren van de kwaliteit van de stad als een geïntegreerd systeem (Roorda et al., 2011). In die zin zijn zelfs koplopersteden niet-duurzaam omdat ze zich op specifieke zaken richten, zoals het reduceren van afvalproductie en fossiel energiegebruik. Vandaar dat een EGCA-doelstelling is dat winnaars – de koplopers – ambitieus duurzaamheidsbeleid moeten continueren in een altijd veranderende leefomgeving. Ze bevinden zich voortdurend op het pad van verduurzaming. ‘Duurzame stad’ is een sociaal construct waaraan iedere burger, bestuurder en politicus een eigen betekenis geeft (Campbell, 1996). Rees (1997) beargumenteert daarentegen dat het concept ‘duurzame stad’ een oxymoron is, want steden zijn per definitie niet-duurzaam. Een duurzame stad kan niet bestaan, dus de EGCA is een overbodige zelfs onmogelijke prijs.

Het gevolg van al deze verschillende visies over de duurzame stad is dat voor het samenstellen van ranglijsten helder moet zijn welke definitie¹³ of beschrijving wordt gehanteerd. Dit is noodzakelijk voor de selectie van de juiste indicatoren om het stedelijke duurzaamheidsgehalte te kunnen meten. Zonder een definitie is het onmogelijk te bepalen of geschikte indicatoren zijn geselecteerd. Om deze reden zijn Meijering et al. (2014) kritisch over de EGCA. De Europese Commissie geeft namelijk geen definitie van de duurzame stad. Ze spreekt in relatie tot de EGCA over het verbeteren van de stedelijke leefkwaliteit, het reduceren van de stedelijke milieu-impact en het hebben van hoge stedelijke milieunormen en ambitieuze duurzaamheidsdoelstellingen. Ligt de focus van de EGCA dan op kwaliteit van leven, harde milieucijfers of een combinatie?

In eerste instantie lijkt de focus op harde milieucijfers te liggen. Bij de introductie van de duurzaamheidsprijs wees de Europese Commissie op het feit dat de geselecteerde indicatoren zich richten op het milieuaspect en niet het volledige duurzaamheidsconcept in acht nemen (EC, 2009) – wat dit laatste ook moge zijn. De indicatoren omvatten harde milieuthema's als water, energie, afval, klimaat, transport, natuur, biodiversiteit, geluid en lucht. Toch lijkt de EGCA-focus enigszins gewijzigd te zijn. Sinds editie 2014 is de indicator 'eco-innovatie en duurzame werkgelegenheid' toegevoegd. Deze indicator gaat over groene banen en publiek-private samenwerkingsverbanden om duurzame projecten van de grond te krijgen. De pijlers mens en economie komen in beeld, al blijft de milieupijler overheersend. Kortom, de European *Green Capital Award* doet recht aan zijn naam door de nadruk op 'green' te leggen.

Wat betreft de tijd- en ruimtedimensie – voor nu en later (toekomstige generaties) en voor hier en daar (wereldpopulatie) – richt de EGCA zich op het nu, later en hier. De technische applicatie gaat over het stedelijk beleid van de afgelopen jaren, het huidige beleid en de toekomstplannen: steden worden uitgedaagd om na te denken over hoe ze de leefkwaliteit van de huidige én toekomstige generaties in hun stad kunnen waarborgen. Het 'daar'-aspect ontbreekt echter in de technische applicatie, in de beoordeling van het stedelijk duurzaamheidsgehalte. De vragen richten zich op het grondgebied van de EGCA-deelnemers en gaan niet of nauwelijks over ruimtelijke externaliteiten, dat is de milieu-impact van de stad op haar omliggende gebieden en elders op de wereld, denk aan de verstoring van 'de natuur' – broedvogels bijvoorbeeld – als de stedelingen massaal de ecologische gebieden in de omgeving opzoeken, de retentiebekkens die buiten de stadsgrenzen zijn aangelegd om de watervoorziening van de stad op peil te houden of de CO₂-uitstoot die buiten de stadsgrenzen plaatsvindt door de import van producten of de vliegtuigreizen van de stedelingen. In dit opzicht is de EGCA niet op 'global level' gericht. Aan de andere kant is de EGCA erop gericht de kennisuitwisseling tussen steden te bevorderen aangaande duurzaamheid, dat deelnemers hun 'best practices' zullen delen met andere (Europese) steden en hen zo helpen met hun duurzaamheidsbeleid – dit aspect is wel te scharen onder 'global thinking'.

2.5 Stedenranglijsten

De European Green Capital Award kan worden beschouwd als een jaarlijkse ranglijst van duurzame (of toch groene?) steden. Sinds editie 2018 is de ranglijst die het expertpanel samenstelt niet meer geheel openbaar. Alleen de scores van de twaalf indicatoren van de finalisten zijn openbaar; niet-

¹³ Zie voor een bloemlezing van definities over duurzame stedelijke ontwikkeling, bijlage A van het rapport Benner et al. (2010).

finalisten krijgen hun scores persoonlijk medegedeeld. De Europese Commissie vertelde in de workshop dat ze hiertoe heeft besloten omdat de EGCA niet bedoeld is voor 'naming en shaming'. Met EGCA-deelname toont een stad juist aan dat ze met toewijding aan verduurzaming werkt. Of zoals McManus (2012: 421) dit verwoordt:

Ranking is not, or should not, be an end in itself. (...) the goal should be a more sustainable city as part of wider moves towards sustainability (...) Where comparative urban sustainability rankings may be useful is to highlight this sustainability agenda.

Giffinger en Gudrun (2010) en Meijering et al. (2014) beschouwen 'city rankings' als een stadsstrategie voor het formuleren van toekomstig beleid omdat ze aanzetten tot discussies over het gevoerde en te voeren beleid, inzicht geven in sterke en zwakke punten en steden simuleren om van elkaar te leren – precies wat de Europese Commissie wil bewerkstelligen met de EGCA. Het gaat bij ranglijsten niet enkel om een beleidsvormingsstrategie, maar eveneens om economisch gewin. Het kan investeerders namelijk helpen bij hun vestigingskeuze en steden bij de marketing en profilering van henzelf, althans bij een hoge notering op de ranglijst (Giffinger et al., 2010). Dit kunnen dus beweegredenen zijn voor steden om zich te kandideren voor de EGCA, waarover meer in paragraaf 3.1.

De uitkomst van een ranglijst moet niet als vanzelfsprekend worden aangenomen, aldus Meijering et al. (2014). De methodologie van ranglijsten kan verschillen, bijvoorbeeld in opvatting over het concept duurzame stad. Zo richt de ene ranglijst zich meer op leefkwaliteit en de andere bestudeert vooral harde milieucijfers. Tevens kunnen parameters verschillen: het onderwerp energie beoordelen aan de hand van 'energiegebruik per huishouden' of 'het energielabel van gebouwen' (Roorda et al., 2011). Daarnaast neemt de ene ranglijst vooral het heden in ogenschouw, terwijl een ranglijst als de EGCA drie tijdvakken opneemt: verleden, heden en toekomst. Zodoende kan het voorkomen dat een stad in de ene ranglijst hoger eindigt ten opzichte van een andere ranglijst. Beleidsmakers dienen om deze redenen kritisch te werk te gaan bij beleidsvorming op basis van ranglijsten.

Naast de ranglijst publiceert het European Green Capital Secretariaat elk jaar een 'Good Practice Report', dit sluit aan bij het derde EGCA-doel namelijk het uitwisselen van ervaringen. Het rapport laat steden kennis maken met beproefde duurzaamheidspraktijken van andere steden (EC, 2015a). Ook andere instituties als de Wereldbank en de Verenigde Naties verspreiden innovatief stedelijk milieubeleid over de wereld (Kern et al., 2001). Radaelli (2004) bevestigt dat het delen van 'best practices' een manier is om te leren van elkaar, al is het belangrijk dat de context in beschouwing wordt genomen. Elke stad is anders, er is niet één blauwdruk die elke stad 'klakkeloos' kan toepassen. Het nadeel van zulke rapporten is dat er uitsluitend gefocust wordt op 'best practices'; negatieve ervaringen en 'weak practices' worden niet gedeeld. Strang en Macy (2001) merken op dat juist negatieve ervaringen en zwakke beleidsmethoden zeer leerzaam zijn; het niet-delen van deze informatie is een gemiste kans in het leerproces van steden. Daarom wordt tijdens de interviews met ambtenaren van voormalig EGCA-kandidaten uitdrukkelijk gevraagd naar zowel positieve, negatieve én kritische punten van hun EGCA-ervaringen.

3. Theoretisch Kader

De theorieën die in dit hoofdstuk aan bod komen vormen de invalshoek van waaruit het onderzoeksobject wordt belicht en bestudeerd. Theorie is “(...) *als het ware het zoeklicht waarmee u als onderzoeker naar uw onderzoeksobject gaat kijken. Het is de bril die u opzet bij uw werk als onderzoeker*” (Verschuren & Doorewaard, 2007: 75). Niet één bril, maar meerdere brillen zet ik in deze studie op: verscheidene theoretische concepten worden gerelateerd aan de European Green Capital Award.

In paragraaf 3.1 worden potentiële deelnamemotieven toegelicht op basis van een politiek-bestuurlijke, maatschappelijke en economische invalshoek. De bijbehorende theoretische concepten laten mij beter begrijpen waarom een stad overweegt zich te kandideren voor een duurzaamheidsprijs. Als een stad eenmaal heeft besloten tot deelname dan dient ze haar kandidatuur vorm te geven: de theoretische noties mobilisering, sturing en lobby vormen het zoeklicht en zijn het onderwerp van paragraaf 3.2. Vanuit het doelrationeel handelen zal EGCA-deelname resulteren in meer baten dan kosten, in meer positieve dan negatieve effecten. In paragraaf 3.3 worden de verwachte resultaten geformuleerd en komt de literatuur over institutionalisering van pas.

3.1 Motieven

Voor het ontrafelen van potentiële motieven voor EGCA-deelname wordt een pluralistische benadering gehanteerd waarbij ‘agendering van beleidsvraagstukken’ de notie is die de boventoon voert. Agendering stelt samen met het theoretische concept ‘citymarketing’ vijf thema’s aan de orde: audit en benchmark, probleem, koploperschap, pressie en stadsimago. Uit deze thema’s worden tien motieven afgeleid die alle in aanmerking komen als antwoord op de vraag: waarom kandideren steden zich voor de European Green Capital Award?

3.1.1 Agenderen

Duurzaamheid staat op de agenda van vele stadsbesturen¹⁴, bij de ene stad op een hogere plek dan bij de andere. Het beleidsinstrument EGCA heeft in ieder geval in 77 steden hoog op de agenda gestaan, ze waren alle EGCA-deelnemers. De EGCA was niet zonder reden geagendeerd, mogelijke beweegredenen kunnen van de theorie over agendavorming worden afgeleid. Deze agenderingsmotieven vormen het aanknopingspunt voor het formuleren van potentiële beweegredenen voor een EGCA-kandidatuur.

Agendering is “*het proces waardoor maatschappelijke problemen de aandacht van het publiek en van de beleidsbepalers krijgen*” (Hoogerwerf & Herweijer, 2014: 20). Stadsbestuurders en ambtenaren (functionarissen) kunnen niet tegelijkertijd aan alle onderwerpen (evenveel) aandacht schenken; actoren en onderwerpen concurreren elkaar voor een (hogere) plaats op de agenda. Het kloofmodel, het relatieve aandachtsmodel, het barrièremodel en het stromenmodel verklaren hoe deze ‘concurrentiestrijd’ verloopt. Het stromenmodel van Kingdon (1995) is als het ware een

¹⁴ Het stadsbestuur bestaat uit de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders.

overkoepelend model, (elementen van) de andere drie modellen zijn te herkennen in het stromenmodel en komen gaandeweg ter sprake.

De rationeel-analytische benadering van beleidsontwikkeling gaat uit van een 'stap-voor-stap' beleidsproces: van agendering, implementatie tot evaluatie (Teisman, 1995). Kingdon (1995) stelt daarentegen dat beleid de resultante is van drie onafhankelijke beleidsstromen die gelijktijdig bestaan en op een bepaald moment (min of meer toevallig) aan elkaar worden gekoppeld. Deze beleidsstromen zijn de:

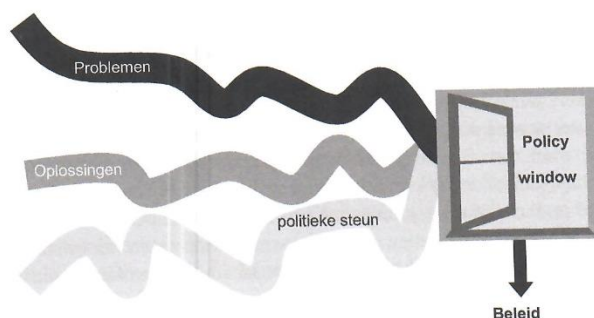
1. Probleemstroom: centraal staan maatschappelijke vraagstukken die om aandacht vragen;
2. Beleidsalternatievenstroom: het genereren en bediscussiëren van ideeën en oplossingen;
3. Politiek-bestuurlijke stroom: ontwikkelingen als kabinetswisselingen, veranderende publieke opinie of lobbyactiviteiten.

Kingdon maakt onderscheid tussen de overheidsagenda en de besluitvormingsagenda. De overheidsagenda bevat de onderwerpen die aandacht genieten van overheidsfunctionarissen en wordt gevormd in de probleemstroom en politieke stroom. Zo kunnen ambtenaren zich focussen op een belangrijk probleem zonder een passende oplossing voorhanden te hebben. De kans is dan klein dat het onderwerp op de besluitvormingsagenda terechtkomt. De besluitvormingsagenda bestaat uit een lijst met onderwerpen "(...) *that are up for an active decision*" en die opgepakt worden (Kingdon, 1995: 4). Een verandering in de probleemstroom of politieke stroom, bijvoorbeeld de uitbraak van vogelgriep of het aantreden van een nieuwe regering, opent een 'policy window' (een beleidsvenster): het is de kans om een onderwerp van de overheidsagenda naar de besluitvormingsagenda te verplaatsen. Het vraagstuk belandt op de besluitvormingsagenda – nieuw beleid ontstaat – zodra de drie stromen samenvloeien:

1. Er is een erkend probleem;
2. Er is een beleidsmatige oplossing voor dat probleem; en
3. Er bestaat politieke steun voor die oplossing (zie afbeelding 3.1).

Als de drie stromen niet koppelen, er is bijvoorbeeld geen geschikt beleidsalternatief voorhanden, sluit het beleidsvenster en moet gewacht worden op een nieuwe opening.

Afbeelding 3.1: Kingdon's stromenmodel

Bron: Hoogerwerf en Herweijer (2014: 58).

Samenvloeiing van de drie stromen kan een kwestie van toeval zijn, maar kan eveneens het resultaat zijn van het werk van de bewuste interventie van 'policy entrepreneurs', ook wel aanjagers of pleitbezorgers genoemd. Zij grijpen de beleidsvensteropening aan voor het aandragen van hun probleemopvatting of beleidsalternatief en het koppelen van de drie stromen. Politici, ambtenaren,

lobbyisten, wetenschappers en journalisten zijn allen in staat om als aanjager het verschil te maken in de complexe politieke arena.

Het stromenmodel verklaart op welk moment onderwerpen op de besluitvormingsagenda terechtkomen en beleidsverandering kan plaatsvinden, namelijk als ontwikkelingen in de probleemstroom of politieke stroom het beleidsvenster openen en de drie beleidsstromen vervolgens samenvloeien. *“Thus agendas are set by problems or politics, and alternatives are generated in the policy stream”*, aldus Kingdon (1995: 20). Vanuit het stromenmodel gezien, is de European Green Capital Award op te vatten als het beleidsalternatief dat wordt ingezet voor het maatschappelijke vraagstuk ‘duurzame stad’. Dat stedelijke duurzaamheid hoog op de besluitvormingsagenda wordt geplaatst (de motieven) en hiervoor (mede) de EGCA wordt ingezet, vloeit dus voort uit de probleemstroom en de politieke stroom. In deze twee stromen zijn de thema’s audit en benchmark, probleem, koploperschap en pressie te identificeren.

3.1.2 Audit en benchmark

Een vraagstuk kan op de radar van stadsbestuurders en ambtenaren komen door indicatoren. De aandacht voor een kwestie neemt toe als de min of meer systematische indicator aangeeft dat de stand van zaken anders is dan verwacht of er een grote statusverandering heeft plaatsgevonden (Kingdon, 1995). Zo nam in de jaren ’80 de aandacht voor het probleem ‘werkloosheid’ toe omdat de Nederlandse werkloosheidscijfers een explosieve groei vertoonden (Huijgen, 1986). De overheid en talrijke onderzoeksbureaus brengen op vrijwel alle denkbare terreinen de statistieken in kaart, ook op het gebied van duurzaamheid.

Ranglijsten worden aan de hand van kwalitatieve gegevens en statistieken samengesteld. Experts gebruiken indicatoren bij het toetsen en beoordelen van bijvoorbeeld de duurzaamheidsprestaties van een stad. Stadsbesturen krijgen op deze manier inzicht in hoe goed (of slecht) ze door de jaren heen presteerden. Ze leren van het verleden en het heden en zullen deze lessen meenemen in toekomstig beleid: ‘policy learning in time’ vindt plaats (Kern et al., 2001). De expertbeoordeling is voor steden in feite een ‘feedback message’ (Kingdon, 1995): het is een evaluatiestudie die problemen aan het licht brengt – de zwakke punten van het duurzaamheidsbeleid zullen extra aandacht behoeven.

Verwachting A1

Deelname aan een duurzaamheidsprijs (inclusief ranglijst) geeft inzicht in sterke en zwakke punten van het stedelijke duurzaamheidsbeleid.

Een ranglijst laat, per indicator en over het geheel, zien hoe steden presteren: *“Evaluating nations, states or cities by ranking them in terms of their performance on a specific policy indicator (...) can spotlight countries that may have something to teach, and countries that need to draw lessons from experience elsewhere”* (Rose, 1991: 8). Iedere indicator toont of een stad bovengemiddeld tot uitstekend of middelmatig tot slecht scoort. In het eerste geval kan een stad haar ‘best practices’ delen en tegelijkertijd van andere steden leren welk beleid ze zeker niet moet implementeren – de ‘weak practices’ van Strang en Macy (2001); in het tweede geval kan ze leren van andermans ‘best

practices'. Prestaties van andere steden – de goede én de minder goede – zijn dus leerstof voor een stad, hierop kan ze haar beleid aanscherpen: 'policy learning in space' vindt plaats (Kern et al., 2001).

Verwachting A2

Deelname aan een duurzaamheidsprijs (inclusief ranglijst) biedt de mogelijkheid om te leren van andere steden.

Bij beide verwachtingen is het uiteindelijke doel van steden om op basis van de experttoets (audit) en de stedenvergelijking (benchmark) te leren, discussies te voeren over het gevoerde en te voeren duurzaamheidsbeleid en dit beleid aan te scherpen.

3.1.3 Probleem

Een essentiële voorwaarde voor een maatschappelijke thema om op de besluitvormingsagenda te worden gezet, is dat het erkend wordt als 'een probleem'. Een vraagstuk wordt als probleem gedefinieerd als stadsbestuurders en ambtenaren van mening zijn dat er dringend en adequaat iets aan de situatie moet worden gedaan (Kingdon, 1995). De eerdergenoemde concurrentiestrijd zorgt ervoor dat vraagstukken niet vanzelf de aandacht van overheidsfunctionarissen krijgen, een extra duwtje in de rug is nodig. Het spreekwoordelijke duwtje wordt vaak gegeven door ingrijpende gebeurtenissen, rampen of incidenten. De situatie is dan zo urgent en penibel dat ze 'vanzelf' wordt opgemerkt en bovenaan op de besluitvormingsagenda komt te staan, andere problemen moeten wijken. Denk bijvoorbeeld aan de vluchtelingencrisis, de zeebeving in de Indische Oceaan in december 2004 en de terroristische aanslagen van 11 september 2001. Deze gebeurtenissen zijn te typeren als 'focusing events': plotselinge schokken in het beleidssysteem die kunnen leiden tot beleidswijzigingen (Birkland, 2004). In deze situaties is de ernst van het probleem – het verschil tussen de maatstaf en de waargenomen situatie (de kloof) – leidend bij agendavorming. Agendavraagstukken worden gerangschikt op basis van wat als het grootste probleem ervaren wordt, dat is kenmerkend voor het kloofmodel (Hoogerwerf & Herweijer, 2014).

Hoge milieudruk in een land is bevorderlijk voor de besluitvorming over en implementatie van nieuwe milieuwetgeving die gericht is op drukverlaging en het behalen van nationale en Europese milieudoelstellingen (Lieverink et al., 2009). Op stedelijk niveau vinden vergelijkbare ontwikkelingen plaats, zo nemen steden adaptatiemaatregelen om de kwetsbaarheid voor klimaatverandering te verminderen (Boezeman et al., 2014). De verwachting is dat steden die geconfronteerd worden met significante milieuproblemen meerdere beleidsinstrumenten inzetten om de problemen te lijf te gaan. Eén van deze instrumenten kan deelname aan een duurzaamheidsprijs zijn, een middel – van een policy entrepreneur – om nog meer aandacht te vragen voor het milieuprobleem en het bijbehorende besluitvormingsproces (verder) te versnellen.

Verwachting A3

Een stad met significante milieuproblemen kandideert zich voor een duurzaamheidsprijs omdat dit beleidsinstrument het besluitvormingsproces aangaande de problematiek kan versnellen.

Een crisis of ingrijpende gebeurtenis – een focusing event – kan ertoe leiden dat andere vraagstukken op de agenda moeten wijken en (tijdelijk) verwaarloosd worden. Politieke en maatschappelijke

aandacht voor duurzaamheid neemt af als er sprake is van een economische of financiële crisis (Penna & Geels, 2012; Gough & Maedowcroft, 2011). Het thema duurzaamheid zal van de besluitvormingsagenda verdwijnen; de duurzaamheidstransitie loopt vertraging op, al zal het onderwerp 'buiten de spotlights' op de overheidsagenda blijven staan.

Bestuurders maken door gebrek aan tijd en middelen keuzes in de volgorde van de te behandelen vraagstukken met als gevolg dat de behandeling van sommige onderwerpen lang op zich laat wachten: de vraagstukken worden enige tijd verwaarloosd. Zodra in de politiek en de samenleving het beeld ontstaat dat het onderwerp te lang naar de achtergrond is gedrukt en aandacht behoeft, dan komt het alsnog op de besluitvormingsagenda. De consequentie van het prioriteren van het verwaarloosde thema is dat een ander thema wordt verwaarloosd. Dit agenderingsmodel wordt het relatieve aandachtsmodel genoemd (Hoogerwerf & Herweijer, 2014).

Het winnen van een duurzaamheidsprijs en/of het deelnameproces kan de beleidsmatige oplossing zijn voor het (weer) op de kaart zetten van het verwaarloosde thema duurzaamheid. Het is een reële veronderstelling omdat onderzoek aantoonde dat de meest recente economische en financiële crisis (2008-2012) het thema duurzaamheid/milieu naar de achtergrond verdrong: "(...) *the crisis leading to a decline in attention for climate change and sustainability*" (Geels, 2013: 92). Met andere woorden, de kandidaatstelling voor de duurzaamheidsprijs zal helpen bij het genereren van aandacht, tijd en middelen voor duurzaamheid.

Verwachting A4

Deelname aan een duurzaamheidsprijs helpt bij het aandacht genereren voor het verwaarloosde thema duurzaamheid.

Focusing events zijn gebeurtenissen die ervoor zorgen dat mensen – met name de 'more influential and powerful actors' – meer aandacht krijgen voor bepaalde problemen en op zoek gaan naar geschikte oplossingen (Birkland & Warnement, 2013). In zekere zin is deelname aan een duurzaamheidsprijs een door steden 'zelfgecreëerd' focusing event – een mobilisatie-instrument. De kandidaatstelling is een speciale gebeurtenis die beoogt

- het maatschappelijke vraagstuk duurzaamheid beter onder de aandacht te brengen van statelijke én niet-statale actoren, vooral als het vraagstuk enige tijd verwaarloosd is;
- duurzaamheid (opnieuw) op de besluitvormingsagenda te zetten; en
- beleidsverandering te bewerkstelligen.

De duurzaamheidsprijs – de naam en haar logo – zal het symbool van het stedelijke duurzaamheidsvraagstuk worden. Een onderwerp kan al in de gedachten van mensen zijn; de symboliek laat hen (nog meer) hun aandacht op dit vraagstuk focussen (Kingdon, 1995).

Bestuurders en ambtenaren kunnen dit zelfgecreëerde focusing event bepleiten, maar belangengroepen, politieke partijen, wetenschappers, journalisten en burgers zijn eveneens potentiële policy entrepreneurs die in staat zijn om vraagstukken uit de 'agenda-universe' – hierin bevinden zich alle mogelijke ideeën die in het publieke en politieke domein kunnen worden besproken – te verheffen tot beleidsproblemen (Birkland, 2001).

3.1.4 Koploperschap

Een andere reden waarom een stad een zelfgecreëerd focusing event in het leven wil roepen is om aandacht te vragen van de Europese Commissie en andere Europese steden voor het duurzaamheidsbeleid van deze specifieke stad. De stad voelt zich een koploper of pionier op het duurzaamheidsvlak en wil haar ervaringen en 'best practices' delen met anderen.

Een aantal steden voeren actief en ambitieus duurzaamheidsbeleid, ze vinden dat ze een belangrijke actor zijn in het domein van duurzaamheid en milieu. De opvatting dat steden een belangrijke entiteit zijn in duurzaamheidsvraagstukken komt niet uit de lucht vallen, het past in het heersende ideologisch klimaat van een land. Een groot deel van het publiek – de lokale gemeenschap – denkt dan langs dezelfde lijnen voor een bepaalde tijd, hetgeen de agenda van overheidsfunctionarissen beïnvloedt (Kingdon, 1995). Bestuurders en ambtenaren zijn alert op (veranderingen in) de publieke opinie; onderwerpen die de publieke opinie weerspiegelen belanden gemakkelijker en sneller op de besluitvormingsagenda (Page & Shapiro, 1983). Deregulering in de jaren '80 was mogelijk omdat destijds de algemene opvatting van ontmoediging van overheidsregulering heerste. Thans omvat de publieke opinie dat supranationale en subnationale instituties belangrijk zijn in de mondiale politiek en rechtsorde (Blank, 2007; Yearley, 1996). Steden worden dan ook gezien als noodzakelijke arena's voor het aanpakken van allerlei maatschappelijke problemen, waaronder milieuproblemen en klimaatverandering (Betsill & Bulkeley, 2007; Lemos & Agrawal, 2006).

De zogenoemde stedelijke duurzaamheidskoplopers¹⁵ hebben deze heersende opvatting actief opgepikt. Een koploperstad implementeert op een bepaald moment strenger en/of meer beleid voor een maatschappelijk vraagstuk dan andere steden en vormt daarmee bewust of onbewust een voorbeeld voor deze andere steden¹⁶. De koploperstad is een rolmodel, andere steden kunnen leren van haar 'best practices' in het kader van 'policy learning in space'. De voorbeeldfunctie kan worden uitgedragen via stedelijke (inter)nationale netwerken of via deelname aan een duurzaamheidsprijs. Het tegenovergestelde van het relatieve aandachtsmodel doet zich voor: een stad heeft duurzaamheid niet verwaarloosd, er is juist actief beleid gevoerd en deze ervaringen mogen gedeeld worden met de lokale gemeenschap (burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen), andere steden, de nationale overheid en de Europese Commissie.

Verwachting A5

Deelname aan een duurzaamheidsprijs is een manier om een voorbeeldfunctie uit te dragen.

Naast een inspiratiebron te zijn voor andere steden wil een stad eveneens erkend worden voor haar inspanningen. Erkenning vergaren dient niet enkel om de loftrompet over zichzelf te steken, het is belangrijk voor het voorkomen van het paradoxale 'zelfvernietigende succes' (Jänicke, 2005). Actieve duurzaamheidsbeleidsvorming en het oplossen van zichtbare milieuproblemen (zoals waterverontreiniging) kan leiden tot afname van politieke en maatschappelijke steun voor verdere ambitieuze duurzaamheidsinitiatieven, tijdelijke verwaarlozing dreigt. Waarderingsuitingen dragen

¹⁵ Uit meerdere ranglijsten komt naar voren dat onder meer Kopenhagen, Stockholm, Vancouver, Portland en Freiburg koplopersteden zijn (Knill et al., 2012; Roorda et al., 2011).

¹⁶ De omschrijving van koploperstad is naar analogie van een koploperland; over koploperlanden schrijven onder andere Andersen en Lieverink (1997).

bij tot het vasthouden van aandacht en voorkomt dat een stad op haar lauweren gaat rusten: stadsbestuurders, ambtenaren en de lokale gemeenschap worden gemobiliseerd zich (te blijven) inzetten voor een duurzame stad.

Verwachting A6

Deelname aan een duurzaamheidsprijs is een manier om erkenning voor gedane inspanningen te verkrijgen en de aandacht voor duurzaamheid vast te houden.

Of een stad vooroploopt in (bepaalde aspecten van) duurzaamheidsbeleid hangt niet alleen van de publieke opinie af, de samenstelling van het stadsbestuur is evenzeer relevant. Geloven het college van burgemeester en wethouders (college van B en W) en de meerderheid van de gemeenteraadsleden dat ecologie en economie hand-in-hand kunnen gaan (ecologische modernisering) of zijn ze ervan overtuigd dat ecologisch bewustzijn en milieubescherming niet samengaan ('treadmill of production')? Door verkiezingen kan de samenstelling van de twee politieke organen veranderen; op politiek niveau kan er een andere 'advocacy coalition' aan de macht komen, met het gevolg dat de besluitvormingsagenda herzien wordt en beleid verandert (Jenkins-Smith et al., 2014; Kingdon, 1995). Ter illustratie, in het verleden was Nederland een duurzaamheidskoploper, maar het land heeft aan plaatsen ingeboet als gevolg van regeringswisselingen (Jänicke, 2005).

Politieke partijen zijn dus een niet te onderschatten factor in het stedelijke duurzaamheidsbeleid. Met name groen geïnspireerde politieke partijen zijn van belang omdat hoofdzakelijk zij continu aandacht genereren voor de 'groene' agenda (Evans et al., 2006; Hoppe & Coenen, 2011). Zij willen dat het gehele stadsbestuur zich actief inzet voor duurzaamheid en de agenda hierop aanpast. Gebeurt dit in de ogen van de groene partijen nog onvoldoende, dan pleiten zij mogelijk voor de deelname aan een duurzaamheidsprijs. Met andere woorden, de groene politieke partij is een policy entrepreneur die de kandidatuur beschouwt als een zelfgecreëerd focusing event om zo meer politici (en andere actoren) te binden aan de groene agenda.

Verwachting A7

Deelname aan een duurzaamheidsprijs vindt op instigatie van de groene politieke partij plaats.

Ambtenaren of actoren uit de lokale gemeenschap kunnen eveneens invloed op de besluitvormingsagenda hebben. Burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties bevinden zich niet in de politieke arena, 'de samenleving' is een 'pressure from below' aldus Börzel (2000).

3.1.5 Pressie

Ambtenaren bereiden beleid voor, voeren dit beleid uit en zijn nauw betrokken bij de besluitvorming. Voordat stadsbestuurders tot een besluit komen, hebben ambtenaren hen geadviseerd over de wijze waarop de overheid een vraagstuk het best kan interpreteren en aanpakken. In dit proces kunnen ambtenaren bepaalde onderwerpen of oplossingen aandragen en andere naar de achtergrond verdrijven (Hoogerwerf & Herweijer, 2014). Op deze manier beïnvloeden ze het agenderings- en besluitvormingsproces.

Het advies van ambtenaren kan stoelen op ontvangen informatie van collega's in andere steden, het bezoeken van steden (beleidstoerisme) of op persoonlijke ervaring, bijvoorbeeld veel zwerfafval in de nabije omgeving. Zij adviseren de bestuurders met klem het vraagstuk te agenderen en actie te ondernemen (Kingdon, 1995). De ambtenaar vervult de rol van policy entrepreneur; deze rol kan eveneens worden ingegeven door 'feedback messages'. Beleidsuitvoering gaat gepaard met monitoring en evaluatie van bestaand beleid om eventuele problemen aan het licht te brengen: te hoge kosten, programma's die niet werken zoals bedoeld of onverwachte problemen (ibid.). Op basis van deze uitkomsten kan een ambtenaar pleiten voor beleidsaanpassing, het onderwerp dient opnieuw geagendeerd te worden. Een verzoek tot agendering, bijvoorbeeld van de kandidatuur voor een duurzaamheidsprijs, kan dus afkomstig zijn van ambtenaren.

Verwachting A8

Deelname aan een duurzaamheidsprijs vindt op instigatie van ambtenaren plaats.

Actoren uit de stadssamenleving kunnen eveneens het vertrekpunt voor agendering zijn. Burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en/of belangengroepen zijn dan geïnteresseerd in, bezorgd over en (soms) al georganiseerd rondom bepaalde beleidsonderwerpen. Er is (enige) publieke aandacht voor een vraagstuk, het is een 'policy with public' (May, 1990). Volgens het barrièremodel wordt een vraagstuk met publieke aandacht nog niet meteen opgepakt door overheidsfunctionarissen. Er moeten barrières beslecht worden alvorens het vraagstuk geagendeerd wordt. Een belangrijke barrière is dat er lokaal voldoende publieke aandacht en steun dient te zijn, de stadssamenleving moet echt een sterk signaal afgeven ten aanzien van het onderwerp – dit refereert aan het eerdergenoemde heersende ideologische klimaat. De stadsbestuurders moeten het signaal ook oppikken en het onderwerp als relevant ervaren. Zijn ze responsief dan stemmen ze hun beleidsprioriteiten af met de publieke voorkeuren en wordt het thema geagendeerd (Hobolt & Klemmensen, 2008). Overigens kan publieke aandacht ook gericht zijn op 'negative blocking': agendering van onwelgevallige voorstellen voorkomen (Kingdon, 1995). Burgers, milieuorganisaties en 'groene' bedrijven kunnen bestuurders verzoeken geen steun te geven aan de 'grijze, vervuilende' sector – denk aan de protesten tegen de Amerikaanse oliepijpleidingprojecten Keystone XL en Dakote Access.

Birkland (1998) vat het bovenstaande proces samen als de constante zoektocht van belangengroepen en sociale bewegingen – policy entrepreneurs – naar mogelijkheden om beleidsverandering te bepleiten. Hiertoe kunnen zij zich richten op zelfgecreëerde focusing events: instrumenten om voldoende publieke steun te genereren en het onderwerp onder de aandacht van overheidsfunctionarissen te brengen. Voor het onderwerp duurzaamheid kunnen actoren uit de lokale gemeenschap zich wenden tot een duurzaamheidsprijs, ze roepen het stadsbestuur met klem op om zich te kandideren zodat het mobilisatieproces voor duurzaamheid op gang kan worden gebracht.

Verwachting A9

Deelname aan een duurzaamheidsprijs vindt plaats omwille van een krachtige oproep van (een deel van) de lokale gemeenschap.

Als er vanuit de samenleving geen of nauwelijks aandacht is voor een thema dan is er sprake van 'policies without public' (May, 1990). In het publieke domein is het thema te bestempelen als verwaarloosd. Zulke thema's betreffen voornamelijk collectieve actieproblemen, zoals het behoud van biodiversiteit en het verkleinen van het gat in de ozonlaag. Binnen het politieke domein staan deze thema's in ieder geval wel op de overheidsagenda en wellicht ook op de besluitvormingsagenda. Staat het onderwerp op de besluitvormingsagenda dan willen bestuurders publieke steun vergaren om de implementatie van beleid te vergemakkelijken en naleving te garanderen (Cobb et al., 1976; May, 1990). Publieke bewustwording en steun kan worden bewerkstelligd door een zelfgecreëerd focusing event zodat het onderwerp niet langer in het publieke domein verwaarloosd wordt – dit komt overeen met verwachting A4.

3.1.6 *Stadsimago*

Concurrentie tussen steden, het bestaat. In het huidige tijdperk kenmerkt de wereld zich door globalisering en verregaande Europese integratie. Het gevolg is een steeds kleiner wordende wereld, waarin landsgrenzen vervagen en door 'McDonaldisering' homogeniserende steden ontstaan (Begg, 1999). Als reactie op de homogenisering wordt de nadruk meer en meer gelegd op lokale karakteristieken en de beeldvorming over een stad. Een stad wil zich onderscheiden, ze wil de concurrentiestrijd met andere steden in haar voordeel beslechten. De inzet van die strijd is het binden van bewoners, bedrijven, bezoekers en bollebozen – de zogeheten vier B's (Hospers et al., 2011). Voor de concurrentiekracht is het creëren van een stad waarin je prettig kunt wonen, werken en recreëren – een levendige én leefbare stad – essentieel (Lagendijk & Spierings, 2015). Een stadsbestuur dient zich daarom af te vragen of hun stad aantrekkelijk genoeg is voor de vier doelgroepen.

Om hun aantrekkelijkheid te behouden, verder te verbeteren en zich hiermee te profileren, passen steden verschillende strategieën toe (Ashworth, 2011; Lombarts, 2011): renovatie, herstructurering en revitalisering van de stad; het verbeteren en versterken van het cultuuraanbod; of het organiseren van grootschalige evenementen, denk aan de Olympische Spelen of Wereldtentoonstellingen. Met zulke evenementen of het zijn van de Europese Culturele Hoofdstad wil de stad haar inwoners trots maken, bekendheid verwerven, een bepaald imago creëren en bezoekers en nieuwe investeerders aantrekken. De culturele stedenprijs, maar ook andere prijzen voor wie de beste, mooiste, meest innovatieve, meest toegankelijke of meest duurzame stad is, ondersteunen steden in hun profilering als aantrekkelijke stad – althans bij een goede uitslag (Gulsrud et al., 2013; Van Houtum, 2015). Zulke prijzen en competities zijn instrumenten om steden van elkaar te onderscheiden.

Prestige, imago, erkenning en beeldvorming zijn allemaal termen die samenhangen met het vermarkten en promoten van de stad. Een stad wil zichzelf (inter)nationaal op de kaart zetten: citymarketing is 'big business' geworden. *"Citymarketing is het langetermijnproces en/of het beleidsinstrument bestaande uit verschillende, met elkaar samenhangende activiteiten gericht op het aantrekken en behouden van specifieke doelgroepen voor een bepaalde stad"* (Lombarts, 2008: 15). De doelgroepen die een stad wil aanspreken zijn die zogeheten vier B's. Arnhem, Londen, Malmö en Rotterdam spreken bewoners, bedrijven, bezoekers en bollebozen aan door in hun citymarketing te wijzen op de grootschalige aandacht voor klimaatadaptatie (Boezeman et al., 2014).

De ‘winnaars’ van ranglijsten – zij die hoog gerankt worden of beter presteren dan verwacht – blijken de positieve uitslag nadrukkelijk te gebruiken in hun citymarketing. De ranglijst, die doorgaans veel publieke aandacht trekt, is dan een citymarketinginstrument om het heersende stadsimago te behouden, bevestigen of verder te verbeteren: “A top-rank in a highly reputed city-ranking definitely helps to improve the international image of a city” (Giffinger & Gudrun, 2010: 24). Het predicaat ‘hoog genoteerd/winnaar’ helpt de stad de doelgroepen te overtuigen dat het een aantrekkelijke stad is waar een positieve sfeer heerst. De eerdergenoemde voorbeeldfunctie en erkenning (verwachtingen A5 en A6) dragen eveneens bij aan het verbeteren en bekender maken van de beeldvorming over een stad. De voorbeeldfunctie gaat immers over het delen van ‘best practices’, erkenning is de bevestiging dat de stad de juiste koers volgt. De ‘verliezers’ zullen daarentegen de ranglijst negeren als die een bedreiging kan vormen voor hun stadsimago en de doelgroepen afschrikt.

Deelnemers van de Europese Culturele Hoofdstad streven meerdere doelen na: de lokale economie stimuleren, de sociale integratie verbeteren, het stadsimago verbeteren en meer kenbaar zijn in binnen- en buitenland, en het bekend staan als een top-culturele en toeristische bestemming (Richards, 2000; Garcia & Cox, 2013). Het is denkbaar dat vergelijkbare motiveringen ten grondslag liggen aan het besluit van steden om zich te kandideren voor een ranglijst/duurzaamheidsprijs, zoals de European Green Capital Award.

Verwachting A10

Deelname aan een duurzaamheidsprijs (inclusief ranglijst) is een citymarketinginstrument.

3.1.7 Motieven: een synthese

Tabel 3.1 toont een overzicht van de mogelijke deelnamemotieven. De theorieën over agendering en citymarketing laten zien dat tien redenen ten grondslag kunnen liggen aan de kandidatuur voor een duurzaamheidsprijs. Het verklaren van stadsdeelname aan een duurzaamheidsprijs is daarom allesbehalve eenduidig. Onderzoek naar de Europese Culturele Hoofdstad bevestigt dit beeld, de voor de titel ‘strijdende’ steden brengen meerdere deelnamemotieven naar voren (Garcia & Cox, 2013; Palmer-Rae Associates, 2004). Het is dan ook de verwachting dat niet één maar meerdere motieven ten grondslag zullen liggen aan het besluit tot deelname aan de European Green Capital Award. Of er specifieke motieven zijn die de boventoon voeren of juist niet of nauwelijks voorkomen, zal blijken uit de empirische analyse.

Tabel 3.1: Mogelijke deelnamemotieven

Motieven				
Audit en Benchmark	Probleem	Koploperschap	Pressie	Stadsimago
Inzicht in sterke en zwakke punten	Versnelling van het beleidsproces	Voorbeeldfunctie	Ambtenaren	Citymarketing
Leren van andere steden	Aandacht voor verwaarloosd thema	Erkenning	Samenleving	
		Groene politieke partijen		

3.2 Aanpak

In het voorgaande onderdeel over potentiële deelnamemotieven is de term mobilisatie genoemd. Maar wat houdt een mobilisatieproces precies in? En hoe kan dit in verband staan met het organiseren van de stadsdeelname aan een duurzaamheidsprijs? Deze vragen worden beantwoord in dit onderdeel. Daarnaast komt de 'governance'-literatuur van pas: de overheid 'bestuurt' de samenleving op verschillende manieren, er zijn dus meerdere manieren waarop de kandidaatstelling vormgegeven en georganiseerd kan worden. Deze sturingsmodellen worden uitgelegd en gelinkt met de drie EGCA-fasen: (1) kandidaatstelling, (2) jurypresentatie en (3) organisatie European Green Capital jaar. Kortom, mobilisatie en governance vormen de theoretische basis voor de deelvraag: hoe pakken steden hun deelname aan de European Green Capital Award aan?

3.2.1 Mobilisatie

Mobilisatie kwam bij het onderdeel deelnamemotieven in de volgende hoedanigheid ter sprake: de duurzaamheidsprijs is een instrument dat het vraagstuk duurzaamheid onder de aandacht zal brengen van statelijke en niet-statale actoren, die er vervolgens tijd en middelen voor vrijmaken. Mobilisering impliceert een maatschappelijke verandering, om precies te zijn een versneld veranderingsproces dat een capaciteitsvergroting van de organisatie vergt. Van Doorn (1973: 18) spreekt over het 'potentieel aan middelen opvoeren': *"mobilisatie is het proces waarbij de leiding van een sociale eenheid erin slaagt het potentieel aan middelen sprongsgewijs op te voeren en in te zetten ter bereiking van ambitieuze doeleinden"*. De sociale eenheid kan het volk, een collectiviteit of een organisatie zijn, bijvoorbeeld een ambtelijke organisatie. Daarmee is de leiding van de sociale eenheid eveneens uiteenlopend van aard, zoals een verenigingsbestuur of een politieke elite. Ook de middelen vertonen variatie: van informatie, tijd, kennis en kunde tot kapitaal, arbeid en 'sociale energie'. Sociale energie is de 'loyaliteit der leden', een mobiliserend systeem versterkt deze loyaliteit: er wordt een beroep gedaan op alle krachten van betrokkenen. Bij de dagelijkse omstandigheden wordt het potentieel aan middelen niet volledig benut. Het mobilisatieproces maakt dat dit potentieel wel volledig wordt benut onder het motto 'alle hens aan dek' (Van Doorn, 1968).

Bij stedenprijzen, zoals de Europese Culturele Hoofdstad, is het gebruikelijk dat het stadsbestuur besluit tot kandidaatstelling en verantwoordelijk is voor de gehele applicatie; het stadsbestuur leidt de sociale eenheid 'de lokale overheid'. Het stadsbestuur doet dan een beroep op 'het inzetten van alle krachten': ambtenaren worden geënthousiasmeerd en geactiveerd om hun potentieel aan middelen volledig in te zetten en er wordt voldoende budget vrijgemaakt om de kandidatuur te bekostigen. Immers, vanuit het doelrationele denken is het aannemelijk dat er alles aan gedaan wordt om zo hoog mogelijk te eindigen in de strijd om een prijs (of ranglijst). Maar, Van Doorn (1968) waarschuwt dat de terugkeer naar de 'normale' dagelijkse toestand op de loer ligt; het is onmogelijk continue te handelen op het geforceerde hogere actieniveau. Bij opeenvolgende kandidaatstellingen is deze terugkeer een reëel risico, stadsbestuurders zullen dit risico moeten incalculeren bij de besluitvorming over een tweede of daaropvolgende kandidatuur. Vergelijkbare ontwikkelingen zijn te verwachten bij deelname aan een duurzaamheidsprijs.

Verwachting B1

Het stadsbestuur mobiliseert haar ambtelijke organisatie gedurende de deelname aan een duurzaamheidsprijs.

Evaluaties van de Europese Culturele Hoofdstad leren dat naast intensieve betrokkenheid van ambtenaren, de betrokkenheid van lokale politici van belang is tijdens de ECOC-kandidatuur. Een sterk punt van succesvolle steden is de 'local political commitment' (Garcia & Cox, 2013). Voor het selectiepanel dat de Culturele Hoofdstad kiest, is lokale politiek steun een indicator voor de levensvatbaarheid van de stadskandidatuur. Het gaat om vragen als: krijgt de potentiële gaststad in de nabije toekomst te maken met politieke veranderingen die de kandidaatstelling kunnen verstoren? Heeft de stad wel voldoende financiële middelen om een attractief cultureel programma op poten te zetten? Voor de inzet van arbeid en kapitaal is meestal politieke goedkeuring nodig; brede politieke steun voorkomt discussie tijdens de applicatie en wordt opgevat als een waarborg voor een succesvol cultureel jaar.

In hoofdstuk 2 is duidelijk geworden dat de EGCA een omvangrijke procedure kent en kan resulteren in het organiseren van een duurzaam jaar. Op basis van de ECOC-bevindingen is het voor te stellen dat EGCA-deelnemers proberen brede politieke steun te bewerkstelligen voor hun kandidatuur.

Verwachting B2

Brede lokale politieke steun is onontbeerlijk voor deelname aan een duurzaamheidsprijs.

Ten slotte, publieke betrokkenheid bleek belangrijk te zijn bij ECOC-kandidaturen (Garcia & Cox, 2013; Palmer-Rae Associates, 2004), hetgeen het volgende citaat uit een evaluatierapport onderstreept: *"When bidding for ECOC status, it is important to demonstrate broad participation in the process from cultural organisations, businesses and residents"* (Ecotec, 2009: 74). Möll en Hitzler (2011) concluderen dat de meeste steden tijdens de ECOC-procedure een middenweg zoeken tussen de pluralistische en de gecentraliseerde aanpak. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op wat zulke 'governance'-benaderingen inhouden en wat precies wordt bedoeld met 'betrokkenheid' van publieke actoren.

3.2.2 Het concept 'sturing' en sturingsvormen

'Governance' laat zich moeilijk vertalen, maar in het Nederlands wordt de term sturing gebruikt. Sturing *"(...) behelst het sturen of coördineren van maatschappelijke processen door de staat, de markt en het maatschappelijk middenveld"* (Arnouts, 2010: 335). Deze definitie erkent dat zowel statelijke als niet-statale actoren een rol spelen in de vormgeving van de samenleving en geeft 'the shift in governance' weer (Van Kersbergen & Van Waarden, 2004). Politieke instituties hebben niet langer een monopolypositie in 'the orchestration of governance', ook andere actoren kunnen maatschappelijke problemen oplossen. Sturing is in feite een continuüm met aan de ene kant sturing vanuit de staat en aan de andere kant sturing vanuit de maatschappij (Pierre, 2000).

Sturing vanuit de staat gaat gepaard met 'command-and-control'-praktijken waarbij de overheid de beleidsdoelen formuleert en het beleid eveneens implementeert. De samenleving heeft een

gemarginaliseerde sturingsrol en wordt bestuurd volgens strikte wet- en regelgeving (Pierre & Peters, 2000). In de afgelopen decennia is de overheidsdominantie afgenomen, gelijktijdig hebben niet-statelijke actoren zich in toenemende mate bemoeid met het beleidsproces. Private partijen geven meer en meer sturing aan maatschappelijke processen en zijn zelfs in staat om zorg te dragen voor maatschappelijke vraagstukken zonder betrokkenheid van de overheid – sturing vanuit de maatschappij (Hill & Lynn, 2005; Rhodes, 1997).

Maedowcroft (2007: 299) verwijst bij de sturing van duurzame ontwikkeling naar “(...) *public debate, political decision-making, policy formation and implementation, and complex interactions among public authorities, private businesses and civil society – in so far as these relate to steering societal development along more sustainable lines*”. Het citaat impliceert dat zich tussen de twee sturingsuitersten – enkel de staat versus enkel de maatschappij – sturingsmodellen bevinden die zich kenmerken door het samenspel van statelijke en niet-statelijke actoren. De staat, de markt en het maatschappelijke middenveld lossen samen maatschappelijke problemen op. Dit interactieve beleidsproces kent meerdere typeringen: polycentrische sturing (Teisman, 1992), co-sturing (Kooiman, 2003) en ‘multi-actor governance’ (Arts & Lagendijk, 2009). Alle typeringen refereren aan het toenemende aantal actoren – met verschillende achtergronden – die onderdeel zijn van beleidsvorming. Een voorbeeld van een interactief sturingsmodel is ‘network governance’ (Klijn et al., 1995): in beleidsnetwerken ontstaan wisselende coalities van publieke en private actoren, deze actoren zijn wederzijds afhankelijk van elkaar en ze buigen zich tezamen over een beleidskwestie.

De bovenstaande uitleg kan verduidelijkt worden aan de hand van de vier sturingscategorieën van Kooiman (1999, 2003): hiërarchische sturing, ‘cooperation’ (gesloten co-sturing), ‘collaboration’ (open co-sturing) en zelfsturing¹⁷. Hiërarchische sturing refereert aan de overheidssturing, zelfsturing verwijst naar sturing vanuit de maatschappij en co-sturing is het tussenliggende interactieve sturingsmodel dat zich kenmerkt door horizontale samenwerking. Enkel co-sturing is volgens Kooiman een te brede categorie omdat statelijke en niet-statelijke actoren op vele manieren kunnen samenwerken, daarom splitst hij deze categorie in een gesloten en open variant. Elk van de vier sturingsvormen heeft zijn eigen kenmerken die zijn weergegeven in tabel 3.2.

Tabel 3.2: Sturingsvormen

Sturingsvormen				
	Hiërarchisch	Gesloten co-	Open co-	Zelf
Actoren	Hoofdzakelijk statelijke actoren	Gesloten groep van statelijke en niet-statelijke actoren	Grote groep van statelijke en niet-statelijke actoren	Hoofdzakelijk niet-statelijke actoren
Macht	Bij de overheid	Gebundeld	Diffuus	Bij de samenleving
Interactieregels	Druk van de overheid	Besloten samenwerking	Flexibele samenwerking	Naar eigen inzicht

Bron: Arnouts (2010: 43).

¹⁷ Arnouts (2010) heeft de categorieën ‘cooperation’ en ‘collaboration’ hernoemd naar respectievelijk gesloten co-sturing en open co-sturing.

Hiërarchische sturing is een top-down sturing: de macht ligt bij de overheid, want zij beschikt over een arsenaal aan instrumenten waaronder de formele autoriteit en juridische middelen. De staat lost maatschappelijke problemen op en stuurt niet-statelijke actoren aan, eventueel onder dwang. Statelijke actoren bepalen wat er gebeurt, al kunnen ze openstaan voor de inbreng van private actoren. Mogelijke policy entrepreneurs – zij die de bestaande beleidsproblemen koppelen aan oplossingen en zodoende in staat zijn het verschil te maken – hebben in ieder geval een statelijke achtergrond.

Gesloten co-sturing verwijst naar een meer gesloten, gestructureerde en vaste vorm van sturing, waarbij actoren over het algemeen eensgezind zijn over het te bereiken doel – het beleidsnetwerk voldoet aan deze omschrijving. Een aantal geselecteerde publieke en private actoren zijn georganiseerd in een besloten coalitie waarin ze gezamenlijk spreken en besluiten over de beleidskwestie. De macht ligt binnen deze coalitie; relatief autonome actoren zijn afhankelijk van elkaars hulpbronnen. De ene actor beschikt bijvoorbeeld over veel kennis en kunde en financiële middelen, de andere actor beschikt over relaties, arbeid, bevoegdheden of juridische instrumenten. Als er policy entrepreneurs actief zijn dan hebben zij een statelijke of niet-statelijke achtergrond.

Open co-sturing kenmerkt zich door het volatiele, diverse en open karakter. Diegene die wil participeren heeft toegang tot het beleidsproces, werkt op flexibele basis samen met anderen, is verantwoordelijk voor zijn/haar eigen activiteiten en kan een eigen idee over het einddoel hebben. Er is geen strikte organisatie en de vele publieke en private actoren kunnen competitieve doelen voor ogen hebben, de macht is diffuus. Meerdere partijen beschikken over enige vorm van macht, hetgeen zich uit in ongeorganiseerde besluitvormingsprocessen en een veelheid aan policy entrepreneurs.

Zelfsturing refereert aan de capaciteit van actoren uit de samenleving om autonoom te handelen, er is een marginale rol voor de overheid weggelegd. Als er coalities ontstaan, bestaan deze hoofdzakelijk uit marktpartijen en ‘civil society’; policy entrepreneurs hebben een private achtergrond. Private partijen nemen zelf initiatieven, mobiliseren de noodzakelijke hulpbronnen en bepalen wat er gebeurt. Statelijke actoren kunnen betrokken zijn, maar op afstand – zij grijpen in als private actoren wettelijke grenzen overschrijden¹⁸.

Deze vier geschetste typen zijn ‘ideaal’: ze komen waarschijnlijk niet zo exact en strikt voor in de samenleving. Zo zeggen Treib et al. (2005) dat er, empirisch gezien, geen één sturingsvorm van alleen publieke of alleen private actoren bestaat. Het is te absoluut om te stellen dat bij hiërarchische sturing geen ruimte is voor niet-statelijke actoren en de staat kan wel degelijk betrokken zijn bij zelfsturing vanwege de ‘shadow of the hierarchy’. Zelfsturing ontstaat alleen door dreiging van staatsinterventie (Héritier & Eckert, 2008). In dit onderzoek gaat het dan ook niet om de mogelijke precieze aanwezigheid van één van deze sturingsvormen, maar om afleidingen van deze vormen: welke sturingsvorm (of zijn afleidingen) komt voor in welke fase van de European Green Capital Award? De verwachtingen worden in paragraaf 3.2.4 geformuleerd.

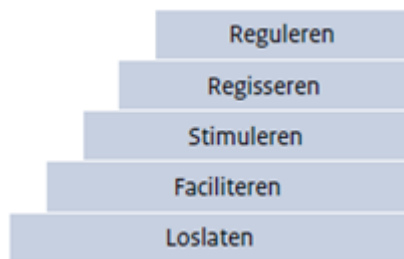
¹⁸ De omschrijvingen van de vier sturingsmodellen zijn ontleend aan het werk van Kooiman (1999, 2003) en Arnouts (2010).

3.2.3 De overheidsparticipatietrapp

Voor de inrichting van de samenleving zijn dus meerdere sturingsvormen mogelijk; per vraagstuk kunnen overheid en private actoren een andere rol aannemen. De overheid zal zich verschillend opstellen: van een strikt sturende naar een meer loslatende rol. De Raad voor het openbaar bestuur (Rob) introduceerde de 'overheidsparticipatietrapp' in het kader van de verhoudingen tussen overheid, markt én samenleving.

Aan deze overheidsparticipatietrapp ligt een paradigmaverschuiving ten grondslag – 'shift in governance': van het idee dat de overheid iets wil en daarvoor burgers mee probeert te krijgen naar het idee dat in de samenleving ideeën ontstaan, haar gemeenschappen initiatieven ontplooiën en mogelijk de behoefte ontstaat aan ondersteuning vanuit de overheid (Rob, 2012). De samenleving staat centraal, de overheid denkt niet langer enkel vanuit (het belang van) de staat. Deze paradigmaverschuiving leidt tot vijf rollen die de overheid kan aannemen (zie afbeelding 3.2).

Afbeelding 3.2: De overheidsparticipatietrapp

Bron: Rob (2012: 67).

- 1) Loslaten: de overheid laat een taak helemaal over aan haar burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties, inhoudelijk noch procesmatig heeft ze enige bemoeienis. Swanenvleugel (2012) nuanceert deze omschrijving: enkel bepaalde fasen van een beleidscyclus worden losgelaten, niet het gehele publieke belang wordt aan de samenleving overgelaten.
- 2) Faciliteren: de overheid ziet heil in een initiatief van elders en wil dat mogelijk maken.
- 3) Stimuleren: de overheid heeft zelf de wens dat een bepaald beleid van de grond komt, echter de realisatie laat ze over aan anderen. De overheid zoekt naar mogelijkheden om die anderen in beweging te krijgen.
- 4) Regisseren: de overheid wenst de regie te hebben, al hebben andere partijen ook een rol.
- 5) Reguleren: de overheid zet wet- en regelgeving in, handhaaft en sanctioneert bij overtreding van de regels – het is een top-down instrument.

Deze categorisering is ietwat anders dan die van Kooiman, maar vergelijkbaar. Loslaten komt overeen met zelfsturing, private actoren geven vorm aan maatschappelijke vraagstukken. Faciliteren lijkt op open co-sturing: het initiatief en de verantwoordelijkheid ligt bij niet-statelijke actoren, maar er is flexibele samenwerking met de overheid als die nodig is voor het laten slagen van het initiatief. Stimuleren kan onder zowel open als gesloten co-sturing worden geschaard. Het is afhankelijk van hoeveel ruimte de overheid geeft aan 'de anderen' voor de beleidsrealisatie. Een open proces impliceert een veelheid aan actoren, actoren die willen en mogen participeren. Blijkt daarentegen dat de overheid gereserveerder te werk gaat, dat alleen bepaalde (geselecteerde) actoren worden gemobiliseerd, dan neigt dit naar gesloten co-sturing. Regisseren is vergelijkbaar met gesloten co-

sturing omdat regie alleen kan bestaan in een besloten, goed georganiseerde coalitie en de overheid afhankelijk is van de diensten van andere actoren. Reguleren komt overeen met hiërarchische sturing, de overheid bepaalt van bovenaf en kan diverse instrumenten inzetten.

Kortom, Kooiman's sturingscategorisering is geschikt voor het analyseren van het handelen van overheidsorganen, waaronder stadsbesturen. Een daad van het stadsbestuur kan de kandidatuur voor een Europese stedenprijs zijn.

3.2.4 Sturingsmodellen: de verwachtingen

In hoofdstuk 2 is uitgelegd dat de EGCA-procedure bestaat uit drie fasen: (1) kandidaatstelling, (2) jurypresentatie en (3) organisatie European Green Capital jaar. De verwachting is dat stadsbesturen meerdere rollen zullen aannemen tijdens de EGCA-procedure, elke fase vraagt om een andere aanpak.

Fase 1 kenmerkt zich door de kandidaatstelling van steden voor de European Green Capital Award. De 'Mayoral Declaration' toont aan dat de bevoegdheid tot deelname berust bij het stadsbestuur, de formele autoriteit. De technische applicatie is een vragendocument dat gaat over twaalf duurzaamheidsthema's waarbij gevraagd wordt naar specifieke en specialistische informatie. De aanname is dat de stad – de ambtelijke organisatie – de benodigde kennis en kunde in huis heeft, zij is immers verantwoordelijk voor de lokale beleidsvorming over en de monitoring van duurzaamheid. Het stadsbestuur ofwel de verantwoordelijk bestuurder zal samen met ambtenaren zorg dragen voor de technische applicatie. Op verzoek van deze lokale overheid zullen eventuele ontbrekende gegevens worden aangeleverd door kennisinstituten of (publiek-)private organisaties. Ambtenaren en stadsbestuurder(s) zullen dus de kandidaatstelling regelen: het hiërarchische sturingsmodel is van kracht.

Verwachting B3

Het hiërarchische sturingsmodel is van kracht in fase 1 van de EGCA-procedure.

In verband met het concept 'multi-sector governance' kan deze verwachting aangescherpt worden. 'Multi-sector governance' is een veelgenoemd sturingsconcept in de wetenschappelijke literatuur over milieu en duurzaamheid (onder andere Arts & Lagendijk, 2009; Lafferty & Hovden, 2003; Leroy & Arts, 2006). Duurzaamheid hangt samen en is verbonden met meerdere beleidsvelden, het thema kan niet in isolatie worden behandeld. Er is sprake van 'environmental policy integration': met het oog op duurzame (stedelijke) ontwikkeling zijn milieu-/duurzaamheidsoverwegingen ook in andere beleidsvelden opgenomen en dus niet alleen in het milieu-/duurzaamheidsdepartement. Het laatstgenoemde departement is zodoende niet alleen in staat om duurzaamheidsdoelen te behalen. Multisectorale samenwerking is noodzakelijk om te voorkomen dat sectoraal duurzaamheidsbeleid tegenstrijdig is: *"Both sustainability policy and integrated water management are examples of multi-sector governance, whereby functionally organised governmental departments as well as private stakeholders are mobilised to cooperate in (more) integrated governance arrangements"* (Arts & Lagendijk, 2009: 233).

De technische applicatie omvat twaalf duurzaamheidsthema's. Naar alle waarschijnlijkheid zullen dus meerdere 'functionally organised governmental departments' beschikken over de gevraagde informatie; intensieve samenwerking tussen deze stedelijke departementen zal noodzakelijk zijn voor het adequaat invullen van het document. Voorts is het te verwachten dat multisectorale samenwerking gedurende de gehele EGCA-deelname plaatsvindt, want duurzaamheid in de stad – betreffende het beleid, de communicatie, de activiteiten – staat centraal in alle drie de fasen.

Verwachting B4

Multisectorale samenwerking vindt gedurende de gehele EGCA-deelname plaats.

Aan het einde van de mobilisatieparagraaf is benoemd dat uit evaluaties van de Europese Culturele Hoofdstad blijkt dat het belangrijk is om de publieke betrokkenheid bij het thema cultuur te tonen tijdens de kandidatuur. Daar duurzaamheid ook – of juist – 'de gewone man' aangaat en wetende van de ECOC-inzichten is het niet onlogisch om te veronderstellen dat ook EGCA-kandidaten de betrokkenheid van burgers en andere actoren uit de lokale gemeenschap – bedrijven, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen – willen expliciteren tijdens het bidproces. Hiervoor zouden steden hun jurypresentatie in fase 2 kunnen benutten.

Steden kunnen een aantal burgers en andere actoren uit de lokale gemeenschap betrekken bij het inhoudelijk vormgeven van de presentatie: samen bespreken zij welke aspecten in de presentatie absoluut niet mogen ontbreken. Daarnaast kunnen niet-statelijke actoren presenteren ten overstaan van de jury. Niet alle niet-statelijke actoren zullen hiervoor in aanmerking komen, de stad zal er een aantal selecteren – diegenen die duurzaamheid ook aan het hart gaat. Tegelijkertijd is de ambtelijke organisatie afhankelijk van de medewerking en de inbreng (onder meer kennis en enthousiasme) van de geselecteerde burgers, marktpartijen en 'civil society'. Niettemin is te verwachten dat de stad zelf de regie wenst te houden, zij is immers eindverantwoordelijk voor de jurypresentatie en zal bijvoorbeeld ook de lokale politieke betrokkenheid (verwachting B2) willen laten zien. Met andere woorden: het tonen van de betrokkenheid van de lokale gemeenschap bij het thema duurzaamheid zal samengaan met het gesloten co-sturingsmodel.

Verwachting B5

Het gesloten co-sturingsmodel is van kracht in fase 2 van de EGCA-procedure.

In fase 3 mag de winnaar het European Green Capital jaar organiseren waarbij het te verwachten is dat de winnende stad een beroep zal doen op de lokale gemeenschap. Ook deze verwachting is gebaseerd op de ervaringen van Europese Culturele Hoofdsteden. Europese Culturele Hoofdsteden betrekken naast de ambtelijke organisatie ook hun burgers, culturele instellingen, kunstenaars, onderwijsinstellingen en bedrijven bij het organiseren van hun 'culturele jaar'. Zij zijn nodig voor ideevorming, samenstelling, uitvoering en financiering van het cultuurprogramma (Garcia & Cox, 2013; Palmer-Rae Associates, 2004).

Welke private actoren specifiek betrokken worden bij het EGC-jaar en welke hulpbronnen zij ter beschikking stellen, blijkt uit de analyse van dit onderzoek. Het is echter te verwachten dat het commitment van niet-statelijke actoren zal verschillen: van intensieve betrokkenheid tot een

zijdelingse bijdrage. Een andere veronderstelling is dat de overheid meerdere rollen op zich zal nemen: de ene keer vervult ze de regierol, waarschijnlijk ten aanzien van de financiering van het jaar; de andere keer laat ze alle ruimte voor burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties om duurzame ideeën te delen en ‘groene’ initiatieven te ontplooiën. Kortom: de samenwerking tussen de stad en haar lokale gemeenschap wordt getekend door zowel kenmerken van de gesloten als open co-sturingsmodellen.

Verwachting B6

Zowel gesloten co-sturing als open co-sturing zijn van kracht in fase 3 van de EGCA-procedure.

Samenvattend, deelname aan de European Green Capital Award zal gepaard gaan met een palet aan sturingsvormen. Naar verwachting is fase 1 hoofdzakelijk hiërarchisch, wordt fase 2 gekarakteriseerd door elementen van gesloten co-sturing en wordt fase 3 getekend door zowel kenmerken van gesloten co-sturing als open co-sturing. Verder zal gedurende de gehele deelname multisectorale samenwerking plaatsvinden binnen de ambtelijke organisatie.

3.2.5 Lobby

De afgelopen decennia veranderde de sturing van maatschappelijke vraagstukken: de dominantie van statelijke actoren in het beleidsproces nam af, de invloed van niet-statale actoren nam toe. Tegelijkertijd vond een andere sturingsverandering plaats: ‘multi-level governance’ op Europees niveau.

Het gedachtegoed van ‘liberal intergovernmentalism’ stelt dat de staat de belangrijkste actor in internationale relaties is (Hoffman, 1966). De nationale regering is de ‘gatekeeper’ van nationale belangen in de internationale gemeenschap en de Europese Unie. In de loop der tijd is de nationale overheid deze monopolypositie verloren, er is thans sprake van ‘multi-level governance’: *“A policy creating process in which authority and policy-making influence are shared across multiple levels of government – subnational, national and supranational”* (Marks et al., 1996: 342). Op Europees niveau wordt de lidstaat niet alleen meer vertegenwoordigd door de nationale regering. Subnationale organen als regio’s, provincies en steden (gemeenten) pogen eveneens de beleids- en besluitvorming van de EU-instituten te beïnvloeden. Het proces van beïnvloeden kunnen ze zelfs onafhankelijk van de nationale regering uitvoeren zodat de unieke poortwachtersfunctie van de nationale staat gedifferentieerd wordt (Keating & Hooghe, 2006). De beïnvloeding van EU-besluitvormingsprocessen kan geschieden via lobby.

Lobby is een methode, gehanteerd door individuen, groepen of collectieven van groepen (netwerken), voor het beïnvloeden van de besluitnemers in een poging om het (voorgenomen) besluit in de richting van hun belangen en wensen te sturen (Chambers, 2016). De besluitnemers zijn meestal gekozen vertegenwoordigers, bestuurders of (top)ambtenaren. Zij die lobbyen zijn vertegenwoordigers van bedrijven, belangengroepen, non-profitorganisaties en overheden en hebben meerdere lobbyinstrumenten tot hun beschikking: het aanleveren van informatie en expertise, het sturen van brieven en het organiseren van hoorzittingen.

De vertegenwoordiger van bijvoorbeeld een stad kan rechtstreeks contact zoeken met een medewerker of organisatie van de Europese Unie die hij/zij wenst te beïnvloeden, dit wordt directe lobby genoemd (Heinelt & Niederhafner, 2008). De stadsvertegenwoordiger kan eveneens contact zoeken met een transnationaal stedennetwerk, ICLEI en Eurocities zijn voorbeelden. In deze netwerken werken steden samen, wisselen ze kennis en ervaringen uit en bundelen ze hun krachten om EU-standpunten te beïnvloeden (Kern & Bulkeley, 2009). In feite voeren zulke transnationale stedennetwerken namens hun leden – de steden – de lobby uit in de richting van de Europese Commissie, het Europees Parlement, het Europees Comité van de Regio's of andere instellingen.

Met betrekking tot een stedenprijs die de Europese Commissie uitreikt, betekent dit dat een vertegenwoordiger van de stad – een bestuurder of ambtenaar – rechtstreeks contact zoekt met de verantwoordelijk Eurocommissaris, de verantwoordelijk Europese ambtenaar voor deze prijs of met leden van de juryorganisaties. De lobby zal zich richten op de kandidatuur van hun stad, om in dit kader de stad positief te belichten om zo haar winkansen te vergroten. Daarnaast kan de stad aan een transnationaal stedennetwerk vragen, waarvan zij lid is, een goed woord voor de stad te doen bij de Europese Commissie en/of de juryorganisaties.

Verwachting B7

Om haar winkansen van een Europese prijs te verhogen, lobbyt de stad bij de Europese Commissie en/of de juryorganisaties.

3.2.6 Aanpak: een synthese

Op welke wijze een stad haar deelnameproces aan een stedenprijs zou kunnen aanpakken, is vanuit de politieke wetenschap beschouwd met daarin een focus op drie aspecten: mobilisatie, sturing en lobby. Tabel 3.3 toont alle verwachtingen behorend bij deze drie benaderingen.

Tabel 3.3: Verwachtingen aanpak

Aanpak		
Mobilisatie	Sturing	Lobby
<ul style="list-style-type: none"> - Mobilisatie ambtelijke organisatie - Lokale politieke steun is onontbeerlijk 	<ul style="list-style-type: none"> - Multisectorale samenwerking - Typen: <ul style="list-style-type: none"> • Fase 1: hiërarchisch • Fase 2: gesloten co-sturing • Fase 3: gesloten en open co-sturing 	<ul style="list-style-type: none"> - Europese Commissie en/of juryorganisaties

Bij de geformuleerde verwachtingen aangaande de sturingsvormen en lobby is een kanttekening te plaatsen. Het vermoeden bestaat dat niet alle steden dezelfde sturingsvormen zullen hanteren omdat landen verschillende politieke systemen en institutionele structuren hebben, waaraan ook steden onderhevig zullen zijn. Lijphart (1999) maakt een onderscheid tussen de 'majoritarian' en 'consensus' modellen. Zo valt het politieke systeem van Nederland, België, Duitsland en de Scandinavische landen onder de categorie 'consensus model', dat gekenmerkt wordt door coalitievorming, onderhandelingen, corporatisme, compromissen en samenwerking. Zulke politieke

systemen zijn receptiever voor de invloed en lobby van (niet-)statelijke actoren dan in landen met een 'majoritarian model'. In landen met dit model, bijvoorbeeld Groot-Brittannië, Frankrijk, Griekenland en Ierland, is er nauwelijks sprake van samenwerking maar eerder van confrontatie en ontoegankelijkheid van oppositiepartijen en (niet-)statelijke actoren – de regerende politieke partij gaat veel meer haar eigen gang (Mair, 2014). Zulke institutionele verschillen kunnen hun uitwerking hebben op de stedelijke aanpak van de EGCA-kandidatuur. Ter verduidelijking: in dit onderzoek gaat het niet om te bewijzen dat één sturingstype 'het beste' is in een bepaalde fase van de EGCA-procedure; het gaat om het in beeld brengen welke methoden van aanpak steden zoal hanteren.

Deze studie typeert zich door een veelheid aan benaderingen om het subject te begrijpen en te analyseren. De aanpaksectie kenmerkt zich door een combinatie van een vergelijkend perspectief van politieke systemen en sturingen met de leer der internationale betrekkingen: van dominante statelijke actoren tot intensieve samenwerking tussen instellingen van 'alle rangen en standen' uit de samenleving; van beïnvloeding op stadsniveau tot lobby op Europees niveau. De tot nu toe besproken theorieën over deelnamemotieven en de aanpak vormen de kapstok voor het in kaart brengen van mogelijke effecten.

3.3 Effecten

Het is tijd om een blik te werpen op de potentiële effecten van stadsdeelname aan een duurzaamheidsprijs. Voor het formuleren van verwachtingen wordt geput uit de wetenschappelijke literatuur over institutionalisering en mobilisatie, een koppeling gemaakt met de thema's motieven en aanpak, en gerefereerd aan de Europese Culturele Hoofdstad – over deze Europese stedenprijs zijn wel uitgebreide (wetenschappelijke) evaluatierapporten geschreven in tegenstelling tot de European Green Capital Award. Dit tezamen vormt de theoretische basis voor de vraag: wat levert EGCA-deelname op voor een stad?

3.3.1 Institutionalisering

Institutionalisering is het patroonmatig worden van sociaal handelen: het proces waarin het menselijk gedrag – haar waarden, normen, opvattingen en sociale handelingen – in min of meer vaste patronen van handelen vervalt, gewoonte wordt en als vanzelfsprekend of wenselijk wordt beschouwd (Meijerink & Van Tatenhove, 2007). Het resultaat van het institutionaliseringsproces zijn instituties: *"The shared rules and typifications that identify categories of social actors and their appropriate activities or relationships"* (Barley & Tolbert, 1997: 96). Instituties zijn formele en informele regels – regels en wetten of (gedrags)normen – die het maatschappelijke verkeer ordenen en zekerheid scheppen (of onzekerheden wegnemen) doordat ze voortdurend worden gereproduceerd: ze overleven generatiewisselingen (Greenwood et al., 2002). Instituties zijn gestandaardiseerde praktijken, maar niet onveranderlijk.

We find, for example, that institutions change over time, are not uniformly taken-for-granted, have effects that are particularistic, and are challenged as well as hotly contested. Thus, we acknowledge that although institutions serve both to powerfully drive change and to shape the nature of change across levels and contexts, they also themselves change in character and potency over time. (Dacin et al., 2002: 45).

Het sociologisch-organisatorisch institutionalisme veronderstelt dat instituties de toebehorende waarden en overtuigingen voortdurend reproduceren (stabiliteit) én aanpassen (verandering) (Meijerink & Van Tatenhove, 2007). Instituties, zoals organisaties, passen zich tot op zekere hoogte aan de sociaal-culturele karakteristieken van hun omgeving aan, culturele veranderingen in die omgeving nemen ze deels over in hun interne functioneren. Instituties veranderen om hun bestaan te valideren en te legitimeren, al pogen ze terzelfdertijd vast te houden aan hun klassieke en formele doelen en strategieën.

Het veranderen van de institutie, waarbij 'nieuwe' wenselijke sociale praktijken worden aangeleerd die op een gegeven moment behoren tot de vaste patronen van de organisatie (institutionaliseren), hangt mede af van de relatieve kracht van betrokken actoren die de verandering steunen, bestrijden of anderszins beïnvloeden (Dillard et al., 2004). In de jaren '80 veranderde het ministerie van Landbouw geleidelijk als gevolg van druk van natuurbeschermingsorganisaties, wetenschappers en journalisten. De klassiek op landbouw en productie gerichte organisatie nam de taak 'natuur' uiteindelijk serieus door deze 'pressures from below'. Een ander voorbeeld is dat de Nederlandse milieubeweging zich ontwikkelde door de vroege erkenning als gesprekspartner van de overheid. Hierdoor werd zij door haar omgeving 'verplicht' te investeren in haar organisatie en te professionaliseren (Meijerink & Van Tatenhove, 2007).

In lijn met deze redenering is mobilisatie een belangrijke factor in het veranderingsproces van instituties. Ten eerste, een actor (of groep van actoren) pleit voor verandering; hij/zij wil een bepaald thema onder de aandacht brengen van statelijke en niet-statale actoren – hen mobiliseren – bijvoorbeeld met de inzet van een zelfgecreëerd focusing event. Deze actor (policy entrepreneur) kan het stadsbestuur zijn alsmede een politieke partij, een ambtenaar of 'de lokale gemeenschap'. Ten tweede, mobilisatie gaat hand in hand met organisatorische verandering namelijk het opvoeren van het potentieel aan middelen. Er wordt in de institutionele capaciteit geïnvesteerd, dat is het vermogen om doelstellingen te bereiken, problemen op te lossen of om bepaalde functies te vervullen (Willems & Baumert, 2003). Het is dan een relatief kleine stap om deze capaciteitsvergroting te institutionaliseren ware het niet dat de terugkeer naar de 'normale' toestand – de capaciteitsinzet en het aandachtsgehalte voorafgaand aan de deelname – voortdurend op de loer ligt. Aldus kan de mobilisatie uiteindelijk tijdelijk van aard zijn: de institutie valt terug in oude patronen, er is stabiliteit in de regels en geen verandering in discours. Kortom, het is nog maar de vraag of capaciteitsvergroting en aandachtsverhoging zullen institutionaliseren; effecten van mobilisatie kunnen verankerd worden in de organisatie of van korte duur zijn.

Deze theoretische conclusie betekent voor de European Green Capital Award – een mobilisatie-instrument, een zelfgecreëerd focusing event in het kader van duurzaamheid – dat de verschillende deelname-effecten in te delen zijn in de categorie tijdelijk of geïnstitutionaliseerd. Deze effecten zullen logischerwijs in het domein van duurzaamheid (en milieu) optreden, maar kunnen eveneens in andere beleidsvelden tot uiting komen: de zogenoemde uitstralingseffecten. De duurzaamheidsprijs is een instrument om doelen van meerdere departementen te behalen; de EGCA als een citymarketinginstrument van de stedelijke communicatieafdeling is een voorbeeld.

De theoretische uiteenzetting vormt de basis voor de effectenmatrix die wordt gebruikt bij het toelichten van de mogelijke effecten van deelname aan een stedenprijs over duurzaamheid (zie tabel

3.4). Het is te verwachten dat een aantal van deze mogelijke effecten niet bij alle deelnemers zullen optreden; een evidente reden is dat niet alle deelnemers winnen, er is een onderscheid in winnende en niet-winnende steden. Deze matrix wordt geleidelijk ingevuld, te starten met de kolom ‘beleidsveld duurzaamheid’.

Tabel 3.4: Effectenmatrix ‘leeg’

Effectenmatrix		
	Beleidsveld duurzaamheid	Andere beleidsvelden
Geinstitutionaliseerd		
Tijdelijk		

3.3.2 Effectenmatrix: beleidsveld duurzaamheid

Evaluaties van de Europese Culturele Hoofdstad laten zien dat de ECOC-nalatenschap genuanceerd is: de capaciteitsvergroting was tijdelijk van aard of is geïnstitutionaliseerd (Garcia & Cox, 2013; Garcia et al., 2010; Palmer-Rae Associates, 2004). Voor een aantal Culturele Hoofdsteden gold dat het ECOC-jaar het piekmoment was, de aandacht en financiële middelen (publieke gelden en private sponsoring) voor cultuur namen af na het ECOC-jaar. Als vanouds stond cultuur alleen nog op de agenda van de culturele sector, ook al had de citymarketing- en/of de economische afdeling het culturele jaarprogramma benut voor haar eigen agenda. Andere steden hadden daarentegen te maken met een verbeterde financiering van culturele activiteiten na het ECOC-jaar. Het jaar was een katalysator voor verandering, het was naar analogie van Kingdon een focusing event. Cultuur is cross-sectoraal beleid en beleidsonderdeel van toerisme, gezondheid en veiligheid van de gemeenschap geworden.

Eenzelfde genuanceerd beeld is te verwachten bij de European Green Capital Award. Alle deelnemers – winnaars en verliezend finalisten – zullen naar verwachting een beroep doen op ‘alle krachten’ van de ambtelijke organisatie en multisectoraal te werk gaan (verwachtingen B1 en B4). De winnaars organiseren een European Green Capital jaar, een vergelijkbaar piekmoment als bij de Europese Culturele Hoofdsteden. Na het EGC-jaar kunnen de overheidsfunctionarissen, marktpartijen en ‘civil society’ verder gaan met ‘de orde van de dag’ en terugkeren naar de ‘normale’ toestand. Maar het is eveneens mogelijk dat de verhoogde aandacht, het multisectorale werken en het vergrote potentieel aan middelen gehandhaafd blijft. Institutionaliserings kan onder meer plaatsvinden omdat de winnende stad als legitieme actor op het gebied van duurzaamheid wordt gezien. Door die erkenning kan een stad zich genooddacht voelen om te blijven investeren in haar institutionele duurzaamheids capaciteit – deze redenering is overeenkomstig met het eerdergenoemde plichtsgevoel van de Nederlandse milieubeweging. Verliezend finalisten hebben geen EGC-jaar waarvoor zij hun ambtelijke organisatie en niet-statelijke actoren dienen te mobiliseren. Na de jurypresentatie vallen ze sneller terug in hun oude institutionele capaciteit. Echter, de niet-winnaars mogen nogmaals een poging wagen voor de EGCA en doen dan wederom een beroep op al hun capaciteiten. Het repeterende karakter leidt mogelijk tot gewenning en institutionalisering.

Bij terugkeer naar de ‘normale’ toestand is het niet ondenkbaar dat er toch een verankering op mentaal niveau plaatsvindt. Duurzaamheid staat (tijdelijk) meer op het netvlies van politici en ambtenaren gebrand, zonder dat dit zich direct uit in een hogere plaats op de besluitvormingsagenda, meer budget of andere werkwijzen. Het thema ‘leeft’, is meer ‘mainstream’

geworden en kan resulteren in meer begrip op andere afdelingen voor alle duurzaamheidsinspanningen van de milieu-/duurzaamheidsafdeling.

De analyse in hoofdstuk 5 zal duidelijk moeten maken of duurzaamheid hoger op de besluitvormingsagenda staat na de EGCA-kandidatuur. Het is moeilijk om specifieke verwachtingen te formuleren over de EGCA-effecten, vandaar dat de mogelijkheden institutionalisering en terugval in oude patronen beide zijn ingevuld in de onderstaande effectenmatrix.

Tabel 3.5: Effectenmatrix ingevuld - I

Effectenmatrix - I	
	Beleidsveld duurzaamheid
Geinstitutionaliseerd	<ul style="list-style-type: none"> - Duurzaamheid hoger op de agenda - Capaciteitsvergroting - Intensieve samenwerking departementen
Tijdelijk	<ul style="list-style-type: none"> - Duurzaamheid in gedachten - Terugkeer naar de 'normale' toestand - Sectorale departementen: ieder voor zich

Binnen het beleidsveld duurzaamheid kunnen nog andere effecten optreden, zoals netwerkvorming met andere steden, publiek-private samenwerkingsverbanden, nieuwe informatie over het duurzaamheidsbeleid en stadstrots.

Onderzoek naar het organiseren van grootschalige evenementen leert dat één van de meest waardevolle resultaten het ontstaan van nieuwe netwerken en samenwerkingsverbanden tussen de betrokken actoren is (Garcia et al., 2010). Dit laten de ECOC-evaluatierapporten ook zien: Europese Culturele Hoofdsteden versterkten hun bestaande netwerken en/of creëerden nieuwe samenwerkingsverbanden met andere steden of private actoren (Garcia & Cox, 2013; Palmer-Rae Associates, 2004). De literatuur geeft geen duidelijkheid of zulke netwerken op de lange termijn blijven bestaan of het best functioneren ten tijde van het jaar van de Europese Culturele Hoofdstad.

In de paragrafen 3.1.2 en 3.1.4 zijn de verwachtingen geformuleerd dat EGCA-deelnemers willen leren van andere steden en tevens eigen kennis en ervaringen willen delen met anderen (verwachtingen A2 en A5). De EGCA-kandidatuur zal waarschijnlijk resulteren in intensiever contact met hun stedenpartners en/of in nieuwe stedencontacten die tijdelijk of blijvend van aard zijn. Deze samenwerkingen kunnen in bilaterale vorm plaatsvinden of in transnationale stedennetwerken (Kern et al., 2001). Het is te verwachten dat winnaars meer stedencontacten leggen dan de verliezend finalisten. De winnaar kan zich immers etaleren in haar European Green Capital jaar en wordt explicieter neergezet als een rolmodel. Een effect van EGCA-deelname kan dus zijn dat steden meer en intensiever met andere steden samenwerken op het gebied van duurzaamheid dan voor hun deelname.

In fasen 2 en 3 van de EGCA-procedure wordt samenwerking verwacht tussen de stad, marktpartijen en 'civil society' (verwachtingen B5 en B6). Ook hier is de vraag, wat zal er overblijven van deze publiek-private samenwerkingen na afloop van de EGCA-kandidatuur? Het antwoord op deze vraag zal afhangen van de intensiteit van de samenwerking tussen de stad en haar lokale gemeenschap.

Deze intensiteit wordt onder meer bepaald door de bereidheid tot medewerking van private actoren, de heersende institutionele cultuur – meer hiërarchisch of meer bottom-up – en het jaar van EGCA-deelname. Wat betreft dit laatste punt, de duurzaamheidsprijs ontwikkelt zich door de jaren heen, zo zijn bijvoorbeeld de jurycriteria aangepast waardoor betrokkenheid van en communicatie met de lokale bevolking belangrijker is geworden (zie paragraaf 2.3.2). De veronderstelling is dat steden hierop eveneens meer nadruk zijn gaan leggen. De EGCA kan gezien worden als een communicatief instrument dat de lokale bevolking in verbinding brengt met duurzaamheid, met name in het EGC-jaar. Welk deel van de bevolking wordt bereikt zal de analyse moeten ophelderen: blijft duurzaamheid beperkt tot het vocabulaire van de ‘usual suspects’ of komen ook zij die ver van dit onderwerp afstaan in aanraking met het thema? Het is te verwachten dat de European Green Capitals – zij hebben het EGC-jaar met allerlei duurzaamheidsactiviteiten – beide groepen in ieder geval gemakkelijker weten te bereiken dan de niet-winnaars.

Een andere mogelijke beweegreden voor deelname is inzicht krijgen in sterke en zwakke punten van eigen duurzaamheidsbeleid (verwachting A1). De feedback van het expertpanel, die de 12 duurzaamheidsindicatoren toetst, zal voor elke deelnemer een resultaat opleveren: de stad krijgt nieuw inzicht in haar duurzaamheidsbeleid. Het huidige en geplande beleid voor de komende jaren (tien à twintig jaar) zal aangescherpt en bijgesteld worden op basis van de feedback.

Ten slotte, de ECOC-evaluaties hebben stadstrots aangetoond (Garcia & Cox, 2013; Palmer-Rae Associates, 2004). Het zijn van de Europese Culturele Hoofdstad heeft de stadstrots van bewoners aangewakkerd, ze zijn fier op hun stad. Echter, er bestaan ook negatieve percepties: niet elke burger wil dat publieke middelen voor culturele evenementen worden gebruikt of cultuur wordt vooral ingezet voor citymarketing – toeristen lokken – en dient niet de eigen bevolking (Lanoue et al., 2011). Voor de EGCA kan hetzelfde effect optreden: een deel van de bevolking zal trots zijn op de duurzaamheidsprestaties van hun stad en het EGCA-resultaat, een ander deel is kritisch over de EGCA-kandidatuur (een negatief effect).

In deze paragraaf worden verder geen verwachtingen over negatieve effecten ten aanzien van de EGCA geformuleerd omdat deze moeilijk zijn af te leiden uit studies over culturele mega-evenementen en de Europese Culturele Hoofdstad. Die studies bediscussiëren amper negatieve effecten, maar letten alleen op de positieve effecten van evenementen (Langen & Garcia, 2009). Mijn onderzoek probeert de negatieve effecten wel in kaart te brengen door er aandacht aan te besteden in de dataverzameling (interviews, documentenanalyse en observaties).

Tabel 3.6 geeft het tweede deel van de mogelijke effecten binnen het beleidsveld duurzaamheid weer. In de volgende paragraaf komt de tweede kolom van de effectenmatrix aan bod: uitstraling naar andere beleidsvelden.

Tabel 3.6: Effectenmatrix ingevuld - II

Effectenmatrix - II	
	Beleidsveld duurzaamheid
Geïstitutionaliseerd	<ul style="list-style-type: none"> - Netwerkvorming: <ul style="list-style-type: none"> • Publiek-private samenwerking • Stedencontacten: bilateraal of stedennetwerken
Tijdelijk	<ul style="list-style-type: none"> - Interactie: <ul style="list-style-type: none"> • Lokale bevolking verbinden met duurzaamheid • Stedencontact - Inzicht in sterke en zwakke punten van duurzaamheidsbeleid - Stadstrots

3.3.3 Effectenmatrix: andere beleidsvelden

Deelname aan een duurzaamheidsprijs kan leiden tot resultaten in andere beleidsdomeinen. Het eerste mogelijke effect is dat bepaalde ‘nieuwe’ werkwijzen van het domein duurzaamheid worden gekopieerd en geproduceerd – lees geïstitutionaliseerd – in een ander domein, denk aan structurele capaciteitsvergroting, multisectorale samenwerking of gesloten en open co-sturing (netwerkvorming). Als bijvoorbeeld de intensieve samenwerking tussen de stad en haar lokale gemeenschap in het kader van de EGCA-kandidatuur goed bevallen is, dan kan deze werkwijze worden overgenomen in het culturele, sport of gezondheidsdomein.

Een stedenprijs, de Europese Culturele Hoofdstad en de European Green Capital Award, kan als het ware een instrument zijn om doelen te behalen in andere beleidsvelden dan die van respectievelijk cultuur of duurzaamheid. De communicatie-afdeling van de stad kan de prijs gebruiken bij citymarketing en om het imago van de stad te verbeteren en/of te verspreiden (verwachting A10). Die inzet zal naar verwachting tijdelijk van aard zijn omdat de communicatieafdeling daarna ook andere gebeurtenissen of thema's zal aangrijpen. Het thema dat ze gebruiken is inwisselbaar, duurzaamheid is inwisselbaar voor cultuur of sport – de EGCA is in te ruilen voor een groot cultureel festival, de Europese Culturele Hoofdstad, de Olympische Spelen of de wereldkampioenschappen voetbal.

Uit de ECOC-evaluatierapporten (Garcia & Cox, 2013; Palmer-Rae Associates, 2004) blijkt dat de inzet van cultuur voor citymarketing grotendeels lijkt te slagen, alhoewel het gestoeld is op ‘dun’ bewijs. Steden ervaren een verbetering van de lokale, nationale en internationale percepties over de stad – ‘image renaissance’ – en voornamelijk de lokale media berichten over het algemeen veelvuldig en positief over de stad en haar culturele ‘avontuur’. Nationale en internationale media-aandacht is afhankelijk van de strategie van elke ECOC. Door het zijn van de Europese Culturele Hoofdstad stijgt de stad op nationale en internationale ranglijsten over top culturele en toeristische bestemmingen en is het aantal bezoekende toeristen over het algemeen hoger dan de jaren ervoor. Het is echter de vraag of de stijging van het aantal toeristen volledig is toe te schrijven aan de ECOC omdat in de jaren '90 het toeristenaantal overal in Europa groeide als gevolg van een aantrekkende economie. Bovendien blijft het de vraag of toeristen de stad speciaal bezoeken vanwege haar titel Europese Culturele Hoofdstad of de stad willen bezoeken omwille van andere redenen (Palmer-Rae Associates, 2004).

Als de citymarketingafdeling de juiste strategie ontwikkelt, is het denkbaar dat EGCA-steden zich eveneens lokaal, nationaal en internationaal kunnen profileren als één van de duurzaamste Europese steden. De profilering zal net als de media-aandacht afhangen van de uitslag: winnaars zullen zich gemakkelijker profileren en meer aandacht genereren dan de verliezende steden. Aangaande het punt van toeristen kan de ECOC-redenering worden toegepast: bezoeken toeristen de stad omdat ze is uitgeroepen tot European Green Capital of hoog is geëindigd in de stedencompetitie? Of stond de stad al op het lijstje om te bezoeken en vindt dit (toevalligerwijs) in het EGC-jaar plaats?

Er is nauwelijks bewijs dat het zijn van de ECOC leidt tot een toegenomen 'investability' van de stad, dat investeerders van buitenaf worden aangetrokken. Slechts een handvol steden heeft onderzoek gedaan naar andere economische effecten dan toerisme. Eén van die steden is Liverpool, de Europese Culturele Hoofdstad van 2008. Bedrijven en investeerders vonden het imago van Liverpool verbeterd, het is een attractieve plaats om zich te vestigen (Ecotec, 2009). Als er al wat te zeggen valt over toegenomen investeringen als gevolg van EGCA-deelname dan is het de vraag of er betrouwbaar empirisch bewijs voor is of dat dat het vooral retoriek betreft; hetzelfde geldt voor een eventuele imagoverbetering, toerismestijging en stadstrots. In de ECOC-evaluatierapporten die in dit hoofdstuk veel zijn aangehaald – Garcia en Cox (2013) en Palmer-Rae Associates (2004), twee overkoepelende rapporten die individuele ECOC-evaluaties van steden hebben bestudeerd – wordt namelijk veelvuldig benoemd dat de empirische data en het bewijs voor de gevonden effecten in die individuele stedenrapporten flinterdun is of methodologisch niet sterk. Het is voor te stellen dat dit ook voor de één- en vijfjarige evaluatierapporten van de European Green Capitals geldt. In dit onderzoek naar de European Green Capital Award wordt niet gecontroleerd of datgene wat in de documenten wordt geschreven methodologisch plausibel en in orde is. Dat is een ander type onderzoek, maar het is vanzelfsprekend niet verkeerd om deze methodologische kwesties in het achterhoofd te houden.

In tabel 3.7 zijn de mogelijke effecten in de kolom uitstraling naar andere beleidsvelden ingevuld. Alvorens het volgende hoofdstuk over de onderzoeksmethodologie op te pakken, vindt eerst een korte terugblik op het onderdeel effecten en dit hoofdstuk in totaliteit plaats.

Tabel 3.7: Effectenmatrix ingevuld - III

Effectenmatrix - III	
	Andere beleidsvelden
Geïnstitutionaliseerd	- Werkwijzen
Tijdelijk	- Citymarketing <ul style="list-style-type: none"> • Imago • Media-aandacht • Toeristen • Investerings

3.3.4 Effecten: een synthese

Welke effecten kunnen optreden bij deelname aan de European Green Capital Award is aan de hand van een driedelige effectenmatrix in beeld gebracht. Deze matrix kenmerkt zich door enerzijds het contrast institutionalisering versus tijdelijkheid en anderzijds het beleidsveld duurzaamheid versus alle andere beleidsvelden. Op basis van (i) theorievorming over institutionalisering en mobilisering,

(ii) alle informatie die bij de onderdelen motieven en aanpak is verteld en (iii) afleidingen van de Europese Culturele Hoofdstad zijn een aantal te verwachten effecten geformuleerd. Ten opzichte van de geformuleerde verwachtingen bij motieven (A) en aanpak (B) zijn de verwachtingen bij effecten minder expliciet. De literatuur verschaft immers geen duidelijkheid over de effecten, bijvoorbeeld of de capaciteitsvergroting geïnstitutionaliseerd wordt of tijdelijk van aard zal zijn. De empirie over de European Green Capital Award zal inzicht verschaffen over welke effecten er daadwerkelijk optreden.

3.4 Ter afsluiting

Dit onderzoek kent een diversiteit aan benaderingen. In hoofdstuk 2 is verwoord dat er verschillend gedacht wordt over wat duurzaamheid en de duurzame stad inhouden. Uit dit hoofdstuk blijkt dat een stedenprijs zoals de European Green Capital Award niet vanuit één perspectief kan worden bestudeerd om het verschijnsel te begrijpen. Bovendien is duidelijk geworden dat er amper academische teksten over de EGCA zijn geschreven. Daarom is er geput uit de wetenschappelijke literatuur van de bestuurskunde, politicologie, economie en citymarketing én uit literatuur over andere stedenprijzen en -ranglijsten, met als voornaamste prijs de Europese Culturele Hoofdstad. Uit deze literatuur is een palet van theoretische noties afgeleid met als belangrijkste kernbegrippen: agendering, citymarketing, mobilisatie, sturing, lobby en institutionalisering. Deze begrippen vormen de basis van de diverse verwachtingen over de EGCA, over de motieven, de aanpak en de effecten. Aan de hand van de verzamelde empirie zal blijken of deze verwachtingen in de werkelijkheid waarneembaar zijn. Het doel van dit onderzoek is niet om de geformuleerde verwachtingen te verifiëren of te falsifiëren. De verwachtingen vormen de leidraad voor het begrijpen van en het inzicht verkrijgen in wat voor verschijnsel het 'zachte instrument EGCA' is en wat zij betekent voor steden. Met welke methodologie dit inzicht verschaffen gepaard gaat, wordt uitgelegd in het volgende hoofdstuk.

4. Methodologie

In dit hoofdstuk wordt uiteengezet welke methodologische keuzes ten grondslag liggen aan het adequaat beantwoorden van de hoofdvraag en de deelvragen. Na de theorie komen nu de ‘technische’ aspecten aan bod. Dit betreffen de wetenschapsfilosofische positie (paragraaf 4.1), onderzoeksstrategie en caseselectie (paragraaf 4.2) en onderzoeksmethoden (paragraaf 4.3). In de slotparagraaf wordt beschreven in welke secties de onderzoeksvragen worden beantwoord.

4.1 Wetenschapsfilosofische positie

Vanuit wetenschapsfilosofisch oogpunt is het nuttig om naar het onderzoeksdoel terug te grijpen. De doelstelling is tweeledig: ten eerste het inzichtelijk maken wat de European Green Capital Award behelst en welke stedelijke perspectieven bestaan over de motieven, handelwijzen en effecten voor/van deelname. Deze inzichten vormen de basis voor het tweede deel van de doelstelling, namelijk het formuleren van beleidsboodschappen die steden kunnen helpen bij hun besluit over een mogelijke EGCA-kandidatuur en het vormgeven van deze eventuele deelname. Het ‘inzichtelijk maken’ duidt op het begrijpen van een bepaald verschijnsel, in dit geval de EGCA. Het type onderzoek dat hoort bij het ontdekken van ‘wat iets is en hoe het werkt’ is beschrijvend onderzoek (Vennix, 2009). Dit beschrijvende onderzoek is ook exploratief, gezien er in de wetenschap nauwelijks is geschreven over de EGCA. Op voorhand is daardoor niet precies duidelijk welke factoren en mechanismen een rol spelen bij de stedelijke besluitvorming, aanpak en effecten van deelname. Dit onderzoek brengt deze factoren in kaart met hierbij het theoretische hoofdstuk als handvat. Naast het beschrijvende aspect bevat het doel dus een verklarend element, namelijk het zoeken naar het waarom steden besluiten deel te nemen. Uit het theoretische hoofdstuk is naar voren gekomen dat ‘het gedrag’ van steden niet alleen te begrijpen is vanuit milieumotieven; motieven van citymarketing kunnen eveneens meespelen voor het al dan niet kandideren voor de EGCA.

De beschrijvende, exploratieve aard van het onderzoek past in de wetenschapsfilosofische traditie van het constructivisme. Het gaat om het zo juist en helder mogelijk laten zien van wat de European Green Capital Award is en betekent voor deelnemers. Het gaat om ‘thick descriptions’ en niet over het aantonen van universele wetmatigheden tussen verschillende (duurzaamheids)ranglijsten of stedenprijzen. In tegenstelling tot de wetenschapsfilosofische traditie van het naturalisme gaat het in het constructivisme niet zozeer om waarheidsvinding, falsificatie en verificatie, maar om het begrijpen – ‘verstehen’ – welke opvattingen en betekenissen er bestaan (Moses & Knutsen, 2012). Welke betekenis geven steden aan de European Green Capital Award? Het antwoord op deze vraag kan van stad tot stad verschillen. Tevens geldt dit voor het sociale construct ‘duurzame stad’, het EGCA-thema. Er is geen universele overeenstemming over het concept, zoals beschreven in hoofdstuk 2. Zowel in de wetenschap als in de praktijk worden verschillende betekenissen aan het concept gegeven met het gevolg dat er meerdere sociaal geconstrueerde realiteiten bestaan. Volgens het constructivisme bestaat er niet één ware realiteit (Guba & Lincoln, 1989). De veronderstelling is daarom dat steden verschillen in opvatting over de duurzame stad; ze bevinden zich immers in verschillende culturele en politieke contexten. De (vermoedelijk) diverse manieren waarop steden omgaan met de EGCA en duurzaamheid tonen de verschillende representaties van de werkelijkheid aan. Aansluitend hierop moet de kanttekening worden geplaatst dat dit onderzoek niet op zoek is naar pure waarheidsclaims. Het onderzoek is bedoeld om een onderbouwde en plausibele

interpretatie te geven van het verschijnsel 'European Green Capital Award', gestoeld op informatie verkregen uit interviews, documentenanalyse en participatieve observatie. Daarnaast vormen de beleidsboodschappen, het tweede aspect van de doelstelling, in feite mijn logische reflectie op het sociale construct 'EGCA'. Het zijn 'voorzichtig' normatieve boodschappen voor Europese steden; zij zijn uiteraard geheel vrij deze aanbevelingen op te volgen.

Mijn interpretatie van de EGCA is gestoeld op meerdere gegevensbronnen: interviews, documentenanalyse en participatieve observatie. Deze triangulatie (Thomas, 2013) heeft als doel de verkregen informatie uit de verschillende bronnen op elkaar te betrekken en te controleren of deze informatie in dezelfde richting wijst (de betrouwbaarheid). Zodoende kan ik met een groter vertrouwen mijn EGCA-interpretatie delen. Triangulatie neigt echter ook naar het objectiveren van de werkelijkheid, zoals naturalisten dat nastreven (Guba & Lincoln, 1989). Daarnaast zijn er andere redenen waarom dit onderzoek niet puur constructivistisch is. Zoals gezegd kunnen verklarende elementen tijdens de analyse verschijnen. Bovendien is het niet uitgesloten dat er enige patronen tussen de onderzochte steden ontdekt worden: overeenkomstige motieven en effecten of eenzelfde sturingsvorm. Dit vergroot de generaliseerbaarheid van deze uitkomsten; het is dus denkbaar dat er algemene uitspraken over de EGCA-kandidaten worden gedaan. Het naturalisme wordt gekenmerkt door het zoeken naar zulke wetmatigheden en patronen. Constructivisten stellen daarentegen dat het juist interessant is om verschillen en variaties tussen cases te ontdekken (Moses & Knutsen, 2012). Beide zullen, als ze er zijn, ter sprake komen in de analyse hetgeen het explorerende en beschrijvende karakter van deze studie ten goede komt.

4.2 Onderzoeksstrategie

Het onderzoek richt zich op het begrijpen van de EGCA. Vanuit methodologisch oogpunt past een kwalitatieve benadering hier het best bij: beschouwend en diepgaand onderzoek. Het gaat om het *"(...) achterhalen (reconstrueren) van de betekenissen die mensen aan 'de werkelijkheid' toekennen om van daaruit hun handelen te kunnen begrijpen"* (Vennix, 2009: 99). Met andere woorden, het gaat om het verkrijgen van diepgaand inzicht in het gedachtegoed van een klein aantal actoren – hier de visie op de EGCA van de Europese Commissie en een (geselecteerd) aantal voormalig deelnemers. Op deze manier is het mogelijk om zo veel mogelijk te leren over de EGCA, een verschijnsel waarover tot op de dag van vandaag weinig kennis bestaat en onderzoek naar is gedaan. Daarmee levert dit beschrijvende onderzoek een passende bijdrage aan de wetenschap.

Om met vertrouwen mijn interpretatie van de EGCA te delen wordt, zoals gezegd, triangulatie toegepast. Door meerdere informatiebronnen te gebruiken ontstaat een completer beeld van het verschijnsel dan bij gebruik van één informatiebron of waarnemingsmethode (Vennix, 2009). Bovendien ondersteunt triangulatie de onderzoeker bij het trekken van conclusies:

(...) another viewpoint or another analytic method may make you decide to reject an explanation that you had come up with from your first analysis of findings. Or it may encourage you to have more confidence in the explanation you proposed on the basis of your first analysis. (Thomas, 2013: 146).

Voor het waarborgen van de betrouwbaarheid en kwaliteit van het onderzoek helpt het om een uitgebreide en gedetailleerde beschrijving van het onderzoeksobject te geven (Flyvbjerg, 2006). Hiertoe is in hoofdstuk 2 de achtergrond, doelstelling en procedure van de EGCA uitvoerig besproken

en worden de drie kernaspecten – motieven, aanpak en effecten – afzonderlijk beschreven in het volgende hoofdstuk. Daarbij, zo stelt Yin (2009), draagt het transparant zijn over de onderzoeks aanpak en gemaakte methodologische keuzes bij aan de onderzoeksbetrouwbaarheid. Vandaar dat in dit hoofdstuk helderheid wordt geboden over de werkwijze en dat gedurende het gehele onderzoek het predicaat ‘reflection in action’ van Schön (1983) van toepassing is: reflecteren is een voortdurend proces, continu tijdens de onderzoeksuitvoering.

Alvorens in te gaan op caseselectie en onderzoeksmethoden, eerst nog iets over de rol van het theoretische hoofdstuk. Zoals vastgesteld hebben er tot op heden amper theoretische en empirische analyses van de European Green Capital Award plaatsgevonden. Dit onderzoek wil dit gegeven veranderen. Om de EGCA te begrijpen is gekozen om vanuit verschillende perspectieven – de theoretische bril in al zijn gedaanten – naar dit onderwerp te kijken. De theorie vormt een handvat om de data-analyse van de EGCA te structureren; het vormt een eerste analytisch kader. Het is niet de bedoeling dat het vooraf specificeren van de theorie het onderzoek beperkt. Deze zorg spreekt Bryman (1988) uit. Bij de dataverzameling en data-analyse wordt daarom scherp gelet op zaken die aan het licht komen die niet in het theoretische deel aan bod zijn gekomen. In paragraaf 4.3.2 over de data-analyse wordt hierop nader ingegaan.

4.2.1 Caseselectie

Uit het eerste en tweede hoofdstuk blijkt dat de European Green Capital Award niet de enige stedenranglijst is op het gebied van duurzaamheid en milieu. Daarnaast is het typisch ‘zacht’ beleid. De EGCA is één van de vele beleidsinstrumenten die de Europese Commissie kan inzetten om haar steden te stimuleren tot verduurzaming én een instrument dat een stad voorhanden heeft voor haar verduurzamingsproces of citymarketing. Vanuit dit oogpunt bezien, is de EGCA in dit onderzoek een single case study. Een case study is *“a strategy for doing research which involves an empirical investigation of a particular contemporary phenomenon within its real life context using multiple sources of evidence”* (Robson, 2002: 178). Het hedendaagse fenomeen ‘EGCA’ wordt in zijn natuurlijke omgeving onderzocht, onder andere door participatieve observaties en interviews met betrokkenen. Dit leidt tot gedetailleerde en genuanceerde beschrijvingen van de case. Een onderzoeker kan bewust kiezen voor een single case als dit hem/haar de mogelijkheid biedt een verschijnsel te onderzoeken dat tot op heden nog nauwelijks is geanalyseerd (Saunders et al., 2016). Hiervan is sprake bij de EGCA.

Op het niveau van het onderzoeksobject is dit een single case study. Echter, op het niveau van de dataverzameling en empirische analyse is deze studie veel meer dan een single case study. Het is meer te typeren als een ‘cross-case study’ waarbij de aandacht verschuift van een individuele case naar een sample van cases (Gerring, 2007). Om de single case EGCA zo goed mogelijk te begrijpen worden meerdere steden geselecteerd (de sample) van alle steden (de totale populatie) die in het verleden hebben deelgenomen aan deze duurzaamheidsprijs. Door het analyseren en vergelijken van geselecteerde steden komen overeenkomsten en verschillen in hun EGCA-opvattingen en -ervaringen aan het licht.

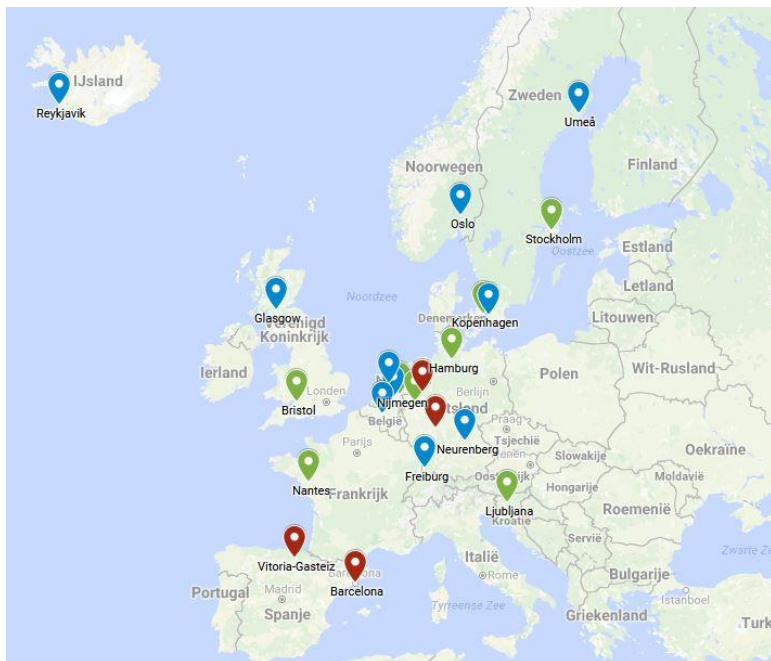
De totale populatie omvat 77 steden (editie 2010-2011 tot en met editie 2018, zie tabel 1 in bijlage 1), waarvan 22 steden in de finale hebben gestaan, dus de tweede EGCA-fase hebben behaald. Van deze 22 finalisten zijn uiteindelijk 9 steden uitgeroepen tot European Green Capital, zij hebben alle

fasen doorstaan: (1) kandidaatstelling en selectie finalisten, (2) jurypresentatie en bekendmaking winnaar en (3) organiseren en evalueren European Green Capital jaar (zie paragraaf 2.3).

Het is niet zinvol om alle 77 steden te onderzoeken in dit kwalitatief en overwegend constructivistisch onderzoek. Het gaat juist om diepgaand onderzoek naar een kleiner aantal actoren. Er is gekozen om contact te leggen met de 22 finalisten, waartoe ook de 9 winnaars behoren (zie tabel 4.1). De finalisten vormen een geschikte afspiegeling van de totale populatie omdat:

- ze net als bij de totale populatie verspreid over Europa liggen (zie afbeelding 4.1);
- ze net als bij de totale populatie verschillen in inwoneraantal (van net boven de 100.000 inwoners tot een miljoenenstad);
- 12 van deze 22 steden meer dan één keer hebben deelgenomen, bij de totale populatie bedraagt dit 25 van de 77 steden;
- 4 van deze 22 steden bij de eerste deelname niet in de finale stonden en één stad zelfs bij de eerste twee deelnames niet (zie tabel 2 in bijlage 1). Deze vijf steden hebben (in eerste instantie) alleen fase 1 doorlopen net zoals de 55 niet-finalisten.

Afbeelding 4.1: De 22 geselecteerde steden

Legenda afbeelding 4.1

Kleur symbool	Betekenis
Blauw	Respons van finalisten
Groen	Respons van EGCA-winnaars
Rood	Non-respons of geen contactgegevens

Bij contactlegging met steden voor een interviewverzoek kunnen drie zaken een rol spelen:

1. Het niet kunnen achterhalen van de contactgegevens;
2. Non-respons: respondenten die niet kunnen of willen meewerken aan het onderzoek (Vennix, 2009);
3. De destijds direct betrokken medewerker(s) bij het EGCA-project is (zijn) niet meer in dienst van de stad.

Dit heeft mij ertoe doen besluiten om contact te leggen met alle finalisten zodat er een representatieve steekproef overblijft.

De respons was boven verwachting (zie tabel 4.1):

1. Meer contactgegevens achterhaald dan vooraf verwacht – 21 van de 22, Barcelona niet – mede met hulp van het European Green Capital Secretariaat.
2. De non-respons was lager dan verwacht:
 - a. De steden Vitoria-Gasteiz (EGC 2012) en Frankfurt hebben na (herhaaldelijke verzoeken) niet gereageerd;
 - b. De stad Münster was niet bereid tot medewerking vanwege tijdgebrek.
3. De direct betrokken medewerkers waren nog in dienst bij de stad¹⁹.

Het resultaat van deze (niet geheel) aselechte steekproef is dat ik dan ook 18 steden – mijn onderzoekssample – heb geïnterviewd, een steekproef die bijna populatiedekkend is (N is bijna gelijk aan P). Deze 18 steden maken het mogelijk de onderzoeksvragen te beantwoorden omdat 10 steden de eerste en tweede fase en 8 steden alle drie de fasen van de EGCA-procedure doorliepen.

Tabel 4.1: Interviewrespons

Respons		Non-respons		Geen contactgegevens
Winnaar	Finalist	Winnaar	Finalist	Finalist
Bristol	Amsterdam	Vitoria-Gasteiz	Frankfurt	Barcelona
Essen	Brussel		Münster	
Hamburg	Freiburg			
Kopenhagen	Glasgow			
Ljubljana	's-Hertogenbosch			
Nantes	Malmö			
Nijmegen	Neurenberg			
Stockholm	Oslo			
	Reykjavik			
	Umeå			

4.3 Onderzoeksmethoden

Interviews met sleutelpersonen, documentenanalyse en participatieve observatie zijn de gebruikte onderzoeksmethoden die bij case study onderzoek de belangrijkste databronnen vormen (Vennix, 2009). Bovendien draagt deze methodentriangulatie bij aan de waarborging van de interne validiteit. Interviews geven toegang tot herinneringen van personen die betrokken waren bij de EGCA. Documentenanalyse biedt mij de gelegenheid om in de inhoud van relevante EGCA-documenten van steden en de Europese Commissie te duiken. Ten slotte maakt participatieve observatie dat ik, de onderzoeker, de interacties van de relevante actoren kan interpreteren. Alvorens deze drie methoden nader uit te leggen, wordt eerst nog melding gemaakt van een vierde methode: de contrastcasus.

¹⁹ Eén respondent was niet direct, maar zijdelings betrokken bij het EGCA-bid (fasen 1 en 2). Drie respondenten waren niet of nauwelijks betrokken bij het EGCA-bid, maar wel lid van het projectteam dat het EGC-jaar heeft georganiseerd (fase 3) (zie ook de respondentenlijst in bijlage 2).

De contrastcasus is een vorm van bureauonderzoek, een strategie waarbij gebruik wordt gemaakt van door anderen verworven kennis. Aan de hand van dit literatuuronderzoek kan de onderzoeker tot nieuwe inzichten komen voor zijn/haar eigen onderzoek (Verschuren & Doorewaard, 2007). Omdat over de European Green Capital Award nog weinig in de vakliteratuur is gepubliceerd, is geput uit literatuur over een andere stedenprijs van de Europese Unie: de Europese Culturele Hoofdstad. De ECOC vormt als het ware een contrastcase, een spiegelbeeld van de EGCA. De ECOC is enigszins vergelijkbaar met de EGCA omdat het eveneens een Europese prijs is, een omvangrijke procedure kent en toegekend wordt aan een stad. Voor verkenningen aangaande de EGCA en als handvat voor het theoretische hoofdstuk is daarom de ECOC-literatuur bestudeerd.

4.3.1 Dataverzameling

Interviews zijn de belangrijkste dataverzamelmethode van dit onderzoek. Het interview is een uitermate geschikte manier om naar feiten en opvattingen te vragen. De EGCA-programmamanager van de Europese Commissie is geïnterviewd met het doel om uit eerste hand te horen hoe de Europese Commissie naar de prijs kijkt. Achttien ambtenaren van evenzoveel steden reflecteerden tijdens ons gesprek op hun stadsdeelname aan de EGCA. Aangezien er weinig bekend en geschreven is over deelname-ervaringen van steden zijn interviews de belangrijkste bron voor de informatievergaring over wat er in de praktijk gebeurt. Ten opzichte van de documentenanalyse is het nadeel van interviewen dat er een zogeheten ‘recall bias’ kan optreden (Coughlin, 1990): respondenten vergeten (details van) gebeurtenissen en verstrekken daardoor onjuiste of onvolledige informatie. Er wordt namelijk een beroep gedaan op het geheugen van de geïnterviewde – voor de EGCA met betrekking tot activiteiten tot wel 8 à 9 jaar geleden, immers de eerste procedure startte in 2008.

Er wordt gebruik gemaakt van een semigestructureerd interviewschema, bestaande uit open vragen (zie bijlage 3 voor het interviewschema). De interviewer heeft houvast aan dit schema met topics en vragen, maar de vraagvolgorde staat niet vast (Thomas, 2013). In mijn interviews bood deze werkwijze ruimte voor diepgang en doorvragen en respondenten kregen de gelegenheid te vertellen over al datgene dat zij belangrijk en inspirerend vonden aan (hun deelname aan) de EGCA. Het interviewschema paste ik aan zodra nieuwe relevante aspecten door de respondenten aan de orde waren gebracht. Het oorspronkelijke schema is gebaseerd op de onderzoeksvragen – motieven, aanpak en effecten – en informatie over de EGCA-procedure om de interne validiteit van het onderzoek te verzekeren. In feite is het interviewschema de operationalisering en concretisering van de te meten begrippen motieven, aanpak en effecten.

Gezien het feit dat het merendeel van de respondenten in het buitenland verblijft, zijn vijftien interviews telefonisch afgenomen, één per Skype en drie hebben face-to-face plaatsgevonden (zie bijlage 2). Op één interview na – de toestemming ontbrak – zijn alle gesprekken opgenomen om ze vervolgens te transcriberen in Microsoft Office Word. De wijze waarop de transcripties worden geanalyseerd, komt aan bod in de volgende paragraaf. Het opnemen en transcriberen van de interviews draagt bij aan de betrouwbaarheid van het onderzoek: het is controleerbaar wat respondenten gezegd hebben. Bijna alle interviewrespondenten gaven overigens aan bij citering niet bij naam te willen worden genoemd. Dit is de reden dat in het volgende hoofdstuk terughoudend wordt omgegaan met het gebruik van citaten en de namen van steden.

Documenten zijn de tweede informatiebron. Documentenanalyse behelst het verzamelen van relevante data uit reeds bestaande documentatie om deze vervolgens te analyseren. De onderzoeker bestudeert daarbij de vastgelegde informatie en bekijkt deze vanuit een eigen invalshoek (Verschuren & Doorewaard, 2007). Interessante documenten voor analyse zijn het 'Post-assessment report' en het vijfjarig rapport. European Green Capitals stellen deze evaluatierapporten op over hun EGC-jaar. Bovendien hebben zij veelal een aparte website gewijd aan hun overwinning; deze websites zijn uitgepluisd. Op de gemeentelijke websites van de 18 finalisten (winnaars en niet-winnaars) is eveneens gezocht naar informatie over EGCA-deelname. Daarnaast zijn alle 'Technical Assessment Reports, Jury Reports en Good Practice Reports' bestudeerd plus de presentaties van de 'applicant workshop' die staan op de EGCA-website van de Europese Commissie. Ook die website is tot in detail onder de loep genomen. Deze dataverzameling leverde meer informatie op van winnende steden dan van niet-winnaars. Voor niet-winnaars zijn interviews dus de belangrijkste databron, voor winnaars zijn documenten tevens een waardevolle bron.

Participatieve observatie is de derde strategie van kennisverwerving. De onderzoeker begeeft zich in de natuurlijke context en neemt als het ware deel aan de sociale werkelijkheid van het onderzoeksobject (Vennix, 2009). Met 'eigen ogen' vormt de onderzoeker een (nauwkeuriger) beeld van hoe het te onderzoeken verschijnsel in zijn werk gaat. Het is dus een geschikte methode voor het proberen te begrijpen van de EGCA. Het observatiedoel dient als ondersteuning voor de andere methoden. De observatie-informatie kan in sommige gevallen de resultaten van de interview- en documentenanalyse bevestigen, nuanceren of detailleren.

Door een tweedaags bezoek aan Ljubljana, EGC 2016, heb ik enig inzicht gekregen in wat de titel voor een stad kan betekenen. Het bijwonen van de jurypresentatie van Nijmegen bood inzicht in wat jurypresentaties inhouden. Tevens was het bezoek op 1 juli 2016 aan de 'EGCA applicant workshop' een middel om een vollediger en meer valide beeld te krijgen van de procedure. In de workshop werd namelijk de procedure nauwgezet aan potentiële deelnemers uitgelegd door de Europese Commissie en door vertegenwoordigers van Bristol (EGC 2015), Ljubljana en Nijmegen (EGC 2018). In een vrije vorm zijn deze participatieve observaties uitgevoerd. Dit betekent dat de waarnemingscategorieën – waar op te letten – op voorhand niet nauwkeurig omschreven en uitgesplitst zijn (Verschuren & Doorewaard, 2007). Ik had voor de observaties een lijstje met algemene aandachtspunten opgesteld, te weten motieven, aanpak, effecten en de algehele EGCA-procedure, met aandacht voor de posities van steden en de Europese Commissie. Van al deze observaties zijn notities gemaakt.

Participerende observatie kent verschillende gradaties. Zo kan een observator volledig meedraaien in een organisatie en deelnemen aan de activiteiten of meer een afstandelijke rol aannemen waarbij hij/zij vooral (in stilte) observeert (Saunders et al., 2016). Deze laatste rol was van toepassing bij mijn participatieve observaties, die zich kenmerkten door het (in stilte) waarnemen van wat er gebeurde. Overigens kan mijn aanwezigheid als onderzoeker invloed hebben op de situatie en het gedrag van hen die worden geobserveerd, mogelijk resulterend in onbetrouwbare en niet-valide data. Dit wordt het 'observer effect' genoemd (Spano, 2005). In Ljubljana was het bij de relevante actoren niet bekend dat ik als observator aanwezig was. Mijn aanwezigheid had geen enkele invloed op de situatie. Bij de 'applicant workshop' was mijn rol wel bekend bij de EGCA-programmamanager en het European Green Capital Secretariaat, maar niet bij de andere aanwezigen: de eerder genoemde EGC-

winnaars, de potentiële deelnemers en een lid van het expertpanel. Daar de Europese Commissie in deze workshop aan steden uitlegt wat de EGCA inhoudt, veronderstel ik dat de programmamanager en het Secretariaat geen ander verhaal zullen vertellen door mijn aanwezigheid.

4.3.2 Data-analyse

De interviews en geselecteerde documenten worden geanalyseerd aan de hand van codering. Codering is het toekennen van 'trefwoorden' (codes) aan eenheden van gegevens. Een eenheid kan een woord, zinsdeel, regel, alinea of het gehele antwoord op een vraag zijn die over een specifiek onderwerp gaat. Het coderen kan geschieden op basis van twee methoden: deductief of inductief. De deductieve en inductieve methode worden gecombineerd voor de data-analyse van dit onderzoek.

Het uitgangspunt voor de analyse bij de deductieve methode is de bestaande theorie, terwijl er sprake is van een 'blanco' uitgangspunt bij de inductieve methode (Saunders et al., 2016). De eerder genoemde zorg van Bryman over de beperkende werking van theorie verwijst naar de deductieve benadering: *"Het vooraf specificeren van een theorie is minder gunstig vanwege (...) de mogelijkheid dat theoretische constructies bovenmatig afwijken van de ideeën van de deelnemers in een bepaalde sociale situatie"* (1988: 81). Codering via deductieve benadering geschiedt volgens codes die gebaseerd zijn op theorie. Als ideeën en ervaringen van respondenten of zaken die benoemd zijn in documenten niet te vangen zijn in deze deductieve codes wordt deze verzamelde empirie uitgesloten van het onderzoek. Dit mag hier niet de bedoeling zijn omdat deze zaken van belang zijn voor het volledig begrijpen van wat de European Green Capital Award inhoudt. Om deze uitsluiting te voorkomen en aan de zorg van Bryman tegemoet te komen, dient de codering daarom ook op basis van de inductieve benadering plaats te vinden. Bij de inductieve methode is het startpunt van codering een blanco lijst. De onderzoeker kijkt met een open en onbevooroordeelde blik naar de onderzoekgegevens. De codes zijn dan volledig ontleend aan de empirie. Een combinatie van de deductieve en inductieve methode resulteert in een codeschema waarbij de codes niet op voorhand vaststaan en dus niet enkel en alleen op de theorie zijn gebaseerd. Er is ruimte voor wijzigingen en aanvullingen op het codeschema.

Lanen (2010) stelt dat het combineren van de deductieve en inductieve analyse geen probleem hoeft te zijn. De deductieve methode biedt een eerste analysekader en de inductieve benadering vult aan door de open en onbevooroordeelde blik van de onderzoeker. Voor mijn onderzoek houdt dit in dat het startpunt voor codering een codeschema is gebaseerd op theorie en belangrijkste theoretische noties (zie voor het codeerschema bijlage 4, onderdeel A). De belangrijkste theoretische noties zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 4.2: Theoretische kernbegrippen

Kernbegrippen		
Motieven	Aanpak	Effecten
Audit en benchmark	Mobilisatie	Institutionalisering
Probleem	Sturing	Beleidsvelden
Koploperschap	Lobby	
Pressie		
Stadsimago		

Uit analyse van de verzamelde data blijkt vervolgens de geschiktheid van deze codes. Er zijn twee situaties die (gelijktijdig) kunnen optreden tijdens het analyseproces. Het is enerzijds mogelijk dat vooraf bepaalde codes worden aangepast of verwijderd. Anderzijds bestaat de mogelijkheid dat nieuwe codes worden toegevoegd op basis van hetgeen in interviews is verteld of in documenten is beschreven. Het coderen is hierdoor een iteratief proces, want als codes gaandeweg de analyse worden aangepast of toegevoegd dan dienen de al gecodeerde interviews en documenten opnieuw te worden gecodeerd. Gedurende de data-analyse wordt dus de herziene versie van het originele codeschema opgesteld (zie bijlage 4, onderdeel B). Voor het coderen van de interviewtranscripten en de documenten is gebruik gemaakt van het computerprogramma ATLAS.ti.

Codering is een hulpmiddel voor het interpreteren van de geschreven tekst, zoals interviewtranscripten en documenten. De verschillende betekenissen in de primaire databronnen zijn middels de codes te vatten. Onderdeel van het coderen ofwel interpreteren is het zoeken naar patronen, thema's, verschillen en verbanden in de geordende data (Saunders et al., 2016). Door in alle documenten en interviews, via een iteratief proces, dezelfde codes te gebruiken worden de gelijkwaardige betekenissen gevat en ontstaat een structuur in de onderzoeksgegevens. Door per code alle bijbehorende tekstfragmenten bij elkaar te plaatsen, ontstaat een overzicht van de richting(en) van de verschillende fragmenten. Dwarsverbanden – overeenkomsten en verschillen – worden duidelijk zichtbaar in de gegevens. Op deze manier verkrijgt de onderzoeker inzicht in de hoofdthema's, patronen en verschillen om deze vervolgens te vergelijken met de theorie: welke theoretische noties zijn relevant voor het begrijpen van de EGCA, welke niet en/of welke noties zijn niet opgenomen in het theoretische hoofdstuk maar wel belangrijk.

De observaties worden als laatste ter hand genomen. Aan de hand van mijn notities wordt gekeken of de strekking van mijn observaties overeenkomt met of verschilt van de analyseresultaten van de interviews en documenten. Met andere woorden: er vindt een controle plaats van mijn interpretatie van interviews en documenten op basis van hetgeen ik geobserveerd heb. Op deze manier kunnen de analyseresultaten aangescherpt worden.

4.4 Ter afsluiting

Voordat de analyseresultaten in het volgende hoofdstuk worden gepresenteerd, is het verhelderend om nogmaals de deelvragen te benoemen. Deelvraag 1 is reeds in hoofdstuk 2 beantwoord.

1. *Wat zijn de achtergrond, doelstelling en procedure van de European Green Capital Award?*
2. *Waarom besluit een stad tot deelname aan de European Green Capital Award?*

3. *Hoe pakt een stad haar kandidatuur voor de European Green Capital Award aan?*
4. *Wat levert deelname aan de European Green Capital Award op voor een stad?*

In dit methodologische hoofdstuk zijn twee aspecten duidelijk geworden die van toepassing zijn op de deelvragen 2, 3 en 4. Ten eerste: de tijdspanne voor deze vragen omvat de periode 2008 tot en met 2016, namelijk de start van procedure edities 2010-2011 tot en met de bekendmaking European Green Capital 2018. Ten tweede: 'de stad/steden' zijn 18 finalisten waaronder zich 8 winnaars bevinden. Deelvragen 2, 3 en 4 worden achtereenvolgens in paragraaf 5.2, 5.3 en 5.4 beantwoord.

5. Analyse van stedelijke perspectieven

Dit hoofdstuk staat geheel in het teken van de achttien onderzochte steden. Aan de hand van vijf thema's worden de resultaten van de empirieverzameling gepresenteerd en vervolgens geanalyseerd. Deze analyse geschiedt op basis van theoretische noties uit de hoofdstukken 2 en 3 en aanvullende literatuur. Het eerste thema is 'de duurzame stad'. In paragraaf 5.1 wordt uiteengezet wat steden verstaan onder het concept de duurzame stad. Thema twee behelst de motieven voor de EGCA-kandidatuur (paragraaf 5.2), thema drie gaat over de aanpak van deelname (paragraaf 5.3) en thema vier omvat de effecten van deelname (paragraaf 5.4). Het afsluitende thema is de jurering, over dit proces zijn kritische geluiden te horen (paragraaf 5.5).

5.1 Duurzame stad = 'quality of life'

Duurzaamheid is een breed begrip, het geven van één afgebakende definitie van 'duurzame stad' is lastig zoals besproken in hoofdstuk 2. De Europese Commissie associeert een duurzame stad – vertaald in de European Green Capital Award – met kwaliteit van leven alhoewel in de EGCA-procedure uiteindelijk de milieupijler domineert in vergelijking met de pijlers mens en economie. Omdat duurzame stad niet één afgebakende definitie kent, is het interessant om te kijken naar de betekenis die de EGCA-steden aan dit concept geven: het vertelt iets over de rol die zij voor zichzelf zien weggelegd in de verduurzaming van de wereld.

De EGCA-steden zijn ervan overtuigd dat zij – de entiteit steden – op een positieve manier (kunnen) bijdragen aan het duurzaamheidsvraagstuk. De bevestiging dat steden belangrijke actoren zijn in de verduurzaming van Europa en de wereld halen ze uit het gegeven dat de Europese Commissie jaarlijks een duurzame stad in de schijnwerpers zet. De steden willen graag zelf het goede voorbeeld geven – duurzaam zijn; maar wat houdt een duurzame stad volgens hen dan in?

“Sustainability is no longer a choice for humanity – it is a must, if people are to secure a decent quality of life for themselves and their children” (EU, 2013a: 55). Dit citaat is illustratief voor de visie van de EGCA-steden: steden hebben geen keus meer, ze dienen een realistische kijk op de toekomst te hebben voor het waarborgen van de leefkwaliteit van burgers. Een duurzame stad zorgt voor een goed leefklimaat en een hoge leefkwaliteit voor haar burgers. Dit betekent dat een stad met hoge leefkwaliteit gelijk staat aan een duurzame stad: het is een antropocentrisch duurzaamheidsbeeld. Deze betekenisgeving van EGCA-deelnemers springt niet in het oog omdat, zoals besproken in paragraaf 2.4, kwaliteit van leven over het algemeen het motto van steden is in duurzaamheidsvraagstukken.

De in hoofdstuk 1 geïntroduceerde duurzaamheidsdefinitie van de Commissie Brundtland kent een tijd- en ruimtedimensie: voor nu en later én hier en daar. De tijdsdimensie nemen de EGCA-steden in acht, ze nemen nu en in de toekomst maatregelen – die uiteengezet zijn in hun technische applicatie – om de leefkwaliteit van de huidige én toekomstige generaties in hun stad te waarborgen. Steden nemen 'het hier' in ogenschouw, ze zijn gericht op het verbeteren van duurzaamheid in hun stad: onder meer het oppervlakte groen vergroten, een autovrije binnenstad realiseren en lokale groene energieopwekking stimuleren. Tot op zekere hoogte zijn de steden bewust van 'het daar', van hun impact op de omgeving en elders op de wereld. Zo werken ze samen met de omliggende regio omdat

duurzaamheidsthema's zoals water, energie, lucht en mobiliteit grensoverschrijdend zijn. Of ze rekening houden met hun milieu-impact op elders op de wereld is niet af te leiden uit de verzamelde data. Vanuit een ander perspectief bekeken houden de EGCA-kandidaten zich wel met 'global level' bezig: zij willen hun duurzaamheidservaringen en 'best practices' delen met andere steden en hen op deze manier helpen met duurzaamheidsbeleid – ze willen een voorbeeldfunctie vervullen, waarover meer in de volgende paragraaf.

Een stad dient zich voortdurend te blijven inzetten voor het zijn van een duurzame stad is de boodschap die veelvuldig in de verzamelde data is benoemd. Tegelijkertijd werd geschreven of verteld dat er geen eindstation 'nu zijn we de duurzame stad, we hoeven niets meer te doen' bestaat in de dynamische maatschappij. In feite bestaat een statische opvatting – 'het ultieme zijn' – van een duurzame stad niet; duurzame stedelijke ontwikkeling is dus een 'ongoing process', zoals de maatschappij dat kent bij vrijheid, gelijkheid en solidariteit.

Steden hebben deze procesopvatting omdat ze niet gelijktijdig kunnen focussen op alle thema's die nodig zijn voor een goed leefklimaat en hoge leefkwaliteit. In de interviews grepen de respondenten de twaalf EGCA-duurzaamheidsindicatoren aan om dit te illustreren. In enkele van deze twaalf thema's blinken ze uit, zijn ze een koploper, maar er is ruimte voor (significante) verbetering in de andere thema's die in de loop der tijd worden opgepakt. Dat elke stad zich concentreert op en uitblinkt in specifieke indicatoren duidt op verschillende verduurzamingsprocessen: elke stad vult het pad naar het zijn van een duurzame stad op een andere (eigen) manier in. Deze constatering is te kaderen in de visie van Campbell (1996), namelijk dat mensen – hier politici en ambtenaren – verschillende betekenissen geven aan het sociale construct 'duurzame stad'. Er is geen homogeniteit in de stedelijke duurzaamheidsprocessen, hetgeen het vergelijken van steden door het expertpanel bemoeilijkt.

Ook al focussen steden niet in gelijke mate op de duurzaamheidsindicatoren, ze geven wel aan dat ze allemaal belangrijk zijn. Dit neigt naar de in hoofdstuk 2 genoemde holistische visie van Roorda et al. (2011): de twaalf thema's zijn onmisbaar voor het verbeteren van de leefkwaliteit. Voor vier EGCA-steden was de holistische visie van de Europese Commissie echter te 'beperkt' daar er meer thema's noodzakelijk zijn voor het bewerkstelligen van een duurzame stad, bijvoorbeeld duurzame gezondheidszorg, duurzame stadslandbouw en bioproducten.

In de p-p-p-benadering is 'de mens' een pijler die staat voor 'kwaliteit van leven'. Met het analyseresultaat 'leefkwaliteit staat gelijk aan duurzame stad' hanteren EGCA-steden dus een antropocentrische duurzaamheidsvisie. Daarnaast hechten ze waarde aan de pijlers fysieke leefomgeving en economie, dit blijkt uit termen als 'groene groei, duurzame economie, duurzame investeringen, groenbeheer en zorg voor het milieu' en uitspraken als 'eco-technologieën bevorderen groene groei en economische en ecologische groei gaan hand in hand'. De verhouding tussen de drie pijlers zal van stad tot stad verschillen omdat elke stad een ander pad bewandelt in het verduurzamingsproces, al kenmerkt elk proces zich door de mensgerichtheid.

Op basis van bovenstaande inzichten is de conclusie dat het duurzaamheidsbeeld van de steden antropocentrisch is: elke EGCA-stad streeft voortdurend naar een goede leefkwaliteit voor haar burgers, maar probeert dit streven op haar eigen manier te verwezenlijken. Desondanks blijft

duurzame stad een breed, moeilijk af te bakenen begrip omdat door steden tegelijkertijd wordt gerefereerd aan de leefkwaliteit, de holistische benadering en de mens, milieu en economie-benadering. Deze conclusie is niet opzienbarend omdat in hoofdstuk 2 duidelijk was gemaakt dat er verschillende opvattingen over het concept duurzame stad bestaan.

5.2 Motieven

Europese steden schrijven zich in voor de European Green Capital Award. Welbeschouwd nomineert een stad zichzelf voor de prijs, al is het natuurlijk de vraag of ze de finale haalt en vervolgens tot winnaar wordt uitgeroepen. Maar waarom besluit een stad tot deelname? Het antwoord op deze vraag is samengevat in onderstaande tabel die het resultaat van de data-analyse weergeeft.

Tabel 5.1: Alle deelnamemotieven

Bewegredenen voor deelname		
	Motief	Aantal steden (van de 18)
1	EGCA als aanmoediging om door te gaan	18
2	Lokale gemeenschap: bewustzijn en betrokkenheid vergroten	16
3	Toets van duurzaamheidsbeleid	15
4	Duurzaam imago bekender maken	14
5	Benchmark en leren van andere steden	12
6	Overzicht krijgen van duurzaamheidsbeleid	11
7	Erkenning verkrijgen	11
8	Willen winnen	10
9	Voorbeeldfunctie vervullen	9
10	Aantrekken van investeringen, bedrijven en toeristen	5
11	Nieuw initiatief van de Europese Commissie ondersteunen	5
12	Oproep van lokale gemeenschap	2
13	Partijpolitieke overwegingen	2
14	Samenwerking binnen de ambtelijke organisatie vergroten	1

Uit de tabel is op te maken dat veertien bewegredenen naar voren zijn gekomen. Elke stad heeft meerdere motieven, dit is niet verbazingwekkend omdat in het theoretische hoofdstuk is gesuggereerd dat meerdere redenen ten grondslag aan de EGCA-kandidatuur zouden kunnen liggen. De data-analyse brengt ook andere motieven aan het licht dan die zijn genoemd in het theoretische hoofdstuk. Alle motieven worden in de volgende paragrafen toegelicht, te beginnen met de meest genoemde.

5.2.1 EGCA als aanmoediging

Voormalig Eurocommissaris voor het milieu Potočnik stelde dat "(...) *the Award is not just a trophy but rather a commitment and an incentive to do more*" (Vareille, 2013). Deze uitspraak vat de kern van de meest genoemde bewegredenen voor deelname samen. Alle respondenten gaven expliciet of impliciet aan dat er nog voldoende progressie te boeken is als het gaat om duurzaamheid in de stad. Er is nog werk te verzetten, deelname en met name het winnen van de European Green Capital Award zal een aanmoediging zijn om voort te gaan.

In feite is 'een impuls aan duurzaamheid in de stad geven' het overkoepelend motief voor EGCA-deelname. De achttien steden hopen dat de kandidatuur nieuwe energie geeft aan statelijke en niet-statelijke actoren voor het continueren en intensiveren van alle inspanningen voor de duurzame stad. Deze nieuwe energie hopen ze te halen uit een aantal aspecten die verband houden met andere genoemde deelnamemotieven:

- Betere communicatie en samenwerking met de lokale gemeenschap
- Het opdoen van nieuwe kennis, voortkomend uit bijvoorbeeld de beleidstoets en contacten met andere steden
- Het verkrijgen van erkenning: 'we zijn op de goede weg'

De eerste twee aspecten komen in de volgende twee paragrafen aan bod.

De Europese Commissie zegt over de EGCA: *"(...) cities from all over Europe are getting ready to take part in the race for environmental recognition"* (EC, 2015b: 3). Die 'environmental recognition', de waardering krijgen voor de reeds gedane inspanningen is voor elf steden een aanleiding geweest om zich aan te melden voor deze 'race'. Het winnen van de EGCA vormt de ultieme erkenning; zeven van de elf steden die zeiden dat ze erkenning willen krijgen, benoemden ook expliciet dat ze graag willen winnen²⁰. Dit past in het beeld dat de Europese Commissie schetst, want het woord 'race' in bovengenoemde citaat impliceert dat alleen de winnaar erkenning verkrijgt. Voor de vier andere steden geldt dat erkenning ook kan volgen uit het deelnameproces zelf, winnen is niet noodzakelijk. Uit de beoordeling van de technische applicatie door het expertpanel (beleidstoets) en de EGCA-procedure kan een stad waardering afleiden en de bevestiging krijgen dat ze op de goede weg is, al helemaal als ze wordt genomineerd voor de finale.

De EGCA-kandidatuur kan als het ware de motor zijn, het instrument vormen 'to drive the green agenda'; met hun kandidatuur willen steden op drie gebieden progressie boeken:

1. De lokale gemeenschap meer betrekken bij het onderwerp duurzaamheid
2. Het duurzaamheidsbeleid aanscherpen
3. Het 'groene, duurzame' imago van de stad bekender maken

Deze drie thema's worden achtereenvolgens in de volgende paragrafen toegelicht aan de hand van meerdere deelnamemotieven.

Het doel van de EGCA-kandidatuur is dus dat de deelname zal fungeren als een stimulans voor verdere vooruitgang op het vlak van stedelijke duurzaamheid. De steden realiseren zich dat een eventuele EGC-titel niet betekent dat ze klaar zijn met werken aan duurzaamheid; de in paragraaf 5.1 genoemde procesopvatting is van kracht omwille van een betere leefomgeving en hogere leefkwaliteit in de stad. De beoogde erkenning zal niet leiden tot 'op zijn lauweren rusten', integendeel het is een stimulans om op de ingeslagen weg door te gaan en helpt bij het enthousiasmeren van statelijke en niet-statelijke actoren voor het thema duurzaamheid. Er is geen sprake van het paradoxale 'zelfvernietigend succes' waarover Jänicke (2005) sprak. Verwachting A6 is dan ook van toepassing voor elf steden: de EGCA is een manier om erkenning te verkrijgen voor gedane inspanningen.

²⁰ Het motief 'willen winnen' wordt nader toegelicht in paragraaf 5.2.5.

Verwachting A4 stelt dat steden deelnemen om aandacht te genereren voor het verwaarloosde thema duurzaamheid. Het thema zou enige tijd onderaan of niet op de lijst van agendaonderwerpen hebben gestaan, maar de tijd is aangebroken om duurzaamheid weer (bovenaan) op de besluitvormingsagenda te plaatsen door middel van EGCA-deelname. Deze suggestie wordt niet ondersteund door de onderzoeksbevindingen. In tegenstelling tot verwachting A4 hebben alle steden het onderwerp duurzaamheid niet verwaarloosd; ze schenken er juist wel aandacht aan. Ze werken actief aan duurzaamheidsbeleid, toch is er voortdurend ruimte voor verbetering.

Voor het boeken van progressie is het niet verkeerd dat het duurzaamheidsthema (nog) meer in de schijnwerpers komt te staan. Hiervoor beschouwen de voormalig deelnemers de EGCA als een geschikt instrument. De EGCA zal als het ware als een zelfgecreëerd focusing event fungeren: de EGCA(-procedure) is een speciale gebeurtenis die het onderwerp duurzaamheid onder de aandacht zal brengen van een breder publiek en die uiteindelijk zal leiden tot verandering – de bedoeling is meer lokale betrokkenheid, aangescherpt duurzaamheidsbeleid en een bekender ‘groen’ imago. Aan de hand van focusing event EGCA zal duurzaamheid op de prioriteitenlijst van de stadsbestuurders blijven staan en is het een kans om meer niet-statelijke actoren te enthousiasmeren om mee te werken aan een duurzame stad. ‘Policy without public’ is overigens niet aan de orde; een aantal burgers, bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties zijn weldegelijk geïnteresseerd in duurzaamheid en worden zelfs betrokken bij de jurypresentatie. Desalniettemin kan de lokale gemeenschap meer betrokken worden bij het onderwerp duurzaamheid.

5.2.2 Betrokkenheid lokale gemeenschap

Twee beweegredenen hebben te maken met het eerste progressiepunt de lokale gemeenschap meer betrekken bij het onderwerp duurzaamheid, te weten het bewustzijn en de betrokkenheid van de lokale gemeenschap vergroten en de deelnameoproep van de lokale gemeenschap.

Het overgrote deel van de respondenten, zestien van de achttien steden benoemden twee aspecten die nauw samenhangen: bewustwording en betrokkenheid. Steden kandideren zich voor de EGCA omdat ze de aandacht voor en bewustwording rondom het thema duurzaamheid in de stad willen verhogen. Ze willen dat (nog) meer marktpartijen en maatschappelijke organisaties bewuster omgaan met ‘moeder aarde’ en bewust worden van wat duurzaamheid betekent in en voor de stad. De EGCA kan de stad een jaar lang het podium bieden – het European Green Capital jaar – om de zichtbaarheid van alle publieke en private duurzaamheidsactiviteiten in de stad te vergroten: de lokale gemeenschap kan met eigen ogen zien hoe actief de stad is en leren over voor hen onbekende projecten. Door het bewustwordingsproces kan de betrokkenheid van de lokale gemeenschap toenemen, dat meer actoren uit de markt en ‘civil society’ zich committeren aan ‘een positieve bijdrage leveren aan duurzaamheid in de stad’ en hiertoe samenwerken met elkaar en met overheidsfunctionarissen. Bestaande en nieuwe initiatieven vinden aansluiting bij elkaar, nieuwe samenwerkingen zullen ontstaan. De EGCA is een uitgelezen kans om de krachten van de stad en de lokale gemeenschap te bundelen. Ambtenaren, bestuurders en stakeholders uit de stad praten samen over beleid, toekomstige plannen en ambities – niet alleen in een eventueel EGC-jaar, maar tevens bij de voorbereiding van de jurypresentatie (meer hierover in paragraaf 5.3.1).

De communicatie over en de zichtbaarheid van duurzaamheid in de stad kan echt beter, het focusing event EGCA biedt soelaas. Steden willen de EGCA als een communicatief instrument inzetten, de

EGCA is het in paragraaf 2.2 benoemde 'new environmental policy instrument'. De lokale gemeenschap wordt geïnformeerd over duurzaamheid, gemotiveerd om bewust met het milieu om te gaan en betrokken bij de verduurzaming van de stad. Het zachte beleidsinstrument EGCA gaat dus uit van een positieve verandering: informatie en motivatie zal leiden tot milieuvriendelijk gedrag. Van Doorn (1973) zou zeggen: alle actoren in de stad worden geënthousiasmeerd en gemobiliseerd voor het gemeenschappelijke doel 'een duurzame stad zijn en blijven'. Doch, er is zoals gezegd geen sprake van 'policy without public'. In elke stad is op het moment van deelname 'policy with *some* public' van toepassing, de EGCA zal hen helpen bij de transitie naar duurzaamheid als 'policy with public'.

Twee steden hadden overduidelijk al enig publiek voor duurzaamheid: na hun eerste EGCA-kandidatuur riepen burgers, bedrijven en kennisinstellingen op tot een nieuwe deelname – 'doe nog een keer mee'. Deze oproep van een aantal niet-statelijke actoren – policy entrepreneurs – was voor de besluitnemers een belangrijke beweegreden om wederom deel te nemen. Er is immers voldoende commitment, steun en draagvlak van de lokale gemeenschap. Verwachting A9 wordt bevestigd: een deel van het publiek is reeds geïnteresseerd in duurzaamheid, het is een 'policy with public'. Desalniettemin willen deze twee steden een groter deel van het publiek – het liefst de gehele gemeenschap – mobiliseren voor duurzaamheid.

Het is niet opmerkelijk te noemen dat de deelnameoproep pas na een eerdere stadsdeelname komt en beperkt blijft tot twee steden. De meeste burgers van alle steden hadden nog nooit van de European Green Capital Award gehoord, ze wisten (in eerste instantie) niet van het bestaan van deze duurzaamheidsprijs – zeker niet bij de eerste edities 2010-2011 en 2012-2013. Steden berichten over het algemeen pas over hun deelname zodra ze weten dat ze finalist zijn, waarover meer in paragraaf 5.3.1. Zo wordt de lokale gemeenschap op de hoogte gebracht van het bestaan van de EGCA.

5.2.3 Duurzaamheidsbeleid

Vier motieven hebben te maken met het tweede progressiepunt het aanscherpen van het duurzaamheidsbeleid, te weten overzicht krijgen van het beleid, samenwerking binnen de ambtelijke organisatie verbeteren, het beleid toetsen en het beleid vergelijken met andere steden.

In de technische applicatie worden twaalf thema's van duurzaamheid gebundeld, het is een overkoepelend rapport dat de duurzaamheidsstatus van de stad weergeeft. Voor elf steden was dit een reden voor deelname, het is een excellente mogelijkheid om een geactualiseerd totaalbeeld te krijgen van de milieu- en duurzaamheidsprestaties. Ze zullen de stand van zaken en ambities op het vlak van duurzaamheid in kaart moeten brengen, niet alleen van de stad zelf maar ook van de lokale gemeenschap. De stad zal dus in gesprek moeten gaan met alle stakeholders, zowel intern als extern, en kan op deze manier kennis maken met voor hen nog onbekende initiatieven. Het motief geldt hoofdzakelijk voor de eerste deelname; in het geval van opeenvolgende kandidaturen heeft de stad al bij haar eerste deelname het overzicht vergaard. Bij een volgende deelname is het een kwestie van het overzicht bijschaven en updaten.

Het ontbreken van een overkoepelend rapport wekt de indruk dat sommige steden inactief zijn op het gebied van duurzaamheid. Steden verwaarlozen het onderwerp echter niet zoals hierboven is beschreven, zodra de technische applicatie wordt ingevuld krijgen ze een duidelijk(er) overzicht van

alle activiteiten en al het beleid betreffende duurzaamheid. Op deze wijze krijgt de stad en haar gemeenschap antwoord op de vraag: wat doen we eigenlijk allemaal aan duurzaamheid in de stad? Het antwoord is te vinden in één overkoepelend 'holistisch' rapport over duurzaamheid in plaats van de gebruikelijke afzonderlijke rapporten over verkeer, energie en water. In het theoretisch kader is geen verwachting over het deelnamemotief 'een geactualiseerd totaalbeeld krijgen' geformuleerd. Toch is het niet verbazingwekkend dat dit voor elf steden een reden voor deelname was. In paragraaf 3.2.4 over de aanpak van het deelnameproces wordt namelijk gerefereerd naar 'environmental policy integration'. Duurzaamheid is in meerdere beleidsvelden geïncorporeerd, het is geen op zichzelf staand beleidsveld met als gevolg dat een totaaloverzicht dikwijls ontbreekt.

Voor het invullen van de technische applicatie zal een beroep worden gedaan op meerdere afdelingen van de stadsorganisatie. Het samenstellen van de applicatie is een goede mogelijkheid voor het testen en verbeteren van de interdepartementale communicatie en de samenwerking binnen de lokale overheid. Het stimuleren van multisectorale samenwerking was voor één stad een deelnamemotief; al gingen alle steden multisectoraal te werk bij het invullen van de technische applicatie waarover meer in paragraaf 5.3 over de aanpak.

Het expertpanel toetst het duurzaamheidsoverzicht – de technische applicatie – van elke stad en vergelijkt deze met andere deelnemers. Het feit dat het expertpanel het duurzaamheidsbeleid van de stad toetst, was voor vijftien steden een belangrijke beweegreden voor deelname. Het externe, onafhankelijke oordeel van het expertpanel is een manier om

- te controleren of steden met hun duurzaamheidsbeleid op de juiste weg zijn;
- de sterke en zwakke punten van beleid te identificeren.

De kwaliteitstoets en feedback van experts wordt gebruikt voor het aanscherpen en bijstellen van huidig en toekomstig beleid. Steden zoeken dus de bevestiging of ze op de goede weg zijn met hun duurzaamheidsbeleid, het is een 'ongoing' leer- en bijschaafproces. Deze bevinding komt overeen met verwachting A1: deelname in verband met het verkrijgen van inzicht in sterke en zwakke punten van het duurzaamheidsbeleid.

Meermaals deelnemende steden verwerkten de toetsuitslag en expertfeedback in hun nieuwe technische applicatie zodat eventuele beleidswijzigingen worden getoetst. Twee steden lasten een pauze tussen hun kandidaatstellingen in zodat ze deze tijd konden benutten voor het implementeren van de wijzigingen. Het gros van de vaker deelnemende steden verwerkte de terugkoppeling op korte termijn, dit wil zeggen ze schreven zich in voor de eerstvolgende editie. Het tijdsplan is dan: de uitslag van het expertpanel volgt in maart, in juni wordt de winnaar uitgeroepen en in oktober/begin november wordt de nieuwe applicatie ingediend, daartussen bevindt zich nog de zomervakantie. Het is te betwisten of het mogelijk is om binnen een tijdsbestek van enkele maanden significante beleidswijzigingen te implementeren en vooruitgang te boeken. De nieuwe deelname lijkt eerder gericht te zijn op het (opnieuw) behalen van de finaleplaats en het winnen van de titel. Dat het winnen voor hen inderdaad belangrijk was, komt in paragraaf 5.2.5 aan de orde.

Voor het winnen van de titel zijn steden elkaars concurrenten, tegelijkertijd komt het bondgenootschap om de hoek kijken. Twaalf steden beschouwden de EGCA als een mogelijkheid om in contact te komen met bestuurders en ambtenaren van hun medekandidaten, elkaars beleid te vergelijken en ervaringen uit te wisselen. De benchmark is waardevol voor het

- inzicht verkrijgen in ‘hoe doet de stad het?’ ten opzichte van andere steden;
- delen van ervaringen met en het leren van andere steden: hoe gaat een andere stad om met vergelijkbare problemen?

De indicatorranglijsten tonen op welke aspecten de stad sterk beleid voert en welke thema's de aandachtsgebieden zijn ten opzichte van de andere deelnemers. Op basis van deze ranglijsten kan een stad keuzes maken met welke stad/steden ze wil samenwerken, wie haar bondgenoot wordt. De kennisuitwisseling kan enerzijds het delen van ‘best practices’ zijn, anderzijds het vergaren van informatie voor de aandachtsgebieden. Nieuwe inzichten worden opgedaan die waardevol kunnen zijn voor aanscherping van eigen stedelijk duurzaamheidsbeleid en tegelijkertijd helpt ze andere steden bij hun uitdagingen. Zoals verwacht – verwachting A2 – willen steden zich vergelijken met andere steden en is er sprake van ‘policy learning in space’.

Het benchmarkmotief is hoofdzakelijk van belang bij de eerste deelname van steden. Na de eerste deelname hebben steden al enig idee hoe ze presteren ten opzichte van andere Europese steden. Desalniettemin werd het motief niet geheel overboord gezet daar bij een nieuwe editie zeer waarschijnlijk ook andere steden deelnemen en potentiële bondgenoten voor het delen van kennis zijn. Wat opvalt is dat er alleen wordt gesproken over het delen van positieve voorbeelden. Steden willen hun ‘best practices’ delen of leren van de ‘best practices’ van anderen. Niemand spreekt over het delen van ‘weak practices’ of negatieve ervaringen, alhoewel deze nuttige informatie steden iets leert over wat ze beter niet kunnen doen. ‘Weak practices’ zijn interessante leerstof, zoals aan de orde is gesteld in paragraaf 2.5 bij het bespreken van het ‘Good Practice Report’.

Het vergelijken van ranglijsten van meerdere EGCA-edities geeft een vertekend beeld daar de kandidatenlijst – aantal en welke steden – per editie wijzigt. De waarschuwing van Meijering et al. (2014) doet zich voor: de uitkomst van een ranglijst moet niet als vanzelfsprekend worden aangenomen. In de ene editie eindigt een stad als tiende van de 35 steden, bij de volgende editie wordt ze achtste van de zeventien steden. Betekent dit dat een stad een betere technische applicatie heeft ingediend? Heeft de stad goede beleidswijzigingen doorgevoerd? Of is er sprake van minder sterke ‘concurrentie’? Deze vertekening wordt volledig over het hoofd gezien door meerdere respondenten die benoemden dat ze bij een opeenvolgende deelname een hogere plek op de ranglijst innamen. Dat de respondenten het positief benaderen – hogere plek op de ranglijst – is goed te verklaren vanuit het in paragrafen 2.5 en 3.1.6 genoemde aspect van stedenconcurrentie: een hogere plek komt het stadsimago ten goede en helpt bij het vermarkten van de stad.

In het theoretisch hoofdstuk is gesuggereerd dat steden zich kandideren voor de EGCA omdat ze geconfronteerd worden met significante milieuproblemen. Deelname zou het beleidsproces met de daarbij behorende te nemen maatregelen kunnen versnellen. Verwachting A3 is echter niet uitgekomen, milieuproblemen gaven geen aanleiding tot deelname. Een verklaring zou kunnen zijn dat de EGCA op te vatten is als een competitie: in elke editie kan uiteindelijk maar één stad de European Green Capital worden. Als een stad geconfronteerd wordt met een ernstig milieuprobleem dan zal ze zich op voorhand kansloos achten voor deze titel. Er zal vrees bestaan voor imagoschade omdat de kans dat de stad laag op de ranglijst eindigt relatief groot is; de EGCA is meer te interpreteren als een ‘koploper-award’. Bovendien is het te veronderstellen dat alle aandacht en capaciteit uitgaat naar het oplossen van het probleem en niet naar ‘een of andere award’. Daarnaast

werkt elke stad actief aan duurzaamheid en milieu; milieuproblemen zullen ze sowieso aan willen pakken, daar is geen EGCA voor nodig.

5.2.4 *Duurzaam imago*

Een voorbeeldfunctie vervullen, de stad als duurzaam profileren, het aantrekken van investeerders en het lokken van toeristen zijn de vier motieven die verband houden met het bekender maken van het duurzame stadsimago, het derde progressiepunt.

Steden willen leren van de 'best practices' van anderen, maar tegelijkertijd willen diezelfde steden eigen 'best practices' tentoonstellen aan andere steden. Een rolmodel voor andere steden zijn, was voor negen respondenten een reden voor deelname. Ook al hebben ze te maken met uitdagingen op het milieu- en duurzaamheidsgebied, ze hebben tevens goede voorbeelden die gedeeld kunnen worden. De – in hun ogen goede – projecten zijn vaak nog relatief onbekend bij andere steden of de Europese Commissie. Twee voorbeelden: de transformatie van een oudsher industriële stad naar een groene stad met innovatieve duurzaamheidsprojecten én het stadsbestuur, de ambtelijke organisatie, werkt niet alleen aan duurzaamheid, duurzaamheid is eveneens van de 'stad zelf' – de lokale gemeenschap zet zich actief in voor dit thema. Dat deze projecten nog onbekend zijn, heeft deels te maken met de bescheidenheid van steden om hun 'best practices' te tonen. Ze verwachten dat de EGCA-deelname hen zal helpen bij het 'showcasen' van hun projecten. Het uitoefenen van het rolmodel verdween niet uit beeld voor de steden die meerdere keren deelnamen; een volgende deelname bood een nieuwe kans om (de meest recente) 'best practices' te delen.

Het zichzelf in de kijker willen spelen, een voorbeeldfunctie vervullen aan de hand van de EGCA is gelijk aan verwachting A5. Op deze manier tonen steden dat ze het onderwerp duurzaamheid niet verwaarlozen en kunnen ze zichzelf neerzetten als een duurzame Europese stad. In verband met de stedenconcurrentie willen ze een positief imago hebben, een imago dat de realiteit weerspiegelt. Zich profileren als een duurzame stad die een hoge kwaliteit van leven biedt en het bijbehorende positieve imago bekender maken was voor veertien steden een belangrijke beweegreden voor deelname, ook in geval van meerdere kandidaturen. Opvallend is dat de meeste steden vooral gericht zijn op het promoten van hun stad op Europees of internationaal niveau, in een enkel geval lag de nadruk op het nationale niveau.

De EGCA is als het ware het instrument om de aantrekkelijkheid van de stad (nog meer) te verbeteren door de lokale betrokkenheid te verhogen en het milieubeleid aan te scherpen én een instrument voor het verspreiden van de boodschap 'wij zijn reeds een attractieve, groene en duurzame stad'. Een goede positie op de stedenranglijst zal deze boodschap ondersteunen. Citymarketing speelt dus een rol bij het besluit van EGCA-deelname hetgeen overeenkomt met verwachting A10. De profilering als duurzame stad staat niet op zichzelf, de citymarketingtheorie stelt dat steden hun imago (zullen) inzetten voor het aantrekken en behouden van bewoners, bedrijven, bezoekers en bollebozen. De data-analyse laat zien dat slechts vijf van de veertien steden het aantrekken van één of meerdere van deze doelgroepen expliciet uitspraken, ze hoopten namelijk dat de EGCA hen zou helpen bij het aantrekken van bedrijven, (binnenlandse) investeringen en toeristen. Het is niettemin aannemelijk dat dit eveneens voor de andere negen steden van toepassing is.

De EGCA is een communicatief instrument voor steden als het gaat om het ‘groene, duurzame’ imago van de stad bekender te maken op nationaal, Europees of internationaal niveau. Tegelijkertijd is de EGCA een economisch instrument omdat het wordt ingezet voor het aantrekken van bedrijven, investeringen en toeristen. In feite wordt het thema duurzaamheid ingezet voor economisch gewin wat past in de visie van ecologische modernisering: “(...) *economic growth and environmental protection can be reconciled*” (Connelly & Smith, 2003: 66) – een win-win scenario.

5.2.5 *Nieuw initiatief, partijpolitiek en willen winnen*

In 2008 is de kandidaatstelling voor de EGCA voor het eerst geopend. Acht steden van de onderzoekspopulatie hebben zich destijds gekandideerd. Voor vijf van hen was een beweegreden dat de EGCA nieuw was en dat ze wel eens wilden weten wat het nieuwe initiatief precies inhield en waartoe het zou leiden. De retorische vraag die toentertijd werd gesteld: waarom zouden we ons niet inschrijven? Uit de interviews – van alle steden, ook die aan latere edities deelnamen – is verder af te leiden, zoals al in paragraaf 5.1 is verteld, dat steden de European Green Capital Award zien als een bevestiging van hun belangrijke rol bij duurzame ontwikkeling, bij de verduurzaming van Europa. Het initiatief willen ze dan ook steunen met hun deelname.

Partijpolitiek als beweegreden is eveneens een motief voor deelname. In twee steden zag de groene coalitiepartij de EGCA als een instrument om samenwerking met andere politieke partijen te verbeteren of te smeden. In de ene stad betrof het de samenwerking met de coalitiepartner, in de andere stad ging het om de samenwerking met voornamelijk de oppositiepartijen. Met behulp van de EGCA wil de groene partij de aandacht vasthouden en intensiveren voor duurzaamheid, het gesprek voeren met politieke partijen en de lokale gemeenschap, en de weerstand wegnemen voor groene initiatieven. Andere politieke partijen kunnen dan na afloop van de EGCA-kandidatuur niet meer om duurzaamheidsinitiatieven heen.

Steun voor duurzaamheidsmaatregelen is niet vanzelfsprekend. Groene politieke partijen voorzien een maatschappij waarin economie en duurzaamheid hand-in-hand gaan. De meer sceptische partijen aangaande duurzaamheid vinden economische groei en duurzaamheid op gespannen voet staan. Wat de groene partij met de EGCA-deelname probeert te doen, is die spanning weg te nemen en de andere partijen naar de ecologische modernisering te stuwten. Die spanning kan bijvoorbeeld worden weggenomen door bij de lokale gemeenschap steun te verwerven voor duurzaamheidsmaatregelen of van andere steden te leren hoe zij economie en duurzaamheid verenigen.

Partijpolitiek als motief is in het theoretisch kader besproken, maar uit de data-analyse blijkt niet of de groene politieke partij in de twee steden de instigator van deelname was. Een kandidatuur kan namelijk op instigatie van de groene partij plaatsvinden, maar het kan ook een initiatief zijn van de gehele coalitie of van de gemeenteraad. De besluitvorming wordt nader geduid in paragraaf 5.3.1.

Ten slotte, de Europese Commissie schrijft op haar website “*Taking part is just as important as winning*” (EC, 2017a). Alhoewel alle achttien steden meerdere motieven voor ‘taking part’ hebben – van erkenning verkrijgen tot het beleid toetsen, van het bekender maken van het duurzame imago tot de betrokkenheid verhogen van de lokale gemeenschap bij het onderwerp duurzaamheid – waren tien steden toch uitermate gebrand op ‘winning’. Dit streven tot winnen is minder voelbaar bij

de eerste edities omdat het toen nog onduidelijk was wat de steden zouden winnen, wat de EGC-titel betekent. Wat opvalt is dat 'het gebrand zijn op winnen' vooral geldt voor steden die meermaals hebben deelgenomen, namelijk bij acht van de elf steden. Het deelnameproces was waardevol gebleken, maar omdat ze in de finale al geroken hadden aan de titel, zo dichtbij waren, wilden ze EGC-titel ook graag binnenslepen.

De EGCA is te interpreteren als een competitie. Competitie ofwel concurrentie is het streven van twee (of meer) mensen om hetzelfde 'particular thing' (Keddy, 2001) – lees steden strijden om de titel 'de duurzaamste stad van Europa'. De beste willen zijn is een oerinstinct van de mens (Hobbes in Van Peperstraten, 2007), het is dus begrijpelijk dat 'het willen winnen' een belangrijke drijfveer vormt voor bestuurders en ambtenaren. Het binnenslepen van de titel geeft de betrokken bestuurders en ambtenaren een gevoel van trots en het geeft een positieve impuls aan citymarketing, de European Green Capital staat in het middelpunt van de belangstelling. Echter, ook de opmerking 'meedoen is belangrijker dan winnen' werd door respondenten gemaakt: het deelnameproces op zichzelf is waardevol, een eventuele titel is mooi meegenomen. Dit credo past bij het utiliteitsbeginsel van Bentham: het grootst mogelijke geluk voor het grootst mogelijke aantal mensen (Van Peperstraten, 2007). Het nastreven van eigen geluk – willen winnen – duidt op egoïsme, terwijl het deelnameproces aangrijpen om te leren van en kennis te delen met elkaar – meedoen – de universalistische norm van zoveel mogelijk steden 'gelukkig maken' belichaamt. Het één sluit het andere overigens niet uit: de helft van de onderzoekspopulatie wilde winnen en tegelijkertijd kennis uitwisselen met andere steden. Maar de vraag is: komen winnaars én niet-winnaars toe aan kennisuitwisseling? En geldt voor de verliezend finalisten het credo 'meedoen is belangrijker dan winnen'? De antwoorden volgen in paragraaf 5.4.

Sinds editie 2014 hebben alle winnaars ten minste tweemaal deelgenomen. Het is onderhand noodzakelijk meermaals deel te nemen om de European Green Capital Award te (kunnen) winnen. Het devies aan steden lijkt te zijn: 'blijf vooral deelnemen, uiteindelijk ontvangt u de prijs'. De Europese Commissie zwakt dit devies af door te verwijzen naar de European Green Leaf Award 2017²¹: Galway won bij haar eerste deelname, een stad heeft weldegelijk een kans op winnen bij de eerste deelname (observatie applicant workshop, 1 juli 2016). De cijfers van de EGCA laten echter een andere ontwikkeling zien.

Het feit dat winnende steden meermaals deelnamen, kan op twee aspecten wijzen. Ten eerste, de EGCA-procedure is moeilijker geworden waardoor de eerste deelname vooral een leerschool is voor volgende deelname(s). Er zijn geen signalen gevonden dat de procedure moeilijker is geworden. Graag willen kandidaatsteden bij hun eerste deelname winnen, maar als dat niet lukt dan komen de inzichten van de eerste deelname goed van pas bij een volgende kandidatuur. Ten tweede, de EGCA is een attractieve prijs. Er zijn immers steden die de prijs heel graag willen winnen, daar meerdere kandidaturen voor over hebben ondanks het feit dat er (tot editie 2020) geen prijsgeld aan verbonden was. Toch dient de uitspraak 'de EGCA is een attractieve prijs' genuanceerd te worden. Het aantal deelnemers neemt af, van respectievelijk 35 en 17 bij de edities 2010-2011 en 2012-2013 naar 12 en 7 bij de edities 2017 en 2018. Blijkbaar vinden steeds minder steden de prijs dermate

²¹ De European Green Leaf Award (EGLA) is het 'kleine zusje' van de European Green Capital Award. De EGLA heeft vergelijkbare doelen als de EGCA en wordt sinds 2015 jaarlijks uitgereikt aan kleinere Europese steden (20.000-100.000 inwoners) (EC, 2017d).

attractief dat ze besluiten deel te nemen. Daarnaast neemt voor een aantal middelgrote/grote steden de attractiviteit af omdat sinds editie 2016 kleinere steden mogen deelnemen, meer hierover in de volgende paragraaf.

5.2.6 *Tijd om te stoppen*

Tot nu toe zijn de stedelijke motieven toegelicht die ten grondslag liggen aan EGCA-deelname, maar er zijn eveneens redenen om te stoppen met deelname vastgesteld. Tien steden besloten na één of meerdere kandidaturen (voorlopig) de handdoek in de ring te werpen, de andere acht steden van de onderzoekspopulatie zijn European Green Capital 201_ geworden. De tien steden besloten te stoppen om reden van – tussen haakjes staat vermeld voor hoeveel steden deze reden geldt:

- De economische crisis kreeg alle aandacht (1);
- Het momentum, ‘onze kans’ was voorbij: geen politiek draagvlak voor nieuwe deelname (1);
- De tijd nemen om feedback en informatie van de eerdere deelname(s) te verwerken (2);
- Het EGC-jaar valt niet in de regeerperiode van het zittend college van B en W (2) – meer over de rol van lokale verkiezingen in het besluitvormingsproces in paragraaf 5.3;
- Het kost te veel moeite, vergt nodige inspanningen van ambtenaren (5) – meer over capaciteitsinzet in paragraaf 5.3;
- Tevreden met de uitkomst en wat de stad bereikt heeft: het voelt niet als verliezen (2) – meer over ‘het voelt niet als verliezen’ in paragraaf 5.4;
- Teleurstelling over de uitslag, mede door onbegrip over jurering (2) – meer over de jurering in paragraaf 5.5;
- Recente winnaar komt uit hetzelfde land of uit dezelfde regio (4) – meer over de jurycriteria in paragraaf 5.5;
- Een veranderd speelveld daar steden met (meer dan) 100.000 inwoners zich mogen kandideren sinds editie 2016 (1).

Wat betreft het laatste punt, het toelatingscriterium inwoneraantal zorgt voor discussie. Met twaalf respondenten is gesproken over de verlaging van het toelatingscriterium van 200.000 inwoners naar 100.000 inwoners. Twee verschillende opvattingen zijn aan het licht gekomen: géén goede versus een goede ontwikkeling. Een zestal middelgrote/grote steden vinden de verlaging geen goede ontwikkeling omdat het moeilijk is om uitdagingen en problemen van 200.000-min steden te vergelijken met middelgrote en grote steden. Wat ook nog meespeelt is dat voor hen de EGCA aan prestige inboet: in verband met de stedenconcurrentie wil een miljoenenstad zich meten met en positioneren tegenover een andere miljoenenstad en niet met ‘een klein stadje ergens’ van net 100.000 inwoners. Zes steden, waarvan drie die door de verlaging konden deelnemen, zijn het niet eens met deze opvatting: kleine steden kunnen weldegelijk bruikbare informatie en waardevolle kennis in huis hebben om te delen met grote(re) steden. Problemen kunnen in alle steden vergelijkbaar van aard zijn, alleen in omvang verschillen. Deze ‘verlaging is een goede ontwikkeling’ opvatting past bij de visie van de Europese Commissie omdat zij met deze verlaging de kennisuitwisseling tussen alle steden – dus ook de kleine(re) en grote(re) steden – wil bevorderen (observatie applicant workshop, 1 juli 2016).

5.3 Aanpak

In dit onderdeel worden de bevindingen gepresenteerd en geanalyseerd aangaande het deelnameproces: op welke wijze hebben de steden hun EGCA-deelname vormgegeven. Het analyseren van de aanpak vindt in twee stappen plaats, waarbij sturing, mobilisatie, multisectorale samenwerking, communicatie over deelname en lobby ter sprake komen. Stap 1 is het doorlopen van fasen 1 en 2 van de EGCA-procedure, vanaf de kandidaatstelling tot en met de bekendmaking van de European Green Capital. Dit betreft alle achttien steden (paragraaf 5.3.1). Bij stap 2 worden vervolgens alleen de acht winnaars onder de loep genomen; hoe zij in fase 3 hun EGC-jaar hebben georganiseerd (paragraaf 5.3.2).

‘Process tracing’ is in dit onderzoek niet toegepast met het gevolg dat de drie fasen niet tot in detail worden gereconstrueerd. Met de respondenten zijn deze zaken in grote lijnen besproken, mede omdat een aantal respondenten zich niet alles meer (tot in detail) konden herinneren (‘recall bias’).

5.3.1 Van kandidaatstelling tot finaleplaats

Fasen 1 en 2 bestaan samen uit drie belangrijke gebeurtenissen, te weten het besluit tot deelname aan de European Green Capital, het invullen van de technische applicatie en het houden van de jurypresentatie. Deze drie facetten worden achtereenvolgens geanalyseerd, gevolgd door een beschrijving van de stedelijke communicatie- en lobbystrategieën.

5.3.1.1 Besluit tot deelname

Steden maken op meerdere manieren kennis met de EGCA. Meestal ontvingen ze een bericht van de Europese Commissie dat de kandidaatstelling geopend is, het gebeurt ook dat ambtenaren of bestuurders horen van het initiatief via (sociale) media of via collega’s van andere steden. Ze bespraken de mogelijkheid van deelname en namen een besluit²². Voor het besluit om mee te doen is steun van het college van burgemeester en wethouders nodig, of in ieder geval van de burgemeester, in verband met het aanleveren van de ‘Mayoral Declaration’.

In tien steden besloot het college van B en W tot EGCA-deelname zonder dat daarbij instemming van de gemeenteraad nodig was. Bij de helft van hen werd de gemeenteraad wel geïnformeerd en in de gelegenheid gesteld om van gedachten te wisselen over de eventuele deelname, maar de raadsleden hadden geen formele stem. Daarentegen had de gemeenteraad wel een stem in vijf andere steden; de raadsleden mochten beslissen over het al dan kandideren. In geval van meerdere kandidaatstellingen werd telkens dezelfde manier van besluitvorming toegepast. Het verschil in het besluitvormingsproces kan te maken hebben met verschillen in politieke systemen. Afhankelijk van de toegekende bevoegdheden aan het college van B en W dient een voorstel al dan niet te worden voorgelegd aan de gemeenteraad. In het theoretisch hoofdstuk is gesproken over het onderscheid tussen ‘majoritarian’ en ‘consensus’-modellen (paragraaf 3.2.6). Het is te veronderstellen dat het college van B en W waarschijnlijk alleen beslist in het eerste model, terwijl het bestuursorgaan eerder geneigd is tot samenwerking in het ‘consensus’ model.

²² Over het besluitvormingsproces is met vijftien van de achttien respondenten gesproken.

Groene politieke partijen zijn tegenwoordig niet meer weg te denken in de lokale politiek²³. Van de vijf steden waar de gemeenteraad het besluit nam, hadden drie steden een groene partij in het college van B en W. In acht van de tien steden waar het college van B en W het deelnamebesluit nam, was de groene politieke partij hierin vertegenwoordigd. Groene partijen zijn dus niet per definitie nodig in het college van B en W voor een positief besluit over deelname. Niettemin laten de cijfers zien dat de aanwezigheid van groene partijen in het college van B en W kennelijk wel een factor is die weegt – noch noodzakelijk noch voldoende – en niet te negeren is. Overigens zegt deze bevinding niets over het feit of deelname ook op instigatie van de groene politieke partijen heeft plaatsgevonden, waarover verwachting A7 gaat (zie paragraaf 3.1.4). Het onderwerp instigatie is onvoldoende ter sprake gekomen in de interviews²⁴.

In het besluitvormingsproces sprak zo nu en dan een bestuurder of ambtenaar uitdrukkelijk de wens uit om (opnieuw) deel te nemen op grond van motieven die in de voorgaande paragrafen besproken zijn of omdat de eerdere deelname een nuttige exercities was en resulteerde in mooie resultaten. Deze persoon is te bestempelen als een aanjager of policy entrepreneur: hij/zij probeert het verschil te maken in de besluitvorming. Betreffende de ambtenaren komt deze bevinding overeen met verwachting A8: deelname vindt op instigatie van een ambtenaar plaats. Echter, veelal besproken bestuurders en ambtenaren samen de mogelijkheid van deelname zonder dat daarbij sprake was van een policy entrepreneur.

Ten slotte, lokale verkiezingen kunnen een rol spelen in het besluitvormingsproces. In hoofdstuk 2 is uitgelegd dat de EGCA-procedure langdurig is en in geval van winnen enkele jaren in beslag neemt. In het EGCA-tijdvak kan een lokale verkiezing plaatsvinden en mogelijk resulteren in een ander politiek speelveld en diensgevolge een veranderde samenstelling van het college van B en W en de gemeenteraad. Politici (burgemeester, wethouders en gemeenteraadsleden) moeten zich hiervan bewust zijn daar het mogelijk is dat een opvolgend college van B en W de organisatie van het EGC-jaar op zich moet nemen. In enkele steden vormde dit gegeven geen enkel probleem omdat het duurzaamheidsbeleid al jarenlang raadsbrede steun genoot: coalitie- én oppositiepartijen steunen het beleid. Een tussentijdse wisseling van de wacht maakt weinig verschil. Voor enkele andere steden was dit daarentegen een reden om niet opnieuw deel te nemen: de bekendmaking van de winnaar en/of het EGC-jaar zou niet in de regeerperiode van het zittend college van B en W vallen. Deze regerende politieke partijen willen graag zelf het onderwerp EGCA claimen, in de schijnwerpers staan en voorkomen dat andere partijen alle lof en waardering ontvangen. Politieke verhoudingen en partijbelangen spelen dus een rol bij de EGCA-kandidatuur.

Eén stad, één college van B en W ondervond aan den lijve een tussentijdse machtswisseling. Net voor de start van haar EGC-jaar kwam de oppositie aan de macht die vervolgens dreigde niets te doen in het EGC-jaar omdat ze het niet eens was met het financieringsplan. Uiteindelijk werd het plan bijgesteld en het EGC-jaar kon alsnog doorgaan. Hierbij moet de kanttekening worden gemaakt dat deze stad één van de tien steden is waarbij alleen het college van B en W het besluit tot kandidaatstelling nam, naar de opvatting van oppositiepartijen werd destijds niet gevraagd. Deze ene situatie symboliseert het punt van verwachting B2 dat brede lokale politieke steun onontbeerlijk is voor de levensvatbaarheid van de kandidatuur. Om die reden de volgende tip voor toekomstige

²³ Eén stad van de achttien had geen lokale groene politieke partij.

²⁴ Wellicht is dit een aspect dat in vervolgonderzoek kan worden uitgepluisd.

deelnemers: het college van B en W zoekt in het besluitvormingsproces (al) naar brede politieke steun – dus ook van oppositiepartijen –, geeft de gemeenteraad een formele stem en houdt vervolgens alle partijen op de hoogte over de voortgang van het EGCA-proces.

5.3.1.2 Technische applicatie

Opvallend in de interviews en de schaarse documenten is dat elke stad in grote lijnen dezelfde procedure volgt als het om het invullen van de technische applicatie gaat: de ambtelijke organisatie neemt het heft in handen. De reden hiervoor is de aard van de vragen die met name verband houden met de verantwoordelijkheden van het lokale bestuur. Het is dus vanzelfsprekend dat de ambtelijke organisatie de touwtjes in handen neemt.

In alle steden werd een projectteam samengesteld variërend van drie tot twaalf personen, al hielden in feite ongeveer eenzelfde aantal personen zich bezig met de technische applicatie. In de ene stad waren deskundigen van de twaalf duurzaamheidsindicatoren lid van het projectteam. Tien tot twaalf personen discussieerden over en schreven mee aan het document, waarvan één tot drie personen vervolgens alle afzonderlijke stukken smeedden tot één geheel. Redactionele punten zijn het egaliseren van de verschillende schrijfstijlen, het controleren of adequaat antwoord wordt gegeven op de vragen en het aanbrengen van een verhaallijn (rode draad) in het stuk. Deze verhaallijn duidt de nationale context, de stadsontwikkeling en geboekte progressie op het gebied van duurzaamheid, er worden niet enkel harde feiten en cijfers gepresenteerd. In de andere stad waren enkel deze redactionele, coördinerende ambtenaren formeel lid van het projectteam. Deze projectleden benaderden de deskundigen voor het inwinnen van de benodigde informatie en stelden vervolgens de technische applicatie samen. Welbeschouwd komen deze twee benaderingen op hetzelfde neer. In twee steden vroegen de coördinatoren nog om een extern review. Het review, uitgevoerd door onder andere de universiteit, hielp bij het identificeren of gegevens ontbreken, te omslachtig zijn, aanvulling vereisen of tot vragen oproepen.

De coördinerende ambtenaren – de ‘echte’ leden van het projectteam – waren hoofdzakelijk op het milieudepartement van de stad werkzaam, soms bij internationale zaken of communicatie. De deskundigen, zij die kennis hebben over de duurzaamheidsindicatoren, waren werkzaam op verschillende afdelingen omdat de indicatoren een breed palet aan onderwerpen omvatten (zie paragraaf 2.3). Het milieudepartement beschikte over de meeste informatie, niettemin was data eveneens afkomstig van mobiliteit en transport, economie en financiën, gezondheid, educatie, huisvesting, sociale zaken, internationale zaken en/of ruimtelijke ordening. Desalniettemin had de ambtelijke organisatie niet alle kennis en informatie in huis. Water-, energie- en afvalvoorzieningen werden veelal uitbesteed aan publieke(-private) bedrijven. Vragen gerelateerd aan deze onderwerpen werden dan ook door deze bedrijven beantwoord.

Het hiërarchische sturingsmodel is over het algemeen van kracht in fase 1 van de EGCA-procedure, overeenkomstig met de geformuleerde verwachting B3 (zie paragraaf 3.2.4). De kenmerken van dit model komen terug in de stedelijke handwijzen: de lokale overheid stuurt het invullen van de technische applicatie aan en beschikt voornamelijk zelf over de noodzakelijke hulpbronnen (kennis, expertise en arbeid van ambtenaren). Indien ze de kennis niet in huis heeft, maakt ze gebruik van andere publieke(-private) actoren. Ook al werken ambtenaren en deze externe actoren samen aan een gemeenschappelijk doel – het invullen van de technische applicatie ten einde de finale te

behalen – toch is er geen sprake van gesloten co-sturing. De ambtelijke coördinatoren houden de leiding en redigeren alle teksten. Er is éénrichtingsverkeer: externe partijen leveren alleen de gevraagde informatie aan, er is geen wederzijdse afhankelijkheid.

Bristol (Leach, 2015) had ten tijde van het schrijven van de technische applicatie bedrijven actiever betrokken dan alleen het aanleveren van informatie. Naast het projectteam had Bristol een stuurgroep, een adviserend orgaan waarin ambtenaren en ook niet-statelijke actoren zitting namen: geselecteerde afgevaardigden van de markt en ‘civil society’. Deze stuurgroep (besloten coalitie) besprak en besloot samen met het projectteam over de lopende en toekomstige duurzaamheidsplannen van de stad, de indicatoren en de verhaallijn van de technische applicatie. Deze samenwerking tussen het projectteam en de stuurgroep is te bestempelen als gesloten co-sturing: op een interactieve wijze samenwerken aan het gemeenschappelijke doel ‘de finale behalen’. De inbreng van ambtenaren én niet-statelijke actoren wordt hierbij naar waarde geschat: elke actor kan zijn/haar kennis en visie inbrengen. De eindverantwoordelijkheid voor de technische applicatie is wel in handen van de overheidsfunctionarissen.

Een andere stad probeerde enkel burgers te betrekken bij de technische applicatie door het organiseren van een rondetafelgesprek over duurzame initiatieven in de stad. Het bleek dat de inbreng van burgers niet bruikbaar was voor het technische document, maar wel nuttig zou zijn voor de jurypresentatie waarover meer in de volgende paragraaf.

Het hiërarchische sturingsmodel en Bristol’s gesloten co-sturing zijn nader te ontrafelen. Duurzaamheid is niet enkel verbonden aan het milieudepartement, het is geïncorporeerd in diverse beleidsvelden. Duurzaamheid is immers een breed begrip, zoals besproken in de paragrafen 2.4 en 5.1. Voor het verzamelen van alle informatie over de twaalf indicatoren werken dan ook meerdere departementen samen. De ‘functionally organised governmental departments’ hebben elkaar, zoals verwacht, nodig: multisectorale samenwerking vindt plaats (verwachting B4, zie paragraaf 3.2.4).

De multisectorale samenwerking verliep niet altijd van een leien dakje. Niet elke afdeling was zo gedreven voor duurzaamheid of zag het belang van de duurzaamheidsprijs minder in dan het milieudepartement. Daarom was in sommige steden enige overredingskracht nodig om collega’s van andere departementen te overtuigen voldoende tijd te reserveren voor het leveren van een bijdrage aan de technische applicatie. Bij andere steden verliep de medewerking soepel(er) door goede contacten tussen afdelingen. Met andere woorden, het is dus belangrijk om binnen de ambtelijke organisatie helder te communiceren over nut en noodzaak van EGCA-deelname. Alleen dan zetten afdelingshoofden zich overtuigd in voor de kandidatuur en reserveren voldoende tijd voor hun deskundigen. Wat hier in feite gebeurt, is dat de projectleider of bestuurder de ambtenaren (meerdere malen) probeert te enthousiasmeren en de organisatie te mobiliseren. In termen van de mobilisatietheorie van Van Doorn (1973) (zie paragraaf 3.2.1) vindt het reserveren en opvoeren van het potentieel aan middelen voor de EGCA-kandidatuur plaats. Deze middelen betreffen tijd, expertise van deskundigen en sociale energie.

Door het uitspreken van waardering – ‘het is een collectieve inspanning’ – en te communiceren over de stand van zaken heeft de projectleider of bestuurder geprobeerd zijn/haar medewerkers enthousiast en toegewijd te houden – in Van Doorn’s termen: de sociale energie te versterken. De

sociale energie is mede versterkt doordat ambtenaren kennis maakten met, inzicht kregen in, duurzaamheid in andere sectoren dan waarin ze werkzaam zijn; ze aanschouwden vooruitgang in de stad. Deze synergie versterkte de loyaliteit en motivatie van ambtenaren om zich nog meer in te zetten voor de kandidatuur. Toch bleek het niet altijd mogelijk te zijn om deze sociale energie vast te houden; dit is niet ongewoon bij mobilisatieprocessen. De terugkeer naar de ‘normale’ toestand is een feit voor de vijf steden die besloten te stoppen omdat een volgende deelname een te grote ballast zou vormen voor de ambtelijke organisatie (zie paragraaf 5.2.6). Tevens ebde sociale energie weg na één of meerdere deelnames omdat ambtenaren en bestuurders steeds minder geloof hadden in het binnenslepen van een Europese prijs.

De technische applicatie invullen is een tijdrovende klus en het schrijfproces verloopt niet altijd zonder slag of stoot. Zo besloten politici relatief laat tot deelname en/of de benodigde tijd voor het verzamelen en verwerken van alle informatie werd onderschat. Er was dan te weinig tijd voor het samenstellen van de applicatie, resulterend in een technische applicatie van ‘knippen en plakken’: in plaats van een verhaallijn aan te brengen, werden de afzonderlijke stukken bij elkaar gevoegd. De tijdsfactor is benoemd in de EGCA-workshop en door zes respondenten bevestigd om toekomstige deelnemers erop te attenderen tijdig te starten. Overheidsfunctionarissen beschikken overigens over een goed lerend vermogen aangezien bij een volgende kandidatuur de belemmeringen grotendeels waren weggenomen: er werd op tijd gestart, voldoende tijd gereserveerd en voortgeborduurd op de eerdere applicatie, het was een kwestie van leren en upgraden. Desalniettemin zat er ‘druk op de ketel’; het potentieel aan middelen moest volledig benut worden om de technische applicatie tijdig aan te leveren bij de Europese Commissie.

Kortom, kandidaatstelling voor de EGCA vergt tijd (en daarmee ook kosten), expertise en sociale energie van de overheidsfunctionarissen. Het is ‘alle hens aan dek’ voor het behalen van de finale en het ambitieuze doeleind: de European Green Capital Award winnen. Alle bevindingen liggen daarmee in lijn met de op Van Doorn’s gebaseerde verwachting B1, namelijk dat de betrokken bestuurders en ambtenaren elkaar proberen te enthousiasmeren en er een beroep wordt gedaan op ‘alle krachten’ van de gemeentelijke organisatie.

5.3.1.3 Jurypresentatie

De finalisten houden een presentatie voor de jury. Uit de data-analyse blijkt dat de voorbereiding en uitvoering van de presentatie drie benaderingen kent, zie onderstaande tabel. Alvorens deze verschillende benaderingen worden toegelicht, komen eerst drie overeenkomsten tussen hen aan bod.

Tabel 5.2: Het presentatieproces

Jurypresentaties		
	Benadering	Sturingsvorm
1	Alleen ambtenaren en bestuurder(s)	Hiërarchische sturing
2	Ambtenaren en bestuurder(s) raadplegen ook niet-statelijke actoren	Hiërarchische sturing met een opener karakter
3	Ambtenaren en bestuurder(s) werken samen met niet-statelijke actoren	Gesloten co-sturing

De eerste gelijkens betreft het betrekken van de communicatieafdeling of een extern communicatiebureau bij het maken van de presentatie, het projectteam roept hulp in. De jurypresentatie is meer een proces van 'storytelling': steden vertellen wie ze zijn, wat ze (nog) willen bereiken op het duurzaamheidsvlak, hoe betrokken hun lokale gemeenschap bij duurzaamheid is en op welke wijze ze een inspiratiebron kunnen zijn voor andere steden of overheden. De communicatieafdeling of het communicatiebureau hielp het projectteam bij het vormgeven van dit verhaal en de boodschap die de stad wil uitdragen en overbrengen aan de jury. Twee voorbeelden van verhalen zijn de transformatie van een 'grijze' naar een 'groene' stad en de 'levendige' gemeenschap die het voortouw neemt in het verduurzamen van de stad. Bovendien waren deze communicatie-actoren van waarde bij het produceren van een korte video waarin steden zich voorstellen en een impressie geven over duurzaamheid in hun stad; de Europese Commissie verzoekt elke finalist een dergelijke video te produceren. Andere ambtelijke afdelingen die veelal benaderd werden zijn strategie, internationale zaken en financiën. Het projectteam gaat dus ook bij de jurypresentatie multisectoraal te werk, al is het nu met andere afdelingen dan bij de technische applicatie.

De strategische, financiële en/of internationale afdelingen komen in beeld omdat zij van belang zijn voor de organisatie van het potentiële European Green Capital jaar. De respondenten benoemden dat hun jurypresentaties niet te technisch van aard waren en ze op drie aspecten focusten waarbij strategie, financiën en internationale contacten/netwerken van pas kwamen – de tweede overeenkomst tussen deze drie benaderingen:

- 1) Wie zijn we als stad; wat zijn onze duurzaamheidsprestaties tot nu toe en wat zijn onze toekomstige (ambitieuze) plannen;
- 2) Op welke wijze willen we als rolmodel fungeren;
- 3) Een programmaontwerp voor een eventueel European Green Capital jaar met bijbehorende communicatiestrategie op lokaal tot Europees niveau.

Deze driedeling heb ik als observant waargenomen bij de jurypresentatie van Nijmegen en is ook te herkennen in toelichtingen van voormalig deelnemers tijdens applicant workshops (EC, 2017a). De finalisten passen deze presentatiestrategie logischerwijs toe omdat ze weten dat de jury op deze aspecten let (zie paragraaf 2.3).

Toen de presentaties nog ten overstaan van het expertpanel werden gehouden (2010-2011, 2012-2013), waren de presentaties technischer van aard – gericht op de twaalf duurzaamheidsindicatoren. Dit betekent echter niet dat de technische aspecten geheel verdwenen zijn met de komst van de jury in editie 2014. Steden lichten nog steeds een aantal duurzaamheidsthema's inhoudelijk toe, thema's die zij belangrijk achten of waarin ze excelleren (aspect 1 van hun presentatie). Bovendien stelt de jury inhoudelijke vragen, vandaar dat alle steden een delegatie deskundigen meenemen naar de presentatie: de derde overeenkomst. Deze deskundigen zijn immers onmisbaar voor het beantwoorden van de inhoudelijke, technische vragen.

Afgezien van deze overeenkomsten kennen de drie benaderingen een uiteenlopende voorbereiding en uitvoering van de presentatie. Het verschil zit hem in welke actoren hoofdzakelijk betrokken zijn bij dit proces en op welke wijze deze actoren met elkaar interacteren, zie tabel 5.2.

De eerste benadering is te kwalificeren als hiërarchische sturing omdat enkel statelijke actoren – ambtenaren en bestuurders – de jurypresentatie voorbereiden en uitvoeren. De ‘overheid’ is de enige sturende actor; niet-statale actoren maken geen deel uit van dit proces – wellicht wel het externe communicatiebureau, maar deze is alleen uitvoerder; de stad bepaalt wat er gebeurt. EGCA-projectleden overlegden met de wethouder en/of burgemeester over de inhoud en vormgeving van de presentatie. De stadsbestuurders presenteerden vervolgens ten overstaan van de jury om te laten zien dat de kandidatuur politieke steun heeft – daargelaten of deze steun raadsbreed is. Er is één uitzondering, één stad had geen politieke afvaardiging; drie ambtenaren waren verantwoordelijk voor de presentatie. De jury zag niet de noodzakelijke politieke betrokkenheid, daarom stuurde deze stad een zwaardere delegatie bij haar tweede deelname: de wethouder gaf acte de présence evenals een delegatie van (top)ambtenaren. De stad toonde nu wel politieke en ambtelijke steun voor de kandidatuur. Bij deze hiërarchische presentatiebenadering komen niet-statale actoren pas in beeld als een stad wint en haar EGC-jaar mag organiseren, waarover meer in paragraaf 5.3.2. Deze top-down benadering is hoofdzakelijk waargenomen bij finalisten in de eerste vier EGCA-edities.

De tweede benadering is eveneens te typeren als hiërarchische sturing, hoewel zij een opener karakter kent. Ambtenaren bereiden nog steeds de jurypresentatie voor, maar betrekken nu lokale niet-statale actoren bij de voorbereiding en uitvoering. Het projectteam raadpleegde de markt en ‘civil society’ om het EGC-programmaontwerp mee op te stellen en vroeg hen: ‘wat kun je voor ons betekenen in een eventueel EGC-jaar?’. Het antwoord op deze vraag was in de strekking van meedenken over de invulling van het jaar, het organiseren van lokale tot grotere duurzaamheidsevenementen en het delen van kennis en ervaringen. Over financiële bijdragen werd in dit stadium niet gesproken, dat is nog te vroeg in het gehele traject. Daarnaast zocht het projectteam brede steun voor de kandidatuur via de gemeentelijke website, rondetafelgesprekken met burgers, seminars voor uitgenodigde bedrijven en/of een ‘ideeënboom’ op een stadsplein. Er werd uitleg gegeven over de EGCA-deelname en de private actoren konden duurzaamheidsideeën aandragen en hun steun voor de kandidatuur uitspreken. Zulke ‘ik steun de kandidatuur’-boodschappen namen sommige steden op en toonden die aan de jury. Met de brede steun laten steden zien dat de kandidatuur niet enkel een ambtelijk verhaal is, maar eveneens wordt gedragen door de samenleving als geheel. Om deze boodschap extra kracht bij te zetten, namen andere steden geselecteerde (bekende) burgers, scholieren, bedrijven, universiteiten en/of maatschappelijke organisaties mee en lieten hen (soms) aan het woord. Zij zijn als het ware de ambassadeurs voor de EGCA-kandidatuur.

Deze tweede vorm is toch te karakteriseren als een hiërarchische sturingsvorm omdat het projectteam de niet-statale actoren alleen raadpleegt en niet intensief met hen samenwerkt. De ambtenaren en bestuurders bepalen of de ingebrachte ideeën van de markt en ‘civil society’ in de presentatie worden opgenomen, welke actoren mogen presenteren en wie de jurypresentatie mag bijwonen. De lokale overheid blijft zelf sturing geven aan het presentatieproces, ondanks de bijdrage van niet-statale actoren. Ten opzichte van de eerste benadering is deze tweede benadering wel (veel) opener te noemen.

De derde benadering lijkt op de tweede benadering met het grote verschil dat voor een aantal niet-statale actoren een actievere rol in het presentatieproces is weggelegd. Ze staan zagezegd niet aan de zijlijn mee te denken of hun steun uit te spreken, maar zijn nauw betrokken bij de voorbereiding

van de jurypresentatie en zeker lid van het presentatieteam. Zodra bekendgemaakt werd dat de stad in de finale stond, of al eerder, benaderde het projectteam een aantal geselecteerde niet-statelijke actoren die actief zijn op het gebied van duurzaamheid – vaak belangrijke stakeholders van de stad. Deze stakeholders woonden meerdere sessies bij of namen deel in een speciale EGCA-werkgroep waarin zaken besproken werden als: ‘Wat voor stad zijn we (authenticiteit)? Welke stad willen we graag zijn? Waarin blinken we uit? Als we winnen, wat gaan we doen in het EGC-jaar? Welke rol van betekenis kunnen jullie hierin spelen? Welke mogelijkheden zou een EGC-jaar voor jullie organisatie geven? Welk verhaal (storytelling) willen we overbrengen aan de jury?’. Ambtenaren, markt en ‘civil society’ werkten dus actief samen en ieders inbreng werd naar waarde geschat: meedenken over de invulling van het EGC-jaar, steun en enthousiasme uitspreken voor duurzaamheid in de stad, en de bereidheid tot samenwerking met anderen. Overheidsfunctionarissen en niet-statelijke actoren hadden hierbij een gemeenschappelijk doel voor ogen: de EGC-titel binnenhalen. Het presentatieteam bestond uit een politieke en ambtelijke delegatie en een afvaardiging van deze inspirerende niet-statelijke actoren – de ambassadeurs van de EGCA-kandidatuur. De kenmerken (1) een groep van statelijke en geselecteerde niet-statelijke actoren; (2) intensieve samenwerking voor een gemeenschappelijk doel; en (3) elkaars inbreng naar waarde schatten passen het best bij het model van gesloten co-sturing.

Het gegeven dat niet-statelijke actoren betrokken worden bij de tweede en derde presentatiebenadering ligt zo ongeveer in lijn met verwachting B5. Verwachting B5 gaat uit van het gesloten co-sturingsmodel in fase 2, al neigt het tweede benaderingsmodel meer naar het hiërarchische model ondanks de invloeden van niet-statelijke actoren. Verder valt op dat steden die meermaals deelnemen dezelfde strategie voeren of overstappen naar een ‘opener’ model, dus van model 1 naar 3 respectievelijk van 2 naar 3. Na bestudering van de juryrapporten is vast te stellen dat de jury gaandeweg de stadscommunicatie naar burgers en de lokale betrokkenheid bij duurzaamheid belangrijker is gaan vinden. Dit kan een verklaring zijn voor de overgang naar (nog) meer open sturingsvormen en voor het gegeven dat sinds editie 2015 het puur hiërarchische sturingsmodel niet meer is voorgekomen. Enkel een bestuurlijke en ambtelijke afvaardiging toont immers die lokale betrokkenheid niet aan.

Het enthousiasmeren van de betrokken actoren blijkt in fase 2 niet moeilijk te zijn: overheidsfunctionarissen en de lokale gemeenschap voelden dat ze een reële kans hadden op de titel en omdat ‘de mens wil winnen’, handelden ze dus naar eer en geweten. Naast de inzet van menskracht zijn er kosten gemaakt voor een videoproductie. Die video kostte duizenden, zo niet tienduizenden euro’s, hetgeen behoorlijk prijzig is voor een eenmalige vertoning. Steden doen er daarom goed aan een video te produceren die niet alleen bruikbaar is voor de jurypresentatie. Of een stad de uiteindelijke winnaar wordt of niet, het filmpje zou ten allen tijde gebruikt kunnen worden voor communicatie over duurzaamheid. De videokosten kunnen steden dan (beter) verantwoorden.

5.3.1.4 Communicatie en lobby

De aandacht voor transparantie in het publieke bestuur is de afgelopen jaren enorm toegenomen. De overheid is in staat meer draagvlak te creëren en begrip van burgers te kweken voor hun besluiten door zo open mogelijk te communiceren over de inhoud en voorbereiding van de besluitvorming (VNG, 2012). Deze gedachte over een transparant lokaal bestuur roept de vragen op: wanneer en op

welke wijze heeft de stad over haar EGCA-kandidatuur gecommuniceerd? Wanneer werden burgers op de hoogte gesteld? Over transparantie gesproken, in de politiek vindt lobby grotendeels achter gesloten deuren plaats. Is er gelobbyd in het kader van de EGCA? Deze vragen worden beantwoord in deze paragraaf.

Uit de voorgaande paragrafen is duidelijk geworden dat een aantal steden tijdens de applicatie, vooral ter voorbereiding van de jurypresentatie, burgers raadplegen of met hen samenwerken. Deze burgers zijn dus op de hoogte van de EGCA-kandidatuur. De communicatie over de EGCA-kandidatuur verliep echter niet altijd (zo) transparant. Uit de analyse van interviews en documenten zijn vier verschillende communicatiestrategieën gedestilleerd:

1. Alleen bij winst: in principe wordt niets over de EGCA-kandidatuur naar buiten gebracht, tenzij de stad de winnaar wordt (fase 3).
2. Eerste kandidaatstelling: zodra de stad besluit tot deelname wordt dit gedeeld met de inwoners, dus meteen in fase 1. Vervolgens verschijnen berichten over de voortgang: wel/niet finaleplaats en wel/niet European Green Capital.
3. Finaleplaats: de kandidatuur wordt pas bekendgemaakt zodra de stad heeft vernomen dat ze in de finale staat (fase 2). Over de uitslag van deze finale wordt eveneens bericht.
4. Nieuwe kandidaatstelling: meermaals deelnemende steden communiceren dat ze zich opnieuw inschrijven (dus in fase 1), maar doen dit alleen als ze bij de voorgaande deelname finalist waren. Hadden ze bij de vorige deelname de finale niet bereikt, dan zwegen ze over zowel die voorgaande deelname (strategie 3) als de start van hun nieuwe kandidatuur.

Communicatiestrategieën 1 en 2 zijn nauwelijks toegepast door de onderzochte steden²⁵. Het meest transparant is strategie 2 omdat vanaf het eerste moment de burger geïnformeerd wordt, slechts één stad paste deze strategie toe. Twee steden hadden strategie 1. Strategie 3 is overduidelijk het meest gebruikt, namelijk door dertien steden. Vier van deze dertien steden hadden (in eerste instantie) de finale niet behaald; de kandidatuur is dus stil gehouden voor 'de buitenwereld', hetgeen te kwalificeren is als bijzonder ontransparant. De meermaals deelnemende steden voerden massaal strategie 4 uit, enige uitzonderingen daargelaten. Omdat toch al bekend was dat ze in het verleden finalist waren, was de stap naar het bekendmaken van de nieuwe EGCA-kandidatuur niet meer zo groot. De slotsom is dat steden, op één uitzondering na (strategie 2), aarzelend waren in de communicatie over hun EGCA-kandidatuur; de transparantie laat te wensen over.

Drie respondenten gaven aan dat het voorkomen van gezichtsverlies de reden was voor het toepassen van strategie 1 of 3; ze wilden niet verliezen voor de ogen van hun inwoners. Het is echter aannemelijk dat dit voor veel meer steden de reden was dat ze met name strategie 3 toepasten. Temeer omdat veel ambtelijk werk (manuren) is geïnvesteerd in de technische applicatie; dit zouden ze dan moeten verantwoorden aan hun burgers. Als het voorkomen van gezichtsverlies niet de reden zou zijn, waarom hebben steden dan hun kandidatuur niet al in fase 1 aangekondigd? Dit is helaas niet besproken met de respondenten.

Via (pers)berichten op de gemeentelijke website en sociale media vond grotendeels de communicatie plaats. Een enkele keer werd een persconferentie belegd over het bereiken van de

²⁵ Van zestien van de achttien onderzochte steden is informatie in documenten gevonden en/of met hun respondenten gesproken over de communicatiestrategie.

finale. Steden die hun burgers raadpleegden of hen actief betrokken bij de jurypresentatie zetten nog andere communicatiemiddelen in, dit allemaal voor het vergaren van steun en input van de markt en 'civil society'. Evenementen en seminars werden georganiseerd, een initiatief als de ideeënboom werd ontplooid en een speciale website over duurzaamheid ofwel de EGCA-kandidatuur werd in het leven geroepen.

Kortom, deelname aan de European Green Capital Award werd over het algemeen niet meteen aan de grote klok gehangen en in sommige gevallen zelfs verzwegen. Hoe is het dan met lobby gesteld? Er is met zestien respondenten gesproken over lobby, zij zijn er open over.

Lobby is een vrij normaal verschijnsel in de wandelgangen van het stadhuis, nationaal parlement, Europees Parlement en de Europese Commissie. Zo kunnen steden voor de titel 'European Green Capital' lobbyen bij de Europese Commissie en juryorganisaties. Zeven respondenten gaven min of meer aan dat hun stad dit gedaan heeft. Deze lobby kent verschillende gedaanten:

- Burgemeester en wethouders bezoeken evenementen en congressen en laten op deze wijze hun gezicht zien, geven bekendheid aan hun EGCA-kandidatuur en schudden handen met de in hun ogen relevante vertegenwoordigers van de Europese Commissie en juryorganisaties.
- Een ambtenaar informeert (actief) Europarlementariërs, de Europese Commissie en juryorganisaties over de kandidatuur en wat voor een stad hij/zij eigenlijk vertegenwoordigt, bijvoorbeeld door het verspreiden van 'factsheets'.
- Lidmaatschap afsluiten bij juryorganisatie ICLEI.
- 'Onderhuidse' lobby: stakeholders van de stad – niet de stadsambtenaren zelf – vertellen aan de Europese Commissie en/of de juryorganisaties dat ze de EGCA-kandidatuur van hun stad steunen.

De eerste drie lobbyvormen kenmerken zich door hun directheid: de bestuurder of ambtenaar richt zich tot diegenen – de Europese Commissie en juryorganisaties – die uiteindelijk beslissen. Bij de vierde vorm vraagt de overheidsfunctionaris aan stakeholders, bijvoorbeeld de lokale Kamer van Koophandel, om een goed woordje voor de stad te doen; lobby vindt indirect plaats. Het doel is ten allen tijde hetzelfde: het informeren van de besluitnemers (EGCA-juryleden) over de EGCA-kandidaatstelling en nadrukkelijk naar voren brengen dat de stad actief is op duurzaamheidsvlak – hopende dat dit de stad gunstiger positioneert ten opzichte van andere kandidaten. Deze bevinding komt overeen met de in paragraaf 3.2.5 geformuleerde verwachting B7 dat de stad lobbyt om haar winkansen te vergroten.

De andere negen respondenten gaven daarentegen aan dat ze niet hebben gelobbyd met als voornaamste reden dat de EGC-titel een eer is die een stad op een eerlijke wijze dient te verdienen. Het hoort niet om via lobby juryleden te overtuigen dat jouw stad de enige juiste winnaar zou zijn. Een ander genoemde reden is dat de focus lag op het invullen van de technische applicatie, het voorbereiden van de jurypresentatie en het werken aan duurzaamheid in de stad, waar alle tijd en energie aan opging. Toch betekent het niet-lobbyen niet dat steden hun kansen op de EGC-titel verspelen, want vier van de negen niet-lobbyende steden mochten de prijs in ontvangst nemen. Lobbyen is dus niet noodzakelijk, maar kan ook geen kwaad omdat drie van de zeven lobbyende steden eveneens gewonnen hebben. Lobbyen is dus niet bepalend voor de keuze van de European

Green Capital, de juryprocedure lijkt dus een behoorlijk geobjectiveerde procedure te zijn: juryleden laten zich niet of nauwelijks in met lobbypraktijken, met invloeden van buitenaf.

5.3.2 European Green Capital jaar

Het tweede deel van de aanpak-analyse richt zich op de acht European Green Capitals en hun organisatie van het European Green Capital jaar (fase 3). De wijze waarop het EGC-jaar wordt georganiseerd, hangt mede af van de doelen die de winnaars stellen. Daarom volgt eerst een beschrijving van deze doelen²⁶ en daarna de analyse van de organisatie van het EGC-jaar.

5.3.2.1 Doelen

Voor alle winnaars geldt dat de EGC-titel niet wordt opgevat als ‘now we could relax’, integendeel. De EGC-titel is een stimulans om het ingeslagen pad te blijven volgen en daar waar nodig zal de route naar een duurzame stad worden aangepast. Bij het analyseren van de motieven voor deelname zijn namelijk drie progressiepunten aangestipt, te weten betrokkenheid lokale gemeenschap vergroten, het duurzaamheidsbeleid aanscherpen en het stadsimago bekender maken. Deze aandachtsgebieden hebben alle winnaars ook in hun doelstellingen voor het EGC-jaar verwerkt:

1. ‘Contribute’: doorgaan met bouwen aan een duurzame stad, werken aan de toekomst.
2. ‘Take the lead’: het mogelijk maken dat alle burgers en andere niet-statelijke actoren mee kunnen doen aan het EGC-jaar en zich (meer) bewust worden van duurzaamheid.
3. ‘Be influential’: het delen van ervaringen, successen en de kwaliteit van leven van de stad met andere Europese steden: *“It is through working together that we will build tomorrow’s cities”* (EU, 2012: 7)²⁷.

Het eerste doel behelst de visie, die ook ter sprake is gekomen in paragraaf 5.1, dat steden belangrijke actoren zijn in de verduurzaming van de wereld en hiertoe duurzame processen ontwikkelen die de kwaliteit van leven in de stad waarborgen en wellicht verbeteren. De lokale aandacht voor duurzaamheid mag niet verslappen, het EGC-jaar zal – in Kingdon’s (1995) termen – een focusing event zijn dat zorg draagt voor voldoende aandacht en middelen van publieke en private actoren. Op deze wijze willen winnaars hun burgers duurzaamheidsbewustzijn bijbrengen (doel 2). Het focusing event EGC-jaar is daarmee ook het in paragraaf 2.2 besproken communicatieve (zachte) stedelijke beleidsinstrument: het betrekken van burgers, bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties bij verduurzaming van de stad teneinde steun te vergaren voor het stedelijke duurzaamheidsbeleid. Communicatie is eveneens van belang bij doelstelling 3, omdat hierbij interactie, kennisdeling en ideeënuitswisseling tussen steden centraal staan.

Uit genoemde lokale en Europese georiënteerde doelstellingen is een overkoepelend doel te identificeren. De termen aandacht en middelen genereren (mobilisatie), steun vergaren en informatie-uitwisseling duiden op versterking van het lokale bestuur en aanscherping van beleid ten aanzien van het thema duurzaamheid. Bristol en Ljubljana hadden als enigen een vierde doelstelling: het versterken van het ‘groene’ imago van de stad opdat de export, investeringen, economische

²⁶ Deze doelen zijn besproken in de interviews en beschreven in documenten van Bristol (Bell et al., 2016), Essen (EU, 2017), Hamburg (Klocke, 2012), Kopenhagen (Sharing Copenhagen, 2015), Ljubljana (EU, 2015), Nantes (EU, 2012), Nijmegen (Gemeente Nijmegen, 2017) en Stockholm (City of Stockholm, 2011; 2015).

²⁷ Nantes gebruikt deze drie kernwoorden die exemplarisch zijn voor alle winnaars.

groei en het toerisme zullen groeien. Dit doel is nadrukkelijk economisch gericht terwijl de andere drie doelen meer gericht zijn op beleid en communicatie over de duurzame stad.

5.3.2.2 Organisatie

De onderzochte data²⁸ laten zien dat de European Green Capitals over het algemeen hun jaar op dezelfde wijze organiseren: er wordt een beroep gedaan op 'de gemeenschap', de ambtelijke organisatie kan het niet alleen. Er wordt een beroep gedaan op tijd, geld, organiserend vermogen, sociale energie, fysieke ruimte, ideeën, keynote sprekers, kennis en initiatieven van marktpartijen, 'civil society' en buurgemeenten. Zonder hulp van deze partners kunnen winnaars niet een omvangrijk EGC-programma ten uitvoer brengen. De ambtelijke organisatie voert het potentieel aan middelen op door gebruik te maken van deze externe capaciteit: de lokale gemeenschap wordt gemobiliseerd in termen van Van Doorn.

Een speciale projectorganisatie²⁹ wordt in het leven geroepen die de voorbereiding en uitvoering van het EGC-jaar op zich neemt. In deze organisatie neemt de wethouder van milieu/duurzaamheid zitting evenals één of meerdere ambtenaren van het milieudepartement en ambtenaren die affiniteit hebben met evenementmanagement, bijvoorbeeld ambtenaren van de communicatieafdeling en citymarketing. Bij de eerste winnaars bleef het beperkt tot deze leden: het was een 'in-house' aangelegenheid. De latere EGC-winnaars lieten ook enkele afgevaardigden van het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen lid zijn. Toch waren de eerste winnaars niet puur hiërarchisch aan het werk. Net als de latere winnaars hadden de eerdere winnaars een adviesraad bestaande uit geselecteerde publieke en private actoren. Het projectteam en de adviesraad ontmoetten elkaar regelmatig om te overleggen over het programma, wat het projectteam aan het doen is en welke ideeën er vanuit de samenleving komen. Ook waren er inspraakavonden voor en rondetafelgesprekken met marktpartijen en 'civil society'. Daar bleef het niet bij: de adviesraad en de projectorganisatie wisten dat enkel de gemeentelijke capaciteit onvoldoende zou zijn voor het op de plank brengen van een ambitieus programma dat de drie of vier doelstellingen zou kunnen realiseren. Het partnernetwerk werd ingezet om het programma mede te realiseren.

Een bestaand partnernetwerk over duurzaamheid of een nieuw opgericht partnernetwerk verbindt de partners die een bijdrage willen leveren aan de invulling van het EGC-jaar. Van een kleine groep burgers tot een grote multinational, van een maatschappelijke organisatie tot een basisschool of universiteit – iedere enthousiasteling kon partner van de stad worden mits aan bepaalde voorwaarden werd voldaan. Toetreding stond open voor zij die de drie of vier genoemde doelstellingen voor het EGC-jaar onderschreven en een bijdrage wensten te leveren aan de vijf thema's die de rode draad van het jaar vormen. Thema's als 'meine Wege, meine Flüsse, mein Grün, mein Einkauf und meine Zukunft' (Essen – Essen, 2017) en smart mobility, circulaire economie, gezonde en leefbare stad, energietransitie en klimaatadaptatie (Nijmegen – Gemeente Nijmegen, 2017) vormen samen met de doelstellingen het kader voor de invulling van het EGC-jaar: voor de initiatieven, activiteiten en evenementen.

²⁸ Naast de interviews waren de evaluatierapporten van de winnende steden (zie EC, 2016c), gemeentelijke websites, speciale Green Capital websites en de presentaties van de applicant workshops (zie EC, 2017a) de belangrijkste bronnen.

²⁹ In een aantal steden kreeg de projectorganisatie een rechtsvorm in verband met de financiering van het EGC-jaar. Sponsorgelden van niet-statelijke actoren mogen in verband met belangenverstrengeling en corruptie niet zomaar worden aangenomen. Met de toepassing van een rechtsvorm kon de financiering beter gestroomlijnd worden.

De input van niet-statelijke actoren heeft een lokale tot internationale focus, is voor meerdere doelgroepen – burgers, wetenschappers, ambtenaren, bestuurders, ondernemers en hen die werkzaam zijn bij maatschappelijke organisaties en bedrijven – en betreft onder andere:

- Geld voor het ondersteunen van bestaande initiatieven die duurzamer willen worden of nieuwe initiatieven van burgers, maatschappelijke organisaties of startups. Voorbeelden zijn projecten over stadslandbouw, advisering over de verduurzaming van woningen en het stimuleren van fietsgebruik.
- Faciliteiten voor een lezing, conferentie, tentoonstelling of informatiepunt over een duurzaamheidsthema of het EGC-jaar. Elke winnaar heeft een informatiepaviljoen waar aan bezoekers wordt verteld over duurzaamheid in de stad, de EGCA en het EGC-programma.
- Kennis en expertise voor het delen van kennis en ervaringen over de werkwijzen in hun bedrijf, maatschappelijke organisatie of universiteit. Kennisdeling vindt plaats in of tijdens infopaviljoens, tentoonstellingen, lezingen, conferenties en rondleidingen.
- Initiatieven: een natuurorganisatie organiseert een rondleiding over stadsnatuur, een afvalverzamelingsbedrijf organiseert een (inter)nationale conferentie over circulaire economie, een school ontwikkelt een lespakket over duurzaamheid of een museum houdt een tentoonstelling over lokale vervuiling.
- Tijd: enthousiaste vrijwilligers bemannen het infopaviljoen, geven rondleidingen en helpen bij evenementen als de openings- en sluitingsceremonie van het EGC-jaar.
- Communicatie: informatie over de EGC-titel in hun reguliere communicatiekanalen opnemen hetgeen de bekendheid van de EGCA vergroot.

Activiteiten en evenementen kunnen zelfstandig door de partners worden georganiseerd of in samenwerking met ambtenaren. Het zijn niet allemaal nieuwe initiatieven, bestaande initiatieven worden in de EGC-kalender opgenomen als ze verbonden zijn met de doelen en duurzaamheidsthema's. Bijvoorbeeld, bestaande sportevenementen of culturele festivals geven (extra) aandacht aan duurzaamheid, een maatschappelijke organisatie organiseert jaarlijks meerdere lezingen die nu gerelateerd worden aan een duurzaamheidsthema, of een lokaal buurtschap dat zich al jaren inzet voor de groene en schone wijk blijft dat (als bijna vanzelfsprekend) doen.

Waarom willen deze niet-statelijke actoren partner worden van de European Green Capital? Een eerste verklaring kan gezocht worden in de definitie van de Commissie Brundtland over duurzame ontwikkeling. Er wordt namelijk een beroep gedaan op onze moraal, het is ieders plicht – burger, ondernemer, maatschappelijke instelling, wetenschapper, professional – te zorgen voor een volhoudbare toekomst. Naast deze filantropische reden is er een economische verklaring voor deze vorm van 'maatschappijsponsoring' (Verstegen, 2003). Het is een marketinginstrument voor naamsbekendheid en het neerzetten van het duurzaam imago van de actor. Partners krijgen voor hun inzet het label 'EGC-partner' en worden vermeld op de EGC-communicatieplatformen: de speciale EGC-website, sociale media, persberichten, brochures en banners. Met andere woorden, met de bijdrage kunnen partners zich profileren als een duurzame actor. Bovendien kan een bijdrage aan het EGC-programma resulteren in nieuwe contacten en inzichten door onder meer kennisuitwisseling.

Vanzelfsprekend organiseert de stad zelf ook activiteiten en evenementen – al dan niet in samenwerking met de partners – zoals de openings- en sluitceremonie van het jaar, rondleidingen en

dialogoevenementen. Tijdens de zogeheten 'European Green Capital Dialogues' van Hamburg werden inwoners uitgenodigd om milieu- en duurzaamheidskwesties met ambtenaren en wetenschappers te bespreken. Ambtenaren hoopten op deze wijze nieuwe beleidsideeën op te doen (Klocke, 2012). In bijna alle steden konden burgers al voordat het EGC-jaar begon ideeën over duurzame projecten poneren. Een aantal van deze projecten zoals insectenhôtels in de stad, meer elektrische laadpalen voor fietsen en 'groene' speeltuinen werden vervolgens in het EGC-jaar uitgevoerd. Soms namen ambtenaren deze uitvoering op zich, in de andere gevallen mochten de inwoners zelf het project uitvoeren met ambtelijke facilitering (geld, kennis, materialen, nuttige contacten).

De projectorganisatie doet dus een beroep op niet-statelijke actoren, maar eveneens op de ambtelijke capaciteit. Bij de voorbereiding en uitvoering van het EGC-programma is niet alleen de milieuafdeling betrokken: ook in fase 3 is er sprake van multisectorale samenwerking. De afdeling mobiliteit en wellicht gezondheid is relevant voor de elektrische laadpalen voor fietsen; het educatiedepartement kan een lespakket over duurzaamheid samenstellen; het communicatiedepartement is belangrijk voor het onderhouden van de EGC-website, de sociale mediakanalen en contact met de pers; en internationale zaken is nodig voor de contacten met andere steden en instellingen als de Europese Commissie en ICLEI. In andere woorden: een groot deel van de ambtelijke organisatie wordt gemobiliseerd voor het EGC-jaar.

Winnende steden interacteren ook met de omliggende regio. Buurgemeenten namen bijvoorbeeld zitting in de adviesgroep, kregen de kans om in infopaviljoens of conferenties hun duurzame praktijken te tonen en mochten zelf evenementen organiseren in de winnende stad of op eigen grondgebied. Het betrekken van de regio is niet opmerkelijk te noemen. Essen, Hamburg, Kopenhagen, Nantes en Stockholm vallen binnen zogeheten metropoolregio's waarin ze op bestuurlijk niveau samenwerken met andere, voornamelijk kleinere, steden – onder andere op het gebied van milieu en duurzaamheid. Duurzaamheid omvat immers gemeentegrensoverschrijdende thema's als afval, energie, water, lucht en mobiliteit. Andere gemeenten, bedrijven of organisaties gevestigd buiten de stadsgrenzen zijn dus betrokken bij 'the city's environment'. Een stad kan dus niet in isolement aan duurzaamheid werken en maakt die lokale en regionale samenwerking in het EGC-jaar zichtbaar(er).

In de inbreng van overheidsfunctionarissen, marktpartijen, 'civil society' en de regio zijn de EGC-doelstellingen te herkennen. De bestaande initiatieven die een (extra) duurzaam accent krijgen ondersteunen samen met de nieuwe duurzaamheidsprojecten het doel om door te gaan met bouwen aan een duurzame stad (doel 1). Bij het organiseren van het EGC-jaar zijn al vele actoren betrokken, maar bovenal ten tijde van de voltrekking van de activiteiten en evenementen (doel 2). Het zijn overigens niet alleen de 'usual suspects' – zij die zich (altijd) al inzetten voor duurzaamheid – die een EGC-partner zijn of willen worden. Ook nieuwe actoren grijpen het jaar aan om 'iets' met duurzaamheid te doen uit naam van een filantropisch en/of economisch motief. Door het EGC-programma komen inwoners, scholieren en lokale, nationale en buitenlandse professionals, wetenschappers en toeristen met elkaar in contact over duurzaamheid en zullen ze ervaringen, successen en leerpunten delen (doel 3). Een jaar lang staat de stad in het teken van duurzaamheid met haar EGC-programma, dit zal wellicht toeristen en bedrijven trekken, in ieder geval niet weghouden (doel 4).

Samenvattend, alle European Green Capitals betrekken (een deel van) hun ambtenaren actief bij de organisatie en uitvoering van het EGC-jaar. Daarnaast is er een belangrijke rol weggelegd voor burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en de buurgemeenten. Er zijn wel (accent)verschillen tussen de winnende steden op te merken:

- De controlerol van de projectorganisatie: in de ene stad had de projectorganisatie net wat meer de touwtjes in handen dan in de andere stad – iets meer top-down versus bottom-up benadering.
- De samenstelling van de projectorganisatie: in de ene stad namen niet-statelijke actoren zitting in deze organisatie, in de andere stad niet.
- Het toelaten van niet-statelijke actoren als partner: in de ene stad was er meer ruimte voor eigen initiatieven van partners, de andere stad ging selectiever te werk.
- De zelfstandigheid van de partners: in de ene stad werkte de projectorganisatie telkens nauw samen met partners, in de andere stad kregen de partners meer vrijheid.
- De inbreng van partners: in de ene stad stelden partners vooral geld beschikbaar, in de andere stad was de bijdrage meer het opnemen van private initiatieven in het EGC-programma.

Op basis van al deze inzichten is te concluderen dat zoals verwacht – verwachting B6 – zowel kenmerken van de gesloten als open co-sturing te vinden zijn in de aanpak van het EGC-jaar: faciliterend, stimulerend en/of regisserend gaan steden te werk. De stad geeft samen met haar gemeenschap vorm en invulling aan het EGC-jaar. Het is hierbij niet zo dat de niet-statelijke actoren geheel vrij zijn om te doen en laten wat zij willen (zelfsturing) of door de stad verplicht worden om mee te doen en geen of nauwelijks inspraak hebben (hiërarchische sturing).

Bij de recentste EGCA-edities lijkt de aanpak – de co-creatie – wel meer elementen van open co-sturing te bevatten. Ten eerste, zo bleek bij de jurypresentaties, is de participatie van de lokale gemeenschap in de duurzaamheidsvraagstukken belangrijker geworden. De laatste jaren worden niet-statelijke actoren al actief betrokken bij de jurypresentatie; het is vervolgens een kleine stap om deze lijn door te trekken naar de organisatie van het EGC-jaar. Niet meer opnieuw het wiel uitvinden kan de tweede verklaring voor de kentering zijn. In de eerste jaren moesten de European Green Capitals zelf de invulling en vormgeving van het jaar bedenken; er was nog geen voorbeeld van een voorganger. Het is dan te veronderstellen dat ze eerst intern zorgen dat de organisatie op orde is alvorens ze het brede publiek erbij betrekken. De latere winnaars konden voortbouwen op de organisatie-ervaring van hun voorgangers en deze naar eigen wens aanpassen.

5.4 Effecten

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op de deelvraag: wat levert deelname aan de European Green Capital Award op voor een stad? De in het theoretische hoofdstuk ontworpen effectenmatrix vormt het handvat voor analyse. Allereerst wordt de effectenmatrix van de tien verliezend finalisten besproken, daarna volgt de matrix van de acht winnaars. Deze analysewijze maakt het mogelijk om te beoordelen of ‘het als winnaar uit de bus komen’ een meerwaarde heeft ten opzichte van de situatie ‘meedoen is belangrijker dan winnen’.

Het is overigens belangrijk te vermelden dat er nauwelijks tot geen documentatie bestaat over de deelname-effecten van de verliezend finalisten; de effectenmatrix van de verliezend finalisten is gebaseerd op de interviews. Uit de antwoordformuleringen van de respondenten blijkt vervolgens dat de effecten die ze noemden bijna niet gestoeld zijn op 'harde' cijfers (kwantitatieve gegevens). Het oordeel over wat EGCA-deelname heeft opgeleverd berust zodoende vooral op eigen waarneming van de respondenten, op welke ontwikkelingen zij in hun omgeving hebben zien gebeuren.

Bij de winnende steden is eveneens gebruikgemaakt van de interviews, maar ook van de evaluatierapporten die zij opstelden: het éénjarig en vijfjarig rapport. Het éénjarig rapport is een terugblik op het European Green Capital jaar, er wordt bijvoorbeeld geschreven over de georganiseerde activiteiten en (nieuwe) publiek-private samenwerkingen, en cijfers worden gegeven aangaande bezoekersaantallen, (inter)nationale mediapublicaties over de stad als European Green Capital en het aantal bezoekers van de speciale EGC-website. Zulke kwantitatieve gegevens zeggen nog niet of een ontwikkeling geïnstitutionaliseerd is. De interviews en het vijfjarig evaluatierapport kunnen daarvoor een uitkomst bieden.

Alleen van Stockholm (City of Stockholm, 2015) en Hamburg (Dube, 2016) zijn logischerwijs vijfjarige evaluatierapporten ter beschikking waarin wordt ingegaan op de duurzaamheidsontwikkelingen die hebben plaatsgevonden in de vijf jaar na hun EGC-titel. Tijdens het lezen van deze rapporten komt de vraag op: hebben deze ontwikkelingen plaatsgevonden doordat ze European Green Capital zijn geworden of hadden ze hoe dan ook plaatsgevonden? Met de meeste respondenten – ook met die van de verliezende steden – is dit punt besproken. De tenor van deze gesprekken was dat zonder EGCA-deelname de stad het beleid ook grotendeels had geïmplementeerd of een project had uitgevoerd; het beleid komt namelijk voort uit het dagelijkse beleids- en besluitvormingsproces. Voor de winnaars geldt dat ze voor het EGC-jaar wel meer activiteiten hebben gedaan dan normaal, maar hoofdzakelijk in dat ene jaar, waarover later meer.

Het bovenstaande betekent dat het moeilijk te zeggen is of de effecten (de ontwikkelingen) die in de matrixen van de verliezend finalisten en winnaars zijn weergegeven, enkel en alleen het gevolg zijn van EGCA-deelname. Het is waarschijnlijker dat de kandidatuur een bijdrage heeft geleverd aan deze ontwikkelingen. De EGCA-deelname vindt immers niet in isolatie plaats. Steden continueren hun lopende beleidsprocessen en beleidsprojecten tijdens de drie EGCA-fasen en reageren adequaat op andere (plotselinge) maatschappelijke ontwikkelingen in hun land of in Europa, bijvoorbeeld bij wateroverlast doordat ze niet regenwaterbestendig zijn – dat wordt dan als urgent probleem of als focusing event beschouwd. Het merendeel van de steden zegt dat ze zonder hun EGCA-kandidatuur hetzelfde duurzaamheidsbeleid (of een deel ervan) had gevoerd, maar door de deelname ging er intern en/of 'en plein public' meer aandacht naar dit beleid uit. Meer aandacht voor duurzaamheid is er al helemaal in het EGC-jaar; de European Green Capitals zetten onder andere de lopende projecten in de schijnwerpers waardoor de indruk kan ontstaan dat die projecten speciaal voor het EGC-jaar in het leven zijn geroepen. Dit alles betekent dat ik met een kritische blik en enig scepticisme de effecten in kaart heb gebracht.

Verder is op te merken dat de theorie over institutionalisering niet geheel toereikend is om de effecten te analyseren. De reden is dat EGCA-deelnames te recent geleden hebben plaatsgevonden,

het is meestal nog te vroeg om te kunnen concluderen of bepaalde effecten algemeen gangbaar zijn geworden – lees geïstitutionaliseerd zijn. Daarnaast ontbreekt in dit onderzoek de beschrijving en de analyse van de oorspronkelijke situatie, te weten de stedelijke duurzaamheidspraktijken vóór de EGCA-deelname. Institutionaliserings vindt geleidelijk plaats en doorloopt een aantal fasen: van de oorspronkelijke fase naar een veranderende situatie, van ‘deinstitutionalization’ naar ‘reinstitutionalization’ (Greenwood et al., 2002). Barley en Tolbert (1997) spreken over institutionalisering als een continue proces dat alleen door de tijd heen kan worden geobserveerd. Met andere woorden, de theorie zal meer tot haar recht komen in een onderzoek waarbij ‘process tracing’ wordt toegepast.

5.4.1 Effectenmatrix: niet-winnaars

Alle winnaars zijn trots en vonden het een grote eer dat ze de duurzaamheidsprijs in ontvangst hebben mogen nemen en een jaar lang European Green Capital waren. De titel is een zeer gewaardeerde erkenning voor de niet aflatende inzet van het stadsbestuur, de ambtenaren en de lokale gemeenschap voor het thema duurzaamheid en wordt, zoals eerder gezegd, beschouwd als een stimulans om de stad nog meer te verduurzamen. Ook alle verliezend finalisten hebben, enigszins verbazend, het gevoel van trots – waaronder zij die aangaven te willen winnen. Mij gebruik van het woord ‘verliezen’ in de interviews werd over het algemeen afgekeurd door de respondenten. Dat deze finalisten niet gewonnen hebben was voor hen teleurstellend, maar betekende niet dat ze niet trots mochten zijn. Integendeel, ze zijn trots dat ze de finale hebben bereikt en tot de meest duurzame steden van Europa behoren. Deze boodschap werd dan ook gecommuniceerd met ‘de buitenwereld’, wellicht om enig gezichtsverlies te voorkomen. Ze hadden kosten gemaakt voor de applicatie, maar ze waren zich terdege bewust van het risico van ‘niet winnen’. Desalniettemin, deelname had geresulteerd in positieve effecten. Met hun EGCA-kandidatuur behaalden de niet-winnaars meerdere goede resultaten (zie tabel 5.3), zoals al gesuggereerd in het theoretische hoofdstuk.

Tabel 5.3 Effectenmatrix niet-winnaars

Niet-winnaars		
	Beleidsveld duurzaamheid	Andere beleidsvelden
Geïstitutionaliseerd	<ul style="list-style-type: none"> - Duurzaamheid hoger op de agenda - Bilaterale stedensamenwerking 	
Tijdelijk	<ul style="list-style-type: none"> - Duurzaamheid in gedachten - Werkwijze niet veranderd, maar beter intern netwerk - Overzicht duurzaamheidsbeleid - Beleidstoets en benchmark: leeraspect - Wisselwerking: <ul style="list-style-type: none"> • Tussen steden: EGCA-netwerk • Lokale bevolking informeren over duurzaamheid 	<ul style="list-style-type: none"> - Duurzaam imago verspreid

In twee van de tien steden is duurzaamheid hoger op de besluitvormingsagenda komen te staan. Voorafgaand aan de EGCA-kandidatuur stond duurzaamheid al op de agenda, maar door deelname is de stad intern op politiek en ambtelijk niveau meer gaan spreken over duurzaamheid en is het onderwerp op agenda's van beleidsvelden terechtgekomen waarop het voorheen nog niet stond. Eén van deze twee steden, Glasgow, heeft een eigen 'Green Year' georganiseerd naar aanleiding van haar EGCA-kandidatuur (Glasgow City Council, 2015). Uit de expertbeoordeling bleek dat Glasgow onvoldoende haar lokale gemeenschap betrok bij duurzaamheid, de stad zag een lokale variant van het European Green Capital jaar als een uitstekende mogelijkheid om hierin verandering te brengen. 'Glasgow's Green Year' in 2015 was hoofdzakelijk gericht op communicatie over duurzaamheid in de stad en het binden van de lokale gemeenschap aan dit thema. Het jaar 2016 was vervolgens gericht op het van de grond krijgen van grote(re) duurzame projecten. Deze ontwikkeling duidt op een eerste teken van geïnstitutionaliseerde capaciteitsvergroting van de stad Glasgow – meer aandacht en middelen voor duurzaamheid. Het blijft echter afwachten of deze ontwikkeling de komende jaren doorzet of dat er toch sprake is van een tijdelijke trend. De andere stad heeft zich niet uitgelaten of er extra middelen naar duurzaamheid zijn gegaan door de hogere prioritering.

In de acht andere steden heeft duurzaamheid haar oorspronkelijke plek op de agenda behouden. Bij drie van hen heeft de kandidatuur wel geleid tot meer begrip voor het duurzaamheidsbeleid. In sommige departementen werd weinig aandacht besteed aan duurzaamheid en heerste een 'treadmill of production'-achtige visie: duurzaamheidsontwikkelingen kunnen alleen met subsidie overeind blijven. Deze afdelingen hebben meer begrip gekregen voor de ecologisch moderniseringsbenadering en zijn sindsdien geïnteresseerder in 'environmental affairs'. Het duurzaamheidsthema 'leeft' meer dan voorheen bij betrokken ambtenaren en bestuurders, het thema is meer 'mainstream' geworden in plaats van een 'niche'. Voor deze ontwikkeling zijn twee verklaringen te geven: de multisectorale samenwerking en het verkrijgen van een beleidsoverzicht.

In de paragrafen over de aanpak is geconcludeerd dat in alle drie de fasen steden multisectoraal te werk gaan: de 'functionally organised governmental departments' werkten samen aan een gemeenschappelijk doel. Omdat het concept duurzaamheid breed werd ingestoken – twaalf indicatoren – werden er meer afdelingen betrokken bij het EGCA-project dan normaal bij een duurzaamheidsproject. De departementen die normaliter minder betrokken zijn, kwamen in aanraking met het thema, kregen een veel beter beeld van wat duurzaamheid in hun stad betekent en concludeerden dat duurzaamheid (economische) vooruitgang niet in de weg hoeft te staan, integendeel. Deze multisectorale samenwerking heeft desondanks in geen enkele stad geleid tot een andere ambtelijke werkwijze. Voorafgaand aan de deelname wisten de departementen elkaar al te vinden als dat nodig was in het beleidsproces. Wel gaven zes van de tien steden aan dat het interne netwerk is verbeterd. Ambtenaren van verschillende afdelingen vinden elkaar (nog) beter en leggen gemakkelijker contact: er zijn kortere communicatielijnen hetgeen een beleidsproces kan versnellen.

Daar de technische applicatie twaalf duurzaamheidsthema's betrof en verschillende departementen betrokken waren bij de invulling ervan ontstond er een overkoepelend overzicht van het duurzaamheidsbeleid. Bestuurders en ambtenaren ontdekten dat er veel meer activiteit op duurzaamheidsvlak plaatsvindt dan ze dachten/wisten. Het totaalbeeld maakte inzichtelijk dat de stad zich op veel fronten – in de volle breedte – bezighoudt met duurzaamheid, maar op sommige aspecten actiever beleid voert dan andere duurzaamheidsaspecten. De door het expertpanel

uitgevoerde beleidstoets en benchmark toonden vervolgens de sterke en zwakke punten van het duurzaamheidsbeleid. Overheidsfunctionarissen haalden uit deze nieuwe inzichten de bevestiging dat ze goede stappen zetten in hun duurzaamheidsbeleid, maar er nog (bij lange na) niet zijn. De EGCA was een goed instrument, een goede toets om te analyseren wat de stad doet aan duurzaamheidsbeleid (het overzicht), of ze het goed doet en waar mogelijk verbeterpunten liggen (de beleidstoets). De tien steden vonden het opdoen van deze kennis een bruikbaar resultaat van deelname en het gaf hen een impuls om door te gaan met werken aan een duurzame stad: ze leerden van hun EGCA-kandidatuur. Er bestaat wel discussie over de feedbackkwaliteit van het expertpanel: de feedback bevat te weinig aanknopingspunten over hoe steden zich kunnen verbeteren versus de experts geven waardevolle suggesties die de steden ter hand kunnen nemen in hun beleidsproces.

Geen enkele stad heeft na deelname(s) opnieuw een overkoepelend duurzaamheidsrapport opgesteld, uitgezonderd één stad die vóór haar kandidatuur al jaarlijks een vergelijkbaar rapport opstelde. Dit is opvallend omdat het rapport als waardevol is bevonden: het opende de ogen van ambtenaren en bestuurders, zij werden geïnspireerd door de ontwikkelingen op andere beleidsterreinen. De reden dat de steden dit rapport niet meer opstellen is dat het tijdrovend is en veel capaciteit van de organisatie vergt, zoals in het onderdeel over de aanpak reeds duidelijk is geworden. Wel stellen ze de gebruikelijke themarapporten op, onder meer over klimaat, mobiliteit en water. Dit betekent dat de procedure aangaande rapportage niet is veranderd en de werkwijze past binnen de 'functionally organised governmental departments'.

Naast de beleidstoets vonden de verliezend finalisten de stedenvergelijking per indicator (benchmark) interessant. De benchmark hielp bij het identificeren van andere steden die hen zouden kunnen helpen bij het verbeteren van hun zwakke beleidspunten. Contactlegging met deze voorbeeldsteden vond op twee manieren plaats: via één-op-één contact (bilaterale samenwerking) en/of via het European Green Capital Netwerk. Één-op-één contact spreekt voor zich, het netwerk verdient nadere uitleg. Zeven steden hebben door EGCA-deelname nieuwe stedencontacten gelegd, hoofdzakelijk met andere EGCA-deelnemers. Contacten die ze gebruiken voor enerzijds het leren van andere steden en anderzijds voor het delen van hun 'best practices' (voorbeeldfunctie vervullen). In het onderdeel motieven (paragraaf 5.2.3) is beschreven dat steden enkel spreken over het leren van of delen van 'best practices'. Deze constatering geldt eveneens voor het onderdeel effecten: slechts één stad sprak over het delen van hun fouten en 'weak practices'.

In 2014 is op initiatief van Kopenhagen het European Green Capital Netwerk opgericht, een netwerk waarin winnaars en verliezend finalisten hun ervaringen kunnen delen "(...) on their respective journeys towards becoming more sustainable cities" (EC, 2017b). Op de EGCA-website wordt aangegeven dat het netwerk als doel heeft de verduurzaming van steden (verder) te promoten, het is een collectief platform dat verandering op Europees en wereldniveau wil bewerkstelligen. De conclusie van de interviewanalyse is dat in de praktijk de leden alleen onderling hun kennis en ervaringen delen en (nog) niet toekomen aan het promoten van verduurzaming van steden in geheel Europa, behalve in het EGC-jaar. Bovendien wordt in het netwerk veel tijd besteed aan de toekomst en de invulling van de EGCA zelf. Het EGCA-netwerk is niet een lobbynetwerk waarin steden hun krachten bundelen om EU-standpunten te beïnvloeden. Het is te typeren als een 'netwerk netwerk',

het is een manier om rechtstreeks contact te leggen met andere leden – in feite dus ook één-op-één contact.

Vier niet-winnaars zijn niet (meer) actief lid omdat ze de nadruk te zeer vinden liggen op de winnaars – de ‘elite cities’ – en op de EGCA zelf. Er is te weinig aandacht voor de uitdagingen en sterke punten van de verliezend finalisten en andere Europese steden; in andere bestaande netwerken, zoals ICLEI, Eurocities en de Energy Cities, vinden ze zichzelf meer tot hun recht komen. Uit de bewoordingen van de winnaars is op te maken dat dit geschetste beeld min of meer klopt: de meest recente winnaars krijgen advies over het organiseren van het EGC-jaar van eerdere winnaars, de evaluatierapporten worden besproken en er wordt gesproken over de EGCA, bijvoorbeeld over het gegeven dat tot editie 2020 prijzengeld ontbrak. Tegelijkertijd proberen de winnaars de verliezend finalisten wel te inspireren en tevens aan te moedigen om zich nogmaals te kandideren voor de EGCA. Het laatstgenoemde is te kwalificeren als een strategische actie en in het belang van de winnaars: alleen als de EGCA voldoende kandidaatstellingen blijft krijgen, floreert de duurzaamheidsprijs en verkrijgt ze enige statuur. Als nieuwe kandidaatstellingen achterwege blijven en de prijs uiteindelijk afgeschaft wordt, vervalt de politieke waarde van de titel European Green Capital voor de voormalige titelhouders. Een voorbeeld van de politieke waarde – een deelnameresultaat – is dat winnaars als aantrekkelijkere partners worden beschouwd voor Europese samenwerkingsprojecten met andere steden, zoals Horizon 2020 of Interreg; de winnaars zijn immers gewogen en goedgekeurd.

Twee niet-winnaars zijn daarentegen uitermate positief, het netwerk geeft hen voldoende gelegenheid om te praten met andere steden die vergelijkbare ambities of uitdagingen hebben. Vier andere verliezers spreken zich niet expliciet uit over het nut van het netwerk, maar geven aan dat ze enkel agendalid zijn omdat ze te weinig tijd hebben. In hoofdstuk 3 is uitgelegd dat onderwerpen elkaar beconcurreren voor een plek op de agenda, onder meer vanwege tijdgebrek. De keuze om enkel agendalid te zijn, betekent in feite dat andere duurzaamheidskwesties de voorkeur genieten boven actief lidmaatschap van het EGCA-netwerk. Dit roept de vraag op in welke mate zij het netwerk van toegevoegde waarde vinden in hun internationale relaties. De slotsom is dat officieel alle winnaars en verliezend finalisten lid van het EGCA-netwerk zijn, maar in de praktijk blijken hoofdzakelijk de winnaars de actieve leden te zijn – voor hen is het EGCA-netwerk een geïstitutionaliseerde praktijk van stedensamenwerking.

Het bovengenoemde voorbeeld van politieke waarde heeft te maken met het duurzaamheidsimago van de winnaars, waarover meer in de volgende paragraaf. Vier van de tien niet-winnaars gaven aan dat de EGCA-kandidatuur hun reputatie – van duurzame stad – versterkt heeft: de uitslag van de ranglijst was goed, de finaleplaats was een groot compliment. De finaleplaats heeft bijgedragen aan het bekend(er) worden van ‘duurzaamheid in hun stad’ bij andere Europese steden en instanties van de Europese Unie. Eén van hen denkt zelfs dat de komst van een aantal nationale, Europese en internationale conferenties over verschillende duurzaamheidsthema’s in hun stad (onder andere) te danken is aan de EGCA-deelname, alhoewel het gestoeld is op ‘dun’ bewijs. Kortom, vier steden ervaren een verbetering van de internationale perceptie over hun stad: de in paragraaf 3.3.3 genoemde ‘image renaissance’ treedt op.

Ten slotte komt de relatie tussen de stad en haar lokale gemeenschap aan bod. Toen in de interviews werd gevraagd naar de effecten van deelname hebben vier steden hierover niets verteld. Dat drie van deze steden geen resultaat op dit vlak zien, kan verband houden met het gegeven dat ze in fasen 1 en 2 – respectievelijk de technische applicatie en jurypresentatie – geen inbreng van of intensieve samenwerking met de markt en ‘civil society’ hadden. De zes andere niet-winnende steden grepen daarentegen de EGCA-kandidatuur aan om hun lokale gemeenschap te informeren over duurzaamheid in hun stad. Zij betrokken de lokale gemeenschap wel in fase 2, van enkel raadplegen tot intensieve samenwerking. Het resultaat van dit interactieve proces is ten eerste dat zowel ambtenaren, bestuurders als niet-statelijke actoren (meer) inzicht kregen in de voor hen (on)bekende bestaande duurzaamheidsprojecten: ‘er gebeurt meer in de stad dan we dachten’. Ten tweede, door de ideeënboom, rondetafelgesprekken, seminars en een website werd (een deel van) de lokale gemeenschap geïnformeerd over de betekenis van duurzaamheid in en voor hun stad, anderzijds kon de lokale gemeenschap de overheidsfunctionarissen informeren over haar duurzaamheidsvisie. Ten derde, contacten tussen de stad en haar gemeenschap bestonden al voor EGCA-deelname, maar werden nu ‘opgefrist’ – iedereen is wakker geschud voor het duurzaamheidsthema – en er zijn nieuwe contacten gelegd. De vonk is er (weer), wat het makkelijker maakt om in de toekomst elkaar te benaderen en een beroep te doen op elkaar, op elkaars hulpbronnen. Na afloop van de kandidatuur heeft één stad de communicatiecampagne (ideeënboom, website, lokale bekende personen als duurzaamheidsambassadeurs) omgezet naar jaarlijkse campagnes over achtereenvolgens het klimaat, duurzame voeding en natuur in de stad. Een andere stad is voornemens een eigen ‘Green Year’ te organiseren, vergelijkbaar met wat Glasgow heeft gedaan. Glasgow heeft een jaar lang activiteiten georganiseerd om lokale publieke en private actoren (meer) in aanraking te brengen met duurzaamheid, resulterend in nieuwe publiek-private samenwerkingen en de oprichting van een ‘green business network’: bedrijven committeren zich aan bepaalde duurzaamheidsdoelstellingen.

Het zijn drie positieve resultaten, maar er zijn ‘mitsen en maren’. Het blijft een vraag of de goede en nauwe verstandhouding tussen de stad en haar gemeenschap zich voortzet op de lange termijn of van korte duur is (tijdens en direct na de EGCA-deelname). De deelnames hebben nog te kort geleden plaatsgevonden zodat het niet mogelijk is deze vraag in dit onderzoek te beantwoorden, wellicht wel in een vervolgonderzoek. In fase 2 gaven niet-statelijke actoren aan dat ze zich wilden committeren aan een eventueel European Green Capital jaar, bijvoorbeeld door het organiseren van lokale of grotere evenementen. Omdat de steden geen European Green Capital zijn geworden, heeft voornemens het merendeel van de destijds enthousiaste actoren deze activiteiten (nog) niet uitgevoerd – de filantropische reden legt het af tegen de economische, er is geen groot platform waarop zij zich kunnen presenteren en profileren als duurzame actor. Het blijft dus de vraag in hoeverre deze actoren zich (extra) zullen inzetten voor duurzaamheid. Bovendien is het de vraag of de publieke bewustwording aangaande duurzaamheid is verbeterd; de respondenten durfden hierover veelal geen uitspraak te doen. Het is een legitieme vraag omdat met de interactieve aanpak hoofdzakelijk een klein (geselecteerd) deel van de lokale samenleving werd bereikt, veelal de ‘usual suspects’. De lokale media besteedden relatief weinig aandacht aan de EGCA-kandidatuur en in paragraaf 5.3.1 is uitgelegd dat de deelname over het algemeen niet aan de grote klok werd gehangen. Kortom, tijdens de EGCA-kandidatuur was er sprake van een goede samenwerking tussen de ambtelijke organisatie en haar lokale gemeenschap ten aanzien van het gemeenschappelijke doel

‘de EGCA’, maar het blijft in het ongewisse of deze (intensieve) samenwerkingen blijvend zijn, als het ware institutionaliseren.

Wanneer gevraagd werd naar negatieve effecten is het opmerkelijk te noemen dat respondenten het volgende antwoordden: ‘we hebben kosten gemaakt en niet gewonnen’ met direct erachteraan ‘maar de deelname had ook waarde voor ons’. De steden hadden vanzelfsprekend liever gewonnen, maar van enig gezichtsverlies of ‘damage control’ was geen sprake. De beleving heerste dat ze de finale ‘toch maar mooi’ hadden behaald. Op hun deelname kregen ze amper tot geen kritische reacties, maar dat houdt waarschijnlijk verband met het gegeven dat hun deelname niet algemeen bekend was. De winnende steden vernamen namelijk wel kritische geluiden uit de stad, wel pas na het winnen van de European Green Capital Award met de bijbehorende publicitaire aandacht.

Samenvattend, de EGCA-kandidatuur van niet-winnende steden heeft geleid tot een aantal effecten met hoofdzakelijk een tijdelijk karakter. Kijkend naar de drie progressiepunten die aan de orde zijn gekomen bij de motieven voor deelname, is voor een aantal steden te concluderen dat

1. een deel van de lokale gemeenschap tijdelijk meer betrokken is bij het onderwerp duurzaamheid, wie weet voor langdurige tijd.
2. het duurzaamheidsbeleid, waar nodig, aangescherpt is aan de hand van het verkregen overzicht van duurzaamheidsbeleid, de inzichten van de beleidstoets en benchmark, en de nieuwe (één-op-één) stedencontacten.
3. het ‘groene, duurzame’ imago van de stad bekender is bij andere Europese steden en de Europese Unie.

5.4.2 *Effectenmatrix: European Green Capitals*³⁰

De acht European Green Capitals zijn super trots op hun titel ‘de duurzaamste stad van Europa’. In de lokale gemeenschap klonken voor het overgrote deel positieve geluiden over zowel de titel als het programma dat in het EGC-jaar op de planken is gebracht: ‘of course we are European Green Capital, because we are the most beautiful city in the world’. Tegelijkertijd klonken er kritische geluiden in termen van: ‘how possibly could we have won this?’ als er afval op straat ligt of de fietspaden in slechte staat verkeren. Zulke tegengeluiden hadden de respondenten wel verwacht, er zijn altijd wel mensen die zich afzetten tegen de door overheidsfunctionarissen geïnitieerde activiteiten of maatregelen – ambtenaren en bestuurders belichamen de corrupte elite om het in populistische termen te verwoorden (Mudde, 2004). Overheidsfunctionarissen reageerden op deze kritiek door uit te leggen wat de stad aan duurzaamheid doet, dat de European Green Capital Award niet betekent dat de stad klaar is maar wel op de goede weg, en dat het EGC-jaar een impuls geeft aan deze af te leggen weg. De EGCA-kandidatuur en het EGC-jaar resulteren in een aantal ontwikkelingen, weergegeven in tabel 5.4. De aspecten EGCA-netwerk en aantrekkelijker partner voor EU-projecten zijn in de vorige paragraaf reeds besproken.

³⁰ Deze paragraaf is gebaseerd op interviews, de éénjarige en vijfjarige evaluatierapporten, de EGCA-website, de gemeentelijke websites en de speciale EGC-websites van de winnaars.

Tabel 5.4 Effectenmatrix winnaars

European Green Capitals		
	Beleidsveld duurzaamheid	Andere beleidsvelden
Geïstitutionaliseerd	<ul style="list-style-type: none"> - Duurzaamheid hoger op de agenda - Samenwerking met andere steden: <ul style="list-style-type: none"> • Bilateraal • EGCA-netwerk - Publiek-private samenwerkingsverbanden 	
Tijdelijk	<ul style="list-style-type: none"> - Duurzaamheid in gedachten - Werkwijze niet veranderd, maar beter intern netwerk - Beleidstoets en benchmark: leeraspect - Lokale bevolking verbinden met duurzaamheid - Aantrekkelijke partner voor EU-projecten - Stadstrots 	<ul style="list-style-type: none"> - Citymarketing <ul style="list-style-type: none"> • Imago • Media-aandacht • Toeristen? • Investerings?

Het is niet nieuw dat in alle acht de winnende steden duurzaamheid al hoog op de besluitvormingsagenda stond voorafgaand aan de EGCA-kandidatuur. Eén winnaar benoemde dat duurzaamheid door de EGC-titel nog hoger op de agenda is geplaatst: ondanks wisselingen in de bestuurscoalitie is en blijft duurzaamheid een topprioriteit en wordt het thema (nog) meer gekoppeld aan alle ertoe dienende beleidsvelden. De stad is vastberaden om 'a green capital forever' te worden. In de andere steden is de agendaprioritering niet zozeer veranderd, ze zijn op de oude (goede) voet verdergegaan – lees: duurzaamheidsstreven staat nog steeds hoog op de agenda. Het beleidsproces kan wel enigszins versnellen doordat het thema 'mainstream' is geworden, er is meer draagvlak: in het EGC-jaar lag de focus zozeer op duurzaamheid dat de voorheen kritische overheidsfunctionarissen – en actoren in de samenleving – het niet meer of minder een 'lame thing to do' vinden. Net zoals bij de niet-winnende steden is bij de European Green Capitals de werkwijze van de departementen niet veranderd: de sectorale departementen werkten al samen (multisectoraal) als dat voor een project nodig was. Wel is, ook hier, het interne netwerk verbeterd en zijn de overheidsfunctionarissen er meer van doordrongen geraakt dat duurzaamheid in alle beleidsvelden een belangrijke rol speelt.

Het EGC-jaar is te definiëren als een focusing event, een jaar lang werd intensief aandacht geschonken aan het maatschappelijke vraagstuk duurzaamheid. Deze intensiteit nam na afloop af, maar duurzaamheid bleef belangrijk en haar agendaplaats behouden. De ambtelijke capaciteit voor duurzaamheid werd in het EGC-jaar zo volledig mogelijk benut/gemobiliseerd. Naderhand bleek het evenwel moeilijk om de extra middelen (onder andere geld en arbeid) vast te houden, het door de Europese Commissie geboden platform was immers weg. Over het algemeen is de interne mobilisatie tijdelijk van aard, een ontwikkeling die Van Doorn incalculeert bij mobilisatieprocessen. Het EGC-jaar was het piekmoment, waarna zogezegd alles terugkeert naar de normale situatie, op één aspect na: de samenwerkingsverbanden met andere steden en met de lokale gemeenschap. Deze ontwikkeling betekent overigens niet dat de EGCA-kandidatuur niet heeft geleid tot (een aanzet tot) beleidsverandering.

Het EGC-jaar bood de excellente mogelijkheid om bestaande en geplande activiteiten te ondersteunen, in de schijnwerpers te zetten en nieuwe – speciaal voor de EGCA in het leven geroepen – initiatieven te ontplooiën met kennis, faciliteiten en financiering van de lokale overheid én private actoren: van kleine private initiatieven van lokaal voedsel verbouwen en de wijk leefbaar houden tot grote publiek-private projecten waarbij werd geïnvesteerd in de energie- of transportinfrastructuur. Er was veel dynamiek en positieve energie rondom het onderwerp duurzaamheid, er waren levendige discussies tussen wetenschappers, ambtenaren, bestuurders, burgers, journalisten, ondernemers en milieubeschermers over de betekenis van duurzaamheid in de stad. Zij brachten uiteenlopende standpunten naar voren, er was sprake van reflectie en een ‘influx of ideas’. De uitgebreide of nieuwe publiek-private samenwerkingsverbanden, van met grote bedrijven via universiteiten tot kleine maatschappelijke organisaties, resulteerden eveneens in nieuwe ideeën, dynamieken en beleidsontwikkeling. Deze discussies en ideeënstroom hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan het beleidsvormingsproces en zijn of worden nog opgenomen in toekomstig duurzaamheidsbeleid.

Een overeenkomstige bevinding met de niet-winnaars is dat de technische applicatie duidelijk maakte dat de steden zich in de volle breedte bezighouden met duurzaamheid. De winnaars kregen overigens nog een beter beeld van alle publieke en private initiatieven in het kader van duurzaamheid omdat vele initiatiefnemers zich meldden om een bijdrage te leveren aan het EGC-jaar. Stakeholders wilden met de stad samenwerken waardoor overheidsfunctionarissen inzicht kregen in al deze projecten en hun beleid daar beter op konden afstemmen. In tegenstelling tot de niet-winnaars hebben de winnaars naderhand opnieuw zulke overkoepelende duurzaamheidsrapporten opgesteld omdat ze voor het vijfjarig evaluatierapport de voortgang op de twaalf thema's dienen te blijven monitoren.

Het beleid aanscherpen en bijstellen wilden de European Green Capitals tevens op basis van de resultaten van beleidstoets en benchmark doen, net als de verliezend finalist. De opgedane kennis van de beleidsevaluatie – wat zijn de sterke en zwakke punten van beleid – namen ze mee in hun beleidstraject. Met name hun sterke punten gebruikten ze vervolgens in het EGC-jaar om hun voorbeeldfunctie te vervullen en aan belangstellenden te vertellen dat ze een koploper zijn op dit duurzaamheidsaspect. Ook private partijen haakten aan en grepen de kans om hun bekwaamheid met duurzaamheid te tonen in hun sector. European Green Capitals scoorden niet op alle twaalf de duurzaamheidsindicatoren het beste en wilden daarom graag leren van de steden die op de desbetreffende aspecten beter waren.

Bij de kennisuitwisseling tussen steden – voorbeeldfunctie vervullen en leren van succesvolle prestaties van andere steden – hanteerden alle European Green Capitals nagenoeg dezelfde strategie:

- Bilaterale samenwerking: één-op-één contact met geïnteresseerde steden. Zij ontvingen informatiebrochures ('knowledge transfer programme'), werden in contact gebracht met relevante ambtenaren, publieke en private partijen, en kregen workshops en rondleidingen ('site visits'). De omgekeerde weg werd bewandeld als European Green Capitals wilden leren van andere steden.
- Congressen en seminars organiseren en bezoeken: in het EGC-jaar werden congressen en masterclasses over duurzaamheid georganiseerd; belangstellenden – publieke en private

actoren uit de eigen stad en van andere steden – waren welkom. Winnaars reisden in het EGC-jaar en de jaren daarna ook af naar congressen elders in Europa en de wereld om hun verhaal te vertellen of kennis te nemen van de ervaringen van anderen.

- European Green Capital Network, hetgeen in de vorige paragraaf is geanalyseerd.

Wat met het European Green Capital Network nog niet goed lukt – andere steden dan enkel de netwerkleiden inspireren – slaagt wel met de bilaterale samenwerking en congresbezoeken. Vanaf het moment dat bekend is dat een stad tot European Green Capital is uitgeroepen, neemt het aantal bezoekende delegaties (beleidstoerisme) toe met het EGC-jaar als hoogtepunt. Na afloop van het EGC-jaar worden de dan voormalige EGCA-winnaars nog steeds uitgenodigd om te spreken op duurzaamheidscongressen en ontvangen ze delegaties uit andere steden. De ‘study visit sustainability programme’ die speciaal voor het EGC-jaar wordt samengesteld, blijft (in afgeslankte vorm) bestaan. Het ontvangen van internationale delegaties is geprofessionaliseerd: voorheen was het meer ‘houtje-touwtjewerk’, nu is het een geïnstitutionaliseerd programma – er zijn standaarden voor de bezoeken. Bovendien hebben de winnaars meer internationale contacten opgedaan, al zijn hoofdzakelijk de samenwerkingen tussen de European Green Capitals onderling geïntensiveerd.

De EGC-titel heeft de belangstelling voor de stad en haar werk op het gebied van duurzaamheid vergroot. De belangstelling is afkomstig van politici, ambtenaren en experts vanuit de gehele wereld alsmede van investeerders, journalisten en toeristen. In de lokale, nationale en buitenlandse media verscheen vooral in het EGC-jaar veel – hoofdzakelijk positieve – berichtgeving over de stad, haar duurzaamheidsbeleid en het EGC-programma. Die media-aandacht ondersteunt de profilering van de stad als duurzaam. Het ‘groene, duurzame’ imago werd bekender, net als bij de niet-winnaars is er sprake van een betere reputatie: ‘image renaissance’. Door deze publiciteit voelt de winnaar zich nog meer erkend voor haar duurzaamheidsinspanningen en is ze (weer) geënthousiasmeerd om hiermee door te gaan.

Een positief imago ondersteunt de citymarketing: de stad als een attractieve toeristenbestemming. Tijdens de applicant workshop en in EGCA-documenten van de Europese Commissie (onder andere EC, 2015b; EC, 2017f) wordt vermeld dat een effect van winnen een stijging in het aantal toeristen is: ‘green tourism’ vindt plaats. In de EGC-evaluatierapporten wordt het beeld bevestigd dat in hun EGC-jaar meer toeristen de stad bezochten ten opzichte van het jaar ervoor. Echter, enkele winnaars gaan terecht voorzichtig met deze constatering om omdat ze al enige jaren een stijgende lijn in het toeristenaantal waarnemen en andere factoren hierbij een rol kunnen spelen: eventuele cultuur- en sportevenementen, betere recreatiemogelijkheden, betere bereikbaarheid, goede verblijffaciliteiten en nieuwe winkelcentra. Met enige voorzichtigheid kan de stijging in bezoekersaantallen dus worden toegeschreven aan de EGCA-kandidatuur. Zorgvuldigheid is eveneens getracht bij het in kaart brengen van economische effecten.

Of de EGC-titel en het bijbehorende imago heeft geleid tot het aantrekken van meer investeringen en vestiging bedrijven van buitenaf blijft onduidelijk. Een stad als aantrekkelijke vestigingsplaats hangt namelijk niet enkel af van de beeldvorming, aspecten als het fiscale klimaat, logistieke verbindingen en de arbeidsmarkt spelen eveneens een rol. De positieve beeldvorming en de versterkte duurzaamheidsreputatie naar aanleiding van EGCA-deelname helpt dus wel bij het creëren van de juiste condities als vestigingsplaats en kan de interesse wekken van internationale investeerders,

maar is geen garantie dat bedrijven en investeringen van buitenaf daadwerkelijk worden aangetrokken.

Gedurende het EGC-jaar investeren hoofdzakelijk de in de stad gevestigde bedrijven in het EGC-programma – organiseren activiteiten of financieren lokale wijkprojecten – en/of zeggen toe dat ze gaan investeren in hun onderneming om het duurzaamheidsgehalte te verbeteren. Het midden- en kleinbedrijf en multinationals werden een ‘environmental partner’ van de stad. Deze toezeggingen werden gedaan binnen een publiek-privaat samenwerkingsverband dat zich bezighoudt met het duurzaamheidsstreven: het fungeert als een platform voor kennis- en beleidsuitwisseling tussen industrie, overheid en maatschappelijke organisaties. Door de EGCA-kandidatuur groeide het bestaande ‘groene’ netwerk relatief hard of werd een publiek-privaat netwerk opgericht. Het publiek-private netwerk is blijven bestaan na afloop van het EGC-jaar; bedrijven, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en overheidsfunctionarissen, maar ook private actoren onderling, werken samen aan nieuwe duurzaamheidsontwikkelingen – co-creatie vindt plaats. Nieuwe samenwerkingsverbanden ontstaan doordat actoren, uit allerlei sectoren en vaak zonder kennis over elkaars bestaan, in het publiek-private netwerk wél kennismaken.

De EGCA-deelname heeft erin geresulteerd dat de stadsorganisatie meer partners heeft die betrokken zijn bij en zich committeren aan ‘de duurzame stad’. Ten opzichte van de niet-winnaars lijkt het erop dat deze publieke-private netwerken wel institutionaliseren, als ze dat niet al waren, omdat het EGC-jaar een geschikte spin-off vormde: de private actoren kregen voldoende aandacht, konden zichzelf profileren als een duurzame actor en in de toekomst kunnen ze zich voor nieuwe duurzaamheidsontwikkelingen en synergievoordelen wenden tot de nieuwe opgedane of ‘opgefriste’ contacten.

Net als de verliezend finalisten grepen ook de European Green Capitals de deelname aan om hun lokale gemeenschap te informeren over het belang van duurzaamheid: het EGC-jaar vormde de ideale kapstok. Door wijkprojecten, openbare conferenties en lezingen, rondleidingen, schoolprojecten, debatten, tentoonstellingen, sociale media en huis-aan-huis verspreide informatiebrochures kwamen burgers in aanraking met duurzaamheid in hun stad. Door de grootse aanpak werd geprobeerd niet alleen de ‘usual suspects’ te mobiliseren, maar ook zij die veraf staan van het thema. De evaluatierapporten laten zien het aantal georganiseerde activiteiten, het bereikte publiek met sociale media campagnes en het aantal bezoekers bij de rondleidingen. Wat ontbreekt is of zij die verafstaande groep op het gebied van duurzaamheid hebben weten te bereiken. Een uitzondering daargelaten: één interviewrespondent benoemde dat ze een verbetering hebben gezien in het duurzaamheidsbewustzijn in de ‘poor neighbourhoods’. Het blijft dus de vraag of er sprake zal zijn van een hoger duurzaamheidsbewustzijn in de stad, zeker met de wetenschap dat na het EGC-jaar de publieke aandacht voor duurzaamheid op een lager pitje staat. Het is overigens wel aannemelijk dat de European Green Capitals deze groep meer heeft weten te bereiken en beter heeft geïnformeerd dan de niet-winnaars. In de winnende steden konden de burgers, door de informatievoorziening en alle activiteiten, het gegeven dat de stad European Green Capital is (bijna) onmogelijk over het hoofd zien. Bovendien werden de thema’s duurzaamheid en de EGCA gekoppeld aan bestaande culturele of sportevenementen. Op deze wijze werden ook die mensen bereikt die een evenementbezoek zouden afslaan als dat alleen over een duurzaamheidsthema zou gaan.

European Green Capitals zijn zeer positief over hun 'EGCA-avontuur', in de geanalyseerde data zijn amper concrete meldingen van negatieve effecten te vinden. Het enige minpunt dat door een stad genoemd werd, is dat zij bij de organisatie van haar EGC-jaar enkele stakeholders, die reeds begaan waren met duurzaamheid, op de tenen had getrapt omdat ze te weinig geluisterd had naar hun inbreng en de aandacht te zeer uitging naar commerciële sponsors. Het advies aan toekomstige European Green Capitals is daarom om een balans in aandachtsverdeling te vinden tussen deze twee groepen van stakeholders. Verder zijn er geen negatieve effecten genoemd. Aan de ene kant is dit opvallend, het is bijvoorbeeld goed voor te stellen dat na verloop van tijd 'duurzaamheidsmoeheid' toeslaat: enthousiasme slaat om in desinteresse, het eerdergenoemde paradoxale 'zelfvernietigende succes'. Eveneens kan het relatieve aandachtsmodel van toepassing zijn: het onderwerp duurzaamheid heeft zo extreem in de schijnwerpers gestaan waardoor andere maatschappelijke onderwerpen naar de achtergrond zijn verdrukt, die nu aandacht verdienen. Aan de andere kant is het niet opzienbarend omdat ten eerste, ook in evaluatierapporten van Europese Culturele Hoofdsteden nauwelijks negatieve effecten ter sprake komen (Langen & Garcia, 2009). Ten tweede, de European Green Capitals voelen zich vereerd met de titel en zullen daarom dit initiatief van de Europese Commissie niet willen 'afvallen'. Ten derde, de EGCA dient voldoende kandidaatstellingen te krijgen wil de duurzaamheidsprijs enig cachet en haar waarde behouden. Als te veel negatieve of kritische aspecten belicht worden dan kan dit potentiële deelnemers afschrikken. Enige voorzichtigheid wordt daarom betracht.

Ter afsluiting, de EGCA-kandidatuur van winnende steden heeft geleid tot een aantal geïnstitutionaliseerde en tijdelijke effecten. Kijkend naar de progressiepunten en de vier doelstellingen voor het EGC-jaar, is te concluderen dat in de winnende steden

1. de lokale gemeenschap in elk geval in het EGC-jaar meer betrokken is bij het onderwerp duurzaamheid. Of daar de 'non-usual suspects' onder te scharen zijn blijft de vraag. In ieder geval heeft de stad meer publiek-private samenwerkingen aangaande duurzaamheid.
2. het duurzaamheidsbeleid, waar nodig, aangescherpt is aan de hand van het verkregen overzicht van duurzaamheidsbeleid, de inzichten van de beleidstoets en benchmark, en de nieuwe of hernieuwde contacten met andere steden en de lokale gemeenschap.
3. het 'groene', duurzame imago bekender is op nationaal, Europees en internationaal niveau, resulterende in het zijn van een aantrekkelijkere partner voor EU-projecten.
4. duurzaamheidsinvesteringen van actoren uit de stad komen. Het blijft in het ongewisse of EGCA-deelname heeft geleid tot de komst van (meer) toeristen en het aantrekken van investeringen die afkomstig zijn van elders.

Het winnen van de European Green Capital Award heeft een grote meerwaarde voor de stad. Ten opzichte van de verliezend finalist hebben de winnaars een jaar lang een podium waardoor ze gemakkelijker duurzaamheid aan de 'gewone man' kunnen brengen, publiek-private samenwerkingen kunnen smeden, hun voorbeeldfunctie en hun imago kunnen uitdragen. De overeenkomsten tussen de winnaars en niet-winnaars zijn fierheid op de prestatie, het aanwakkeren van discussie over duurzaamheid in de stad en dat de interne werkwijzen van de steden niet of nauwelijks zijn veranderd. Met andere woorden, het extern organisatorische effect is groter dan het intern organisatorische effect.

5.5 Jurering

Om tot European Green Capital te kunnen worden uitgeroepen dienen steden twee hordes te nemen: de technische applicatie en de jurypresentatie. De totstandkoming van de finale rangschikking en daarmee de selectie van de finalisten is een technisch proces en door toepassing van peer review te kwalificeren als een geobjectiveerd proces. Over de jurybeoordeling zijn kritische geluiden te horen van respondenten uit zowel winnende als verliezende steden.

In paragraaf 5.3.1 is geconcludeerd dat het juryproces een behoorlijk geobjectiveerde procedure lijkt te zijn. Lobby is niet bepalend voor de keuze van de European Green Capital. De jury laat zulke invloeden van buitenaf niet toe in haar beoordeling. De Europese Commissie (EC, 2016k) schrijft dat de jury haar oordeel baseert op de technische beoordeling, bijbehorende toelichting van het expertpanel en op de door de finalisten verstrekte informatie in hun jurypresentatie, waarbij de jury let op commitment, visie, de capaciteit om als rolmodel te fungeren en de communicatiestrategie³¹. Daar zowel de technische applicatie als de jurypresentatie in de jurybeoordeling worden meegenomen, is het mogelijk dat de nummer één van het expertpanel niet de uiteindelijke winnaar wordt. Tot en met editie 2016 zijn negen European Green Capitals uitgeroepen, daarvan stonden vier steden niet op de eerste (of tweede³²) plek van de expertranglijst. Met andere woorden, alle finalisten maken kans op de EGC-titel. Deze procedure roept echter vragen op, te beginnen met de weging tussen de uitslag van de technische applicatie en de kwaliteit van de jurypresentatie.

De vraag is namelijk: starten alle finalisten vanaf nul bij de jurypresentatie? Of heeft nummer 1 een voorsprong ten opzichte van nummer 2? Of geeft de ranking de doorslag bij een gelijke uitslag van de jurypresentatie? Deze vragen blijven onbeantwoord, er is daarom een kanttekening te plaatsen bij de eerdere conclusie dat het juryproces een geobjectiveerde procedure lijkt te zijn. Voor twee steden was deze onduidelijkheid over de discrepantie tussen de finale expertranglijst en de juryuitkomst de reden om (voorlopig) niet opnieuw deel te nemen aan de EGCA.

Nummer 1 zijn op de expertranglijst is dus geen garantie voor de EGC-titel. Toch blijven er vragen over de procedure bestaan vanwege de algemene bewoordingen over de gehanteerde criteria bij de jurypresentaties. In welke mate is het voorstel van de invulling van het EGC-jaar, het kunnen uitdragen van het rolmodel of de wijze waarop de burgers (nog) meer betrokken worden bij duurzaamheid van belang? En in welke mate maakt de ontwikkeling die een stad heeft doorgemaakt uit? Zo worden de winnaars door opeenvolgende jury's om verschillende redenen geroemd. De winnaar

- heeft in relatief korte tijd grote stappen gezet op duurzaamheidsvlak;
- is een transitie aan het doormaken van 'grijs naar groen';
- is al jarenlang een koploper op meerdere duurzaamheidsthema's;
- slaagt er in de burgers voor duurzaamheid te mobiliseren; of
- is een voorloper op het gebied van groene innovatie en bedrijvigheid.

Hieruit is af te leiden dat de jury elke editie de nadruk legt op een ander duurzaamheidsaspect. Maar het is niet duidelijk of de winkansen van een finalist die bijvoorbeeld in relatief korte tijd grote

³¹ Zie ook paragraaf 2.3 waarin de EGCA-procedure uitvoering is besproken.

³² Bij de edities 2010-2011 en 2012-2013 werden twee steden tegelijkertijd uitgeroepen tot winnaar, hier betreft het dus dat er winnaars waren die niet op de 1^e of 2^e plaats van de expertranglijst stonden.

stappen heeft gezet minder groot is als in de voorgaande editie een winnaar met een soortgelijk profiel heeft gewonnen.

Ten slotte, de Europese Commissie is een politiek orgaan en de duurzaamheidsprijs is te kwalificeren als een 'politieke prijs', een zacht beleidsinstrument om steden – van alle groottes en gelegen over geheel Europa – te stimuleren om (nog meer) te investeren in duurzaamheid. Dit maakt dat politieke argumenten niet uit kunnen blijven bij de jurybeoordeling, zoals:

- Grootte van de stad: hoeveel inwoners heeft de stad?
- Ligging 1: hebben alle gebieden in Europa al een winnaar (Noord, Zuid, Oost, West)?
- Ligging 2: ligt de stad in een EU-lidstaat?
- Ligging 3: heeft een andere stad in het land van de finalist eerder gewonnen?
- Statuur: is de stad een hoofdstad?
- Aantal deelnames: heeft de stad zich al eerder gekandideerd voor de EGCA?

Deze zes punten zijn uit de interviews gedestilleerd, zo kwam het aspect 'ligging 3' ter sprake toen ik aangaf het onderzoek in opdracht van de gemeente Utrecht uit te voeren ter oriëntatie op een mogelijke kandidatuur. 'Wacht een aantal jaren met deelnemen als Utrecht wil winnen, nu Nijmegen editie 2018 heeft gewonnen' was de strekking van de gesprekken met de respondenten. Voor vier steden was 'ligging 3' een reden om niet opnieuw deel te nemen. In welke mate zulke politieke aspecten meespelen in de jurybeslissing wordt niet opgehelderd; de respondenten weten het ook niet.

De totstandkoming van de expertranglijst is een geobjectiveerde procedure, maar bij het juryproces horen wat kanttekeningen: het is niet transparant. Het risico bestaat dus dat steden bedanken voor deelname omdat ze niet weten waar ze aan toe zijn: het is 'too random to apply'. Het advies aan de Europese Commissie is om in gesprek te gaan met de voormalige EGCA-deelnemers om te inventariseren op welke manier de transparantie verbeterd kan worden.

6. Conclusie en discussie

Het slothoofdstuk biedt ruimte om te reflecteren op de onderzoeksbevindingen en het onderzoeksproces. In voorgaande hoofdstukken is een beeld geschetst van het beleidsinstrument European Green Capital Award vanuit zowel een Europees als stedelijk perspectief. In hoofdstuk 1 werd mijn verwondering over deze duurzaamheidsprijs omgezet in concrete onderzoeksvragen en bleek dat een onderzoek over dit onderwerp zowel maatschappelijk als wetenschappelijk relevant is. In hoofdstuk 2 is de EGCA vanuit een Europees perspectief geduid door uit te leggen wat de achtergrond, doelstelling en procedure is en daarna deze aspecten te interpreteren op basis van literatuur over duurzaamheid en stedenranglijsten. Theorieën over agendering, citymarketing, mobilisering, sturing, lobby en institutionalisering zijn in hoofdstuk 3 aan bod gekomen en vormen het theoretische fundament voor de analyse van de stedelijke visies over de EGCA. In hoofdstuk 4 is beschreven hoe dit onderzoek is vormgegeven uit oogpunt van de wetenschapsfilosofie die constructivistische én naturalistische aspecten bevat. De uitkomsten van de empirieverzameling zijn vervolgens uiteengezet en geanalyseerd in hoofdstuk 5; de motieven, aanpak en effecten voor/van een stad bij deelname aan de European Green Capital Award zijn bekend.

De inzichten over de EGCA – zowel vanuit het Europese als het stedelijke perspectief – geven samen antwoord op de hoofdvraag en zijn aanleiding tot het formuleren van enkele beleidsboodschappen voor zowel potentiële EGCA-deelnemers als de Europese Commissie (paragraaf 6.1). Daarna wordt er gereflecteerd op het onderzoeksproces en worden suggesties voor vervolgonderzoek aangedragen (paragraaf 6.2).

6.1 Conclusie

Centraal in dit onderzoek staat het begrijpen van het verschijnsel 'European Green Capital Award', hiertoe zijn vier onderzoeksvragen opgesteld:

1. *Wat zijn de achtergrond, doelstelling en procedure van de European Green Capital Award?*
2. *Waarom besluit een stad tot deelname aan de European Green Capital Award?*
3. *Hoe pakt een stad haar kandidatuur voor de European Green Capital Award aan?*
4. *Wat levert deelname aan de European Green Capital Award op voor een stad?*

De deelvragen 2, 3 en 4 vormen samen de hoofdvraag:

Welke motieven van steden liggen ten grondslag aan hun kandidatuur voor de European Green Capital Award, op welke wijze geven zij hun deelname vorm en wat levert deelname hen op?

In deze paragraaf worden de belangrijkste conclusies aangaande de vier deelvragen en dus ook de hoofdvraag in een lopend verhaal besproken. Het afzonderlijk beantwoorden van elke deelvraag zou tot te veel herhaling leiden, ze zijn immers al uitgebreid beantwoord in de hoofdstukken 2 en 5.

6.1.1 Het sociale construct 'duurzame stad'

De European Green Capital Award is een zacht beleidsinstrument van de Europese Commissie: een communicatief instrument gericht op het motiveren en informeren van steden aangaande

verduurzaming. Een duurzame stad betekent in de ogen van de Europese Commissie een gezond stedelijk gebied dat zich voortdurend inzet voor het verbeteren van de 'quality of life' van zijn inwoners. Duurzaamheid wordt gelijkgesteld aan kwaliteit van leven van de mens. Verduurzaming van de stad impliceert een verbetering van de menselijke gebruikswaarde van de stad, hetgeen typisch antropocentrisch is. Er is geen sprake van een ecocentrisch denkbeeld, dan zou het gaan om de verbetering van de kwaliteit van de fysieke omgeving. Die fysieke omgeving (natuur en milieu) komt weliswaar meer naar voren in de twaalf duurzaamheidsindicatoren van de EGCA, in hoofdstuk 2 is geconcludeerd dat de milieupijler daarin overheersend is. Daarnaast is geconcludeerd dat in de technische applicatie het aspect 'daar' ontbreekt: de duurzaamheidsindicatoren zijn bijna volledig geënt op de eigen leefomgeving van de stad, de invloed van het welvaartstreven van Europese steden op de rest van de wereld wordt niet belicht. Het stedelijke consumptiepatroon kan indirect zorgen voor ontbossing of uitputting van natuurlijke hulpbronnen in ontwikkelingslanden terwijl verondersteld wordt dat dit onomkeerbare processen zijn. *De vraag is daarom of de European Green Capital Award wel een juist beeld geeft van het 'ware' duurzaamheidsgehalte van steden.* Zo kunnen steden op eigen grondgebied duurzamer worden maar tegelijkertijd elders op de wereld een grotere negatieve milieu-impact hebben – de stedelijke ecologische voetafdruk wordt niet kleiner, enkel de plaats van impact wordt verschoven.

Zoals beschreven in hoofdstuk 4 is 'de duurzame stad' een sociaal construct, er worden verschillende betekenissen aan het concept gegeven. De Europese Commissie geeft aan het concept een antropocentrische betekenis die het 'hier, nu en later' omvat en de discussie over een milieu-impact van de stad op haar omgeving en de wereld in feite vermijdt, niet aan de orde stelt.

Ook alle EGCA-steden hebben een antropocentrisch duurzaamheidsbeeld: een duurzame stad zorgt voor een goed leefklimaat en een hoge leefkwaliteit voor haar burgers, nu en in de toekomst – het leefklimaat wordt ten dienste gesteld van de mens. Voor het waarborgen van de leefkwaliteit werken steden samen met hun omgeving omdat duurzaamheidsthema's als water en lucht geen stadsgrenzen kennen. Het is goed te begrijpen dat steden zich richten op 'het hier', omdat lokale problemen als hittestress en wateroverlast het leefklimaat en de leefkwaliteit van burgers aantasten. Een andere mogelijke verklaring voor het lokaal definiëren van duurzaamheid ligt in het feit dat steden hun lokale gemeenschap willen mobiliseren. Mobilisering lukt het best als problemen zich in de directe leefomgeving van de burgers manifesteren, dat ze het kunnen zien, horen, proeven, ruiken en voelen. Als collectieve actieproblemen zich (nog) niet dicht bij huis voordoen zal het gevoel van urgentie eerder ontbreken, het raakt immers niet de eigen leefwereld. Een stad houdt zich eerder bezig met klimaatverandering omdat die zich lokaal kan manifesteren – hittestress of wateroverlast – dan met ontbossing die zich ver van haar directe leefomgeving afspeelt terwijl de wetenschap (het naturalisme) beide problemen aanmerkt als ernstig.

Continue aandacht en toewijding voor duurzaamheid vinden steden noodzakelijk omdat duurzame stedelijke ontwikkeling een 'ongoing process' is. Steden zien de European Green Capital Award als een zelfgecreëerd focusing event, het is de mobilisatiemogelijkheid om de aandacht op duurzaamheid in de stad te (blijven) vestigen. In het European Green Capital jaar wordt de aandacht gevestigd op alle lokale activiteiten en inspanningen aangaande duurzaamheid zodat (een deel van) de bevolking in aanraking komt met het thema, het (tijdelijk) onderdeel wordt van hun individuele leefwereld en wellicht leidt tot gedragsverandering.

6.1.2 *European Green Capital Award: vier beschouwingen*

De EGCA-procedure kent drie fasen: (1) kandidaatstelling en selectie finalisten, (2) jurypresentatie en bekendmaking winnaar en (3) organiseren en evalueren European Green Capital jaar. De drie fasen zijn toegelicht in hoofdstuk 2 en uitvoerig aan de orde gekomen in hoofdstuk 5. In deze paragraaf volgen vier beschouwingen over de duurzaamheidsprijs: de attractiviteit, de operationalisering van de duurzaamheidsopvatting, de expert- en jurybeoordeling, en het ‘zachte’ aspect van dit beleidsinstrument.

De eerste beschouwing is gewijd aan *de European Green Capital Award als een attractieve prijs*. De Europese Commissie ziet de EGCA als een prestigieuze Europese prijs die een stad maar al te graag wil winnen. ‘Het prestigieuze’ valt of staat met de bekendheid van de prijs en het aantal deelnemers. Het gegeven dat sinds editie 2014 alle winnaars ten minste tweemaal hebben deelgenomen betekent dat zij de prijs toch wel graag wilden winnen, de prijs vonden ze dermate attractief dat ze er meerdere pogingen voor over hadden. Echter, vier aan het licht gekomen ontwikkelingen maken dat de uitspraak ‘de EGCA als een attractieve prijs’ genuanceerd kan worden. Ten eerste, tien steden besloten om verschillende redenen na één of meerdere deelnames (voorlopig) de handdoek in de ring te werpen. De gemeenschappelijke deler is dat het voor hen niet meer waard was om een nieuwe poging te wagen. De prijs heeft voor hen dus aan waarde ingeboet. Ten tweede, in paragraaf 5.2.5 is geconstateerd dat het aantal EGCA-deelnemers flink afgenomen is: van respectievelijk 35 en 17 steden bij de edities 2010-2011 en 2012-2013 naar 12 en 7 steden bij de edities 2017 en 2018. Blijkbaar vinden steeds minder steden de prijs dermate attractief dat ze besluiten deel te nemen. Dit kan verband houden met het derde aspect, te weten dat sinds editie 2016 het toelatingscriterium inwoneraantal verlaagd is van 200.000 naar 100.000 inwoners. Kleinere steden kunnen zich nu aanmelden – wat ook gebeurt – maar tegelijkertijd lijkt het de grotere Europese steden te weerhouden van deelname omdat het ‘David tegen Goliath’ is: grote steden kunnen zich amper meten met middelgrote steden, laat staan met kleine steden. De kans bestaat dat in de toekomst enkel nog middelgrote en kleine steden deelnemen: voor hen is de EGCA wel nog als attractief te bestempelen in tegenstelling tot de grote Europese steden. Deze ontwikkeling zal voor de Europese Commissie een flinke aderlating zijn omdat daarmee ‘grote podia’ voor publiciteit over de EGCA en ‘de duurzame stad’ verloren gaan. Ten vierde, de EGCA heeft nog veel te winnen aan bekendheid, zelfs in de deelnemende steden wisten burgers vaak niet af van het bestaan van de duurzaamheidsprijs. Deelnemers berichtten over het algemeen pas over hun EGCA-kandidatuur als ze in de finale stonden, maar het is aannemelijk dat dit bericht niet alle burgers van de stad heeft bereikt. Met een hoge mate van zekerheid is te stellen dat in de winnende steden de EGCA wel algemeen bekend is: het EGC-programma en de bijbehorende communicatiestrategie kunnen bijna onmogelijk aan burgers voorbij gaan.

De bekendheid van de EGCA wordt verbeterd als in elk geval alle toekomstige deelnemers direct bij de kandidaatstelling ‘luid en duidelijk’ communiceren over hun EGCA-plannen. Tevens verbetert dit de transparantie in het publieke bestuur en zal het in contact komen met de lokale gemeenschap vergemakkelijkt worden in het kader van de jurypresentatie en wellicht de organisatie van het EGC-jaar. Toch zal deze oproep ook aan dovemansoren gericht zijn omdat steden niet willen verliezen voor de ogen van hun inwoners: gezichtsverlies willen ze voorkomen. Deze zorg kan (ten dele) worden weggenomen als steden vanaf het begin helder communiceren over hun motieven, doelen en verwachtingen, dat voorkomt dat er onrealistische verwachtingen in de lokale gemeenschap

ontstaan. Uit de analyse blijkt dat de verliezend finalisten het niet-winnen niet als verlies beschouwden, maar het is goed voor te stellen dat de steden die niet eens de finale behalen dit wel als een verlies zullen beschouwen. Daar de groep ‘afvallers vóór de finale’ niet is onderzocht kan dit onderzoek geen uitsluitel hierover geven, wellicht een vervolgonderzoek wel.

De tweede beschouwing gaat in op *de operationalisering van de duurzaamheidsopvatting* van de Europese Commissie in de twaalf indicatoren. De Europese Commissie (het expertpanel) hecht gelijke waarde aan elk thema, ze zijn alle onmisbaar voor het verbeteren van de leefkwaliteit. De EGCA-steden hebben een gelijke duurzaamheidsopvatting: duurzaamheid in de stad vraagt om een holistische benadering. Echter, de twaalf indicatoren blijken niet voldoende de duurzaamheidsconcepties van meerdere steden te belichamen. Duurzame gezondheidszorg en stadslandbouw zijn twee voorbeelden die niet of nauwelijks in de technische applicatie kunnen worden verwerkt terwijl ze wel als belangrijk worden aangemerkt. Een mogelijkheid om aan de ‘beperkte’ van de operationalisering tegemoet te komen, is dat de Europese Commissie een dertiende ‘themaloze’ indicator toevoegt. De deelnemer kan deze ruimte benutten om haar complete duurzaamheidsopvatting over te brengen en daarmee te ‘showcasen’ naar andere steden, hen te inspireren om eveneens aan de slag te gaan met bijvoorbeeld duurzaamheid in de gezondheidszorg. Let wel, daar steden verschillende duurzaamheidsaspecten aan de orde kunnen brengen bij deze dertiende indicator – er zal geen homogeniteit zijn – zal dit het vergelijken van steden bemoeilijken. Desalniettemin kan de Europese Commissie onderzoeken of het mogelijk is om op een adequate wijze een dertiende ‘themaloze’ indicator toe te voegen zodat de duurzaamheidsconcepties van steden beter tot hun recht komen, dit vormt de eerste beleidsboodschap voor de Europese Commissie.

De derde beschouwing betreft *de beoordeling van de kandidatuur* door het expertpanel en de jury. De beoordeling lijkt op het eerste oog een behoorlijke geobjectiveerde procedure te volgen maar vergt toch enkele kanttekeningen. De beoordeling is een tweeledig proces: in fase 1 beoordeelt het expertpanel de technische applicaties en vervolgens, in fase 2, neemt de jury het besluit wie de European Green Capital wordt, onder meer op basis van de jurypresentaties. Onafhankelijke experts vergelijken steden op basis van 12 indicatoren – elke stad beantwoordt dezelfde vragen –, passen peer review toe en komen zo tot een ranglijst per indicator en een finale ranglijst. Een behoorlijk objectief proces, al is de kanttekening te plaatsen dat de experts erop dienen te vertrouwen dat de door de steden geproduceerde en aangeleverde data naar waarheid is. Gudmunsson (2015) benoemt namelijk dat het expertpanel beperkte mogelijkheden heeft om de informatie te verifiëren. Bij de jurybeoordeling is stedenlobby niet bepalend voor de keuze van de European Green Capital, maar de keuze wordt waarschijnlijk wel beïnvloed door politieke argumenten: de grootte, ligging, statuus en aantal EGCA-deelnemers van de finalist. In welke mate deze argumenten meespelen in de jurybeslissing wordt niet geopenbaard met als gevolg dat het transparantiegehalte van het juryproces in het geding komt en het potentiële steden kan weerhouden van een kandidatuur. Daarom wordt de Europese Commissie geadviseerd in gesprek te gaan met voormalige deelnemers om te kijken hoe (en/of) de transparantie verbeterd kan worden: de tweede beleidsboodschap. Het ‘en/of’ wordt hierbij vermeld omdat het tegelijkertijd goed is voor te stellen dat sommige steden niet of nauwelijks waarde hechten aan transparantie met de gedachte ‘zo is een jurybeslissing nu eenmaal, daar komt politiek bij kijken’. Wetende dat politieke aspecten als ligging van de stad een rol spelen, is de eerste beleidsboodschap voor potentiële EGCA-kandidaten om zich bewust te zijn van

dit gegeven en na te gaan of zulke politieke argumenten de motieven en doelen voor deelname in de weg kunnen staan. Als een stad nadrukkelijk ten doel stelt de EGCA te willen winnen dan is het uitermate verstandig te controleren of een andere stad in haar land recent winnaar was.

De laatste beschouwing gaat over *de European Green Capital Award als een zacht beleidsinstrument*. De EGCA is een communicatief beleidsinstrument van de Europese Commissie, het is geen Europese verordening of richtlijn. Steden worden niet verplicht tot deelname, integendeel. Ze kiezen zelf voor kandidaatstelling omdat zij een positieve bijdrage aan het lokale en mondiale milieu (willen) leveren. De EGCA bereikt de steden die al actief met duurzaamheid bezig zijn; niet voor niets gaven veertien van de achttien steden aan dat hun duurzame imago bekender mag worden in de internationale gemeenschap en benoemden elf steden dat erkenning verkrijgen een belangrijk beweegreden voor deelname was. Er is evenzogoed nog voldoende progressie te boeken als het gaat om duurzaamheid in de stad, de kandidatuur is een aanmoediging om het nodige werk te blijven verzetten. In feite is de Europese duurzaamheidsprijs een 'koploperprijs' zodat actieve steden geïnspireerd en gestimuleerd worden om zich te blijven inzetten voor de duurzame stad. Maar, zo zeiden de respondenten zelf, ook zonder de deelname zouden ze het duurzaamheidsbeleid voortgezet hebben.

Alle EGCA-deelnemers – verliezers en winnaars – 'redden zich dus wel', zij gaan door met hun duurzaamheidsbeleid en hebben aan hun deelname een duurzaamheidstotaalbeeld, een bruikbare beleidstoets en nuttige contacten overgehouden. Eén van de drie EGCA-doelen is dat steden geïnspireerd worden om zich voor duurzaamheid (te blijven) inzetten. Dit doel behalen de EGCA-kandidaten glansrijk, de vraag die dan resteert is: in welke mate worden de steden bereikt die zich (tot nu toe nog) niet actief voor duurzaamheid inzetten? Juist deze doelgroep is interessant omdat in deze steden de grootste progressie is te boeken. Deze vraag blijft (helaas) onbeantwoord, de geanalyseerde documentatie geeft bijvoorbeeld geen uitsluitsel over welke steden officiële delegaties naar de European Green Capitals sturen. Het vermoeden is echter dat het antwoord op de vraag is: de 'achterblijvende' steden worden niet heel goed bereikt. De verliezend finalisten hebben namelijk nieuwe stedencontacten opgedaan met hoofdzakelijk andere EGCA-deelnemers en de winnaars hebben vooral samenwerkingen onderling opgebouwd en geïntensiveerd. Kortom, er is nog een wereld te winnen wat betreft het inspireren van de 'niet-koplopers'.

Resumerend, mijn advies aan de Europese Commissie is

1. te onderzoeken of een dertiende 'themaalozé' indicator kan worden toegevoegd zodat de duurzaamheidsconcepties van steden beter tot hun recht komen;
2. in gesprek te gaan met voormalige deelnemers om te kijken hoe (en/of) de transparantie van de jurybeoordeling verbeterd kan worden.

6.1.3 EGCA vanuit stedelijk perspectief

In deze paragraaf wordt de blik geworpen op de belangrijkste bevindingen aangaande de motieven, aanpak en effecten voor/van een stad bij deelname aan de European Green Capital Award. Daarmee worden respectievelijk de deelvragen 2, 3 en 4 én de hoofdvraag beantwoord.

De Europese Commissie zegt dat 'het deelnemen net zo belangrijk is als het winnen'. De analyse heeft aangetoond dat toch tien van de achttien onderzochte steden gebrand waren op het winnen toen ze besloten (nogmaals) deel te nemen. Desalniettemin voorzagen deze tien steden, net als de

andere acht steden, een meerwaarde in het deelnameproces. Alle steden hadden meerdere beweegredenen voor de kandidaatstelling die samen vallen onder het overkoepelend motief ‘een impuls aan duurzaamheid in de stad geven’ – in totaal zijn veertien motieven geïdentificeerd. Een European Green Capital titel zou niet betekenen dat de stad ‘volmaakt’ is omdat duurzame stedelijke ontwikkeling wordt opgevat als een ‘ongoing process’. Alhoewel het ‘het ultieme zijn’ van een duurzame stad dus niet bestaat, beogen de deelnemers een duurzame stad te zijn – het is hun intrinsieke motivatie. Hiertoe ondernemen ze actie in de vorm van kandidaatstelling voor de Europese duurzaamheidsprijs die fungeert als een zelfgecreëerd focusing event met als belangrijkste doel de lokale betrokkenheid bij duurzaamheid vergroten, het stedelijke duurzaamheidsbeleid aanscherpen en het duurzame imago van de stad bekender maken. In plaats van reguleringen of lokale verordeningen probeert het stadsbestuur met het communicatieve mobilisatie-instrument 'de EGCA' de aandacht voor de duurzame stad te vergroten op zowel lokaal, nationaal als Europees niveau. Het is bovendien een economisch instrument, want er wordt gehoopt op het aantrekken van nieuwe investeringen, bedrijven en toeristen hetgeen de lokale economie ten goede komt. Dat die economische prikkel aanwezig is, is goed te begrijpen vanuit de klassieke gedachte dat collectieve problemen – dat zijn duurzaamheidsvraagstukken – alleen kunnen worden opgelost met reguleringen en economische prikkels. Met andere woorden, voor het bewerkstelligen van milieuvriendelijker gedrag en meer aandacht voor duurzaamheid is niet alleen een communicatiecampagne in de vorm van de EGCA nodig, maar dienen er eveneens economische prikkels aan verbonden te zijn: de ecologische moderniseringsgedachte ‘leeft’.

De genoemde motieven stralen allemaal positiviteit uit en impliceren vooruitgang, maar het is niet alleen maar rozengeur en maneschijn. Deelname is niet zonder risico, want steden kunnen de finale mislopen terwijl het invullen van de technische applicatie de ambtelijke organisatie al veel tijd, geld en inspanning heeft gekost. Als een stad niet goed scoort op de ranking is er, zoals gezegd, vrees voor gezichtsverlies, voor imagoschade. Daarnaast bestaat het risico dat tijdens de langdurige EGCA-procedure het politieke speelveld verandert als gevolg van lokale verkiezingen. In sommige steden was dit voor de regerende politieke partijen – het zittend college van burgemeester en wethouders – reden om zich niet opnieuw te kandideren voor de EGCA, om zo te voorkomen dat andere politieke partijen alle lof en eer krijgen toegezwaid: een teken van een ‘adversarial’ politieke cultuur. Politieke verhoudingen en partijbelangen kunnen dus een rol spelen, hetgeen zich eveneens uitte in één winnende stad die net voor de start van het European Green Capital jaar in de problemen kwam toen de oppositie aan de macht kwam. Daarom houdt de tweede beleidsboodschap voor toekomstige steden in: zorg voor brede lokale politieke steun die maakt dat de levensvatbaarheid van de kandidatuur wordt gegarandeerd. Het college van B en W dient in het besluitvormingsproces over de EGCA te zoeken naar steun van oppositiepartijen, de gemeenteraad een formele stem te geven en de volksvertegenwoordiging te betrekken in het voortgangsproces bij een eventuele kandidatuur.

De EGCA-procedure wordt als intensief ervaren en vergt de nodige inzet van ambtenaren van meerdere sectoren; multisectorale samenwerking en het mobiliseren van de organisatie zijn noodzakelijk in alle drie de fasen. Het is ‘alle hens aan dek’ voor het behalen van de finale, het winnen van de European Green Capital Award en het organiseren van het jaar.

In de eerste fase hanteren de steden allemaal de hiërarchische sturingsvorm, één uitzondering daargelaten. Het projectteam bestaande uit ambtenaren en de verantwoordelijk wethouder sturen het invullen van de technische applicatie aan en de ambtelijke organisatie heeft voornamelijk zelf de noodzakelijke kennis en expertise in huis. Het invullen van de technische applicatie ging niet altijd zonder slag of stoot omdat niet elke betrokken afdeling het belang van de duurzaamheidsprijs inzag en/of er sprake was van grote tijdsdruk. De derde beleidsboodschap voor toekomstige deelnemers luidt daarom dat er binnen de ambtelijke organisatie duidelijk dient te worden gecommuniceerd over nut en noodzaak van de kandidatuur en het verstandig is tijdig te starten met het invullen van de technische applicatie. Stadsbesturen dienen dus tijdig een besluit over deelname te nemen en het is verstandig om zelfs voor dit besluit de vragen van de technische applicatie al eens te bestuderen, na te gaan welke afdelingen betrokken zullen zijn en bij voormalig EGCA-deelnemers te informeren hoe zij de procedure ervaren hebben en tips hebben – in dit kader biedt mijn onderzoek eveneens een geschikte ondersteuning. Op deze manier zullen de ambtenaren beter in staat zijn te anticiperen op een positief deelnamebesluit van het stadsbestuur.

Bij de jurypresentatie is een diffuser beeld te zien, de presentatievoorbereiding en -uitvoering kent drie benaderingen: hiërarchische sturing, hiërarchische sturing met een opener karakter en gesloten co-sturing. Door de jaren heen is de stedenaanpak steeds opener geworden, dit wil zeggen dat lokale marktpartijen en de ‘civil society’ gaandeweg steeds meer betrokken zijn bij de voorbereiding en uitvoering van de jurypresentatie – van enkel raadpleging tot intensieve samenwerking. Aan de ene kant past deze ontwikkeling bij de constatering dat de jury de lokale betrokkenheid bij duurzaamheid belangrijker is gaan vinden. Aan de andere kant past deze ontwikkeling in de huidige heersende ideologie van burgerparticipatie ofwel de participatiesamenleving: de overheid luistert naar en speelt in op de denkkraft, ideeën en activiteiten van de lokale gemeenschap. Toekomstige EGCA-kandidaten worden daarom geadviseerd – de vierde beleidsboodschap – de lokale gemeenschap te betrekken bij de jurypresentatie in de vorm van raadpleging en/of intensieve samenwerking. Niet alleen wordt dan de lokale betrokkenheid bij het thema duurzaamheid aan de jury getoond, ook levert het de stad meer informatie op over ‘wat gebeurt er allemaal in de stad ten aanzien van duurzaamheid’ en worden bestaande contacten met niet-statelijke actoren ‘opgefrist’ en nieuwe contacten gelegd.

Deze contacten komen eveneens van pas in de derde fase: de organisatie van het European Green Capital jaar. Er wordt een beroep gedaan op ‘de gemeenschap’, want de overheidsfunctionarissen kunnen niet alleen een omvangrijk en interessant EGC-programma opstellen en ten uitvoer brengen. Zowel kenmerken van het gesloten als open co-sturingsmodel zijn te vinden in de aanpak van het EGC-jaar, want steden gingen faciliterend, stimulerend en/of regisserend te werk. Burgers, publieke en private bedrijven, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en buurgemeenten brengen eigen hulpbronnen in, onder meer geld, faciliteiten, kennis en expertise, initiatieven, tijd en communicatieplatforms. Hierbij dient de stad een balans te vinden tussen de inbreng van de stakeholders die reeds begaan waren met duurzaamheid en de inbreng van (nieuwe) commerciële sponsors: de vijfde beleidsboodschap.

Het resultaat van EGCA-deelname is dat zowel de winnaars als de niet-winnaars in meer of mindere mate (tijdelijk) vooruitgang boeken op hun drie aandachtspunten – tegenover de gemaakte kosten en inspanningen zijn dus winstpunten behaald: de lokale betrokkenheid bij duurzaamheid is

vergroot, het stedelijke duurzaamheidsbeleid is of wordt nog aangescherpt en het duurzame imago van de stad is bekender op (inter)nationaal niveau. Het winnen van de European Green Capital Award levert logischerwijs een aantal voordelen op – al zijn er tevens kritischere geluiden te horen – ten opzichte van de verliezend finalisten. Doordat de winnaar een jaar lang duurzaamheid in de schijnwerpers zet komt de lokale gemeenschap meer en gemakkelijker in aanraking met het thema, ontstaat er intensievere samenwerking met marktpartijen, maatschappelijke organisaties en andere steden, en wordt het duurzame imago nog bekender en trekt daarmee wellicht meer toeristen en investeringen van buitenaf (economische winst). Toch gaat de eerdergenoemde uitspraak van de Europese Commissie, ‘deelnemen is net zo belangrijk als winnen’, grotendeels op. De niet-winnaars hadden dan niet een jaar lang een Europees podium, toch waren ook zij trots op hun prestatie en in de gelegenheid om progressie te boeken aangaande duurzaamheid in de stad, het is zelfs een meer ‘mainstream’ thema geworden. Of alle genoemde effecten van korte duur zijn of institutionaliseren en volledig zijn toe te schrijven aan de EGCA-deelname is moeilijk te zeggen net zoals onduidelijk blijft of vooral de ‘usual suspects’ betrokken zijn of tevens dat deel van de samenleving dat ver af staat van het onderwerp duurzaamheid.

De uiteindelijke uitkomst van het European Green Capital Award ‘avontuur’ hangt voornamelijk af van hoe goed de overheidsfunctionarissen en de lokale gemeenschap een vervolg geven aan de kandidatuur, denk aan concrete (publiek-private) duurzaamheidsprojecten en communicatieprogramma’s. De tekenen zijn dat dit vervolg in ‘de normale toestand’ plaatsvindt: de EGCA-kandidatuur van zowel de verliezend finalisten als de winnaars was een piekmoment, mobilisatie in optima forma – gedurende de fasen 1 en 2 (verliezend finalisten) respectievelijk fasen 1, 2 en 3 (winnaars) stond duurzaamheid volop in de schijnwerpers hetgeen kenmerkend is voor een focusing event.

Resumerend, mijn advies aan toekomstige deelnemers aan de European Green Capital Award is

1. na te gaan of politieke argumenten van de jury – de grootte, ligging en statuur van de stad – de motieven en doelen voor deelname in de weg kunnen staan;
2. te zorgen voor brede politieke steun die maakt dat de levensvatbaarheid van de kandidatuur wordt gegarandeerd;
3. duidelijk te communiceren over nut en noodzaak van de kandidatuur binnen de ambtelijke organisatie en tijdig te starten met het invullen van de technische applicatie;
4. de lokale gemeenschap te betrekken bij de jurypresentatie in de vorm van raadpleging en/of intensieve samenwerking;
5. een balans te vinden tussen de inbreng van de stakeholders die reeds begaan zijn met duurzaamheid en de inbreng van (nieuwe) commerciële sponsors.

6.2 Onderzoeksreflectie

Het ontwerp en de uitvoering van het onderzoek is het onderwerp van de slotparagraaf; het onderzoek zelf wordt gezien en enkele aanbevelingen voor vervolgonderzoek worden geformuleerd.

Dit onderzoek is in opdracht van de gemeente Utrecht uitgevoerd: zij oriënteert zich op een toekomstige deelname aan de European Green Capital Award. De gemeente Utrecht is daarom geïnteresseerd in de stedelijke motieven, handelwijzen en effecten voor/van EGCA-deelname die ze graag in kaart ziet worden gebracht. Aan deze wensen heeft dit onderzoek kunnen voldoen omdat

tijdens het inlezen al gauw bleek dat er weinig tot geen wetenschappelijk onderzoek naar deze Europese duurzaamheidsprijs is gedaan – de in hoofdstuk 1 getoonde verwondering over ‘wat is de European Green Capital Award en hoe kijken steden naar deze prijs’ is dus op haar plaats. Deze studie naar ‘de duurzaamste stad van Europa’ is een welkome aanvulling op de wetenschappelijke literatuur.

De insteek van dit onderzoek is breed: drie verschillende doch samenhangende aspecten zijn onder de loep genomen, te weten motieven, aanpak en effecten. De theoretische discussie heeft daarom vanuit verschillende perspectieven plaatsgevonden, ontleend aan de literatuur over agendering, citymarketing, mobilisatie, sturing, lobby en institutionalisering. Deze literatuur is op mijn pad gekomen door bestudering van rapporten over de Europese Culturele Hoofdstad. De contrastcase bood een welkome leidraad voor dit onderzoek; de studies naar de ECOC maakten duidelijk welke aspecten een rol zouden kunnen spelen bij de Europese duurzaamheidsprijs voor steden. De gebruikte theorieën zijn geschikt bevonden om de EGCA-bevindingen te structureren en te duiden, op één uitzondering na. De theorie over institutionalisering is an sich een geschikte theorie voor het inzichtelijk maken of bepaalde effecten tijdelijk van aard zijn of een permanent karakter in de organisatie krijgen. Niettemin was deze theorie (achteraf gezien) niet geheel relevant voor dit onderzoek omdat (grote) institutionele veranderingen tijd vergen. Deze tijd hebben de meeste onderzochte steden niet gehad, zij hebben te recent geleden deelgenomen waardoor enkel bekeken kon worden of er eerste signalen van institutionalisering aanwezig zijn. De tijd zal uitwijzen of er sprake is van effecten met een tijdelijk of permanent karakter. In paragraaf 5.4 is benoemd dat de theorie meer tot haar recht zal komen in een onderzoek waarbij ‘process tracing’ de gehanteerde onderzoeksmethode is.

Aan de hand van ‘process tracing’ kunnen ontwikkelingen tot in detail worden gereconstrueerd. De methode staat toe dat de situatie voorafgaand aan deelname, de drie EGCA-fasen en de situatie na afloop van deelname op detailniveau in kaart worden gebracht en preciezer achterhaald wordt hoe de volgorde van gebeurtenissen heeft plaatsgevonden. Bovendien stelt het de onderzoeker in staat “(...) to take equifinality into account, that is, to consider the alternative paths through which the outcome would have occurred (...)” (Bennet & George, 2005: 206). Deze methode kan beter in kaart brengen of het besluit tot deelname op instigatie van de groene politieke partij of ambtenaren plaatsvond en in welke mate de stijging van het aantal toeristen en het aantrekken van nieuwe investeringen te danken is aan de European Green Capital titel. Toch is in dit onderzoek niet gekozen voor ‘process tracing’ omdat het een zeer arbeidsintensieve onderzoeksmethode is, die veel tijd en data vraagt (Checkel, 2005). De dataverzameling kan gemakkelijk meerdere jaren in beslag nemen doordat er bijvoorbeeld meerdere interviewrondes verspreid over meerdere jaren dienen te worden gehouden – vandaar dat deze methode beter geschikt is voor ‘het institutionaliseren’. Die tijd was er voor de uitvoering van deze masterthesis niet, wellicht heeft een vervolgstudie meer onderzoekstijd – wie weet meerdere jaren – ter beschikking en kan zodoende ‘process tracing’ worden toegepast.

‘Process tracing’ is nog om een andere reden niet de gehanteerde onderzoeksmethode, namelijk het aantal cases. De methode wordt bij casestudy onderzoek toegepast, dat wil zeggen bij een klein aantal onderzoekseenheden (Bennet & George, 2005). Alhoewel mijn onderzoek in eerste instantie op een klein aantal actoren zou worden gebaseerd – “*het gaat om het verkrijgen van diepgaand inzicht in het gedachtegoed van een klein aantal actoren (...)*” (mijn woorden, citering uit hoofdstuk 4,

p. 48). – is de praktische uitvoering anders verlopen. De reden was dat de interviewrespons ver boven verwachting was: in plaats van de geschatte vijf van de 22 steden waren achttien steden bereid tot medewerking. De mogelijkheid deed zich voor ambtenaren te spreken van al deze steden, het was de kans om te ontdekken of er een diversiteit aan perspectieven over motieven, aanpak en effecten voor/van deelname zou bestaan. Het accent van deze studie verschoof daardoor van het veronderstelde kleine aantal actoren naar een onderzoekssample die bijna populatiedekkend is. Een vervolgonderzoek kan mijn oorspronkelijke positie innemen door alsnog een casestudy – of multiple casestudy – uit te voeren.

Over de onderzoekssample gesproken, deze bestaat uit de finalisten – hiertoe behoren ook de winnaars. De voormalige EGCA-deelnemers die niet zijn onderzocht zijn de steden die na het invullen van de technische applicatie zijn afgefallen. Toch is het waardevol om in een vervolgonderzoek aandacht te besteden aan deze doelgroep; niet zozeer vanwege de motieven en de aanpak, maar omwille van de effecten. Het is te verwachten dat de ‘afvallers’ motieven hebben die overeenkomen met het lijstje van veertien door de finalisten genoemde motieven en wat betreft de technische applicatie, die zullen ze invullen vanuit een hiërarchische sturingsbenadering net zoals bijna alle onderzochte steden dat gedaan hebben. Aangaande de effecten is de vraag in welke mate deze overeenkomen met de finalisten? Effecten als leren van de beleidstoets en benchmark en het verkrijgen van een totaalbeeld van duurzaamheid in de stad zullen waarschijnlijk overeenkomen omdat deze hoofdzakelijk het gevolg zijn van fase 1. Het woord ‘verlies’ zal voor hen waarschijnlijk wel gelden omdat zij die finale (niet eens) gehaald hebben. Om gezichtsverlies en imagoschade te beperken zullen ze de in paragraaf 5.3.1 genoemde communicatiestrategie 3 toepassen: hun kandidatuur voor ‘de buitenwereld’ stilhouden. Het is overigens goed mogelijk dat de niet-finalisten duurzaamheid wel hoger op de agenda zetten omdat de expertbeoordeling heeft aangetoond dat er nog heel veel werk aan de winkel is. De huidige capaciteit blijkt onvoldoende te zijn om de stad volgens gewenst tempo te verduurzamen. Of al deze aannames kloppen zal vervolgonderzoek met inbegrip van de doelgroep niet-finalisten moeten uitwijzen.

De bronnen van de gebruikte materialen zijn stadsambtenaren en de Europese Commissie. Deze spelers komen uitgebreid aan bod in deze masterthesis, hun perspectief op de EGCA wordt uiteengezet. Voor deze insteek is gekozen omdat deze actoren hele belangrijke spelers zijn in duurzame stedelijke ontwikkeling. Bovendien is het onvermijdelijk om gebruik te maken van databronnen als de Europese Commissie en de voormalige deelnemers zelf, omdat er amper documenten over de EGCA bestaan opgesteld door externen. Weliswaar is het materiaal geschikt voor het realiseren van het onderzoeksdoel, maar de onderzoeker én de lezer moet zich welbewust zijn van dit gegeven omdat de Europese Commissie en de steden in de geselecteerde documenten en interviews hun boodschap met veel zorg uitdragen. Het kan bijvoorbeeld helpen begrijpen waarom er weinig negatieve uitingen over de European Green Capital Award zijn gevonden.

In de analyse is de term ‘lokale gemeenschap’ veelvuldig gebruikt. Burgers, bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen zijn zijdelings tot actief en intensief betrokken bij de EGCA-kandidatuur van hun stad, hoofdzakelijk bij de jurypresentatie en/of de organisatie van het EGC-jaar. Het is wenselijk dat toekomstig onderzoek deze partijen als informatiebron opneemt in de dataverzameling omdat daarmee een aantal onduidelijke aspecten kunnen worden opgehelderd. Zo kon dit onderzoek geen helderheid scheppen over welke groepen worden bereikt met de EGCA-

kandidatuur: zijn dit voornamelijk de ‘usual suspects’ of toch ook zij die weinig tot niets met het thema duurzaamheid hebben? Bovendien kan meer inzicht geboden worden in waarom marktpartijen vrijwillig medewerking verlenen aan de jurypresentatie en/of het EGC-jaar: prevaleert de economische reden boven de filantropie inzake ‘maatschappijsponsoring’ of gaat duurzaamheid de actoren echt aan het hart? Tevens kunnen vragen beantwoord worden als: hoe staan zij tegenover de EGCA-kandidatuur van hun stad? Hoe ervaren zij de samenwerking met de overheidsfunctionarissen? En welke conceptie van duurzaamheid in de stad hebben ze?

Deze studie heeft aan het licht gebracht dat alle steden duurzaamheid in de stad interpreteren als het waarborgen van kwaliteit van leven van haar burgers. Dit betekent niet dat de achttien onderzochte steden een homogene groep vormen. In paragraaf 5.1 is geconstateerd dat elke stad het pad naar het zijn van een duurzame stad op een andere manier invult, de ene stad concentreert zich op meer op het aspect water, de ander op energie en nog een andere stad op stadslandbouw. Desalniettemin ontbreekt de diepgang aangaande de duurzaamheidsconcepties van steden – de discourses – in dit onderzoek: hoe ‘framen’ steden precies de problemen, oplossingen en eigen rol in stedelijke duurzame ontwikkeling. In hoeverre nemen steden het hier en nu, daar en later in ogeschouw ten aanzien van lokaal duurzaamheidsbeleid en de monitoring van het duurzaamheidsgehalte van de stad? Deze vragen verdienen een antwoord omdat ze helpen bij het inzichtelijk maken waarom steden hun duurzaamheidsbeleid verschillend vormgeven. Doordat de focus op de European Green Capital Award ligt, is een aantal interessante bevindingen ten aanzien van welk duurzaamheidsbeleid steden concreet uitvoeren niet toegelicht. Om toch een indruk te krijgen van gevoerd en gepland stedelijk duurzaamheidsbeleid kunnen de openbaar gemaakte technische applicaties worden geraadpleegd, al zijn deze niet wetenschappelijk geduid.

Ten slotte, het onderzoek heeft zoals gezegd een ‘breed’ karakter doordat zowel de motieven, aanpak en effecten voor/van een stad bij deelname aan de European Green Capital onder de loep zijn genomen. In hoofdstuk 4 is uitgelegd dat drie methoden zijn gebruikt om deze elementen te kunnen belichten: semigestructureerde interviews, documentenanalyse en participatieve observatie. De participatieve observatie heeft vooral aanvullende kennis over de EGCA-procedure opgeleverd en niet zozeer informatie over de visie van steden inzake de EGCA. De interviews zijn helaas niet ten volle benut. Voor het interview hadden de respondenten gemiddeld een uur gereserveerd. In de meeste gevallen bleek een uur tijd niet genoeg te zijn, waardoor niet alle thema’s tot in detail zijn besproken met als gevolg oppervlakkerige bevindingen. Tevens werd tijdens het transcriberen duidelijk dat er meer doorvraagmogelijkheden benut hadden kunnen worden, hetgeen had kunnen leiden tot diepgaandere bevindingen. De voertaal vormde daarnaast af en toe een barrière; voor mij en het merendeel van de respondenten is Engels niet de moedertaal. Door de beperkte vocabulaire was het soms moeilijk om zaken op detailniveau te bespreken. Toch waren de interviews een bijzonder belangrijke en waardevolle databron, dit compenseerde het moeizame en zeer arbeidsintensieve proces van transcriberen – de geluidsopnamen van de interviews waren niet altijd van even goede kwaliteit. Het coderen van de interviews en documenten verliep daarentegen voorspoedig. Het was een juiste keuze om een combinatie van de deductieve en inductieve methode voor codering toe te passen omdat interessante onderwerpen aan het licht zijn gebracht die niet aan de orde waren gekomen in hoofdstuk 2 over de EGCA-procedure, zoals de invloed van lokale verkiezingen en het European Green Capital Network.

Literatuurlijst

Afbeelding voorpagina

EC (2016f). *European Green Capital*. Geraadpleegd op 4 augustus 2016, via <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/>

Referenties in tekst

- Andersen, M.S. & Liefverink, D. (1997). *European Environmental Policy. The Pioneers*. Manchester: Manchester University Press.
- Arnouts, R.C.M. (2010). *Regional nature governance in the Netherlands: Four decades of governance modes and shifts in the Utrechtse Heuvelrug and Midden-Brabant*. Wageningen: PhD thesis Wageningen University.
- Arts, B. & Lagendijk, A. (2009). The Disoriented State. In Bas Arts, Arnoud Lagendijk and Henk van Houtum (Eds.) *The Disoriented State: Shifts in Governmentality, Territoriality and Governance* (pp. 231-247). Dordrecht: Springer.
- Ashworth, G. (2011). De instrumenten van place branding: hoe worden ze ingezet? In Gert-Jan Hospers, Wouter Jan Verheul en Frans Boekema (Red.) *Citymarketing voorbij de hype: Ontwikkelingen, analyse en strategie* (pp. 53-64). Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Barley, S.R. & Tolbert, P.S. (1997). Institutionalization and Structuration: Studying the Links between Action and Institution. *Organization Studies*, 18, 1, 93-117.
- Beatley, T. (2000). *Green Urbanism: Learning from European Cities*. Washington, D.C.: Island Press.
- Begg, I. (1999). Cities and competitiveness. *Urban Studies*, 36, 5-6, 795-810.
- Bell, H., Croft, T. & Sear, Z. (2016). *Bristol European Green Capital 2015: Citywide Review*. Bristol: Bristol 2015 Ltd.
- Benner, J., Leguijt, C., Koot, M., Braat, W., Wielders, L, Doepel, D. et al. (2010). *Sustainable urban (re)development. Experiences and recommendations for an integral policy approach*. Delft: CE Delft.
- Betsill, M. & Bulkeley, H. (2007). Looking Back and Thinking Ahead: A Decade of Cities and Climate Change Research. *Local Environment*, 12, 5, 447-456.
- Birkland, T.A. (1998). Focusing Events, Mobilization, and Agenda Setting. *Journal of Public Policy*, 18, 1, 53-74.
- Birkland, T.A. (2001). *An Introduction to the Policy Process: Theories, Concepts, and Models of Public Policy Making* (3rd Edition). London and New York: Routledge.
- Birkland, T.A. (2004). "The World Changed Today": Agenda-setting and Policy Change in the Wake of the September 11 Terrorist Attacks. *Review of Policy Research*, 21, 2, 197-200.
- Birkland, T.A. & Warnement, M.K. (2013). *Focusing events, risk, and regulation*. Geraadpleegd op 5 april 2016, via <http://kenan.ethics.duke.edu/wp-content/blogs.dir/2/files/2013/10/Birkland-Warnement-REVISED-2013-final.pdf>
- Blank, Y. (2006). Localism in the New Global Legal Order. *Harvard International Law Journal*, 47, 1, 263-281.
- Boezeman, D., Ganzevoort W., Lier, M. van & Louwers, P. (Februari 2014). De klimaatbestendige stad – Adaptatiestrategieën van Europese Koplopers. *Geografie*, 30-34.
- Börzel, T. (2000). Why there is no 'southern' problem. On environmental leaders and laggards in the European Union. *Journal of European Public Policy*, 7,1, 141-162.

- Bryman, A. (1988). *Quantity and Quality in Social Research*. London: Unwin Hyman.
- Campbell, S. (1996). Green Cities, Growing Cities, Just Cities? – Urban Planning and the Contradictions of Sustainable Development. *Journal of the American Planning Association*, 62, 3, 296-312.
- Carson, R. (1962). *Silent Spring*. Boston: Houghton Mifflin.
- Carter, J.G. (2011). Climate change adaptation in European cities. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 3, 193-198.
- Carton, L., Laak, P. van de & Wiering, M. (2015). Duurzaamheid en de Stad. In Gert-Jan Hospers, Rianne van Melik en Huib Ernste (Eds.) *Visies op de Stad: van Tuindorp tot Smart City* (pp. 141-157). Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Chambers, A. (2016). *The Lobbying of the EU: How to achieve greater transparency*. London: Civitas.
- Checkel, J. T. (2005). *It's the Process Stupid! Process Tracing in the Study of European and International Politics*. Oslo: Arena, Centre of European Studies.
- Citi, M. & Rhodes, M. (2007). New Modes of Governance in the EU: Common Objectives versus National Preferences. *European Governance Papers (EUROGOV)*, N-07-01, 1-29.
- City of Stockholm (2011). *Stockholm – The First European Green Capital: Final Report*. Stockholm: City of Stockholm, Executive Office.
- City of Stockholm (2015). *Stockholm – the first European Green Capital*. Stockholm: City of Stockholm, Executive Office.
- Cobb, R.W., Ross, J.K. & Ross, M.H. (1976). Agenda Building as a Comparative Political Process. *American Political Science Review*, 70, 1, 126-138.
- Connelly, J. & Smith, G. (2003). *Politics and the Environment: From theory to practice*. (2nd Edition). London: Routledge.
- Coughlin, S.S. (1990). Recall bias in epidemiologic studies. *Journal of Clinical Epidemiology*, 43, 1, 87-91.
- Dacin, M.T., Goodstein, J. & Scott, W.R. (2002). Institutional Theory and Institutional Change: Introduction to the Special Research Forum. *Academy of Management Journal*, 45, 1, 45-57.
- DG Env. (2011). *Final Report for the Assessment of the 6th Environment Action Programme*. Geraadpleegd op 18 augustus 2016, via http://ec.europa.eu/environment/archives/action-programme/pdf/Ecologic_6EAP_Report.pdf
- Dillard, J.F., Rigsby, J.T. & Goodman, C. (2004). The making and remaking of organization context: Duality and the institutionalization process. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 17, 4, 506-542.
- Dimas, S. (2008). *European Green Capital. Green cities – fit for life*. Geraadpleegd op 3 april 2016, via <http://www.hamburg.de/contentblob/1251348/data/10-green-capital-eu-broschuere-en.pdf>
- Doorn, J.A.A. van (1968). *Met man en macht: hedendaags collectief militantisme*. Rotterdam: Universitaire Pers Rotterdam.
- Doorn, J.A.A. van (1973). *Met man en macht: sociologische studies over maatschappelijke mobilisatie*. Meppel: Boom.
- Dube, J. (2016). *Hamburg – European Green Capital: 5 Years on. The City takes it further*. Hamburg: Freie und Hansestadt Hamburg.
- EC (2006a). *MEMORANDUM on the European Green Capital title*. Geraadpleegd op 5 augustus 2016, via <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/wp-content/uploads/2011/06/Tallin-Memorandum.pdf>
- EC (2006b). *Thematische strategie voor het stadsmilieu*. Geraadpleegd op 19 augustus 2016, via

- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=URISERV:l28171&from=NL>
- EC (2009). *The Expert Panel's Evaluation Work & Final Recommendations for the European Green Capital Award of 2010 and 2011*. Geraadpleegd op 18 augustus 2016, via <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/wp-content/uploads/2011/05/Evaluation-Panel-Report-Award-Cycle-2010-2011.pdf>
- EC (2015a). *Urban Environment Good Practice & Benchmarking Report*. Geraadpleegd op 5 september 2016, via http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/wp-content/uploads/2013/02/MDR0763Rp0035_Good-Practice-Report-2017_F01_for-web.pdf
- EC (2015b). *Will your city be the European Green Capital in 2018?* Geraadpleegd op 27 juni 2017, via <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/wp-content/uploads/2013/02/ENV-15-007-factsheet-EN-B-web.pdf>
- EC (2016a). *About the European Green Capital Award*. Geraadpleegd op 7 april 2016, via <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/about-the-award/index.html>
- EC (2016b). *Application Form for the European Green Capital Award 2019*. Geraadpleegd op 31 augustus 2016, via http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/wp-content/uploads/2016/05-2016/egca_2019_application_form.pdf
- EC (2016c). *EGCA Publications*. Geraadpleegd op 18 augustus 2016, via <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/press-communications/egca-publications/index.html>
- EC (2016d). *Eligibility Check*. Geraadpleegd op 26 augustus 2016, via http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/applying-for-the-award/eligibility_check/
- EC (2016e). *European Capitals of Culture – more than 30 years*. Geraadpleegd op 24 augustus 2016, via https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/library/ecoc-fact-sheet_en.pdf
- EC (2016f). *European Green Capital*. Geraadpleegd op 4 augustus 2016, via <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/>
- EC (2016g). *European Green Capital Award 2018 – Technical Assessment Synopsis Report*. Geraadpleegd op 4 augustus 2016, via http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/wp-content/uploads/2016/05-2016/egca_2018_technical_assessment_synopsis_report.pdf
- EC (2016h). *European Green Capital Award 2019 – Guidance Note*. Geraadpleegd op 29 augustus 2016, via http://euconf.eu/egc-egl-application/documents/EGCA%202019%20guidance%20note_030516%20-%20FINAL.pdf
- EC (2016i). *European Green Capital Award 2019 – The supporting role of the Secretariat*. Geraadpleegd op 24 augustus 2016, via http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/wp-content/uploads/2016/07-2016/the-egc-secretariat_Ilka%20Neumann.pdf
- EC (2016j). *FAQ's*. Geraadpleegd op 22 juli 2016, via <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/about-the-award/faqs/index.html#q4>
- EC (2016k). *Jury Report European Green Capital Award 2018*. Geraadpleegd op 31 augustus 2016, via <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/wp-content/uploads/2013/02/EGCA-Jury-Report.pdf>

- EC (2016l). *The Jury*. Geraadpleegd op 30 augustus 2016, via http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/applying-for-the-award/the_jury/index.html
- EC (2016m). *Winning Cities*. Geraadpleegd op 18 augustus 2016, via <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/winning-cities/index.html>
- EC (2017a). *Applicant Workshop*. Geraadpleegd op 9 juni 2017, via <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/applying-for-the-award/applicant-workshop1/>
- EC (2017b). *EGCA Network*. Geraadpleegd op 20 mei 2017, via <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/applying-for-the-award/egc-network/>
- EC (2017c). *European Green Capital Award 2020 and European Green Leaf Award 2019 – Rules of Context*. Geraadpleegd op 30 juli 2017, via http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/wp-content/uploads/2012/06/EGCA_EGL_Rules_of_Context.pdf
- EC (2017d). *European Green Leaf Award*. Geraadpleegd op 22 juni 2017, via <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/europeangreenleaf/>
- EC (2017e). *Launch of financial incentive and call for applications for the 2020 European Green Capital and 2019 European Green Leaf Awards*. Geraadpleegd op 29 juli 2017, via <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/launch-of-call-2020-2019/>
- EC (2017f). *Press Kit: Further Information on the European Green Capital Award for Media*. Geraadpleegd op 10 januari 2017, via <http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/wp-content/uploads/2014/04/2015-EGCA-Press-Kit.pdf>
- Ecotec (2009). *Ex-post evaluation of 2007 & 2008 European Capitals of Culture*. Geraadpleegd op 20 februari 2017, via https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/sites/creative-europe/files/files/capitals-culture-2007-08-evaluation_en.pdf
- EG (2002). *Besluit Nr. 1600/2002/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 juli 2002 tot vaststelling van het Zesde Milieuactieprogramma van de Europese Gemeenschap*. Geraadpleegd op 18 augustus 2016, via <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002D1600&from=EN>
- EEA (European Environment Agency) (2012). *Urban adaptation to climate change in Europe. Challenges and opportunities for cities together with supportive national and European policies*. Copenhagen: EEA.
- Endlicher, W., Langner, M., Hesse, M., Mieg, H.A., Kowarik, I., Hostert P. et al. (2007). *Urban Ecology – Definitions and Concepts*. In Marcel Langner and Wilfried Endlicher (Eds.) *Shrinking Cities: Effects on Urban Ecology and Challenges for Urban Development* (pp. 1-16). Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Essen (2017). *Essen 2017: Wissenswertes*. Geraadpleegd op 11 juli 2017, via https://www.essengreen.capital/essen_2017/diegruenhauptstadt/Essen2017.de.html
- EU (2012). *Nantes: European Green Capital 2013*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- EU (2013a). *Copenhagen: European Green Capital 2014*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

- EU (2013b). *Decisions – Decision No 1386/2013/EU of the European Parliament and of the Council of 20 November 2013 on a General Union Environment Action Programme to 2020 ‘Living well, within the limits of our planet’*. Geraadpleegd op 22 augustus 2016, via <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013D1386&from=EN>
- EU (2015). *Ljubljana: European Green Capital 2016*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- EU (2017). *Essen: European Green Capital 2017*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Evans, B., Joas, M., Sundback, S. & Theobald, K. (2006). Governing Local Sustainability. *Journal of Environmental Planning and Management*, 49, 6, 849-867.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, 12, 2, 219-245.
- Garcia, B. & Cox, T. (2013). *European Capitals of Culture: Success Strategies and Long-Term Effects: Study*. Directorate General for Internal Policies. Policy Department B: Structural and Cohesion Policies. Culture and Education. Brussels: European Union.
- Garcia, B., Melville, R. & Cox, T. (2010). *Creating an impact: Liverpool's experience as European Capital of Culture*. Liverpool: Impacts 08 - European Capital of Culture Research Programme.
- Geels, F.W. (2013). The impact of the financial-economic crisis on sustainability transitions: Financial investment, governance and public discourse. *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 6, 67-95.
- Gemeente Nijmegen (2017). *Kernwaarden: Delen, verbinden en innoveren in Nijmegen, Europa*. Geraadpleegd op 4 juli 2017, via https://www2.nijmegen.nl/wonen/milieuenafval/green_capital/Kernwaarden/_rp_center1_elementId/1_1740402
- George, A. L. & Bennet, A. (2005). *Case studies and theory development in the social sciences*. Massachusetts: Belfer Center for Science and International Affairs.
- Gerring, J. (2007). *Case Study Research: Principles and Practices*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Giffinger, R., Haindlmaier, G. & Kramar, H. (2010). The role of rankings in growing city competition. *Urban Research & Practice*, 3, 3, 299-312.
- Giffinger, R. & Gudrun, H. (2010). Smart Cities Ranking: An Effective Instrument for the Positioning of Cities? *ACE: Architecture, City and Environment*, AÑO IV, nr. 12, 7-25.
- Glasgow City Council (2015). *Green Year 2015*. Geraadpleegd op 23 juli 2017, via <https://www.glasgow.gov.uk/index.aspx?articleid=17666>
- Gough, I. & Meadowcroft, J. (2011). Decarbonising the welfare state. In J. Dryzek, R. Norgaard and D. Schlosberg (Eds.) *The Oxford Handbook of Climate Change and Society* (pp. 490-503). Oxford: Oxford University Press.
- Greenwood, R., Suddaby, R. & Hinings, C.R. (2002). Theorizing change: the role of professional associations in the transformation of institutionalized fields. *Academy of Management Journal*, 45, 1, 58-80.
- Guba, E.G. & Lincoln, Y.S. (1994). Competing Paradigms in Qualitative Research. In N.K. Denzin and Y.S. Lincoln (Eds.) *A handbook of qualitative research* (pp. 105-116). London: Thousand Oaks.
- Gudmundsson, H. (2015). The European Green Capital Award. Its Role, Evaluation Criteria and Policy Implications. *Toshi Keikaku*, 64, 2.
- Gulsrud, N.M., Gooding, S. & Konijnendijk van den Bosch, C.C. (2013). Green space branding in

- Denmark in an era of neoliberal governance. *Urban Forestry & Urban Greening*, 12, 330-337.
- Hamburg BSU (2012). *Hamburg- European Green Capital 2011: Final Report*. Hamburg: Freie und Hansestadt Hamburg.
- Heijden, J. van der (2014). *Governance for urban sustainability and resilience: responding to climate change and the relevance of the built environment*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Heinelt, H. & Niederhafner, S. (2008). Cities and Organized Interest Intermediation in the EU Multi-Level System. *European Urban and Regional Studies*, 15, 2, 173-187.
- Héritier, A. & Eckert, S. (2008). New Modes of Governance in the Shadow of Hierarchy: Self-regulation by Industry in Europe. *Journal of Public Policy*, 28, 1, 113-138.
- Hill, C. & Lynn, L. (2005). Is hierarchical governance in decline? Evidence from empirical research. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 15, 2, 173-195.
- Hobolt, S.B. & Klemmensen, R. (2008). Government Responsiveness and Political Competition in Comparative Perspective. *Comparative Political Studies*, 41, 3, 309-337.
- Hoffmann, S. (1966). Obstinate or obsolete? The fate of the nation state and the case of Western Europe. *Daedalus*, 95, 3, 862-915.
- Hoog, M. de, Sijmons, D. & Verschuuren, S. (1998). *Laagland: het metropolitane debat*. Amsterdam: Herontwerp.
- Hoogerwerf, A. & Herweijer, D. (2014). *Overheidsbeleid: Een inleiding in de beleidswetenschap* (9e druk). Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Hoppe, T. & Coenen, F. (2011). *What Does Pioneering Mean in Local Sustainable Development? A Decade of Local Sustainability Performance Measurement in the Netherlands*. Paper prepared for the 6th ECPR General Conference, held at the University of Iceland from 24-27 August 2011.
- Hospers, G.-J., Verheul, W.J. & Boekema, F. (2011). Inleiding: Citymarketing voorbij de hype. In Gert-Jan Hospers, Wouter Jan Verheul en Frans Boekema (Red.) *Citymarketing voorbij de hype: Ontwikkelingen, analyse en strategie* (pp. 9-14). Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Houtum, H. van (2015). De politiek van de stad. In Gert-Jan Hospers, Rianne van Melik en Huib Ernste (Red.) *Visies op de Stad: van Tuindorp tot Smart City* (pp. 45-58). Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Howe, V. (2014). *VENEZIA VERDE Umwelthauptstadt Europa 20xx. European Green Capital Award in Venedig*. Wiesbaden: Springer Fachmedien.
- Huijgen, F. (1986). Arbeid: doelmatige en/of rechtvaardige allocatie. In Nico Nelissen, Jac. Geurts en Henk de Wit (Red.) *Het verkennen van beleidsproblemen* (pp. 123-145). Zeist: Kerckebosch.
- Jänicke, M. (2005). Trend-setters in environmental policy: the character and role of pioneer countries. *European Environment*, 15, 2, 129-142.
- Jenkins-Smith, H.C., Nohrstedt, D., Weible, C.M. & Sabatier, P.A. (2014). The Advocacy Coalition Framework: Foundations, Evolution and Ongoing Research. In Paul A. Sabatier and Christopher M. Weible (Eds.) *Theories of the Policy Process* (Third Edition)(pp. 183-224). Colorado: Westview Press.
- Jonker, J., Oosting, J. & Verhagen, H. (2013). Inleiding: Werken aan de WEconomy. In J. Jonker (Ed.) *Werken aan de WEconomy* (pp. 15-29). Deventer: Kluwer.
- Jordan, A., Wurzel, R., Zito, A.R. & Brückner, L. (2003). European Governance and the Transfer of 'New' Environmental Policy Instruments (NEPIs) in the European Union. *Public Administration*, 81, 3, 555-574.
- Keating, M. & Hooghe, L. (2006). Bypassing the nation-state? Regions and the EU policy process. In

- Jeremy Richardson (Eds.) *European Union: Power and policy-making* (pp. 269-286). London and New York: Routledge.
- Keddy, P. A. (2001). *Competition*. (2nd Edition). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Kern, K. & Bulkeley, H. (2009). Cities, Europeanization and Multi-level Governance: Governing Climate Change through Transnational Municipal Networks. *Journal of Common Market Studies*, 47, 2, 309-332.
- Kern, K., Jörgens, H. & Jänicke, M. (2001). *The Diffusion of Environmental Policy Innovations: A contribution to the globalisation of Environmental Policy*. Discussion Paper FS II 01 – 302. Berlin: Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung.
- Kersbergen, K. van & Waarden, F. van (2004). 'Governance' as a bridge between disciplines: Cross-disciplinary inspiration regarding shifts in governance and problems of governability, accountability and legitimacy. *European Journal of Political Research*, 43, 143-171.
- Kingdon, J.W. (1995). *Agendas, Alternatives, and Public Policies* (2nd Edition). Boston: Little Brown.
- Klijn, E.H., Koppenjan, J. & Termeer, K. (1995). Managing Networks in the Public Sector: A Theoretical Study of Management Strategies in Policy Networks. *Public Administration*, 73, 3, 437-454.
- Klocke, E. (2012). *Hamburg – European Green Capital 2011: Final Report*. Hamburg: Freie und Hansestadt Hamburg.
- Knill, C., Heichel, S. & Arndt, D. (2012). Really a front-runner, really a Straggler? Of environmental leaders and laggards in the European Union and beyond – A quantitative policy perspective. *Energy Policy*, 48, 36-45.
- Knill, C. & Liefferink, D. (2007). Introduction and historical overview: the establishment of environmental policy as a European policy domain. In C. Knill and D. Liefferink (Eds.), *Environmental Politics in the European Union. Policy-making, implementation and patterns of multi-level governance* (pp. 1-26). Manchester: Manchester University Press.
- Kooiman, J. (1999). Social-Political Governance: overview, reflections and design. *Public Management: An International Journal of Research and Theory*, 1, 1, 67-92.
- Kooiman, J. (2003). *Governing as Governance*. London: Sage Publications.
- Lafferty, W. & Hovden, E. (2003). Environmental policy integration: towards an analytical framework. *Environmental Politics*, 12, 3, 1-22.
- Legendijk, A. & Spierings, B. (2015). De economie van de stad. In Gert-Jan Hospers, Rianne van Melik en Huib Ernste (Red.) *Visies op de Stad: Van Tuindorp tot Smart City* (pp. 31-44). Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Lanen, M. van (2010). Inductief én deductief analyseren bij kwalitatief onderzoek: het geheel is meer dan de delen. *KWALON* 43, 15, 1, 36-43.
- Langen, F. & Garcia, B. (2009). *Measuring the Impacts of Cultural Events: A Literature Review*. Liverpool: Impacts 08 – European Capital of Culture Research Programme.
- Lanoue, G., Mirza, V. & Pantaleon J. (2011). The impending collapse of the European urban middle class: The European Union's de-naturing of space and place. *Journal of Comparative Research in Anthropology and Sociology*, 2, 1, 135-152.
- Leach, M. (2015). *The Bristol Method: how to prepare a winning bid for the EGCA*. Bristol: Bristol 2015 Ltd.
- Lemos, M.C. & Agrawal, A. (2006). Environmental Governance. *Annual Review of Environmental Resources*, 31, 297-325.
- Leroy, P. & Arts, B. (2006). Institutional dynamics in environmental governance. In Bas Arts and Pieter

- Leroy (Eds.) *Institutional Dynamics in Environmental Governance* (pp. 1-18). Dordrecht: Springer.
- Leroy, P. & Wiering, M. (2007). Inhoudelijke ontwikkelingen, doelstellingen en uitgangspunten van het milieubeleid. In P. Driessen en P. Leroy (Eds.), *Milieubeleid; analyse en perspectief* (pp. 75-99). Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Liefferink, D., Arts, B., Kamstra, J. & Ooijevaar, J. (2009). Leaders and laggards in environmental policy: a quantitative analysis of domestic policy outputs. *Journal of European Public Policy*, 16, 5, 677-700.
- Lijphart, A. (1999). *Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. New Haven and London: Yale University Press.
- Lombarts, A. (2008). *De hunkerende stad: bewoners, bedrijven en bezoekers en hun onderlinge interactie en spanningsvelden*. Diemen: Hogeschool InHolland.
- Lombarts, A. (2011). Citymarketing: spanningen en uitdagingen in de stedenstrijd. In Gert-Jan Hospers, Wouter Jan Verheul en Frans Boekema (Red.) *Citymarketing voorbij de hype: Ontwikkelingen, analyse en strategie* (pp. 15-26). Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Maedowcroft, J. (2007). Who is in Charge here? Governance for Sustainable Development in a Complex World. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 9, 3-4. 299-314.
- Mair, P. (2014). Democracies. In Daniele Caramani (Ed.) *Comparative Politics* (pp. 79-95). Oxford: Oxford University Press.
- Marks, G., Hooghe, L. & Blank, K. (1996). European Integration from the 1980s: State-Centric v. Multi-Level Governance. *Journal of Common Market Studies*, 34, 3, 341-378.
- May, P. J. (1990). Reconsidering Policy Design: Policies and Publics. *Journal of Public Policy*, 11, 2, 187-206.
- McKinney, M.L. (2006). Urbanization as a major cause of biotic homogenization. *Biological Conservation*, 127, 3, 247-260.
- McManus, P. (2012). Measuring Urban Sustainability: the potential and pitfalls of city rankings. *Australian Geographer*, 43, 3, 411-424.
- Meijering, J.V., Kern, K. & Tobi, H. (2014). Identifying the methodological characteristics of European green city rankings. *Ecological Indicators*, 43, 132-142.
- Meijerink, S. & Tatenhove, J. van (2007). Milieubeleid als vraagstuk van institutionele (her)vorming. In P. Driessen en P. Leroy (Eds.), *Milieubeleid; analyse en perspectief* (pp. 185-210). Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Mills, G. (2007). Cities as agents of global change. *International Journal of Climatology*, 27, 1849-1857.
- Möll G. & Hitzler R. (2011). Organisationsprobleme der kulturgetriebenen Transformation moderner Urbanität. Das Beispiel der europäischen Kulturhauptstadt RUHR.2010. In G. Betz, R. Hitzler und M. Pfadenhauer (Red.), *Urbane Events* (pp. 335-350). Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- Moses, J.W. & Knutsen, T.L. (2012). *Ways of Knowing: Competing Methodologies in Social and Political Research* (2nd Edition). London: Palgrave Macmillan.
- Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, 39, 4, 541-563.
- NOS (2016, 25 oktober). *Gemeenten stappen over van gas op duurzame energiebronnen*. Geraadpleegd op 7 januari 2017, via <http://nos.nl/video/2139624-gemeenten-stappen-over-van-gas-op-duurzame-energiebronnen.html>
- Page, B.I. & Shapiro, R.Y. (1983). Effects of Public Opinion on Policy. *American Political Science*

- Review*, 77, 1, 175-190.
- Palmer-Rae Associates (2004). *European Cities and Capitals of Culture: Study Prepared for the European Commission, part I*. Brussels: Palmer-Rae Associates.
- Penna, C.C.R. & Geels, F. W. (2012). Multi-dimensional struggles in the greening of industry: a dialectic issue lifecycle model and case study. *Technological Forecasting and Social Change*, 79, 6, 999–1020.
- Peperstraten, F. van (2007). *Samenleving ter discussie: Een inleiding in de sociale filosofie*. (4^e Editie). Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Pierre, J. (2000). *Debating Governance; Authority, Steering and Democracy*. New York: Oxford University Press.
- Pierre, J. & Peters, B.G. (2000). *Governance, Politics and the State*. Basingstoke: Macmillan.
- Potočnik, J. (2010). In *A short video about the European Green Capital Award, published by the EGC secretariat*. Geraadpleegd op 26 augustus 2016, via <https://www.youtube.com/watch?v=tjNUBYviNNM>
- Raad voor het openbaar bestuur (2012). *Loslaten in vertrouwen: Naar een nieuwe verhouding tussen overheid, markt én samenleving*. Den Haag: Raad voor het Openbaar Bestuur.
- Radaelli, C.M. (2004). The diffusion of regulatory impact analysis – Best practice or lesson-drawing? *European Journal of Political Research*, 43, 723-747.
- Ratas, J. & Mäeltsemees, S. (2013). Role of environment in strengthening competitiveness of cities by example of European Green Capitals and Tallinn. *Estonian Discussions on Economic Policy*, 21, 2, 106-122.
- Rees, W. (1997). Is 'sustainable city' an oxymoron? *Local Environment*, 2, 3, 303-310.
- Reijn, G. (2017, 25 maart). Amsterdam wil af van de kolencentrale en heeft daar zelfs een miljoen voor over. *De Volkskrant*. Geraadpleegd op 3 april 2017, via <https://www.volkskrant.nl/economie/amsterdam-wil-af-van-kolencentrale-en-heeft-daar-zelfs-een-miljoen-voor-over~a4478724/>
- Rhodes, R. (1997). *Understanding Governance; Policy Networks, Governance, Reflexivity and Accountability*. Buckingham: Open University Press.
- Richards, G. (2000). The European Cultural Capital Event: Strategic Weapon in the Cultural Arms Race? *Journal of Cultural Policy*, 6, 2, 159-181.
- Robson, C. (2002). *Real World Research: A Resource for Social Scientists and Practitioner-Researchers* (2nd Edition). Oxford: Blackwell.
- Roorda, N. (2010). *Basisboek Duurzame ontwikkeling* (2e druk). Groningen/Houten: Noordhoff Uitgevers bv.
- Roorda, C., Buijter, M., Rotmans, J., Bentvelzen, M., Tillie, N. & Keeton, R. (2011). *Urban Development: the State of the Sustainable Art - an international benchmark of sustainable urban development*. Rotterdam: DRIFT, Erasmus University Rotterdam.
- Rose, R. (1991). What is Lesson-Drawing? *Journal of Public Policy*, 11, 1, 3-30.
- Saunders, M, Lewis, P. & Thornhill, A. (2016). *Research Methods for Business Students* (7th Edition). Harlow, England: Pearson Education Limited.
- Schneider, A., Friedl, M.A. & Potere, D. (2010). Mapping global urban areas using MODIS 500-m data: New methods and datasets based on 'urban ecoregions'. *Remote Sensing of Environment*, 114, 1733-1746.
- Schön, D.A. (1983). *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books.

- Sharing Copenhagen (2015). *Copenhagen European Green Capital 2014: A Review*. Copenhagen: Sharing Copenhagen.
- Spano, R. (2005). Potential sources of observer bias in police observational data. *Social Science Research*, 34, 591-617.
- Strang, D. & Macy, M.W. (2001). In search of excellence: Fads, success stories and adaptive emulation. *American Journal of Sociology*, 107, 1, 147-182.
- Swanenvleugel, B. (2012). Vermaatschappelijking in het fysieke domein. In Raad voor het openbaar bestuur (Red.) *Cahier Loslaten in vertrouwen: Beschouwingen van adviesraden over een nieuwe verhouding tussen overheid, markt én samenleving* (pp. 73-92). Den Haag: Raad voor het openbaar bestuur.
- Teisman, G.R. (1992). *Complexe besluitvorming*. 's-Gravenhage: VUGA
- Teisman, G.R. (1995). De reconstructie van complexe besluitvorming: over fasen, stromen en ronden. In P. 't Hart, M. Metselaar en B. Verbeek (Eds.) *Publieke besluitvorming*. 's-Gravenhage: VUGA.
- Tews, K., Busch, P. & Jörgens, H. (2003). The diffusion of new environmental policy instruments. *European Journal of Political Research*, 42, 4, 569-600.
- Thomas, G. (2013). *How to do your research project: a guide for students in education and applied social sciences* (2nd Edition). London: Sage Publications Ltd.
- Tillie, N. (2012). Duurzame stad vraagt om nieuwe synergie tussen top-down en bottom-up. In Raad voor de Leefomgeving (Eds.) *Essays: Toekomst van de Stad* (pp. 41-45). Den Haag: Raad voor de Leefomgeving.
- Tjallingii, S.P. (1995). *Ecopolis: strategies for ecologically sound urban development*. Leiden: Backhuys Publishers.
- Treib, O., Bähr, H. & Falkner, G. (2005). *Modes of Governance: A Note Towards Conceptual Clarification*. European Governance Papers (EUROGOV) No. N-05-02.
- Vareille, M.H. (2013). *The Benefits of being a European Green Capital*. Geraadpleegd op 23 juni 2017, via http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/wp-content/uploads/2012/09/2_EGCA-Benefits.pdf
- Vennix, J.A.M. (2009). *Theorie en praktijk van empirisch onderzoek* (3^e druk). Harlow, Essex: Pearson Custom Publishing.
- Verschuren, P. & Doorewaard, H. (2007). *Het ontwerpen van een onderzoek* (4^e druk). Amsterdam: Boom Lemma Uitgevers.
- Verstegen, M.C.G. (2003). *Mede Mogelijk Gemaakt Door...: Het complete werk over sponsoring en fondsenwerving in de non-profitsector*. Maarsen: Elsevier Gezondheidszorg.
- VNG (2012). *De transparante gemeente. Lokaal bestuur dat transparant is, wordt vertrouwd; een discussiestuk over openbaarheid in het lokaal bestuur*. Geraadpleegd op 15 augustus 2017, via https://vng.nl/files/vng/201211010_vng_transparante_gemeente.pdf
- WCED (1987). *Our Common Future*. Oxford University Press: Oxford/New York.
- Willems, S. & Baumert, K. (2003). *Institutional capacity and climate change*. Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris.
- Yearley, S. (1996). How do the world's environmental problems come to be 'Global'? In S. Yearley (Ed.) *Sociology, environmentalism, globalization. Reinventing the globe* (pp. 62-98). London: Thousand Oake.
- Yin, R.K. (2009). *Case study research: design and methods* (4th Edition). London: Sage Publications Ltd.

Bijlage 1: Alle deelnemers en finalisten

Tabel B1A: Deelnemers edities 2010-2018

Alle EGCA-steden			
Amsterdam	Frankfurt	München	Sevilla
Antwerpen	Freiburg	Münster	Stockholm
Arad	Gent	Murcia	Stoke-on-Trent
Barcelona	Glasgow	Nantes	Tallinn
Bologna	Hamburg	Neurenberg	Tampere
Bordeaux	Hannover	Newcastle	Thessaloniki
Brasov	Helsinki	Nijmegen	Toruń
Bremen	's-Hertogenbosch	Oslo	Tours
Bristol	Istanbul	Pamplona	Trabzon
Brussel	Kaunas	Pécs	Turijn
Budapest	Kopenhagen	Pitesti	Umeå
Bursa	Kutahya	Porto	Valencia
Bydgoszcz	Lahti	Praag	Vilnius
Cascais	Larissa	Reggio Emilia	Vitoria-Gasteiz
Cluj-Napoca	Lissabon	Reykjavik	Warschau
Cork	Ljubljana	Riga	Wenen
Dabrowa Gornicza	Lódz	Rome	Zaragoza
Dublin	Maagdenburg	Rotterdam	
Espoo	Malmö	Sabadell	
Essen	Montpellier	Santander	

Tabel B1B: Finalisten edities 2010-2018

Finalisten			
Stad	Deelname editie <i>*ook finalist</i>	Winnaar? <i>(ja/nee)</i>	Geïnterviewd? <i>(ja/nee)</i>
Amsterdam	2010-2011*	Nee	Ja
Barcelona	2012-2013*	Nee	Nee: geen contactgegevens
Bristol	2010-2011* 2014* 2015*	Ja (2015)	Ja
Brussel	2014 2015*	Nee	Ja
's-Hertogenbosch	2017* 2018*	Nee	Ja

Essen	2016* 2017*	Ja (2017)	Ja
Frankfurt	2014*	Nee	Nee: non-respons
Freiburg	2010-2011*	Nee	Ja
Glasgow	2012-2013 2015*	Nee	Ja
Hamburg	2010-2011*	Ja (2011)	Ja
Kopenhagen	2010-2011* 2014*	Ja (2014)	Ja
Ljubljana	2012-2013 2014 2015* 2016*	Ja (2016)	Ja
Malmö	2010-2011 2012-2013*	Nee	Ja
Münster	2010-2011*	Nee	Nee: non-respons
Nantes	2012-2013*	Ja (2013)	Ja
Neurenberg	2012-2013*	Nee	Ja
Nijmegen	2016* 2017* 2018*	Ja (2018)	Ja
Oslo	2010-2011* 2016*	Nee	Ja
Reykjavik	2012-2013*	Nee	Ja
Stockholm	2010-2011*	Ja (2010)	Ja
Umeå	2016* 2017* 2018*	Nee	Ja
Vitoria-Gasteiz	2010-2011 2012-2013*	Ja (2012)	Nee: non-respons

Bron: 'Technical assessment reports' van elke editie, zie EC (2016c).

Bijlage 2: Overzicht respondenten

Tabel B2: Respondentenlijst

Respondenten				
Stad	Naam	Functie in relatie tot EGCA	Interviewwijze	Interviewdatum alle in 2016
Amsterdam	Eveline Jonkhoff	Projectleider EGCA	Telefonisch	29 augustus
Bristol	Alex Minshull	Projectleider EGCA-bid	Telefonisch	11 augustus
		Projectleider Bristol EGC 2015		
Brussel	Barbara Dewulf	Lid projectteam EGCA	Telefonisch	18 juli
Essen	Matthias Sinn	Lid projectteam EGCA-bid	Telefonisch	18 augustus
		Projectleider Essen EGC 2017		
Freiburg	Petra Hess	Lid projectteam EGCA	Telefonisch	6 juli
Glasgow	Julie Robertson	Zijdelings betrokken bij EGCA-bid, maar via collega's goed op de hoogte. Thans is ze van alle ambtenaren het beste contact voor mij.	Telefonisch	5 augustus
Hamburg	Jennifer Wesche	Zijdelings betrokken bij EGCA-bid	Telefonisch	8 augustus
		Lid projectteam Hamburg EGC 2011		
's-Hertogenbosch	Frits Staats	Lid projectteam eerste EGCA-bid	Face-to-face	5 juli
		Projectleider tweede bid		
Kopenhagen	Anne-Marie Larsen	Lid projectteam eerste EGCA-bid	Telefonisch	6 juli
		Projectleider tweede bid		
		Lid projectteam (portefeuille internationale betrekkingen) Kopenhagen EGC 2014		
Ljubljana	Simona Berden	Lid projectteam van meerdere EGCA-bids	Telefonisch	14 juli
		Lid projectteam (portefeuille internationale betrekkingen) Ljubljana EGC 2016		
Malmö	Monika Månsson	Projectleider eerste EGCA-bid	Telefonisch	21 juli
		Zijdelings betrokken bij tweede bid		
Nantes	Xavier Bares	Niet betrokken bij EGCA-bid	Telefonisch	10 augustus
		Projectleider Nantes EGC 2013		
Neurenberg	Susanne Sprößer	Projectleider EGCA-bid	Telefonisch	13 juli
Nijmegen	Michiel Hustinx	Lid projectteam EGCA-bid (ook opdrachtgever en eindverantwoordelijke)	Face-to-face	30 juni
Oslo	Cecilie Bergmann	Lid projectteam eerste EGCA-bid	Telefonisch	3 augustus
		Projectleider tweede bid		

Reykjavik	Eygerður Margrétardóttir	Projectleider EGCA-bid	Telefonisch	16 augustus
Stockholm	Linda Persson	Niet betrokken bij EGCA-bid	Skype	7 juli
		Projectleider Stockholm EGC 2010		
Umeå	Sara Wård Edvall	Eenmaal projectleider EGCA-bid	Telefonisch	4 juli
		Lid projectteam andere bids		
Entiteit	Naam respondent	Functie respondent in relatie tot EGCA	Interviewwijze	Interviewdatum
Europese Commissie	Nicole Wanders-Wengler	Programmamanager EGCA voor de Europese Commissie	Face-to-face	1 juli 2016

Bijlage 3: Interviewschema's

In deze bijlage zijn twee interviewschema's gevoegd. Het eerste schema is voor de interviews met de respondenten van steden, als voorbeeld is het interviewschema met Nijmegen weergegeven. De schema's van de andere steden zijn vergelijkbaar met dat van Nijmegen. Het tweede schema betreft het interview met de programmamanager EGCA van de Europese Commissie.

Eerste interviewschema European Green Capital Award: de steden

Naam respondent: Michiel Hustinx

Stad: Nijmegen

Datum: Donderdag 30 juni 2016

Locatie: Stadhuis te Nijmegen

Wijze van interviewafname: Face-to-face gesprek

EGCA en de stad: Nijmegen

Aantal deelnames: 3 – edities 2016, 2017 en 2018

Finalist: 2016, 2017 en 2018

Winnaar: 2018

Opening

1. Bedankt op voorhand de respondent voor zijn medewerking
2. Vertellen over:
 - Het doel van het interview in relatie tot het onderzoek(sdoel)
 - Hoe de resultaten verwerkt worden
3. Verzoek tot opname interview
4. Verzoek tot quotering respondent in onderzoeksrapport
5. Opbouw van het interview: het semigestructureerde interview bestaat uit vijf onderdelen, die elk een ander thema beslaan:
 - A: Achtergrond respondent en betrokkenheid/functie bij EGCA
 - B: De 'waarom-vraag'
 - C: De 'hoe-vraag'
 - D: De 'wat levert het op-vraag'
 - E: Afsluitende vragen
6. Vragen van de respondent

Thema A: Achtergrond		
Vragen	Mogelijke vervolgvragen	Nadere uitleg
Wat is uw huidige functie binnen de organisatie?		
Wat is uw functie / betrokkenheid in relatie tot de EGCA-deelname van de stad?		

Thema B: De 'waarom-vraag'		
Vragen	Mogelijke vervolgvragen	Nadere uitleg
Wie nam het initiatief voor deelname? Meerdere initiatiefnemers?	Meerdere deelnames: veranderde de initiatiefnemer(s)?	
Wat was het motief / waren de motieven voor deelname?	Bij meerdere deelnames: veranderde het motief / de motieven?	Heeft deelname volgens u verband met dat de stad koploper wil zijn aangaande duurzaamheidsbeleid?
Wat is het doel/zijn de doelen die ten grondslag liggen aan de EGCA-deelname?	Verklaar de doelstellingen nader? Wat is relatieve belang van elke doelstelling? Wordt de EGCA gezien als een instrument om duurzaamheid in de stad verder te brengen in een relatief korte tijd?	
Hoe zag het proces van de doelstellingen bepalen eruit?	Zijn de doelstellingen gaandeweg het proces veranderd? <ul style="list-style-type: none"> - Van eerste aanzet - Tweemaal verlies - Tot uitroepen winnaar - En nu, op naar 2018 	<ul style="list-style-type: none"> - Wat is er veranderd? - Waarom veranderd? - Wie bepaalde dat doelstellingen werden veranderd?
Waarom heeft Nijmegen besloten om zich tweemaal opnieuw te kandideren? (na verlies 2016 en verlies 2017)	Motieven veranderd? Hoe verlies te voorkomen?	
Voor Amsterdam geldt dat ze na de eerste deelname niet meer hebben deelgenomen. Waarom is besloten tot stoppen met deelname?	Gaat Amsterdam in de toekomst nog eens deelnemen aan de EGCA?	

Thema C: De 'hoe-vraag'		
Vragen	Mogelijke vervolgvragen	Nadere uitleg
Op welke wijze is de steun van het stadsbestuur stand gekomen?		
Op welke wijze is de steun van de gemeenteraad tot stand gekomen? Of vond het college van B en W dat deze steun niet per se noodzakelijk was voor de deelname?	Was er brede steun? Werd het door alle partijen gesteund?	
Welke actoren werden allemaal betrokken bij de deelname?	Op welke wijze werden deze actoren erbij betrokken c.q. gemobiliseerd? Hoe toonde deze actoren hun betrokkenheid?	
Hoe verzekerde u zich van voldoende financiële middelen?	Wat waren de bronnen van financiering?	
Was er sprake van een policy entrepreneur? (aanjager)	Wie vervulde die rol? Hoe gaf hij/zij invulling aan die rol?	
Hoe zou u de rol van de gemeente beschrijven gedurende het gehele proces?	Is er onderscheid in de diverse stadia? <ul style="list-style-type: none"> - Initiatief en besluit deelname - Technische applicatie - Presentatie - Winnaar: het EGC-jaar Zag het vergelijkbaar uit bij meerdere deelnames?	Ter verduidelijking achterhalen welke rol dat is / rollen dat zijn, denk aan <ul style="list-style-type: none"> - Actief of passief - Faciliterend - Sturend - Stimulerend - Onderhandelend - Verbindend - Regulerend
Het proces van winnen nam meerdere jaren in beslag. Hoe hou je iedereen – ambtenaren, andere actoren – al die tijd betrokken? Hoe zorg je dat er steeds aandacht voor blijft?	Meer specifiek voor de burgers: <ul style="list-style-type: none"> - Hoe zorg je ervoor dat deze aandacht positief is? - Hoe ging de gemeente om met negatieve publiciteit? 	
Over de technische applicatie: op welke wijze heeft de gemeente dit document ingevuld?	Welke afdeling was verantwoordelijk / er met name mee aan de slag? Of meerdere afdelingen?	
Was het mogelijk om in de technische applicatie specifieke indicatoren te benadrukken die de stad belangrijk vindt? Zo ja: <ul style="list-style-type: none"> - Hoe is dat gedaan? - Welke indicatoren en waarom? 	Als stad zijnde inzetten op een paar specifieke indicatoren versus overall een goede indruk maken? Op welke manier kan jouw technische applicatie opvallen ten opzichte van andere applicaties?	

Nijmegen heeft drie keer deelgenomen: is bij de tweede en derde deelname de aanpak veranderd? – zowel intern als extern.	Zo ja, wat is er veranderd? <ul style="list-style-type: none"> - Nieuwe actoren? Voormalige partners afgestoten? - Intern andere afdelingen erbij betrokken? - Werd een ander accent gelegd op de technische applicatie of de presentatie? 	
Heeft de stad gelobbyd bij de Europese Unie of de juryorganisaties?	<ul style="list-style-type: none"> - Waarom wel / niet? - Zo ja, op welke wijze? 	

Thema D: De 'wat levert het op-vraag'		
Vragen	Mogelijke vervolgvragen	Nadere uitleg
Wat heeft de EGCA-deelname tot nu toe opgeleverd? – zowel de positieve als negatieve effecten.	Koppel dit aan de beweegredenen voor deelname die de stad heeft benoemd bij onderdeel B. Noem voorbeelden, waaruit blijkt dat?	Welke van de activiteiten / elementen van de EGCA zullen voortduren? (korte / lange termijn).
Nijmegen heeft twee keer verloren: welk effect haal je als je niet wint?		
Nijmegen is de meest recente winnaar: wat verwacht u dat de EGCA-deelname nog gaat opleveren / welke effecten?		
Zijn er onbedoelde effecten opgetreden? Welke?	Zijn er situaties/voorbeelden waarbij de verwachtingen zijn overtroffen? Zijn er verwachtingen/doelstellingen niet gehaald?	
Waren er risico's bij deelname? <ul style="list-style-type: none"> - Welke? - Hoe is hiermee omgegaan? 	Nijmegen heeft tweemaal verloren: op welke wijze werd omgegaan met het verlies?	Werd 'verlies' geframed als 'niet-verlies'?
Heeft deelname de gemeentelijke organisatie beïnvloed?	Kan u voorbeelden noemen?	Nieuwe verbindingen tussen afdelingen?
Wat vindt u van het European Green Capital Award netwerk?		
In hoeverre is de EGCA een geschikt middel gebleken om de beoogde doelstellingen te behalen?		

Thema E: Afsluitende vragen		
Vragen	Mogelijke vervolgvragen	Nadere uitleg
Was het proces van deelname het waard volgens u?	Heeft deelname aan uw verwachtingen voldaan?	
Zou u andere steden aanbevelen om mee te doen?	Waarom wel / niet?	
Heeft u tips en/of advies voor toekomstige deelnemende steden?		
Heeft u kritische punten ten aanzien van de EGCA? - Welke? - Waarom?		
Sinds editie 2016 kunnen steden met een inwoneraantal van 100.000 inwoners meedingen naar de EGCA – voorheen was dat 200.000 inwoners. Wat is uw mening over deze verandering?		
Vindt u de EGCA politiek, technisch van aard of een combinatie van beide?		
Is het voor u duidelijk op welke criteria de jury haar finale oordeel baseert?		
Zijn er thema's, kwesties die u van belang acht, maar waar ik niet naar gevraagd heb? Onderwerpen die niet aan de orde zijn gekomen?		

Ter afsluiting

1. Eventuele vragen van de respondent
2. Nogmaals bedanken voor de medewerking

Tweede interviewschema European Green Capital Award: de Europese Commissie

Naam respondent: Nicole Wanders-Wengler

Datum: 1 juli 2016

Locatie: Brussel, DG Environment

Wijze van interviewafname: Face-to-face interview

Opening

1. Bedankt op voorhand de respondent voor haar medewerking
2. Vertellen over:
 - Het doel van het interview in relatie tot het onderzoek(sdoel)
 - Hoe de resultaten verwerkt worden
3. Verzoek tot opname interview
4. Verzoek tot quotering respondent in onderzoeksrapport
5. Opbouw van het interview: het semigestructureerde interview bestaat de volgende onderdelen:
 - A. Achtergrond respondent en betrokkenheid/functie bij EGCA
 - B. De EGCA
 - C. De 'waarom-vraag'
 - D. De 'hoe-vraag'
 - E. De 'wat levert het op-vraag'
 - F. Afsluitende vragen
6. Vragen van de respondent

Thema A: Achtergrond		
Vragen	Mogelijke vervolgvragen	Nadere uitleg
Wat is uw huidige functie binnen de organisatie?		
Wat is uw functie / betrokkenheid in relatie tot de EGCA?		

Thema B: De EGCA		
Vragen	Mogelijke vervolgvragen	Nadere uitleg
Wat beoogt de Europese Commissie met deze duurzaamheidsprijs te bewerkstelligen?		
De prijs bestaat sinds 2010. Is het karakter door de jaren heen veranderd?	Zo ja, heeft dit tot aanpassing van de indicatoren geleid?	

Hoe bekend is de prijs? – bij steden, burgers, bedrijven, nationale regeringen. Zijn jullie tevreden met de bekendheid van de prijs?	Indien bekendheid tegenvalt: vormt dit een probleem? Wat eraan te doen?	Indien bekendheid tegenvalt: speelt dit een rol bij het aantal deelnemers?
Kan je de prijs opvatten als een keurmerk voor duurzaamheid?		
Waarom wisselt het aantal finalisten door de jaren heen? Soms 3, dan 5.		
Sinds de editie voor 2016 mogen ook steden groter dan 100.000 inwoners mee doen, voorheen was de toelatingsdrempel 200.000 inwoners. Waarom is deze verandering doorgevoerd?	Stimuleert of weerhoudt deze verandering steden tot deelname?	

Thema C: De 'waarom-vraag'		
Vragen	Mogelijke vervolgvragen	Nadere uitleg
Waarom zouden steden zich moeten kandideren?		
Stimuleren de Europese Commissie en het EGC-Secretariaat steden om deel te nemen?	Hoe wordt de deelname van steden bevorderd?	Geeft de Europese Commissie ook ondersteuning – in de vorm van netwerk, financiële middelen, ... – om het mogelijk te maken dat steden zich kunnen kandideren?
Steden dienen thans een aantal keren deel te nemen alvorens ze uitgeroepen worden tot winnaar. Het lijkt al bij voorbaat uitgesloten dat een stad bij eerste deelname wint. Hoe kan dit?	Is dit wel/niet een probleem?	Denkt u dat dit steden weerhoudt van deelname?

Thema D: De 'hoe-vraag'		
Vragen	Mogelijke vervolgvragen	Nadere uitleg
Wordt er door steden gelobbyd bij de Europese Commissie? - Technische applicatie - Finale	Hoe reageert de Europese Commissie (of de juryorganisaties) op deze lobby?	

De technische applicatie dient aan allerlei technische en praktische eisen te voldoen: welke informatie geven, aantal woorden, hoeveel afbeeldingen. Hoe kunnen steden zich dan profileren ten opzichte van andere steden?		
Over de jurypresentatie: op welke criteria baseert de jury zich bij het besluit wie EGC wordt?	In hoeverre speelt verbondenheid met bestaand Europees beleid een rol?	
Hoe kan een stad uitblinken bij de jurypresentatie?	Waar dient de stad accenten op te leggen tijdens de presentatie?	
Tips voor aanpak technische applicatie en presentatie?	Valkuilen?	
Nijmegen is EGC 2018, beïnvloedt dat de kansen van een andere Nederlandse stad om EGC 2019 te worden of in de nabije toekomst te winnen?		

Thema E: De 'wat levert het op-vraag'		
Vragen	Mogelijke vervolgvragen	Nadere uitleg
Wat levert deelname op voor een stad? Welke effecten? - In geval van winnen - Bij alleen deelname (verlies)	Zijn deze effecten hard te maken? Hoe 'verlies' te voorkomen?	
Wat zijn onbedoelde effecten? - Positief - Negatief		
Wat zijn de risico's van deelname?	Wat zijn volgens jullie kansen?	
Wat doet de Europese Commissie om aandacht / publiciteit te geven aan de deelnemende steden?	Wat doet de EC om de winnende stad zoveel mogelijk te laten profileren?	Wat doen zij om het effect van de winnende stad zoveel mogelijk te vergroten/te versterken?

Thema F: Afsluitende vragen		
Vragen	Mogelijke vervolgvragen	Nadere uitleg
De EGCA is een beleidsinstrument om bepaalde doelen na te streven (genoemd bij thema B). Acht u deze prijs hiervoor een geschikt instrument? – met de kennis / ervaringen vanaf editie 2010.		

Bij Europese Culturele Hoofdstad worden uitgebreide evaluatierapporten gemaakt door externe adviesbureaus. Waarom ontbreken zulke rapporten bij de EGCA?	De steden geven zelf wel een post-evaluatie – dit is meer een beschrijving van wat ze in hun winnende jaar hebben gedaan. Is dat niet ‘goodwill’, het kritische aspect ontbreekt?	
Vindt u de EGCA politiek, technisch van aard of een combinatie van beide?		
Heeft u kritische punten ten aanzien van de EGCA? - Welke? - Waarom?		
Zijn er thema's, kwesties die u van belang acht, maar waar ik niet naar gevraagd heb? Onderwerpen die niet aan de orde zijn gekomen?		

Ter afsluiting

1. Eventuele vragen van de respondent
2. Nogmaals bedanken voor de medewerking

Bijlage 4: Codeschema's

In deze bijlage zijn twee codeerschema's gevoegd. In onderdeel A is het codeerschema bij aanvang van het codeerproces weergegeven. Deze codes zijn afgeleid van de theorie, dus gebaseerd op de deductieve benadering. In onderdeel B is het codeerschema gevoegd dat het uiteindelijke resultaat is van het gehele codeerproces. Dit schema is het resultaat van de combinatie van de deductieve en inductieve benadering. Het oorspronkelijke codeerschema is gewijzigd: codes zijn aangepast of verwijderd en nieuwe codes zijn toegevoegd.

Onderdeel A: Het codeerschema bij aanvang

Tabel B4A: Codeerschema 1

Thema A: Motieven	
Familiecode	Code
Audit / benchmark	Beleidstoets (inzicht in sterke/zwakke punten)
	Leren (van andere steden)
Probleem	Crisis / significant milieuprobleem
	Verwaarlozing / weinig aandacht → 'de stad' mobiliseren
Koploperschap	Voorbeeldfunctie: <ul style="list-style-type: none"> • In de stad aan inwoners, bedrijven en belangengroepen • Aan andere steden, landen of instituties zoals de Europese Unie of de Verenigde Naties
	Erkenning
	Groene politieke partijen
Pressie	Policy entrepreneurs: <ul style="list-style-type: none"> • Ambtenaren • 'Stadssamenleving'
Citymarketing	Profileren als aantrekkelijke stad: <ul style="list-style-type: none"> • (Inter)nationaal op de kaart willen staan • Aantrekken en behouden van bewoners, bedrijven, bezoekers en bollebozen
Thema B: Aanpak	
Familiecode	Code
Mobilisatie	Bestuurders en ambtenaren: <ul style="list-style-type: none"> • Elkaar enthousiasmeren • Toegewijde inzet
	Lokale politieke steun

Sturingsvormen	Diverse vormen: <ul style="list-style-type: none"> • Hiërarchische sturing • Zelfsturing • Gesloten co-sturing • Open co-sturing
	(Multi-)sectorale samenwerking
Lobby	Lobby bij: <ul style="list-style-type: none"> • Europese Commissie • Juryorganisaties
Thema C: Effecten	
Familiecode	Code
Institutionalisering – duurzaamheid	Capaciteitsvergroting - uitsplitsing mogelijk in: <ul style="list-style-type: none"> • Financiën • Arbeid • Agenda
	(Multi-)sectorale samenwerking
	Netwerken / blijvende samenwerking tussen <ul style="list-style-type: none"> • Publieke en private actoren • Steden
Tijdelijk - duurzaamheid	Terugkeer naar de 'normale' toestand – uitsplitsing mogelijk in: <ul style="list-style-type: none"> • Capaciteit <ul style="list-style-type: none"> ○ Financiën ○ Arbeid • Agenda
	Sectorale departementen
	Tijdelijke interactie met: <ul style="list-style-type: none"> • Lokale bevolking • Officiële delegaties
	Beleidsstoets en leren
	Stadstrots
Institutionalisering – andere beleidsvelden	Permanente verandering in andere sectoren
Tijdelijk – andere beleidsvelden	Imago: van lokaal tot internationaal
	Citymarketing: <ul style="list-style-type: none"> • Media-aandacht • Toerisme • Investerings

Onderdeel B: Het uiteindelijke codeerschema

Tabel B4B: Codeerschema 2

Thema A: Motieven	
Familiecode	Code
Audit / benchmark	Beleidstoets
	Benchmark
	Leren van / samenwerken met andere steden
	Overzicht milieubeleid stad krijgen (van wat de stad allemaal doet)
Probleem	Milieu verbeteren
	EGCA instrument om duurzaamheid onder de aandacht te brengen of onder de aandacht te houden (zwenkel/mobilisatie/momentum)
Koploperschap	Erkenning
	Voorbeeldfunctie
	Zichtbaar maken wat een stad doet & communiceren erover
Pressie	Policy entrepreneurs (PE): <ul style="list-style-type: none"> • Ambtenaren • 'Stadssamenleving'
Citymarketing	Citymarketing / imago
	Europees gezicht / profiel
Diverse	EC erkent: steden belangrijke rol in verduurzaming
	Multi-sectoraal samenwerken binnen gemeente
	Nieuw bestuur
	Samenwerking met de stad / verbinden
	Willen winnen
Thema B: Aanpak	
Familiecode	Code
Mobilisatie	Mobilisatie
	Lokale politieke steun: <ul style="list-style-type: none"> • Bestuurlijk draagvlak • Gemeenteraad
Sturingsvormen	Ambassadeurs
	(Multi-)sectorale samenwerking
	Projectteam
	Sturingsvorm
Lobby	Lobby
Diverse	12 duurzaamheidsthema's
	Communicatie deelname aan burgers
	Investing / tijdrovend
	Media
	Nieuw bestuur

Thema C: Effecten	
Familiecode	Code
Institutionalisering / tijdelijk – duurzaamheid	Beleidsstoets, leren en verbeteren; benchmarking
	Conferenties organiseren
	Duurzaamheidsagenda
	EGCA-netwerk
	Erkenning
	Imago / internationale focus op de stad
	(Multi-)sectorale samenwerking
	Overzicht vergaren van wat er in de stad allemaal is & zichtbaar maken / erover communiceren
	Samenwerking / binding met de “stad” (i.e. burgers, bedrijven, NGO’s, scholen etc.) & bewustwording burgers
	Samenwerking met / leren van andere steden
	Stadstrots
	Toegang tot Europese projecten
	Verloren, maar EGCA-programma toch (kleinschaliger) of niet uitvoeren
	Voelt niet als verliezen
	Voorbeeldfunctie / sustainable leader
Zonder deelname was dit beleid ook gevoerd (?)	
Institutionalisering / tijdelijk – andere beleidsvelden	Citymarketing
	Cultuur en kunst
	Imago / internationale focus op de stad
	Media
	Toegang tot Europese projecten
Thema Z: Diverse	
Familiecode	Code
Diverse	‘Prijsgeld’
	Deelname aanbevelen
	Deelname gedragen door de gemeenschap
	Discrepantie tussen ranking en jury-uitkomst
	EGC-programma / EGC-jaar
	EGCA instrument om duurzaamheid onder de aandacht te brengen of onder de aandacht te houden (zwengel/mobilisatie/momentum)
	Jurycriteria
	Jurycriteria: already major achievements, but even ambitious future plans
	Jurypresentatie
	Kritiek / bezwaar
	Meerdere deelnames

	Regio erbij betrekken
	Risico's
	Tips / advies
	Toelatingscriterium 200.000
	Was deelname het waard?